המודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית — ירושלים

בס"ד יום וערש"ק פ' חיי, כ"א מר־חשון תשמ"ח (13 בנובמבר 87) | שנה ל"ט גל' 10940
הדף היומי: בבלי — סנהדרין ו'; ירושלמי — בבא קמא י"ב. | 120 ש', כ' מע"מ

שוחררו החשודים בהריגת התלמידה מדיר אל בלח

ארבעת תושבי גוש קטיף שנעצרו בעקבות התקריות הידיות ברצועת עזה, שם נהרגה תלמידת בית ספר, שוחררו אתמול בערבות, לאחר דיון שנמשך כשעתיים בבית־משפט השלום באשקלון.

השופט הורה לשחרר את החשודים בערבות וקבע שהם לא ייצאו במשך 6 ימים מתחומי העיר אשקלון ונצטוו להתייצב בתחנת המשטרה פעמיים ביום.

עליה לדולר ולמניות בוולסטריט על רקע נתונים כלכליים מעודדים

ירידה גדולה בגרעון המסחרי של חודש ספטמבר

ניו־יורק — בוול־סטריט נרשמה אתמול עליה של הדולר ושל המניות כאחד, לאחר שממשלת ארה"ב דיווחה על צמצום בהקף בלתי צפוי בגרעון המסחרי של חודש ספטמבר.

מדד "דאו ג'ונס" של המניות התעשייתיות זינק בשיעור של 64 נקודות תוך עשרים הדקות הראשונות של המסחר, ואחר מכן ירד במעט ונוצב על יתרון של 47 לעומת הנעילה ביום הקודם.

הדולר, מצידו, "נסק" בשני פניים והגיע לשער של 1.6970 מארק ו־136.65 ין (לעומת 34.85 ין בנעילה ביום ג') ואחר מכן נסוג במעט.

גם בבורסה של לונדון עלו מחירי המניות לאחר שמיעת הידיעות מוושינגטון, והגיעו לרמה של 1,700 נקודות במדד של "פייננשל טיימס", כלומר עליה של 4.5 אחוז לעומת הנעילה ביום הקודם.

בבורסה הגדולה של טוקיו וכן בפרנקפורט הופסק המסחר לפני שהגיעו הידיעות מארה"ב. אך עם זאת נרשמה בשתי הבורסות התאוששות. מדד "ניקיי" ננעל בטוקיו בעליה של 509.74 נקודות, שהן 2.4 אחוז, ועמד על 21,546.50 נקודות. ואילו מדד המניות של "קומרצבנק" המערב גרמני עלה ב־6.7 נקודות בסך הכל נרשמה בו עליה של 11.2 נקודות ביומיים האחרונים.

הידיעה שעודדה את וולסטריט ואת המשקיעים בלונדון היתה דו"ח מטעם משרד המסחר של ארה"ב, בה צויין, כי הגרעון המסחרי בחודש ספטמבר הסתכם ב־14.08 מיליארד דולר — כלומר ירידה ניכרת ובלתי צפויה לעומת הגרעון בסך 15.68 מיליארד דולר שנרשם באוגוסט.

בסך הכל עלה שער הדולר מאז יום ג' כאשר הגיע לשפל של 1.6475 מארק ו־133.13 ין.

ההתאוששות החלה ביום ב' בעקבות הצהרתו הברורה של הנשיא ריגן, אשר אמר, כי איננו רוצה בהידרדרות נוספת (של הדולר).

אנשי הבורסות העירו, כי התאוששות המניות בבורסות העולם נגרמה גם על ידי שמועות, כי בוושינגטון מתקדמים הדיונים המכוונים להביא לצמצום הגרעון התקציבי הפדראלי של ארה"ב. (ע"ר)

שוויץ מגרשת שלושה לובים

ברן — שוויץ גירשה 3 לובים — כולל אחד בעל דרכון דיפלומטי — "לאחר שקיבלה מידע, כי הם היו קשורים לקשר לרציחת מתנגדי משטר לוביים ואזרחים זרים אחרים בשוויץ" מסר דובר ממשלתי.

דובר לשכת התובע הכללי אמר — "שלושה לובים, כולל אחד בעל דרכון דיפלומטי גורשו הם יצאו משוויץ בדרכם ללוב".

בהודעה של ממשלת שוויץ נאמר כי הלובי בעל הדרכון הדיפלומטי ידוע כקצין בשרות הבטחון הלובי. (ע"ר)

פיסגת וושינגטון תימשך שלושה ימים

וושינגטון — הבית הלבן הודיע אתמול כי מנהיג בריה"מ, מיכאל גורבאצ'וב, יבוא לארה"ב ב־7 בדצמבר לניהול שיחות פיסגה עם הנשיא ריגן, ויעזוב את ארה"ב ב־10 בחודש.

בכך הושם קץ לניחושים לגבי אורך ביקורו של גורבאצ'וב בוושינגטון.

עתונים אמריקאים דיווחו ביום ד' על דבריו של פקיד סובייטי בכיר, אשר רמז כי גורבאצ'וב עשוי להאריך את ביקורו בארה"ב. אולם הדובר אמר כי גורבאצ'וב יבוא בשעות אחרי הצהרים של ה־7 בדצמבר, וישוב הביתה ב־10 בחודש. (עתי"ם)

● יוהנסבורג — 4 חיילים דרום אפריקאים נהרגו בקרבות שהתנהלו בדרום אנגולה נגד קובנים וכוחות קומוניסטיים אחרים, הודיע צבא דרום אפריקה. (ע"ר)

יצחק מאיר האגר ירושלים — **בלומה קעניג** צפת

מאורשים

בסייד אור ליום שישי, כ"א חשון תשמ"ח

יעקב יהושע וקסשטוק אנטוורפן־ישיבת חידושי הרי"ם — **שרה טלר** בני ברק

מאורשים

בס"ד, אור לכ"א חשון תשמ"ח

ישראל יהודה הרשקוביץ ניו יורק - ישיבת צאנז נתניה — **חיה יהודית שמרלר** קרית צאנז־נתניה

מאורשים

בס"ד, אור ליום ה' כ"א מרחשון תשמ"ח

שלמה זלמן ברנד גבעת שאול־ירושלים — **בינה גוטליב** ירושלים

מאורשים

בס"ד, אור ליום ה' כ"א חשון תשמ"ח

ברכות מאליפות

לרב האי גאון וצדיק חו"פ — ממשיך מסורת אבוה"ק לבית צאנז זי"ע בהנהגת צדקת רמבעה"ק "כולל גאליציא חבת ירושלים" — מגדולי המורים

כקש"ת רבי **משה הלברשטאם** שליט"א

דומ"ץ דעיה"ק ומראשי כוללנו

לשמחת אירוסי בנו החתן המו"מ בתורה וחסידות, ענף עץ אבות, חו"ב

מו"ה **יעקב דוד** שיחי'

עב"ג הכלה החשובה והמופלגת תחי'

נכדת כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זיע"א

יזכה כהדר"ג שליט"א ומשפחתו הכבודה הי"ו לראות מהם ומכל יו"ח שיהיו דורות ישרים ומבורכים לתפארת אבות מתוך שמחה והרחבה וכטו"ס אכי"ר

כעתירת ברגשי ברכה והערצה

חו"ר כולל האברכים **"בית יצחק"**

שע"י כולל "חיבת ירושלים"

לעדת גאליציע

איחוד מוסדות התורה והחסד דחסידי לעלוב

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מיסודו של הרה"ק מלעלוב זצוק"ל

כולל "צמח דוד" כולל "אור אברהם" כולל "חמדת משה"

ישיבה לצעירים "מדרש משה" מפעל המזון "המכון אוריתא"

ברכה מעומקא דליבא לראש משביר

מוגש ומוקטר ברכתנו הלבביות והנעלות למעכ"ת הגאון הגדול מופלא ומופלג במכמני התורה וגדול למופת ביראת ה' טהורה מראשי לומדי ומרבצי התורה בכוללנו "צמח דוד"

הרב **יעקב אשר קאפ** שליט"א

בן ידידנו עוז איש האשכולות חסידא ופרישא מוכתר בכתר התורה והיראה

הרב **שמואל עוזר קאפ** שליט"א

לאירוסי בתו — נכדתו תחי' עב"ג

נכדת כ"ק הרה"ק והקוה"ט מלעלוב זצוק"ל

יהא רעוא מן שמיא שיזכו וירוו שפע ברכה ורב נחת דקדושה לתפארת שושילתא דדהבא הדין

רבנן ותלמידהון — ההנהלה

עתון סובייטי:

יימשכו המגעים בין בריה"מ וישראל

מוסקבה — עתון סובייטי כתב אתמול, כי המגעים בין נציגים סובייטיים וישראליים יימשכו, אך הם לא יהוו שלבים לקראת חידוש הקשרים הדיפלומטיים בין ברית המועצות וישראל, שנותקו לפני 20 שנה בעקבות מלחמת ששת הימים.

העתון "סובייטסקיה רוסיה" הדגיש, כי מגעים אלה חייבים להיות לפי אותה מתכונת כמו הפגישה בין שר החוץ הסובייטי, אדוארד שווארדנאדזה, לבין עמיתו, שמעון פרס, בסוף ספטמבר בניו יורק. היתה זו הפגישה החמישית בין שרי החוץ של שתי המדינות מאז 1967, מועד הניתוק בין ברית המועצות וישראל. הוא הוסיף, כי המשך המגעים גם יהיה על פי המתכונת של הפגישות בין נציגים סובייטיים וישראלים שהיו באפריל ברומא ובאוגוסט בבכן.

העתון מזכיר כי משלחת קונסולרית סובייטית "משלימה עתה את עבודתה בישראל". משלחת זו, שהגיעה לראשונה לתל־אביב ב־12 ביולי, באה כדי לבדוק את הרכוש הסובייטי שנרכש על ידי רוסיה לפני 1917, ולפתור את הבעיות הקשורות בשהותם של אזרחים סובייטיים בישראל.

העתון הדגיש כי "משימה סובייטית" זו איננה "שלב ראשון לקראת חידוש הקשרים הדיפלומטיים" בין שתי המדינות.

עוד כתב כי העמדה המסורתית של הקרמלין היא כי חידוש הקשרים יכול להתבצע רק במסגרת הסדר במזרח התיכון "על בסיס התקדמות ממשית לקראת זימון ועידה בינלאומית". (ע"צ)

● קולומבו — מורדים טאמיליים הפעילו אתמול מוקש מתחת לאוטובוס, וגרמו למותם של 25 איש, שעות ספורות לפני שהפרלמנט של סרילנקה העניק אוטונומיה מוגבלת למיעוט הטאמילי, בשליש מן המדינה (ע"ר וע"צ).

שמיר ופרס חלוקים בדיעותיהם גם על היחס לפיסגה הערבית

מאת סופרנו המדיני

חילוקי הדעות בין משרד ראש הממשלה ומשרד החוץ בקשר לועידה הבין לאומית באו לידי ביטוי גם בהתבטאותיהם השונות לגבי החלטות ועידת הפיסגה הכל־ערבית ברבת עמון, שהעניקה, "הכשר" למצרים, למרות הסכם השלום עם ישראל, ומאידך חייבה השתתפות אש"ף בועידה הבין לאומית, ללא הזכרת שמה של ישראל.

שר החוץ, שמעון פרס, טען, כי ועידת הפיסגה חיזקה את ידיו של חוסיין להמשיך במגעים עם ישראל: כל מדינות ערב הגיעו לידי מסקנה כי יש לחתור לקראת השלום. אמנם קיימים עדיין ניגודי דעות בקשר לאש"ף אך למרות זאת יש להמשיך ולחתור לקידום השלום.

מנכ"ל משרדו, אברהם טמיר, הסביר, כי עד כה היתה המגמה במדיניות החוץ הישראלית, שפירוד בקרב הערבים מסייע לישראל. הפעם מברכת ישראל על ההתקרבות בין מדינות ערב ובין מצרים ולאחר עשר שנים של חרם, בגלל הסכם השלום, חודשו היחסים. לדעתו יכולה האחדות הערבית לסייע לקידום תהליך השלום ע"י הועידה הבין לאומית.

מאידך מדגישים מקורבי ראש הממשלה את תביעת ועידת הפיסגה לשלב את אש"ף כנציג לגיטימי של הפלשתינאים. לפי תביעתו של חוסיין לא הוזכרה אמנם "מדינה פלשתינאית עצמאית", אולם אין לשכוח, כי אש"ף ממשיך בפעולות טירור.

לדעתם, יש לברך על נכונותם של עשרים מדינות ערב, ומבחינה טכנית קיים עדיין מצב מלחמה בינם ובין ישראל, הודיעו על נכונותם לשלום ללא תנאים מוקדמים. אולם גם כאשר הסכימו לועידה בין לאומית חזרו והדגישו, כי הדבר מיועד כדי לקדם את "הסכנה הישראלית" "ולשחרר את האדמות הערביות". הדגישו מקורבי ראש הממשלה.

תחזית מזג האויר

תחזית מזג האויר: יתרבו העננים ובלילה יתכן גשם בצפון הארץ. תעקיף לשבת: מעונן חלקית בדרך כלל עם אפשרות לגשם מקומי בשעות הבוקר בצפון הארץ.

הטמפרטורות החזויות להיום: ירושלים 11 עד 20, חיפה 14 עד 22, תל אביב 12 עד 22, באר שבע 9 עד 25. (עתי"ם)

לאחר שנועד עם חוסיין:

ערפאת: פרק חדש ביחסים עם ירדן

רבת־עמון — ראש אש"ף, יאסר ערפאת, אמר אתמול ברבת עמון, כי השיחה שניהל באותו יום עם המלך חוסיין פתחה פרק חדש ביחסים בין אש"ף וירדן.

"שוחחנו בכנות ובאוירה ידידותית, ניתן אף להגדיר את השיחה כחמה וכשיחת אחים", אמר ערפאת לעתונאים.

ערפאת חזר והדגיש כי: "נפתח פרק חדש בין אש"ף ובין ממשלת ירדן למען תיאום חדש, וכדי להביא לפתרון צודק וכולל, לא רק למען העם הפלסטינאי, כי אם גם למען העמים הירדני והפלסטינאי".

סוכנות הידיעות הירדנית הרשמית "פטרה" מסרה, כי המלך חוסיין וערפאת דנו ב"היבטים של העניין הפלסטינאי, ההתפתחויות הבינלאומיות, והצורכים לעבודה משותפת בנושא זה". ואילו מקור מדיני ירדני, שביקש לשמור על עילום שמו, אמר כי הסיכויים ללחימה משותפת של אש"ף וירדן ברגע זה הינם "אחד באלף". הוא הוסיף: "נכשלנו עם ההנהגה הזאת (של אש"ף) בעבר. לא הגענו לשום מקום בפעם האחרונה — אף כי רצינו בכך — בגלל התנהגותם המבישה".

לרגל ועידת הפיסגה הערבית בא ערפאת לרבת עמון זו הפעם הראשונה מאז הפסיק חוסיין את שיחות התיאום בין ירדן ובין אש"ף בפברואר 1986. (ע"ר).

חייל מילואים נפצע בהתפרעות בעזה

נמשכות ההפגנות והפרות הסדר בעזה

רצועת עזה — חייל צה"ל במילואים נפצע קל במהלך הפגנות תלמידים אתמול בעזה. ברפיח קיימו מאות תלמידים הפגנות ושם נפצע מורה מקומי מיידוי אבן לעברו.

תלמידים מבית הספר "פלוג'ה" בעזה הפגינו ליד בית ספרם. כשהם חוסמים את הכביש ומשליכים לרחוב אבנים ובקבוקי זכוכית. חייל מילואים, שהגיע למקום עם חיילים נוספים לפיזור ההפגנה, נפצע קל סמוך לשעה 9 בבוקר מפגיעת אבן והועבר לקבלת טיפול רפואי. ההפגנה פוזרה כעבור שעה קלה.

באותה שעה, נערכה הפגנת תלמידים גדולה בשכונת תל סולטאן ברפיח. מאות תלמידים יצאו מבית הספר והפגינו ברחובות, תוך כדי הקמת מחסומים בכבישים. התלמידים השליכו אבנים לחצר בית ספרם ואחד המורים נפצע קל מפגיעת אבן. גם הפגנה זו פוזרה לאחר זמן קצר (עתי"ם).

ערש"ק פ' חיי שרה תשמ"ח

לאור הדברים שהתפרסמו אתמול באחד השבועונים כאילו אחד המקוואות באשדוד היתה פסולה ויתנה הוראת הרבנים לסוגרה ואף על פי כן נפתחה ונגרם על ידי זה מכשול

הננו להודיע שהדברים אינם נכונים כלל וכלל

להד"ם

והכל מתנהל על פי הוראת הרבנים

והננו מוחים על פרסום דברי שקר בדברים חמורים מעין אלו

הרב **פנחס שרייבר** רב קרית פוניבז	הרב **יוסף שיינין** רב העיר אשדוד
הרב **חיים פסח הורוביץ** דומ"ץ חסידי בעלזא אשדוד	הרב **סעדיה אריבי**
הרב **שמואל דוד הכהן גרוס** רב חסידי גור אשדוד	הרב **חיים קלמנוביץ** רבני השכונות

משהו...!

אופנה צעירה

רח' ר' עקיבא 79 בני־ברק

חצאיות, חולצות וסריגים מקסימים לכל הזדמנות!

להרצאה, לחוג, לקורס, לקניות, לעבודה

לכל עת — משהו...!

להתראות

מכון אוצר התורה הממוחשב

רח' רבי עקיבא 59, בני ברק טל. 03-783262

מחבר ספרים וכותב מאמרים

האם אתה נזקק בעבודתך לאיתור פסוק, מאמר חז"ל, בש"ס ובמדרשים, הלכה, ספרי פוסקים?

היום תוכל לעשות זאת בקלות ובמהירות באמצעות הספריה התורנית הממוחשבת בביתך

מכון אוצר התורה הממוחשב שקיבל את ברכתם של גדולי התורה מציע לך את הפתרון

הדגמת הספריה התורנית הממוחשבת תערך אי"ה במוצש"ק פר' חיי שרה בשעות 9 — 11 במשרדי המכון רח' רבי עקיבא 59 בני ברק

לברורים ותאום פגישות טל. 03-783262

03-795911

סערת רוחות בוועדת־הכספים:

יו"ר הוועדה מנע דיון בהצעות אחרות, כל עוד לא יבוטל הסיוע לעדה הבאהית

ח"כ הרב שפירא חש לא בטוב במהלך הישיבה והפסיקה לעשר דקות ★ שרים דתיים הוכשלו והיו שותפים להחלטה

מאת סופרנו הכלכלי

ח"כ הרב אברהם יוסף שפירא, יו"ר ועדת הכספים, הודיע בצאת השר־תקדים, כי הוא ימנע כל דיון בוועדת הכספים, כל עוד לא תבוטל החלטת הממשלה להעניק סיוע כספי לעדה הבאהית כדי שתקים את מרכזה בעיר חיפה.

כזכור, החליטה הממשלה לפני למעלה משנה, תוך עקיפת ועדת הכספים, להעניק לבאהים החזרי מיסים בגובה של כ־50 מליון ש"ח בבנין הקמת מרכזם בחיפה. החלטת הממשלה נתמכה, בשעתו, אף ע"י שרים דתיים. משנודע הדבר, דרש שר־האוצר, משה ניסים, לפי דרישת ח"כ הרב שפירא, לשנות את החלטת הממשלה, במקביל העלה ח"כ הרב שפירא את הנושא לסדר־יומה של הכנסת ובעקבותיה קיים דיון ממצה בוועדת־הכספים. בדיון בוועדה נתגלו נתונים מדהימים של העדפה ברורה לעדה הבאהית, מתוך מניעים פסולים, לעומת מוסדות יהודיים.

בראשית ישיבת הוועדה אתמול, שבה נכח גם שר־האוצר, אמר הרב שפירא, כי לא יתכן מצב שהממשלה תעקוף את ועדת הכספים ותחליט להעניק סיוע לעדה הבאהית.

בדיוני ועדת הכספים התברר, כי העדה הבאהית הוכרה כענף "תיירותי" לצורך קבלת הסיוע הממשלתי. לא יעלה על הדעת, אמר, להפוך את העדה הבאהית לענף תיירותי, כדי להעניק תמיכה ממשלתית במסווה של הקלות ממסים. חסידי גור, ויזניץ, ובעלז מקימים מרכזים גדולים בירושלים ובבני ברק, בהשקעה של כספים רבים מאוד, ולהם לא נותנים אפילו גרוש. מרכזי חסידות אלה, שעשרות אלפי חסידים מחו"ל באים להסתופף בחצרות האדמו"רים, אינם נופלים במאומה מהעדה הבאהית.

הוא הוסיף וציין, כי אם היה מתברר שבמדינות אחרות אין נותנים סיוע לבתי־הכנסת — הרי היינו מאשימים אותם באנטישמיות. אולם, בישראל מעניקה הממשלה סיוע ביד רחבה לעדה הבאהית ומקפחת בצורה משוועת מוסדות תורה וחינוך תורני. הוא הזכיר, כי בשעתו הציע ד"ר נסים דנה, ממשרד הדתות, להעניק החזרי מיסים גם למוסדות יהודיים ואחרים, אולם הצעתו נדחתה.

השר משה ניסים תמך בגישתו של יו"ר הוועדה והזכיר כי היה זה, בשעתו, אשר דרש לשנות את החלטת הממשלה. ח"כ יורם ארידור, חבר הוועדה, הציע לפנות למבקר המדינה שיבדוק את כשרות ההליכים שהביאו להחלטת הממשלה. ח"כ דן תיכון העלה השערה, כי החלטת הממשלה קשורה בחברה הקבלנית המקימה את מרכז העדה הבאהית בחיפה. רבים מחברי הוועדה, בהם נציגי הליכוד והמערך, תמכו בדרישתו של יו"ר הוועדה.

ח"כ הרב שפירא הפסיק את הישיבה למספר דקות לאחר שחש ברע במהלכו של הויכוח בוועדה שהתנהל בענין זה. הוא הציע לקבל החלטה לפיה על הממשלה לבטל את החלטתה להעביר כספים לעדה הבאהית.

ח"כ חיים רמון, מהמערך, ביקש לקיים התייעצות סיעתית והוחלט להצביע בנושא בישיבתה הקרובה של הוועדה ביום ב'.

התגלתה מנהרה בין מצרים לישראל ברפיח

מנהרה בין מצרים לישראל התגלתה אתמול ברפיח וצה"ל החל לבדוק את נסיבות כרייתה ושימושה.

קצין הקישור המצרי בוועדה הצבאית המשותפת לישראל ולמצריים פנה אתמול בבקשה לצה"ל לבדוק, אם מצוי פתח מנהרה בחלק הישראלי של רפיח. זאת, לאחר שפתח כזה נמצא בחלקה המצרי של העיר. קצין הקישור המצרי מסר, שפתח המנהרה התגלה בתוך בית מגורים ברפיח המצרית, המצוי במרחק של 300 מטרים מדרום לגבול עם ישראל. עומק הבור שנמצא ברפיח המצרית הוא 7 — 5 מטרים ומתחתיתו מובילה מנהרה בכיוון כללי לעבר הגבול הישראלי.

צה"ל החל לבדוק את איזור הגבול עם רפיח לאחר איתור פתח המנהרה, החלו בדיקות אם זו מתחברת למנהרה שנמצאה מעבר לגבול.

כתב סוכנות עתי"ם בדרום יצחק לרנסון מוסיף, שמאז חלוקת העיר רפיח, לפני עשר שנים, בין ישראל למצריים, התגלו מנהרות רבות, שנחפרו בין שני חלקי העיר ואשר שימשו להברחות סחורות וסמים באופן הדדי מצד לצד וכן להברחת אמצעי לחימה (עתי"ם).

הודח אחד ממקורבי גורבאצ'וב בבריה"מ

הדחתו עשויה להאט את הנהגת הרפורמות

מוסקבה — הדחתו של בוריס ילצין, ראש המפלגה הקומוניסטית במוסקבה, שהיה יוזם בתמיכתו הנמרצת ברפורמות, עשויה להאט את קצב השינויים בבריה"מ, אך נראה כי לא היתה זו מהלומה מוחצת למנהיג הקרמלין גורבאצ'וב — כך אמרו אתמול משקיפים מערביים.

המומחה האיטלקי ויטוריו סטראדה אמר: "גורבאצ'וב ללא ספק נתמך ע"י אנשים מסויימים הרוצים להגביל את הפרסטרויקה — הם אינם רוצים לשים קץ למדיניות זו, אך הם רוצים לשלוט בה. "אין זה שינוי רדיקלי אלא הגבלה של פרסטרויקה", הוסיף סטראדה, פרופ' באוניברסיטת ונציה.

ילצין הודח ביום רביעי בנימוק כי נתגלו "מחדלים גדולים" בעבודתו.

בחודש שעבר, הוא הציע להתפטר מהועד המרכזי, לאחר שהאשים את עמיתיו כי הם מתנגדים למסע הרפורמות של גורבאצ'וב.

מומחה בריטי אמר: "זו היא נסיגה לגורבאצ'וב, משום שילצין היה נושא־הדגל של 'גלאסנוסט'. הדחתו תעודד את אלה המתנגדים לרפורמות".

משקיפים במדינות שונות הצביעו על העובדה כי מחליפו של ילצין, לב זייקוב, ידוע גם הוא כתומך ברפורמות (ע"ר).

הדלקת הנרות

	ער"ש	מוצ"ש
ירושלים	4.05	5.18
תל אביב	4.23	5.20
חיפה	4.13	5.17
באר שבע	4.21	5.18

מוצ"ש לשיטת ר"ת 5.56

מנכ"ל משרד החוץ: יש לפתוח דף למו"מ עם סוריה

"אני חושב, שגם לסוריה, למרות כל מיני דעות, צריך לפתוח דלת לבוא למו"מ מדיני ללא תנאים מוקדמים. זה הרעיון המרכזי בועידה הבינ"ל. אני חושב, שגם היא מכירה את הפתרון המדיני כאשר את הפתרון הכללי" — אמר אמש מנכ"ל משרד החוץ, אברהם טמיר, בראיון ביומן גל"י צה"ל.

הדובר הוסיף, כי הדבר חל גם על עיראק, אפילו לפני סוריה ועל מדינות ערביות אחרות.

כך טמיר אמר, כי יש לברך על כל אחדות סביב "אסטרטגיית השלום". בעקבות חידוש הקשרים בין מצרים ומדינות ערביות לאחר ועידת רבת עמון. (עתי"ם)

וושינגטון מכוסה בשכבת שלג בגובה 30 ס"מ

וושינגטון — סופת השלגים החמורה ביותר בחודש נובמבר, שפקדה אי פעם את בירת ארה"ב מאז החלו הרישומים, כיסתה אתמול את וושינגטון בשכבת שלג בגובה 30 ס"מ. היה הכרח לסגור את שדות התעופה [illegible].

תחזית מזג אויר, שפורסמה ע"י החזאי [illegible] באלאנט, צופה שלקראת הפסקת סופת השלגים תכוסה העיר בשכבת שלג בגובה עד 40 ס"מ.

הסופה החמורה ביותר שנרשמה קודם לכן אירעה ב־1898 כאשר השלג הגיע לגובה של 16 עד 17 ס"מ."

לפי התחזית סופת השלג תגיע גם בניו יורק ובפילדלפיה. (ע"ר)

נשיא המדינה מבקר בארה"ב

וושינגטון — נשיא המדינה, חיים הרצוג, אמר אתמול בהגיעו [illegible]

כי הרצוג עורך בארה"ב ביקור ממלכתי ראשון של נשיא ישראלי במדינה זו מזה 40 שנה. [illegible] עתי"ם).

● דאקה — חמישה אנשים, כולל שני שוטרים, נהרגו אתמול בהמשך המהומות האנטי־ממשלתיות בבירת בנגלדש, דאקה. מסרו עתונאים.

● מוסקבה — בריה"מ הכחישה אתמול את טענתה של דרום אפריקה, כי חיילים סובייטים היו מעורבים ישירות בקרבות באנגולה. (ע"ר).

הרה"ח ר' חיים גרוסמן ז"ל

קהל רב משלומי התורה והחסידות, ובראשם כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א, ליוו אתמול למנוחות את הרה"ח ר' חיים גרוסמן ז"ל, [illegible] שבגאליציא ומחשובי חסידי בעלזא, שנטמן בחלקת [illegible] בהר המנוחות ירושלים.

המנוח ז"ל נולד לפני השנים שנה לאביו הרה"ח ר' שמואל ז"ל, מחשובי חסידי צאנז, שחינכו לדרך התורה ויראת התורה. [illegible] בעלזא, כ"ק אדמו"ר [illegible] אדמו"ר שליט"א.

המנוח ז"ל נודע בנטיות הכהונה [illegible] לעלות לארץ הקודש ולהשתקע בצפת. בנים ובני בנים הולכים בדרך התורה והמצוות לתפארת.

היה מחשובי הותיקי המתפללים בביהכ"נ החסידי בעלזא בירושלים ומפעשי הראשונים בבית המדרש. [illegible] אל הכולל, בקטנים [illegible] נפל למשכב ואתמול לפנות בוקר השיב את נשמתו לבוראו זקן ושבע ימים.

את הרעיון הזה חייבים לקחת בחשבון!

עידן המחשב חודר בצעדי ענק, בכל תחומי החיים והופך לנחלת הכלל

מוסדות רבים הנמנים על לקוחותינו מנהלים מערכת מסועפת של ספרי חשבונות וכרטסות לאחר שרכשו מערכת מחשב עם התוכנות המתאימות ותוך זמן קצר רשמו הישגים מרשימים ביעילות ובארגון העבודה

ישו"ת — יעוץ שרות ופתוח תוכנה בע"מ

מציע לך מנהל הישיבה/המוסד

תוכנה מקורית ומשוכללת לניהול מוסדות: מערכות תורמים, שכר לימוד, הוראות קבע ועוד מחשבים, מדפסות ושרותי מחשב

במחיר מיוחד ובתנאים מצויינים

מבצע מיוחד!

בשיחת טלפון אחת נתאם עמכם הדגמה פעולת התוכנה על מיגוון האפשרויות הגלומות בה

ללא כל התחייבות מצדכם

מדפסת חינם!!!

למוסדות שירכשו מחשב + תוכנת מערכות תורמים ושכר לימוד

ישו"ת — יצחק נפחא 8, טל. 382-667 ירושלים (בין רח' הל"ה לרח' יעקב מאיר) או טל. 02-826240

ת"ת **"תפארת החיים"** - בית שמש

שע"י רשת מוסדות "אור החיים"

בראשות הרה"ג ראובן אלבז שליט"א

בדחיפות

דרוש מזכיר בעל נסיון

לפנות למשרד הת"ת

בין השעות 9 — 1

בטלפון 02-917330

הסתדרות מורי אגודת ישראל בארץ ישראל

של"ה 2, ת.ד. 184 בני ברק טלפון 701266

הודעה לצבור

עובדי ההוראה בקש"ת

היות והנהלת החינוך העצמאי הודיעה לנו שאין באפשרותה לשלם משכורת אוקטובר למורי הקש"ת, לא נותרה לנו הברירה אלא להודיע לצבור עובדי ההוראה בקשת כי אם עד יום שלישי כ"ה בחשון לא תשולם משכורת קש"ת יפסיקו עובדי ההוראה במסגרת קשת לעבוד מיום רביעי והלאה. אנו תובעים מהנהלת החינוך העצמאי להשוות את תנאי עבודתם של מורי הקש"ת לתנאי העבודה של המורים בתקן

הועד הפועל

הד היום

אין מנוס מפרישה

מ/ה. סיעת החזית הדתית בתל אביב עומדת לפרוש מן הקואליציה בעירית תל אביב, ראש העיריה שלמה להט, שהוא הגורם הראשי להחלטה זו, עשה מאמצים לשכנע את נציגי אגודת ישראל והמפד"ל לכבב את ביצוע ההחלטה על ידי תרגילים שונים, שאין בהם כדי להניח את דעתה של הציבות הדתית, נוכח סירובו העקשני של שלמה להט למגור בשבת את התיאטראות, נראה, כי אין מנוס מפרישה, ולוא רק כאקט של מחאה על הפריצה האחרונה בחומת השבת, שיש בה כדי להוסיף חטא על החטאים הראשונים, שהתרבו כל כך ברשות הרבים, במגמה להרוס את הגדרות האחרונים שנותרו מחומת השבת, נציגי החזית הדתית, אינם יכולים ואינם רשאים להיות שותפים לדבר עבירה.

אם יש למר להט הרהורים שלאחר המעשה, אם לא כדאי לו לוותר על הסיעה הדתית, הוא חייב לעשות צעד דרסטי, שיש בו כדי להוכיח, כי הוא תועה על החלטתו הראשונה, והוא מוכן לצעוד צעד קדימה שיהיה בו כדי להניח את הדעת של הציבור הדתי בעיר העברית הראשונה, העיר שהפכה להיות ראש חץ לביטול השבת, לא רק בתל אביב כי אם בארץ כולה.

בכנס החירום של מאות רבנים וגבאי בתי הכנסת, בא לידי ביטוי מורת הרוח של הציבור הדתי, נוכח ההתנהגות היהירה של ראש העיר, שמגלה נוקשות מדהימה וחוסר התחשבות עם רגשות הציבור בשאלת השבת, שהיא הגורם המרכזי להחלטה זו, אבל למרבית הכאב, אינה היחידה המעידה על התנכלות מגמתית והרסנית של ערכי הדת. בין אלה בולטת ההחלטה הקשוחה, להרוס את מקוה הטהרה ברחוב פינס, מבלי להבטיח הקמת חלופה למקוה זה, שמשרת ציבור רחב.

יש גם הצטברות של סיבות המחייבות את החזית הדתית לנטוש את הקואליציה, בין אלה יש למנות את הקשיים שהוא מערים על זירוז בחירתו של רב ראשי אשכנזי, והמידתו על כך שבגוף הבוחר יצורפו נשים, זאת בניגוד לפסק הלכה של כל הסמכויות הרבניות בעיר ובארץ כולה, בין הסיבות, יש למנות גם את המגמה לחסל את המשחטות הכשרות בעיר זו, מבלי לתת להקים משחטה שתניח את הדעת גם מבחינה סניטרי. כל אלה ודברים אחרים, מעידים על חוסר רצון מצד ראש העיר לבוא לקראת הציבור הדתי. כאשר הוא עושה כל מה שבידו לקפח את הציבור הדתי בנושאים שונים ומגוונים, ולהתיחס אליו כאל בן חורג.

שלמה להט אמנם נבחר בבחירות אישיות לתפקידו כראש העיריה, אולם יחד עם זה, הוא עומד בראש סיעת הליכוד במועצת העיריה ושייך לשכבת המנהיגים את מפלגת הליכוד, לכן יש מידה גדולה של אחריות למצב שנוצר על ידו, על סיעת הליכוד. אם מנהיגי הליכוד בארץ הם חסרי אונים להטיל עליו מרות ולצנן את הלהט שלו להרוס את שארית חומת השבת בתל אביב, הם צריכים להיות מודעים להשלכות גם מבחינה ארצית הצפויות בעתיד, לא רק במישור המקומי. אם אין יחסי כבוד לרגשי ציבור גדול וחשוב, שהוא נראה בעיניהם כשותף פוטנציאלי בזה ובבא, אסור להם להעלים עין ולראות בשלוות הנפש את ההנהגותו השחצנית של ראש העיריה.

אם יש מקום למחשבה שניה, כפי שביקש ראש העיר, היא צריכה להיות מופנית בראש וראשונה אל מר להט עצמו, מחשבה שניה, שתעמיד על כף המאזניים את כל החיוב והשלילה ולעשות את חשבונו מחדש, מתוך תחושת אחריות לדמות השבת בעיר גדולה זו, שהיא משמשת סמל לערים אחרות. ויש להזכיר, כי תל אביב היתה העיר הראשונה שפרצה פרצה חמורה בחומת השבת על ידי פתיחת בתי קולנוע בליל שבת.

החזית הדתית בעיריה, אין לה שום סיבה לחשוב "מחשבה שניה", היא לא הכניסה שום שינוי במצב הקיים, כי שמבקש לשנות את המצב הקיים, הוא ראש העיריה והכלל הוא שכל המשנה ידו על התחתונה. לפי מצב הדברים כפי שהם נראים היום, על הנציגות הדתית לפרוש מיד, כדי שלא תהיה שותפה לחילול השבת וחילול השם, אין יהודים דתיים יכולים לשבת בכפיפה אחת עם אדם שנטל על עצמו תפקיד לעשות מן השבת חול.

השבועון המצרי "אוקטובר":

תא מהפכני נתגלה בחיל האויר הסורי בשעה שהיה על סף ביצוע הפיכה

קאהיר — תא מהפכני שהיה מורכב מ־70 קצינים נתגלה בחיל האויר הסורי. השבועון המצרי "אוקטובר" המגלה זאת מוסר, כי התא היה כבר על סף ביצוע הפיכה לפני שהתגלה. לדברי השבועון, ראש לשכת הבטחון הלאומי בסוריה אחמד דיאב ידע על קיום התא אך לא דיווח עליו במשך זמן מסויים. לכן הודח מתפקידו והועבר לתפקיד של שגריר סוריה במוסקבה. במקומו נתמנה מי שהיה ראש ממשלת סוריה עבד ראוף קאסם.

"אוקטובר" טוען כי התרחשות זו היא שהניעה כנראה את הנשיא לבצע את השינויים בממשלתו, ולא רק ההתדרדרות הכלכלית.

"דבר מה קורה כעת בסוריה" — קובע בעל המאמר סיד נאצר, שהופיע ב־8 בנובמבר בשבועון "אוקטובר", אך הוא מציין, כי אין האירועים כתוצאה מהמשבר הכלכלי בלבד. הבעיה, נאמר במאמר, אינה כמו שנאמר המשבר הכלכלי החמור שהפך את הדולר אשר היה שווה 7 לירות סוריות לשווה ערך ל־30 לירות סוריות ואין היא נובעת מהשחוד והשחיתות אשר הפכו לשם נרדף לשלטון בשנים האחרונות. אפילו לא הבעת אי־אימון של מועצת העם ב־4 שרים והבאתם למשפט באשמת שוחד ושחיתות. כאשר ד"ר מועצת העם מחמוד אלזעבי דחה את בקשה ראש הממשלה לשעבר עבד ראוף קאסם לדחות את המשפט ולהעביר את הסמכות לפסיקה להתכנסות ההנהגה הארצית של מפלגת הבעת' ב־10.1.88 ואם אין זה מביע את קיומו של מאבק בתוך השלטון אז הוא לפחות מביע חוסר הרמוניה שהחל להיות רווח בחוג הצר המקיף את הנשיא הסורי עצמו.

למרות שיש מי שחושב שאין זה אלא ניסיון המתנהל מזה יותר משנתיים ליפות את פני השלטון שהגיע מקודה שבה הרחיק הנשיא את סגנו ואחיו ריפעת אסד, הגולה בפריס מתוך רצון וממשיך להתציא את כתב העת שלו, הידוע בשם "אלפרסאן". כמו כן כוכור פיזור הנשיא את פלוגות ההגנה של ריפעת אסד וצרפן לצבא. אותו דבר הוא עשה לגבי "פלוגות המאבק" אשר היו תחת פיקודם של בני אלוף משנה באסל האחיו כגן אלוף פואד אלאסד. כמו כן הוא ערך שינוי במודיעין הצבאי ובקרב מפקדי המשמר הנשיאותי שאת הנהגתו הוא נתן לגנראל עלי דובא, וזאת לאחר שהרחיק לתקופה מסויימת.

"הסיבות הללו בכללותן עלולות להיות מספיק משכנעות לגרום לשינוי אבל ללא ספק הן הסיבות כולן ולא החשובות ביותר. הסיבה החשובה ביותר היא גילוי תא מהפכני בתוך חיל האויר המורכב מ־70 קצינים, אשר היו על סף קיום הפיכה בשלטון. ראש לשכת הבטחון הלאומי אחמד דיאב, אשר הועבר לתפקיד שגריר סוריה במוסקבה ואשר במקומו בא ראש הממשלה המפוטר עבד ראוף קאסם, ידע על ההפיכה וחיפה עליה במשך זמן מסויים". (ע"מ)

הקונגרס מקווה להשיג הסכם על קיצוץ הגרעון בתקציב

וושינגטון, נציגי הבית הלבן הקונגרס שמלו כדי לבלק את הכישלים האחרונים לקראת הסכם על הקטנת הגרעון של התקציב האמריקאי, הם מקווים כי בכך יסללו לשים קץ לדאגות ברחבי העולם לגבי הכלכלה האמריקאית.

פוליטיקאים של שתי המפלגות הביעו אופטימיות כי עוד השבוע ישיג הסכם איך לקצץ את הגרעון ב־23 מיליארד דולר לפחות, ואולי ב־30 מיליארד.

מומחים פיננסיים אומרים כי ההתקדמות האיטית לקראת השגת הסכם היוותה אחת הסיבות העיקריות להמשך הירידות בבורסות העולם ולצניחה של הדולר לעומת המטבעות של מערב גרמניה ויפן.

הגרעון בתקציב לשנת הכספים 1988 נאמד עד כה בסביבות 179 מיליארד דולר.(ע"ר)

השבוע יומא דהילולא של האדמו"ר רבי גדליי משה מזוועהיל זצוק"ל

ביום א' בערב אור לכ"ד חשון יחול יום ההילולא הל"ח של האדמו"ר הצדיק רבי גדליי משה מזוועהיל זצוקל"ל שנסתלק בירושלים בשנת תשי"ח.

האדמו"ר רבי גדליי משה שהיה בנו של האדמו"ר רבי שלמה מזוועהיל עלה ארצה בשנת תרצ"ז לאחר 7 שנות גלות בסיביר וקבע מקום אביו משנת תשי"א עד להסתלקותו.

בליל ההילולא תתקיים התכנסות וסעודה בהיכל מוסדות זוועהיל בירושלים בראשותו של נכדו כ"ק האדמו"ר שליט"א ולמחרת יעלו לציונו הק' שבגבעת רם (שיך באדר).

צעיר נהרג בתאונת "פגע וברח"

הרצליה — אלי אדרי צעיר בן 17 נמצא ללא רוח חיים ביום ד' בערב על המדרכה ברחוב פתח תקווה בשיכון נורדון בהרצליה.

מחקירה ראשונית של המשטרה עולה כי הצעיר נפגע ע"י מכונית בתאונת פגע וברח. עובר אורח מצא אותו סמוך לשעה 8.30 בערב כשהוא מוטל על המדרכה ופגוע בכל חלקי גופו. ניידת טיפול נמרץ שהגיעה למקום ניסתה להשיב לו עזרה אך הרופא קבע את מותו.

דובר מד"א מסר כי מדיווחי החובשים נמסר שהצעיר תולה אפילפסיה ידך מאוטובוס וככל הנראה קיבל התקף ונפגע. ממשטרת מחוז ת"א נמסר כי לשכת התנועה פתחה בחקירה לאיתור הנהג הפוגע. (עתים)

5 נהרגו ו־60 נפצעו בפיצוץ בביירות

ביירות — לפחות 5 אנשים נהרגו ו־60 נפצעו ביום רביעי אחר הצהריים בהתפוצצות של מיטודה ממולכת בכניסה לנמל התעופה הבינלאומי של ביירות, הנמצא תחת שליטת הצבא הסורי.

המשטרה מסרה כי המיטודה הונחה בכביש הראשית לנמל התעופה ההומה, במערב ביירות המוסלמית.

נמל התעופה נפתח רק ביום שלישי אחרי שביתה כללית בת 5 ימים.

המשטרה מסרה כי בין הנפגעים היו חיילים לבנתיים וסוריים. היה זה הפיגוע הראשון בתחום נמל התעופה, מאז נטל הצבא הסורי את השליטה עליו, בפברואר השנה. (ע"צ ורויטר־עתי"ם)

הודח מנהיג המפלגה הקומוניסטית במוסקבה

מוסקבה — בוריס ילצין, ראש המפלגה הקומוניסטית בעיר מוסקבה, הידוע בתמיכתו ברפורמות, הודח מתפקידו — מסר הרדיו הסובייטי.

הוא הודח בישיבה של הנהגת המפלגה של המוסקבה בעוון "מחדלים גדולים", מסר הקריין.

עתידו הפוליטי של ילצין הועמד בסימן שאלה, לאחר שהאשים בחודש שעבר את הגופים העליונים של המפלגה כי אין הם עוסקים ברפורמות במרץ הדרוש. (רויטר־עתי"ם)

תכונה ניכרת לקראת "שבת התנועה" של צעירי אגודת ישראל

חברי המועצה הארצית, גבאי ומתפללי בתי־הכנסת, מרכזים ומדריכים, פעילים ומפקנים של תנועת צעירי אגודת ישראל הנוער האגודתי באי, מתכוננים רגשית לקראת "שבת התנועה" שתערך בשבת קדש פרשת ויצא במלון "רמת־תמיר" ירושלים.

במרכז ההכנות לקראת שבת זו הולכת ומתגבשת התכנית הרוחנית כאשר ראשי ישיבות רבנים וראשי התנועה כבר הבטיחו את השתתפותם באירוע האגודאי.

כמו"כ נעשים ההכנות לשני האירועים המרכזיים שיערכו בליל שבת קדש ובמוצאי שבת קדש בהם ישתתף גם ציבור שלא ישבות במשך כל השבת בבית המלון בו תערך "שבת התנועה".

למשרד ההנהלה הארצית של צא"י ממשיכים לזרום טופסי ההרשמה שהועברו בדאר למחוזנים ואשר רק בהם מובטחת ההשתתפות, צוות מיוחד של התנועה והנהלת המלון עוסקים בהכנות לקליטת המשתתפים ומשפחותיהם. כפי שפורסם, המחיר מינימלי יחסית לדמי האירוח במלון "רמת תמיר".

מוסקבה: רייגן לא מנהל מדיניות עיקבית במזה"ת

פאריס — סוכנות הידיעות הסובייטית הרשמית מאשימה את נשיא ארה"ב בסדיניות בלתי עיקבית בנושא המזרח תיכוני. לדברי סוכנות ידיעות זו השמיע הנשיא רייגן נאום, שכל פניו נראה כתומך בשלום אך לעמת זאת מנהלת ארה"ב מדיניות "המגמה לכפות על מדינות ערב הסכמים נפרדים עם ישראל".

במברק מושינגטון על ביקורו של הנשיא של מדינת ישראל חיים הרצוג בארה"ב, מצביעה סוכנות הידיעות הסובייטית הרשמית על "שיתוף הפעולה האסטרטגי" ועל "היחסים ההדוקים ביותר" בין שתי המדינות.

"למעשה מודיע נשיא ארה"ב כי מנוי וגמור עם ארצו לחתור להסדר של שלום לסכסוך הערבי־ישראלי בדרך של מו"מ, מה שיבטיח את ביטחונם ורווחתם של העם הישראלי ושכנותיו הערביות".

עם זאת, מוסיפה סוכנות טא"ס — "איש לא מתעלם מהעובדה כי למעשה מצטמצמת המדיניות האמריקנית במזרח התיכון בנסיונות לכפות על מדינות ערב הסכמים נפרדים עם תל אביב תוך כדי זריעת פירוד בעולם הערבי".

סוכנות הידיעות הסובייטית מביעה צערה על כך שוושינגטון ממשיכה לנקוט בעמדה לא קונסטרוקטיבית בשאלה הפלשתינית, שללא פתרונה, אין להבטיח פתרון בעיית המזרח התיכון. (ע"צ)

מומחה למשפט גרמני העיד במשפטו של דמיאניוק:

לא ניתן היה להעמיד לדין חוזר את שטרייבל גם אילו היה מודה שחתם על מסמך טרווניקי

למרבית הפלא, התביעה לא ביקשה חקירה נוספת

עד ההגנה ד"ר בן פולצין, מומחה למשפט גרמני, העיד אתמול במשפט דמיאניוק, כי למפקד מחנה טרווניקי, קארל שטרייבל לא היה מה לחשוש כהבבדתו לדין חוזר, אפילו הודה שחתם על תעודת השירות של דמיאניוק בטרווניקי, על אף שבגרמניה אפשר להעמיד לדין אנשים שזוכו ואחר כך הודו באותה עבירה.

כתב עתי"ם מציין כי עדותו של עד ההגנה הגרמני נגעה לשתי עדויות מטעם התביעה, בקשר לחתימת שטרייבל המופיעה על תעודת השירות (דינסטאאוסווייס) שהתגלה לאיוואן דמיאניוק במחנה האימונים של כוחות העזר הגרמנים בטרווניקי, באיזור לובלין בפולין בתקופת ההשמדה.

קארל שטרייבל, שהיה מפקד מחנה טרווניקי מ־1941 עד 1944 הועמד לדין בגרמניה לאחר המלחמה וזוכה, מכיוון שנתקבלה טענתו שהוא לא ידע כלל כי האנשים שעבדו אימונים במחנה שבפיקודו, נשלחו להפעלת מחנות השמדה בסביבה.

לאחר מכן ב־1983 כאשר איוואן ג'ון דמיאניוק הועמד לדין בארצות הברית, ותעודת טרווניקי הוצגה לפניו לראשונה, נשאל שטרייבל, שהיה כבר אז למעלה מ־80, אם הוא חתם על התעודה. שטרייבל השיב שהוא לא חתם על תעודה כזאת וכי החתימה שמופיעה שם אינה בשום אופן חתימתו.

במשפט דמיאניוק בירושלים עלתה הכחשתו זו של שטרייבל בעדויות של שני עדי תביעה, התובעת הגרמניה הלגה גרביץ וההיסטוריון הלמוט שפלר, כאשר נשאלו השניים בענין זה הם אמרו, כי "מובן ששטרייבל כפר בחתימתו על תעודת השירות של דמיאניוק מאחר ואילו, הודה אפשר היה להעמידו לדין חוזר לפי סדר הדין הפלילי בגרמניה, למרות שזוכה קודם לכן מאשמת השתתפות במבצע השמדת יהודי אירופה.

הסניגור יורם שפטל ביקש ביום חמישי, באמצעות מומחה המשפטים הגרמני פולצין, להזים טיעונים אלה של עדי התביעה. הוא שאל את העד אם אמנם יש סעיף בחוק הפלילי הגרמני, המאפשר להעמיד לדין אנשים שזוכו במשפט ואחר כך הודו במעשה.

דרישות החוק הגרמני

העד השיב כי קיים סעיף 364 בדין הפלילי הגרמני המאפשר חידוש הליכים משפטיים נגד אשם שזוכה, אם הודה בפשע לאחר מכן. עם זאת, אמר העד, כי ישנם סייגים לסעיף הזה לפיהם חייבת ההודאה של הנאשם לשעבר לכלול את כל העובדות האובייקטיביות שהועלו במשפט הראשון. אם חסרה אפילו עובדה אחת אין אפשרות להעמיד את הנאשם לשעבר לדין חוזר.

הסניגור: במחקר שעשית בענין זה, כמה מקרים אתה מכיר בהם נפתחו הליכים כאלה בגרמניה מאז 1949 (השנה בה הוקמה הרפובליקה הפדראלית המערב־גרמנית).

העד: בספרות המשפטית הגרמנית לא נמצאת אף הכרעת דין המסתמכת על סעיף זה.

שפטל: ובכן לא היה מקרה אחד שעשו שימוש בסעיף זה?

העד: אמנם כן. בדקתי את הענין בצורה יסודית ומקיפה ולא מצאתי אפילו מקרה אחד של העמדה לדין חוזר של אדם שזוכה, והודה בעבירה לאחר מכן.

הסניגור שאל את העד אם בהיסטוריה המשפטית הגרמנית שלפני הקמת הרפובליקה הפדראלית הגרמנית היה מקרה של העמדה לדין של מי שזוכה ואחר כך הודה באשמה.

כאן אמר העד כי אמנם מצא מקרה אחד בלבד בשנת 1921 בבאוורייה. הוא סיפר כי היה מדובר במשפט הונאה שהיו מעורבים בו ארבעה אנשים מהם שניים שהועמדו לדין. אחד מהם הודה לאחר מכן ומסר פרטים מלאים על פרשת ההונאה. בית המשפט המקומי דחה את בקשת התביעה להעמיד אותו לדין מחדש אולם בית המשפט העליון בבאוורייה בפניו התברר ערעור התביעה, הורה בכל זאת להעמידו לדין חוזר.

הסניגור: אתה יודע אולי על מקרים משנים קדמות עוד יותר.

העד השיב כי ידוע לו על מאמר בפירסום משפטי משנת 1886 בענין העמדה לדין חוזר של מאן דהוא אולם אין ידועים כל פרטים אחרים על המקרה הזה.

לאחר שהסניגור הגיש את המסמכים הגרמנים לבית המשפט הוא הציג בפני העד את תעודת השירות של דמיאניוק ואמר לו: לטענת התביעה חתם שטרייבל על תעודה זו לפני ה־17 ביולי 1942. (על התעודה עצמה לא מופיע תאריך הנפקתה. הקביעה שהתעודה הוצאה לפני יולי 1942 היא מכך שמופיעה חתימה שניה של האפסנאי ארנסט טויפל, ומעליה דרגתו באותו זמן. ידוע כי ב־14 ביולי 1942 ביקר הימלר במחנה טרווניקי והעלה את טויפל בדרגה).

הסניגור: האם לפי אותו סעיף בחוק הגרמני, החתימה של שטרייבל על המסמך לפני יולי 1942 די היה בה כדי להעמיד לדין חוזר, על שבמרס 1943 נשלח בעל תעודה זו למחנה המוות בסוביבור. (תאריך זה מופיע ליד המידע על ההצבה של דמיאניוק).

הודאת שטרייבל לא היתה משנה

העד אמר כי אפילו הודה שטרייבל שחתם על התעודה הרי חתם עליה תשעה חודשים לפני שדמיאניוק הוצב למחנה ההשמדה. עוד טען כי מאחר ויש הפרש בין זמן החתימה על התעודה לבין זמן הצבתו של דמיאניוק בסוביבור, לא נתמלאו התנאים להעמדתו של שטרייבל לדין חוזר, מה עוד שלא הודה שחתם על התעודה.

הסניגור שאל להלן: בלי כל קשר לאותנטיות של חתימת שטרייבל כתוב עוד בתעודה שדמיאניוק הוצב למחנה אוקסהאו ב־22 בספטמבר 1942 (חווה חקלאית, לא מחנה השמדה, בה עבדו עבודי כפיה יהודים שהומתו לאחר מכן). האם העובדה שקיימת על המסמך חתימת שטרייבל יש בה משום הפללתו בהשתתפות במבצע ריינהארדט (הכינוי הגרמני למבצע השמדת היהודים בפולין)?

העד השיב: גם ההצבה לסוביבור וגם ההצבה לאוקסהאו לא היה בהן כדי להעמיד את שטרייבל לדין חוזר, אילו הודה שחתם על תעודת טרווניקי.

כאן הודיע הסניגור כי תמה חקירתו הראשית.

השופט פנה אל התובע מיכאל שקד וביקש כי יפתח בחקירה נגדית. התובע הפתיע הן את בית המשפט, את ההגנה ואת כל הנוכחים באולם, בהודיעו כי אין התביעה רואה כל טעם בחקירה נגדית של העד.

כתב עתי"ם מציין כי העד בא להזים טענת "אילו" שהועלתה על ידי התביעה ומצאה ביטוי בשתי עדויות. עדותו של בן פולצין ביטאה את עמדתו ופרשנותו לכפירתו של שטרייבל בחתימה על המסמך ולאפשרות העמדתו לדין חוזר. התביעה, לדברי חוגים משפטיים, השאירה בידי בית המשפט את ההכרעה איזו עדות סבירה יותר ולאיזו מהן יתן בית המשפט משקל רב יותר.

בית המשפט הודיע כי הדיון יתחדש ביום ב' הבא. הסניגור מסר כי מטעמו יופיע בכל הנראה פסיכולוג גרמני שיעיד על יכולת הזכרון של עדים על פרשיות שקרו לפני שנים רבות. (עתי"ם)

שר האנרגיה: ישראל מוכנה לשתף פעולה עם ירדן בתחום פצלי שמן

שר האנרגיה משה שחל אמר במסיבת עתונאים כי מדינת ישראל תשקיע כמיליארד דולר, עד שנת 2000, בפיתוח משאבי אנרגיה. החלק העיקרי ישקע בהקמת מתקנים לשריפת פצלי שמן בנגב, שמהם יופקו מאות מגאוואטים של חשמל. מסיבת העתונאים כונסה לרגל מכס הנחת הפינה למתקן הדוגמה של הפקת קיטור וחשמל מפצלי שמן במישור רותם בנגב, שייערך במעמד שר האנרגיה וממ"מ ראש הממשלה שמעון פרס.

מתקן ההדגמה שיוקם בהשקעה של 24 מיליון דולר יתחיל לייצר קיטור וחשמל בסוף 1989 האם הנסיונות יהיו מוצלחים, יוקם לאחר מכן כמה תחנות כח של פצלי שמן בסדר גודל של 120 מגאווט כל אחת. מתקן ההדגמה ייצר כ־50 טון קיטור לשעה והוא יחובר לרשת החשמל המקומית ויספק חשמל למפעלים בסביבה — בעיקר לחברות הפוספטים.

לדברי השר שחל, מצויים בארץ מרבצי פצלי שמן בכמות של 11 מיליארד טון. כמות האנרגיה שניתן להפיק מהם שווה ל־4 מיליארד חביות נפט, ולאספקת צרכי המדינה ל־80 שנה. הוא ציין שהמרבצים נמצאים על פני האדמה ונוחים להשגה, ולפיכך, מחיר יצור יחידת חשמל לא תעלה על מחיר יצורה בתחנת כח המרפעלת על פחם.

פצלי שמן הם סלעים גיריים המכילים חומר דמוי נפט הקרוי "קרוגן". ניתן לנצל אותם ליצור קיטור וחשמל ע"י שריפה ישירה, או ליצור נפט וגז ע"י חימום האבן ומיצוי הנוזל בה הדומה לנפט.

פצלי שמן מנוצלים כיום בעיקר בגוש המזרחי, במדינות כסיק, בריה"מ ורומניה. השימוש בהם במערב קטן יותר וקיימים רק שני מפעלים במערב גרמניה וקנדה. באזורנו החלו בשנים האחרונות לחקור בנושא גם פקיסטן מרוקו וירדן. זו האחרונה נמצאת בשלבי מחקר ראשוניים והשר שחל הצהיר, כי ישראל מוכנה להציע לירדן את שלב המחקר שהגיעה אליו, על בסיס של שיתוף פעולה הדדי.

הניצול המסחרי של פצלי השמן בארץ מבוצע ע"י חברת "פמא" (פיתוח משאבי אנרגיה), שהוקמה ב־1981. זו חברה ממשלתית ליד משרד האנרגיה והתשתית. במניותיה מחזיקים: מדינת ישראל — מניית יסוד. בתי הזיקוק — 25 אחוז, חברת החשמל — 25 אחוז, כימיקלים לישראל — 25 אחוז, ושלוש חברות הדלק — כל אחת 8 ושליש אחוז. ד"ר יוסף ירושלמי, מנכ"ל החברה, אמר כי מאז הקמתה, הושקעו בה כ־20 מיליון דולר, ויותר מ־50 אחוזים מסכום זה, הופנו לתחום הפקת הנפט מהפצלים. לפני כשנה, הופקה חבית הנפט הראשונה. אולם בשלב זה, בעקבות מחירי הנפט הנמוכים, לא משתלמת הפקת הנפט מהפצלים. לדעתו, ברגע שיעלו מחירי הנפט יהיה גם אפיק זה רווחי. הוא גם ציין שבבדיקות התברר שפסולת האפר (כ־250-200 אלף טון בשנה) הנוצרת משריפת פצלי השמן, מגלה תכונות הדומות למלט, ובשלב זה נערכות בדיקות, אם ניתן יהיה לשווק את המוצר.

בתחילת דרכה של החברה, החזיקה חברת הפחם ב־25 אחוזים ממניותיה, אולם לאחר מכן העביר שר האנרגיה את החלק במניות לחברת החשמל, לדבריו, משום שהמוצר הסופי הוא חשמל, ובמילים שחשב שלא אנשים הצריך לתת לחברת הפחם חלק מתוכיה המייצרת שווה פחם, לאחרונה גם נודע כי חברת "סתול" מעוניינת לצאת משותפות בחברת "פמא", לדברי השר שחל נוצרו ב"סתול" חילוקי דעות פנימיים ואין משרדו מתכוון לכפות עליה להשקיע. הוא גם ציין שעל כל דולר המושקע בחברת "פמא" ע"י גורם חיצוני, משקיעה הממשלה סכום זהה. (עתי"ם)

דובר המחבלים: חטופי הספינה בריאים ושלמים

ביירות — חטופי הספינה "סילקו" הם "במצב גופני ונפשי טוב", כך הודיע בביירות, דובר מטעם ארגונו של אבו ניראל, שאנשיו חטפו את הספינה.

הדובר מטעם "פתח — המועצה המהפכנית", אמר לכתב רויטר כי נציגי הארגון דנו ביום ג' עם נציגי הצלב האדום הבינלאומי בביירות על מצבם של החטופים. הדובר, שביקש לשמור על עילום שמו, סירב להבהיר האם נציג של הצלב האדום אכן ראה את החטופים. אולם הוא חזר והדגיש: "הם במצב גופני ונפשי טוב. הם זוכים לטיפול המתאים".

הדובר ציין שהיה זה מגע ראשון עם נציגי הצלב האדום, מאז הציע ארגון המחבלים ביום א' להראות את החטופים לנציג הצלב האדום.

"הארגון הביע בפני נציג הצלב האדום את נכונותו להיענות לכל התביעות, ולהקל בכל האפשר על עבודת הצלב האדום, בזמן מתאים", הוסיף הדובר.

סופרנו המדיני מוסיף: הרגשה קלה הורגשה במשרד החוץ בירושלים כשנתברר כי החטופים אינם ישראלים ואף לא יהודים ולמרות הערפל האופף עוד את הפרשה, כבר ברור כי אין לישראל כל קשר עם הפרשה הנמצאת בטיפולן של צרפת ובלגיה, שאזרחיהם הם בין החטופים, בהתאם לידיעות שמקודם. כאמור עדיין אפוף הערפל... טאהר עבודה פרשה ואת את השתכוונו מבשל משקה הבטיה... להגברת הידיעות בים התיכון, הן לגבי אניות הסוחר המפליגות לישראל וממנה. אם לגביהן אפשר איך שהוא להבטיח קשר תיאום להגברת הבטחון, הרי אין כל הסדר לגבי האכסות הפרטיות, שיצטרכו לדאוג לסדרי הגנה עצמאיים, חברות העוסקות בזה כבר פתחו במסע הסברה והציעו את שירותיהם למעוניינים.

חוג לתהילים

לזכרה של הגב' בלומה אבוביץ ע"ה

יערך גם — בתל־אביב

החוג יערך בעז"ה ביום רביעי כ"ו במר־חשון תשמ"ח בביהכ"ס "בית יעקב" רח' ר' סעדיה גאון 6 תל־אביב בשעה 8.30 בערב

בא לייזק · בא להביא ספרי תהילים

קרן הפרסים התורתית

ע"ש הרה"ג ר' מנחם ב"צ זקס זצ"ל והרבנית חנה ע"ה

פרסים לפעילות תורתית — תשמ"ח

אנו מתכבדים בזה להודיע לצבור כי המועד האחרון להגשת מועמדות לקבלת הפרסים הוא י"ב בכסלו ש.ז.

הפרסים מוענקים לפעילים בהפצת תורה ויהדות לציבור ופרס לספרות הסברה דתית

הצעות בצירוף המלצות, נא להעביר לקרן הפרסים התורתית ת.ד. 6501 ירושלים ספרים, נא להעביר בשני עותקים

"לונדון בהישג ידך"

$ 655

8 ימי טיול וקניות בעונת ה־"SALE"

חצי פנסיון "למהדרין" — גלאט

ח'-ס"ו סבת (5.1-29.12 מ"ס)

לפרטים: רוזל 02-528410

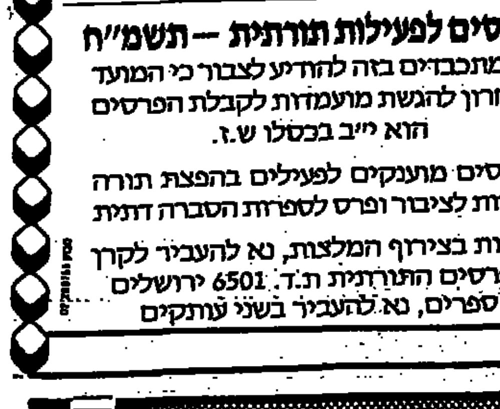

עוד 40 יום להגרלה הגדולה!

של דירת פאר של 4 חדרים

בשכונת הר נוף בירושלים ($90,000)

כרטיס ההגרלה הינו תרומה לישיבת "עטרת התורה" רח' עוזיאל 9 בית וגן ירושלים, טל. 02-533390

לפרסים: בירושלים טל. 02-863265, 02-538636

בני ברק — פרסום יהלום, חזונים 13, טל. 03-701002 ובערב, 03-787335 רח' ישמח משה 17 ב"ב

משפחה מעוניינת לקבל זוג מבוגרים או בודד

בפנסיון מלא

+ טלפון לתקופה ממושכת שרות חם ומסור קופ"ח ורופאים במקום

052-921146.70

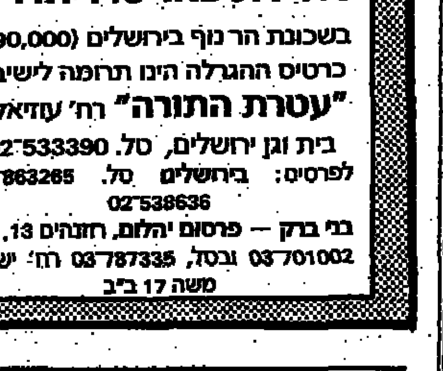

אני שמחה להודיע ללקוחותי של דוגמית פותחת את החנות ברח' ר' טרפון 4 בשעטו"מ ביום ב' כ"ד חשון (16/11)

לרגל הפתיחה מבצע הנחות

מחירים לדוגמא:

דמי עורק 30 22—17

סריגי תורף 28 19

גזרת קימום ·חינם

קשמיר 26 20

אקרילן 20 15

חנות עם סבטן

רח' טרפון 4, בני ברק טל: 03-790475

להתראו שולפית

מבצע אוחדב!!

ביחשלים

דירה לשכירות במחיר מציאה

מתפנית דירה מפוארת בשכר חודשי בעוד כ־30 חדש בהר נוף, 4 חדרים + שרותים כפולים + מחסן + סוכה, ק"ב, חזיתית, דמי השכירות מוזלים משמעותית + הקבות נוספות לתשלום מראש ל־3 שנים כנגד ערבויות מתאימות

04-640442

כל הקודם זוכה

למכירת בזק זו כדאי היה לחכות!

מכירה מיוחדת של מעילי גשם ארוכים לבגים ולבנות ופרטי לבוש נוספים תתקיים במוצש"ק זה פר' חיי שרה

במחסן הלבשה

רח' עזרא 39 א' (בחצר) ב"ב משעה 7.00

הכמות מוגבלת

להסיר מכשול

בנייר הסוואלס התחזק הקנוי נמצא שישנם נירות שממש דבוקים ע"כ יש להפרידם לפני שבת

מכון בית אולפנא ירושלים

שמח להודיע לציבור

על פתיחת כתה חדשה

למתחילות ב־15.11.87

כמו כן ניתן להירשם לכתות א' מתקדמות, כתה ב' ולכתה ג' — נשים

וכן לכתות א' ר' גברים

★ הלימודים בשילוב עם לימודי קודש

★ לימודי השפה לפי תוכנית ואישור משרד החינוך

העולים החדשים יהנו ממלגות משרד הקליטה

ההרשמה במשרדי בית אולפנא

רח' הרב פרנק 36, בית וגן ירושלים

טלפון: 02-420321 כל יום בשעות 13-9 לפנה"צ

עכשיו ניתן להשיג משניות קהתי בכל חנויות ספרים

מחיר מחירון 160 ש"ח

הפצה בלעדית נחלה בע"מ

תבצלת 6 ירושלים

02-247553

02-222879

למען ירושלים

רח' צפניה 8 ירושלים

הננו בזה להודיע

על פתיחת משרד לשידוכים לחרדים וחסידים (לכל הגילים)

בכל יום במשרדנו בשעות 9.30—10.30 בבוקר

נוסף לשעות הנ"ל קבלה טלפונית בימי א' ד' ה' בשעות 7.30—10.00 בערב רק בטל. 02-288040

בכבוד רב ההנהלה

אור קור מבצע

מזגנים

טל. 03-786521

עיצוב חדש ב־6 תשלומים

התקשר עמנו וקבל יעוץ חינם

המזגן המפוצל של "אריאל"

כולל חימום

בעיצוב חדש

במחיר מיבצע 6 תשלומים שוים

ללא הצמדה וריבית כל תשלום 400 ש"ח

אין לנו מתחרים במחירי הזול ביותר בארץ

הספקה מידית

אנו בונים מערכות מרכזיות לבתים מ־2½ כ"ס (מחוזק) חימום קירור

אנו נותנים שירות לכל סוגי המזגנים

צוות מקצועי

כדאי לבוא לראות את המזגן החדש שאל את מי שקנה

אצל "אור קור" מזגנים

שטיסל Shteisel

שירותי קייטרינג

אוכל מוכן הביתה

מבחר סלטים

בהשגחת הבד"ץ קהל מחזיקי הדת דחסידי בעלזא

מספרי הטלפונים שלנו הוחלפו והם מעתה

384775 384447

ירושלים. רח' מלכי ישראל 11

מבצע השבוע!

מיטות תינוק

במבחר גדול ובתנאים מיוחדים

"בייבי סטור"

הזדמנות מארצות הברית

שמלות וחליפות חגיגיות, לילדות מצמר וקטיפה סריגים יפהפיים לנשים המכירה בעז"ה במוצש"ק משעה 7.00 הרצל 31, בני ברק

מאת אחד הרבנים

לא מדובשך ולא מעוקצך

ועדת הפנים של הכנסת כנראה סובלת מאר־בטלה לכן היא מחפשת לעצמה תעסוקה, תעסוקה כזאת שיש בה כדי לתת לה פרסומת. דיון בבעיות הנמצאות בתחומה אינן מזכות אותה כנראה בכותרות ופרסומת חינם. מסתבר שכל נושאי הפנים במדינה כבר מצאו את פתרונם, החברה מתוקנת, הרשויות המקומיות מספקות כראוי את השרותים שהן חייבות לספק לציבור האזרחים, תקציבי הרשויות מאוזנים, מוסדות החינוך שוב אינם סובלים ממצוקת דיור, איכות הסביבה עומדת על רמה, בתי החולים פועלים כתיקונם, המשטרה נקיה מכל דופי, בתי הסוהר הגיעו לרמה מכובדת, שוב אין בריונות של עצי־רים בטחוניים ולא בטחוניים, סחר הסמים המסוכנים שוב אינו מאיים על שלום הציבור. כל אלה הם נושאים שחברי ועדת הפנים של הכנסת חושבים שהם אינם יותר מעניינים. אפשר להאריך עוד ברשימה של נושאים הטעו־נים דיון וליבון, במדה שיש לה לועדת הפנים, מה לומר.

ועדה זו חייבת תודה לאמנון רובינשטיין, שפרש מן הממשלה וצורף אליה. כאדם שמאומן על פרסומת, מצאה לה עילה לעסוק בה, מישהו לחש על אזנו, שאפשר לעשות הון פוליטי בניגוח הישיבות הקדושות על ידי החלטה המחייבת את היכלי התורה להניף את דגל המדינה, לא רק בימי גינוסיא של המדינה, אלא בכל ימות השנה. כמשפטן חריף, הוא מציע מיד את הסנקציה: להפסיק את התמיכה העלובה של הממשלה לישיבות שלא יצייתו להחלטה זו.

לפני שנכניס את עצמנו לשאלה, אם איום ועונש כמו זה, הוצע אי פעם ע"י מישהו כנגד מוסדות אחרים, מוסדות חינוך וחברה שאינם מניפים את דגל המדינה ומעדיפים את דגלו של אשיף. מה דינם של סטודנטים ממוצא פלשתיני הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה, שמבצעים מעשים שיש בהם לא מעט מן ההתגרות לא רק בדגל המדינה כי אם גם בעצם קיומה. אלה הם אזרחים שיש להם הרבה מבינים בחברה הישראלית, חברה הטוענת כי היא דימוקרטית. אגודות להגנת האזרח ראות לעצמן חובה לצאת חוצץ כנגד כל מה שנראה בעיניהם כפגיעה בזכויות האזרח הלא יהודי.

לא את כבודו של דגל המדינה בא אמנון רובינשטיין לתבוע, יש כאן מידה רבה של קנטרנות עוינת כלפי עולם הישיבות הקדושות. לא כדי להוסיף כסף לאוצר המדינה, אלא כדי לעודד שנאה בלבם של אנשים כלפי הישיבות, שמעתה ישמשו מטרה לחיפושים ולבדיקות. ספק לנו אם יש למשטרה כוח מספיק בכדי לשלוח פטרולים לכל הישיבות בארץ כדי לוודא ולדווח למי שצריך לדווח, כי ישיבה זו או אחרת אינה מקיימת את ההוראה. משטרה שטוענת כי אין לה כוח אדם מספיק להלחם בתאונות הדרכים, משטרה שאינה מצליחה להתגבר על נגע הסמים שהגיע לשיא, היא תתגייס למלא משימה חשובה זו. ואולי תסתפק רק בדוחות של מלשינים וסוכנים אשר יקבלו פרס על כל עבירה שנתגלתה על ידיהם, כמו אותם מלכים המוסרים התחמקות ממס הכנסה ומסים אחרים.

* * *

דברי ימי ישראל בגולה יודעים לספר. על רודפים מקצועיים, לאו דוקא כאלה שאינם בני ברית, שקמו להציק ליהודים בגולה ולהלשין על קהילות יהודיות שכאילו מרדו במלכות, אלה שאכלו קורצא וגרמו לשפיכת דמים ולחורבן בית המקדש. אלה הם הדילטורים שנרשמו לדראון עולם בדברי ימי ישראל. יש הרבה מן הדמיון בין אלה לבין האנשים שמתלבשים באיצטלא של קנאות "לכבודה של המדינה", ולמעשה מבקשים להקניט ולקנטר.

דגל כחול לבן, שבמרכזו עומד מגן דוד ועוטפים [illegible] סמלי. לא אנחנו [illegible] על [illegible] אשר התכחשו לכל הערכים והסמלים של היהדות. ערכי היהדות וסמליה חקוקים בלבם של שלומי אמוני ישראל, כאלה שיש להם סימנים רבים אחרים המעידים על היותם יהודים, אלא שכל הליכותיהם מצביעים על יהדותם, בין אם זה בביתם ובין אם הם יוצאים לרשות הרבים. אלה אינם זקוקים לתעודת יושר מפיו של אמנון רובינשטיין, ולא מועדת הפנים של הכנסת. איש מהם לא נאשם בבגידה או במעשי ריגול נגד המדינה. בימים אלה עומד לדין יהודי שלמד ועבר במוסדות שעליהם מתנוסס דגל המדינה. דגל זה לא מנע ממנו ללכת ולגלות את סודותיה הכמוסים ביותר של המדינה, בענין שנוגע לעצם זכות קיומה של מדינת ישראל ואין הוא ראשון שנאשם באשמה זו.

לומדי תורה אין להם חלק בכל אותם אירועים שיש בהם כדי להכפיש את פניה של החברה הישראלית. הם מניפים יום יום את דגל האומה הישראלית, לא דגל סמלי, שאין בו משום משמעות. שקית הטלית והתפילין, המזוזות שעל פתח הבית, לא רק שומרים על ייחודו הסגולי של עם ישראל, כי אם משמשים גם דגל המסמן את הייחוד של היהודי. זוהי "המולדת" שהלכה עם היהודים גולה אחר גולה ושמרה על קיומו. ומי שחדק את הטלית והתפילין, מי שחינך ילדים על סמלים ריקים מתוכן, גרם לכלייה רוחנית, אלה גורמים להתמעטות העם היהודי, להם יש בעיה של דימוגראפיה, גם אם יניפו פעמיים ביום את דגל כחול לבן, לפי כל המידות המקובלות, לא יעלה בידם להציל את ילדיהם מסכנת התבוללות בין העמים. הציונות שהתיימרה להחמיר בסמלים של שפה, דגל ואומה, עומדת בפני שוקת ריקה, היא חדלה מלהלהיב לבם של יהודים, גם בגולה וגם בארץ ישראל.

לא לנו לבדוק, איזו ישיבה רואה צורך להניף את הדגל על התורן. ולא כדי לסנגר על ישיבה זו או אחרת שהיא כן מניפה דגל. לא זו השאלה העומדת עתה על סדר היום. אנו רק קובעים, כי לא כבודו של הדגל נוגע ללבו של האיש שהעלה את ההצעה. מגמתו שקופה מאוד, לפגוע בקיומן של הישיבות הקדושות, שהן הערובה הטובה ביותר להבטחת עתידה של היהדות. הצעה זו הופכת להיות גזירה, גם אם הציבור יכול לעמוד בה. היא דומה לערקתא דמסאני בשעת הגזירה שאנו חייבים לעמוד כנגדה.

* * *

אין זה אלא גל נוסף, גל עכור של מים זדוניים המדבר על הדגל ומתכוון לפגוע בעצם קיומן של הישיבות. אלה יתקיימו ויפיצו מעינותיהם לכל עבר, גם אם יטילו עליהם עונש זה. הישיבות הוכיחו את כושר ההישרדות שלהן, גם אם המדינה לא פינקה אותן בהקצבות. יש בארץ מספר ניכר של ישיבות המתנזרות מכל תמיכה ממשלתית, ואף־על־פי־כן הן מתקיימות בכבוד. יש בידי היהדות החרדית פוטנציאל שמסוגל להתמודד עם גזירה זו, אם אכן תתבצע. זכות הקיום של הישיבות אינו תלוי ברצונו של אמנון רובינשטיין וכת דיליה.

כנגד גזירה זו יתקוממו לא רק הישיבות שאינן מניפות את הדגל ביום העצמאות או בכל יום אחר, גם אותן ישיבות שמטעמים שלהן, כן מניפות את הדגל, יראו בגזירה זו של שעת השמד שבה אנו חייבים למסור את נפשנו אפילו על ערקתא דמסאני. יש כאן התערבות בלתי רצויה מצד השלטון החילוני. בזמנו נעל רבי חיים מואלוזין את הישיבה שלו לאחר שהשלטון ביקש להכניס חול בקודש. הישיבות קבלו את תמיכת הממ־שלה, שהיתה תמיד זעומה והפלתה לרעה את לומדי התורה לעומת אלה הלומדים את השפה וההיסטוריה של סין או הודו ויפאן, ואף־על־פי־כן שגשגו הישיבות הקדושות. מספרן גדל משנה לשנה והן כיסו את מפת הארץ. ישיבות אלה ימשיכו להתקיים ולפרוץ ימה וקדמה צפונה ונגבה.

התמיכה הממשלתית לישיבות מגיעה להן בזכות ובצדק. אבותיהם של תלמידי הישיבות, הם אזרחים הזכאים לשווי זכויות. כבר אמר אחד מחכמי ישראל: ישראל, אף־על־פי שחטא, ישראל הוא, וכאשר יענו אותו כן ירבה. לא לנו לקבוע כיצד יתייחסו הישיבות אל [illegible] הישיבות, ואנו מקוים כי יש מספיק אנשים שתבונתם לא נסתרה. לא תהיה ברירה אחרת אלא לומר לנוגשים, "לא מדובשך ולא מעוקצך". החלטה זו מבטאת עקשנות, ולעתים גם עקיצה של יתוש טומנת בחובה סכנה.

י. שפינל

איך קולטים עליה?...

רצה אני לחלוק. הפעם עם הקוראים חוויה מרתקת ביותר, לה זכיתי ביום רביעי השבוע. השתתפתי במסיבה קטנה וצנועה שנערכה בדירה אחת בשכונת רמות בירושלים. כשאני מציין שזו היתה מסיבה קטנה וצנועה, כוונתי רק לעובדה שהיה לה די בחדר אחד, שמספר משתתפיה היה מועט, עם כיבוד צנוע שהושם על השלחנות, אבל מלבד כל אלה — זו היתה בעצם מסיבה גדולה, גדולה מאוד...

הדירה נמצאת בבנין שמספרו הוא 345, בשכונת רמות ג'. וזהו בית מיוחד במינו. אמנם שמעתי עליו פעם, אבל אינה דומה שמיעה לראיה. וגם בנקודה זו, רק כאשר מתוודעים לפנימיות, יובן למה אני מתכוון. זהו בנין־דירות גדול, אבל רגיל, כמו בניינים רבים ודומים אחרים בסביבה. ובכל זאת — הוא מיוחד במינו. מתגוררות בו משפחות שעלו מרוסיה, ואלה הן משפחות חרדיות, מן הקבוצה המהוללה של החוזרים בתשובה דשם. בית זה נרכש למטרה המיוחדת הזו של מתן דיור מרוכז, בסביבה חרדית הולמת, למשפחות הללו היוצאות מעמק־הבכא דשם.

הדירה בה שהינו נערכה בה המסיבה, מתקיים אולפן־לימודים לנשים העולות, כאשר הכל מאורגן ומנוהל ע"י ועדת הנשים שליד נשי אגודת ישראל בירושלים. המסיבה יוחדה הפעם כדי להביע תודה והוקרה להר"ר אליהו רייכמן, ממשפחת אנשי־השם רייכמן, הידועים בכל העולם הגדול בהיקף עסקיהם הגדולים, ובעולם היהודי — בצדיקת פזרונם למען כל דבר מועיל וטוב. מכספם נרכש הבנין הזה, ואורח־הכבוד במסיבה זו, ר' אליהו רייכמן, הודיע באותה מסיבה כי ערב לפני כן עלה בידו לרכוש עוד 3 דירות לשיכונן של משפחות עולות מרוסיה.

* * *

בהיותי באותה מסיבה התוודעתי לעבודה חלו־צית, נאמנה ומסורה של. הצלה, הצלת־נפשות ממש, משוני בזיוניה המלאות והאפשרויות: הצלה רוחנית והצלה גשמית גם יחד. כולנו שמענו הרבה על עולים שמגיעים משם, אני עצמי כבר ראיתי מוקדים אחרים של פעולה מסביב לזה. ראיתי כמה פעמים באמריקה יהודים בעיצום פעולתם המסורה לטובת אחב"י בעלת רוסיה, ואני מנוע מלספר את סיבה בפומבי. השתתפתי גם בירושלים בכמה מסיבות שנערכו לכבוד עלייתם של קבוצות ויחידים מיוחדים, ובכל זאת הפעם היה הדבר מרגש ומרותק הרבה יותר.

כי ראיתי הפעם דוגמה מעילה ומופלאה ביותר של עבודה מועילה ומובטחת למען הצלה רוחנית של עולים כאלה, באופן שהעליה שלהם לארץ היא בחינה מלאה של עליה במובן של התעלות, כשמתקיים בהם גם "שלח את עמי" וגם "ויעבדו־ני", וכמה מופלא הדבר, הרהרתי לעצמי בשעת המסיבה הקצרה, שגם כאן "המעורבות" המיוחדת הזו של "בזכות נשים צדקניות", מפני שכל הפעולה במקום הזה, בדאגה המסורה והמלאה למשפחות הללו, מאורגנת ומנוהלת בידי אותה ועדה של נשי אגודת ישראל, ועדה שלאט־לאט היא מלכדת מסביבה נשים חרדיות המתנדבות לפעול בגשם וברוח לתועלתן של המשפחות העולות, בכל מובן אפשרי.

בדירה האמורה נעשית עבודה מופלאה. מדובר ב"אולפן", אבל זה הרבה יותר ממה שמקובל לחשוב על "אולפן" בהקשר לעולים חדשים. כאן מלמדים אותן לא רק שפה, אלא יהדות, או כפי שהתבטאה אחת ואמרה: לומדים כאן "עברית יהודית", כי כאן משיבים נפשות למקור־החיים שלהן, וכמה סמלית היתה לנו העובדה, כי אף שהדירות שנרכשו והועמדו לרשותן של משפחות שלמות, המשתתפות בה היו רק הנשים, מפני שהבעלים היו אותה שעה עסוקים בלימוד־התורה שלהם בישיבת "שבות עמי", הנשים המתמסרות כל, כך, שבעליהן הלכו ללמוד. לא היו מוכנות לקבל על עצמן את האחריות לביטול תורה של בעליהן למען השתתפות במסיבה.

וכך ישבנו כשעה והקשבנו לקורות כמה מן המשתתפות, כשלכל אחת סיפור־גבורה מופלא משלה על החזרה הזו ליהדות, ויותר נכון לומר במקרים האלה: לא חזרה בתשובה יש כאן, אלא תחיה רוחנית שלימה, התגלות ומין לידה־מחדש. הם באים כולם אי־שם מן העבר המוחלט, ממקום שבו יהדות נעקרה ונשכחה לחלוטין. הם מרגישים שעלייתם ארצה היא ממש יציאת־מצרים שלהם, והלא ממצרים עלו ונגאלו לא רק במובן הפיסי, אלא גם במובן הרוחני.

* * *

"אין לנו מלים", זה היה התוכן העיקרי המ־שותף של הנשים שקמו והעתירו תודה, הוקרה ושבחים על כל מה שעושים למענן במסגרת הזו של ועדת נשי אגודת ישראל. עוד השפה דלה בפיהן, אבל רק במובן הטכני, אך הלב שדיבר היה עשיר בתודות, עשיר בתחושת הודיה והוקרה, ובעיקרם של דברים — כמה מופלא ועצום הוא שנתנו להם את האפשרות לחיות ביחד, בקהילה אחת, כמשפחה אחת.

עמדה שם אחת הנשים, שכל מה שיש לה אתה כאן בארץ, הוא בנה היחיד, והוא עתה אחד התלמידים הטובים בישיבת "עטרת ישראל" בי־רושלים. לא מבינים, היא אמרה, מהי הכוונה לכך שאנו מאושרים ומודים מקרב לב על המגורים המשותפים הללו לעשרות משפחות ביחד. זו לא רק שאלה שאנשים ממוצא משותף מצויים ביחד, לא רק זה, אלא הרבה, הרבה יותר. עברנו את המצור והמצוק של רוסיה, היא מסבירה, ושם אחד היסודות בכל האידיאולוגיה שלהם הוא להפריד את המאוחד ולנתק אותו, וזה כולל לא רק פירוק המסגרת היהודית אלא גם המשפחתית. וכאן אנו עתה מאוחדים יחד, ובזה אנו חשים את עיקר תוכנה של התמורה העוב־רת עלינו.

אשה מופלאה זו, הנאבקת בכל מאמצי־כחותיה למען העתיד היהודי שלה, מספרת, כי אנשי־הרשות בבריה"מ ניסו להניאה מן הצעד של העליה ארצה. הפחידו אותה, כי בבואה לארץ־ישראל היא תהיה אובדת ונידחה. זו "ארץ קאפיטליסטית", האדם לאדם זאב, לא עוזרים אחד לשני. אכן, פחדתי, היא אמרה, התלבטתי, אבל עשיתי הכל למען הבן שלי, כי הבינותי שבשבילו זו שאלה של "להיות או לא להיות". כלומר, אם תישאר שם אתו, הוא אובד במובן היהודי, ולמענו לא התחשבה בכל הפחדים והיא עלתה, והיא, כמובן, מאושרת. העתיד היהודי שלה ניצל, והיא כמובן לועגת עתה לכל מה שאמרו לה, כי עובדה היא שעומדים לימינה, עוזרים לה, היא גילתה לב יהודי אמתי חם בקבוצה המיוחדת הזו של נשי אגו"י.

ולפניה דיברה אשה אחרת. רק 7 חדשים בארץ. באה לכאן עם שני ילדיה, ואילו בעלה עודנו שם. בקושי היא מסוגלת לתאר את חוויותיה הנפשיות ואת עוצמת התמורה שהתרחשה עליה בהגיעה לכאן, אבל גם היא קורנת כולה מן האושר העצום בכך שהיא מרגישה את עלייתה במובן הכפול המלא של המושג. השתלבותה בסביבה היהודית האמיתית הזאת, דבר שמעניק את כל התוכן האמתי לעלייתם של יהודים לארץ־ישראל.

האחרונה שדיברה, למעשה כמעט ולא דיברה אלא נקטה במעשה מקורי כדי לבטא את תחושת־התודה והאושר. היא הניפה בקופה לדבר תמונת שמן ממוסגרת שצייר בעלה האמן, כשהיא רק מסבירה את התמונה. בתמונה מצוייר הבית בו התגוררו בתקופת המעבר שלהם במבשרת ירוש־לים. מימין הבית חלק ללא צבע, ללא תואר והדר, וזה מסמל את המקום שממנו באו, מקום ללא כל תקוה יהודית; משמאל — פריחה של צמחים בירוק, לבלוב רענן ומחיה נפשות, וזה מסמל את הצד השני של המתרס, את ארץ־ההבטחה, והמרכז אותו בית בצורה שמסמלת מעבר, אבל בצבעים עליזים־והרבה אור, סימן לעתיד מובטח שלו זכו עתה בהיותם במקום החדש, בהתנחלותם הסופית...

* * *

אני כותב ומספר על המסיבה הזו, לא כדי למסור תיאור כרונולוגי של אירוע בחיים החרדיים, גם אם דבר כזה לדעתי חשוב, כי אנחנו צריכים בימים אלה להרבות ככל האפשר בתיאור החלק החי, היפה המשמח שיש בהוויתנו החרדית, הגדלה והמתפתחת, כדי להפיג בזה את הקדרות והמבוכה למראה צדדים שאינם חיוביים. אבל במקרה הזה יש משהו הרבה מעבר לזה, זהו משהו שונה לחלוטין. למדתי כאן פרק מעשי ומוחשי, כיצד צריכים לקלוט עליה בצורה נכונה, וכיצד אפשר לפעול בענין הזה וגם להצליח.

ואם למצוא במלה אחת את הסוד הזה של ההצלחה בדבר שתמיד התייסרנו בו וסבלנו, הרי זה "לב", מסירות אמיתית ופעולה לגופו של ענין, ואלה שקולים ושוים פי כמה וכמה יותר, ממש לאינשיטור, מסתדרות יהודית שלימה, ממחלקה לעליה, וממחלקה לעליית נוער, ובנוסף לכך — משרד ממשלתי לעליה ולקליטה בראשותו של מיניסטר. קבוצה לא גדולה, ויש לקוות שתגדל בעתיד, של נשים מתנדבות, בתוכן גם מורות שיצאו לגימלאות, ואלה עושות את העבודה המו־פלאה הזו, כדי שהעליה לארץ־ישראל תהיה כה משמחת וכה אמתית אצל אלה שעלו ומקרוב באו.

צאו וראו, כמה סבל עובר על העולים בתהליכי הקליטה הביורוקרטיים של כל "המוסדות". שלושה רבעים מן היוצאים משם נושרים עוד בטרם הם באים לכאן, ומאלה שבאים לכאן ואין להם יד מטפלת של יהודים שומרי־תורה — יש גם אחוז ניכר של עוזבים היורדים לארצות אחרות ועתידם היהודי מוסיף לעמוד בסכנה עצומה. והנה כאן, מהקבוצה שיש לה מגע עם יהדות אמיתית כבר, אלה שמתקרבים ליהדות שם — אין נשירה. הם כולם מגיעים ארצה, ובהגיעם לכאן — הם נשארים כולם בארץ, ללא כל נשירה, והם מתחזקים כאן ביהדות ומעמיקים בידיעתם בה.

"כך אנחנו כותבות לרוסיה", אמרו כמה נשים באותה מסיבה. הם כותבים לקרוביהן כי גילו את עצמן ואת שייכותן היהודית, וזה מה שגם אלה שנשארו שם צריכים לעשות, וגם זה שונה לחלוטין ממה שכותבים אחרים לקרוביהם ברוסיה. המסירות הזו אליהם, הלבביות והחום שבהם מטפלים בכל הבעיות שלהם, הם פרק מיוחד ביהדות, פרק מיוחד בהצלה יהודית, כפי שרק יהודים שחונכו על ברכי התורה מסוגלים לה, בניגוד גמור לעזרה הממוסדת, העוברת את צינורות הביורוקרטיה הקרה והצוננת, לא רק יהדות אין בה, אלא גם לא אפילו קורטוב של לב ושל מסירות אמיתית.

זהו שיעור מאלף ביותר בדרך של קליטת עליה, ולא מקרה שהדבר נעשה במסגרת אגודאית, ואני יודע שאני כל כך "מסתבך" באומרי זאת בימים כאלה שבהם נדמה שכבר אבד כל חזון אגודאי, אבל מה לעשות, כאשר הדבר הזה מתקשר אצלי עם מה שאני ראיתי זה מכבר באמריקה, בכיוון אחר של פעולת הצלה הירואית למען יהודי רוסיה, או פעולה מקיפה ומופלאה אחרת למען יהודי איראן, ואיכשהו זה נקשר עם פרקי עבודת־ההצלה נורא־ההוד בתקופת מלחמת העולם השניה, כאשר כיום גם רחוקים מודים שאלה היו היחידים שעסקו בהצלה לשמה, הצלת יהודים.

* * *

ר' אליהו רייכמן נראה נרגש ומאושר באותה מס־יבה שבה ראה ונוכח בתועלת כבירה של התרומה שתרמה המשפחה למען רכישת הבית עם עשרות דירות כדי לשכן בהן את משפחות העולים. למחרת היום עמד לצאת לחו"ל, והוא אמר שהוא שמח שיוכל למסור לאחיו כי "זו היתה השקעה מצויינת", ומדובר במי שיודעים פרק בהלכות השקעות בכל מישור כלכלי בעולם, אבל גם במישור הרוחני, ואם בכל מקום ברכת ה' עליהם וההצלחה מאירה את פניהם, במקרה הזה — כפל־כפליים.

אין לומר ח"ו נואש בכל הנושא המיוחד הזה של הצלת וקליטת יהודי רוסיה. לפנינו פרק מרהיב ומיוחד במינו בנצח היהודי. ההתעוררות של יהודי רוסיה היא הלא אחד הנסים הפלאים הגדולים של דורנו. בימים אלה חגגו שליטי הקרמלין מלאות שבעים שנה למהפיכה הקומוניסטית, וזהו אחד התאריכים הקודרים ביותר מבחינה היהודית, מפני שמלאו שבעים שנה מאז קם משטר כפרני זה לעקור ח"ו שם ושארית מכל השבט המיוחד והמופלא הזה ששמו יהדות רוסיה. אבל כמה מופלא ונאדר־הוד הוא הדבר הזה, שבתקופה זו של שבעים שנה למהפיכה הקומוניסטית, מתרחשת בתוך יהדות רוסיה מעין מהפיכה בכיוון ההפוך, בכיוון השיבה הביתה, החזרה להידבק בשורשי היהדות ובמקור ממנו הופרדו באכזריות כה גדולה.

וכדי שנהיה ראויים לנס הזה, עלינו לעשות מצדנו הכל כדי לקרב, להושיט כתף ויד־אחים נאמנה לחוזרים מן הכפור הנורא הזה, תרתי משמע. ויבורכו כל אלה שהחלו מזמן, הצטרפו במשך הזמן ועושים עתה כל שביכולתם כדי להקל את הצעדים הראשונים שלהם במולדת החדשה שלהם, פיסית ורוחנית, ובמיוחד הרב שלמה לורנץ, שנרתם בכל כחו למפעל־הצלה זה וביוזמתו נרכש הבנין שבו התארחנו למסיבה המופלאה, ואתו יחד רעייתו הגב' לורנץ, הרוח החיה בועדת הנשים של נשי אגו"י למען קליטת המשפחות מרוסיה, הגב' תודה ברימיל וכל הצוות המסור של הנשים המתנדבות העושות למעלה מיכולתן בכל שצריך הדרוש לפ־עולה זו.

ט. להב

הרצח ברחוב צרויה

רק מי שסמטאות ירושלים נהירות לו היטב, יודע כי רחוב צרויה נמצא בשכונת אבו טור. זה, מן הסתם, הסיבה שכאשר לפני כשבועיים התפוצץ ברחוב זה חומר נפץ בסמוך למכלי גז — לא עוררה ההתפוצצות את ההדים הצפויים. הפרשה לא רק שלא הובלטה, אלא צללה לתהום הנשיה, כאילו לא ארעה כלל.

הדברים אינם פשוטים כל עיקר, ולא תמימות הנחת את משתיקי הפרשה.

שכונת אבו טור בירושלים נוגעת באזור ערבי צפוף. היא אב־טיפוס למה שמכונה להיות דו־קיום יהודי ערבי. אם תרצו — משמשת היא כמעבדת נסויים לצפוי לנו בארץ עם או בלי שלום, עם או בלי "חינוך לדמוקרטיה". וזהי שכונה יהודית הגובלת — וכמעט מעורבת — בבתי ערבים. גם חתך התושבים בה אינו כהניסטי־חומייניסטי, אלא מורכב מחילוניים, ביניהם משכילים לא מע־טים, אמידים ו"שפויים". המתנ"ס ומנהלו צוטט כתומך נלהב באחוה היהודית ערבית נוסח ה"מ־פגשים". כדי כך אוהד הוא את רעיון השילוב הבין־עמי, עד שהתמלא חרון על פעולה גזענית מבישה שבוצעה בסמוך למכלתו: כאשר נבנה בקרבת מקום גן ילדים, העז מי שהעז — שומו שמים — לבנות קיר בין חצר המתנ"ס הבינלאומי לבין גן הילדים, כדי שלא ייכנסו מבקרי המתנ"ס לשטח הגן (דבר, המקובל, דרך אגב, בכל הגנים בשכונות העיר). אין ספק, שחשש נישואי תערובת כתוצאה ממתנ"ס משותף — אינו נעלם מתומכי שיטת המפגשים. אכן התקוה לשלום אמיתי ובטחון אמיתי לא פחות — מגמדת, מן הסתם, את החרדה כ"מאן דמגרפי שליל" שפרושו נשואי תערובת פה ושם או נערות שתאבדנה לעם ישראל.

פיצוץ מכלי הגז — אשר בנס לא הסתיים באסונות בנפש — עשוי היה לפוצץ גם את האגליה החד סטרית ברחוב הישראלי, כי קירבה פיזית וחברתית אל הלאום הערבי תקרב את ההבנה בין העמים. תקוה זו מתעלמת מן המציאות החוזרת ומוטחת על פנינו: הערבים הם שאינם מעוניינים באחוה זו. מהיהודים אליה בלגלוג, אינם תורמים דבר לביצועה בצדם הם, ורק "קוצרים" את הפירות: בריחה לאומית חד כיוונית מהיהדות. ותוך החלשת העוגנים הסגוליים ההייבים להמצא אצל עם במ־צוה, כמותנו. גם אם חומר הנפץ הובא לשכונה ממרחקים, ולא הודבק על ידי "ידידים" בשכונה המעורבת — דבר שאינו מתקבל על הדעת אפילו בכעקים שכלים — עצם העובדה שאתר החבלה נבחר דוקא במקום המוסף לקרוב לבבות מעיד שבצד הערבי "ימצאו תמיד גורמים, אשר יטרפדו כל ניסיון להדברות של שלום במישור החברתי.

בדיקת ארועים המתרחשים בארץ, גם לאחרונה, מעידה כי גם בערים, שבהן נעשו נסיונות לפתח קשרים חברתיים עם הערבים, להתרפס לפניהם ולקפל את הגאוה הלאומית — ההתנכלות העוינת גדלה והולכת.

השוק הערבי בעכו קנה לו מוניטין כאחד המקומות הפתוחים סטפסיים בארץ. תלמידי בתי ספר המבקרים בו בטיול שנתי יודעים כי רצוי לשמור על קשר עין עם מלוי הקבוצה בשוק, ואיש אינו מעז להשאר בגפו בחניון הרכב בפתחו השוק. את החיכוכים האלימים בין יהודים לערבים מצליחים תמיד להצניע או לגמד.

מסתבר שפסטיבל התיאטרון השנתי המכיש, המתקיים בעיר זו. לא תרם כהוא זה לקידום היחסים בין יהודים וערבים בעיר. באותו פסטיבל, שהוגדר "תיאטרון השקר" אפילו על ידי מבקרים חילוניים, מגיעים השנאה העצמית היהודית והת־רפסות לכל איתרכם פלשתינאי לשיאים שאין דומה להם בארץ. הכל צבוע שם בשחור ולבן — תפיסה ספרותית הנחשבת ילדותית וזוכה לקיתונות של ביקורת לעגנית, כאשר הנושא אינו מסכנותם של הפלשתינאים. הישראלים בהצגות אלה אכזריים, גזלנים, אנוכיים וחייתיים — והפלשתינאים מסכנים פאסיביים המכניעים את עצמם ומופקרים לגורלם. הגזל הישראלי מודר מתוך התיאטרון אם להקה פלשתינאית כל שהיא הדרשה האת, ישתתקים עיבים מכלאים בקינתם את התקשורת. ועם כל זאת — השנאה לישראל מפעפעת בעיר זו הלאומנות גואה. מעולם לא שמענו כי במסגרת הפסטיבל הוצג מחזה ריאליסטי, מעתק מן החיים, על מכלי גז מתפוצצים בשכונה יהודית־ערבית שלווה... המסר בעכו הוא תמיד אנטי ישראלי, וההרצאות הכיד צפויות: הגברת האיבה הערבית.

העיר השניה בארץ הנושאת בגאון את הפגנת הידידות כלפי הערבים היא חיפה, המטפחת בגאוה את המרכז היהודי־ערבי "בית הגפן". וגם בעיר זו — גם אם אין ממצאים סטטיסטיים ברורים על ביטויי התעורבת — ואיש גם לא יטרח לפרסמם — היו גילויים של איבה קיצונית, החל מהטיפת הכי בין הייד ורציחתו הכתובבת, וכלה ברציחתם של שני חיילים באלה הימים ממש.

האחוה האידיאלית מתבטאת גם בגילוי אלימות ערבית גלויה או מוסוית בשכונת חליסה — המתרוקנת אט אט מתושביה היהודים — בין השאר בגלל התנכלויות הערבים. איש אינו שש לפרסם את העובדה, שילדים יהודים חוששים לצאת שם מפתח ביתם אפילו ביום, שלא לדבר על כך ששיטוט בשעות החשכה הוא בחזקת סכנה.

תרומתה הגדולה ביותר של העיר חיפה ל"א־חוה" היהודית ערבית, מסבב בעשה בבית הגפן, היא טיפוח של התיאטרון הלאומי הפלשתינאי, הידוע בשמו "תיאטרון חיפה". בכספי "משלם המסים היהודי (ועד לאחרונה גם במימונה של קרן גרמנית) עוסק תיאטרון זה בשקדנות בטיפוח השנאה העצמית היהודית ובהסתה שקרית נגד ההיסטוריה היהודית, הלאומיות הישראלית והיישוב הציוני. הכל כשר שם בשרות השקר — גם פיטורי עובדת שסרבה — מטעמי מצפון — לגלם דמות נאלחת מעוררת חלחלה, "מצפון" קיים שם רק כעבד נרצע לעקרונותיה של האמנה הפלשתינאית.

ועם כל זאת — אין הרוצחים הפלשתינאים אסירי תודה לעיר על נדיבותה ורוחב לבה, ואין הם מרחיקים את העיר ממפת יעדי החבלה שלהם. גילוי של מטען חבלה גדול בטרמפיאדה במבואות העיר (ממש בעת כתיבת שורות אלה) הוא עוד תזכורת לתומכיה השוטים של שיטת התנופה ההי־סטורית.

הכלל הזה, המגדש כי לבנות החבלה אינן בודקות בציציות האידיאולוגיות של היעדים היהודים, הרוצחים הפוטנציאליים אינם מבדילים בין יהודי נאור ושפוי לבין "חומייניסט" חשוך — מתאשר גם בבית היוצר של תעשית הקדמה השמאלנית — האוניברסיטאות. גם כאן קשה להניח כי הזי־קה של ארוע חבלני רב משמעות היתה מקרית. קרוב לודאי שסטירות הלחי לפרופסורים הפרו־פלשתינאים היתה מבישה מדי, והכל שש להצני־עה. הדיווח המטעה על בקבוק התבערה שהושלך לפני ימים אחדים אל אוטובוס בקו 9 בדרכו לאוניברסיטה על הר הצופים ושרף אותו — לא נשמע מקרי. נאמר בו כי "לא היו נפגעים" — ההינו, ממדי הפיגוע היו קטנים ולא ראויים לני־פוח; רק מאוחר יותר פורסם כי האוטובוס היה למעשה ריק מנוסעים, והנהג ניצל משום שקפץ מהרכב מבעוד מועד, חשובה ההבחנה: הבקבוק לא הושלך במרכז שכם או בשוק בעזה, ואף לא בדרך לאריאל, הדבר התרחש בטיבורה של ירוש־לים, באזור מיושב, כשהיעד הפוטנציאלי של הרכב הפגוע אמור היה להיות מורים ותלמידים רודפי "שלום" — מן האסכולה, הסוכנה לעצום עין מול התוצאות הרות האסון של מפגשי האחוה הבין־עמים. אולי היה ה"צידוק" לפיגוע — מנ־קודת המבט הערבית — תרגול מוקדם לקראת תאריכי נובמבר: יום הצהרת בלפור ויום הכרזת המדינה, בנו הוא העלה זכרונות של התקפה אחרת על קו 9 — הטבח הרצחני ברופאי "הדסה" ועובדי האוניברסיטה, שארע לפני כארבעים שנה לא הרחק ממקום הפיגוע הנוכחי.

גם התקיפה הכושלת של ספינה בלב ים על ידי אנשי אבו נידאל משמשת מסמר בארון הקבורה של סיכויי השלום בעזרת חיבוקים: היא מוכיחה כי תמיד תימצא קבוצה מיליטנטית אשר לא תקבלנה מרות של גורם, אשר יעשה שלום עם ישראל. המאבק היהודי ערבי עשוי להפך לטרור נצחי בגוף המזרח התיכון, תורם לתחושה זו גם המהפך השקט העובר לאחרונה על מצרים, והמ־תגלה בהתבטאויות אנטי ישראליות בעיתונות הרשמית, דבר המעמיד בספק את סיכויי ההצלחה של אוירת שלום שהושג באזור. המתרחש במצרים מעיד כי די ברמז מגבוה או בנסיבות פוליטיות משתנות — כגון ועידת הפסגה בירדן — וכל קערת השלום מתהפכת על פיה.

אין בדברים הללו כוונה לטעון כי מאמצי השלום מיותרים. ללא ספק — חייבת מדינת ישראל לעשות כל מאמץ להשגת שלום. אבל מישור הפעולה להשגתו הוא המישור המדיני, פ־קים שוק מקובל של תן וקח, הבעות ויתורים, נוקשות ופשרות — כמקובל אצל סוחרי סוסים. לא התקשרות חברתית עם הערבים או מכירה כללית של אידיאות לאומיות תביא את השלום המיוחל. הצד השני, הערבי, אינו מתפעל מהמחוות הללו; תועלתן כלל לא הוכחה. והדבר הודאי עד כה הוא המחיר המר שישראל משלמת בהתרופפות האידיאולוגית הלאומית שלה.

לפני שנים אחדות בלט על לוחות המודעות בארץ כרוז לילדים שעסק בנושא היהודי־ערבי, ושמו "הפיצוץ ברחוב אהלן". אם המילה הערבית הזאת מבטאה ברכת שלום, הגיע הזמן שקברניטי הפלשתינאים יראו סוף סוף שכל בקבוק תבערה דוקא ב"רחוב אהלן" הוא פיצוץ של התקוה להביא שלום באמצעות התבוללות לאומית.

נתן גילרנטר

"ולא עצבו אביו מימיו"

כשעברתי ביום ראשון השבוע ליד חנות האופניים ברחוב יפו, ראיתי שם את מר פייטלזון כשהוא עומד וסוקר בעיון את שורת האופניים המוצגים לראוה. מר פייטלזון הוא יהודי בר־אוריין ומבעלי בתים חשובים פה. מה הוא עושה בחנות האופניים בין כל ה"חבר" של נערים משולהבים, שהתגודדו בשטח במכנסי ג'ינס ובשריקות מחרישות אזניים?

מסתבר שמר פייטלזון נמצא שוב בצרה. רק זה עתה התאושש ממבצע המתנות לסוכות בשביל הכלה והמחותנים וכל הנלווים אליהם, והוא חשב שיוכל לשבת בשלוה עד חנוכה... והנה קפץ עליו רוגזו של האופניים... יוסי, בנו מחמדו בן ה־11, חשקה נפשו באופניים!

"מאז נכנס לו לראש הג'וק הזה של האופניים, חיינו אינם חיים" אומר לי פייטלזון בהיחלצו מבין חבורת בני הטובים. "שמים וארץ ואופניים! כל הזמן אינו מפסיק לרטון ו"ילנאום": לשימי יש, לשלומי יש, וליענקי יש... לכולם יש — ורק לו אין! שום אוכל אינו ערב לחיכו, ושום קנקל אינו מסוגל לכבות את אש התשוקה הבוערת בקרבו לזוג גלגלים משלו, שיוכל לטוס עליהם ברחובות קריה במהירות מסחררת... כל היום מַחוּסָס... בבוקר אופניים; בצהרים אופניים ובערב אופניים... מתי יבוא לידי דקיימנו! מתחננת עם אמו ומתנצח אתי, בוכה ומקונן ומיילל... נטפל לכל מי שנכנס לבית ו"מנדנד" לכל אחד שישפיע עלינו לא להיות כל כך קמצנים...

* * *

"מה כבר לא קנינו לו?" מדבר פייטלזון במרירות "יש לו כוננית גדולה עם 6 מדפים מלאים וגדושים מתנות ומשחקים בלי עין הרע... פירמנטים, מכשירי־קשר ומשחקים אלקטרוניים מכל הסוגים, חוברות ואלבומים וספרונים בלי גבול, קסטות בלי מספר ותמונות של אדמו"רים וגדולי תורה כחול אשר על שפת הים... ולא חסר לנו בבית "טייפים" ומצלמות ופילמים לכל עת מצוא... "אך כל זה איננו שוה לו בכל עת אשר הוא יוצא למרפסת ורואה את יענקי כשהוא טס למטה עם האופניים הלוך וחזור ומבצע להטוטים אקרובטיים עוצרי נשימה... לא מעניין אותו שאנו שקועים בחובות מעל הראש בקשר לחתונה של הבן, ולא נכנסים לאזניו תחנוניה של אמו, שלא תהיה לה מנוחה ולא יהיו לה חיים כשהיא תדע שהוא דוהר שם למטה עם האופניים על הכביש בתוך תנועת המכוניות המסחררת... מדוע האמא של יענקי לא דואגת? אף אחד אינו מפחד! רק אנו מפחדים.

"באין ברירה, יצאתי לערוך סקר שווקים" המשיך פייטלזון "ישנם כל מיני סוגים: מוטוקאן, דואוה, סיגרד, קרייקס... יוסי יודע את כל השמות וכל הפירמות בעל פה. עכשיו הולך B.M.X... זה עולה בסביבות מאתיים מאתיים וחמישים... אני הולך עכשיו למרכז האופניים"...

* * *

את פייטלזון לא ראיתי בינתיים יותר. אבל את יוסי ראיתי אתמול לפנות ערב... הוא עבר על ידי ביעף ברחוב באולה כשהוא דוהר על אופניים B.M.X. חדשים, שזה עתה יצאו מבית החרושת... פניו זרחו מאושר כאשר סובב את ראשו אחורנית וראה את יענקי מפגר אחריו... מה לו עם האבא המתרוצץ מגמ"ח לגמ"ח... ומה לו עם האמא שנשמתה מפרפרת בקרבה מרוב חרדה. הוא היה ברקיע השביעי... מי דומה לו? יש לו אופניים משלו, והוא השיג את יענקי...

נגד הרגשת אושר כזו קשה כנראה לעמוד... חשבתי רק, שיש לו נס למר פייטלזון, שיוסי לא ביקש ממנו לקנות מכונית מדגם 1988, מפני שלאבא של יענקי יש...

* * *

בהפטרת השבוע אנו קוראים (מלכים א' א'): "והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחם לו"

דוד המלך עמד להסתלק לבית עולמו. מה עשה בנו אדוניהו בן חגית לעת כזאת? האם נמצא ליד אביו בימיו האחרונים? האם עמד ואמר פרקי תהלים להחלמתו? האם הוא רץ אל נתן הנביא ואל צדוק הכהן שיתפללו למען אביו? לא מיניה ולא מקצתיה... לאדוניהו היו עיסוקים אחרים לגמרי בשעה זו: "ואדוניהו בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך. ויעש לו רכב ופרשים, וחמישים איש רצים לפניו... ויזבח שור ומריא וצאן לרוב. ויקרא לכל בני המלך ולשרי הצבא... והנם אוכלים ושותים לפניו... ויאמרו יחי המלך אדוניהו!"

וכיצד הגיע אדוניהו לדרגה כזו של תאוות שלטון וחוסר רגישות כלפי אביו? את הסיבה לכך מגלה לנו הפסוק מיד עם ההתחלה (פסוק ו'): "ולא עצבו אביו מימיו לאמר: מדוע ככה עשית?".

ועל כך מביא המדרש (שמות רבה א') את הפסוק "חושך שבטו שונא בנו" "כל שאינו רודה בבנו, סוף בא לתרבות רעה ושונאהו. כיוצא בו עשה דוד באדוניהו, שלא רידהו ביסורין ולא גער בו, ולפיכך יצא לתרבות רעה".

כאשר נותנים לילד לעשות כל מה שלבו חפץ, הוא יכול לקבל כל מה שהוא רוצה, הוא מתרגל למחשבה שהכל מגיע לו וש"אני ואפסי עוד". ולבסוף הוא מבין שהוא יכול לקחת לעצמו גם את כסא המלוכה של אביו...

* * *

בפרשת השבוע הבא, פרשת תולדות (כ"ה כ"ז) נאמר: "ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים".

ומובא במדרש: "כל י"ג שניהם הולכים לבית הספר ושניהם חוזרים מבית הספר. לאחר י"ג שנה זה הולך לבתי מדרשות וזה הולך לבתי עבודת כוכבים".

הם הלכו לאותו בית ספר והם חזרו לאותו בית, שם קיבלו חינוך מההורים, ואם כן איך קרה הדבר שהאחד ישב על התורה ועל העבודה והשני "יוצא וגוזל וחומס, ובני אדם מקללים אותו"?

וגם על כך אומר המדרש: "כיוצא בו ויאהב יצחק את עשו. לפיכך יצא לתרבות רעה מפני שלא רידהו".

אמנם, אלמלא הדבר כתוב אי אפשר לאמרו. אבל את התוצאות אנו רואים כבר בפסוקים שלאחרי זה: "ויזד יעקב נזיד. ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ויאמר עשו אל יעקב: הלעיטני נא מן האדום האדום הזה כי עיף אנכי"

ומפרש רש"י: הלעיטני נא: אפתח פי ושפוך הרבה לתוכו... כמו ששנינו: אין אובסין את הגמל...

אותו יום מת אברהם אבינו. יצחק יושב על הארץ ומתאבל על אביו כל העולם בוכה ומקונן: "אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבדה קברניטה". כולם שרויים בצער ויגון — אך כל זה כאילו אינו נוגע לנכד. ראשו של עשו שקוע באודם האדום הזה! הוא רעב עכשיו, והוא מריח את ריח העדשים ושוכח עולם ומלואו. הלעיטני נא! ישר מהסיר! "ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה" מה לו ולבכורה? ומה לו לספינה שאבדה קברניטה? הוא מילא את תאוות האכילה והלך לו...

* * *

מובא במדרש תנחומא (שמיני ח'): אמר ר' יהודה בן פדייה: מי יגלה עפר מעיניך אדם הראשון שאתה לא יכולת לעמוד בנסיונך אפילו שעה אחת. והרי בניך (עם ישראל) משמרים את כל המצוות שניתנו להם, ועומדים בהם: אחד מהם עומד ונוטע, מעדר, מכסח, מזמר שורה ומשקה — ורואה פירות, בסיעות מבכרות, וקופץ ידו ואינו טועם מהם, לקיים מה שנאמר: שלש שנים ערלים יהיה לכם, ערלים לא יאכל".

אדם הראשון נמצא בגן עדן. הוא יכול לאכול ככל אוות נפשו מכל עצי הגן. חז"ל גם אומרים "שמלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין" (סנהדרין נ"ט). אך מטילים עליו הגבלה אחת: "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל". והקב"ה אף מוסיף את האזהרה החמורה: "כי ביום אכלך ממנו מות תמות!".

ואף על פי כן אין אדם הראשון יכול לעמוד בנסיון. "כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעיניים". ותוך שעה הוא אוכל מהפרי האסור ומביא מיתה על עצמו ועל כל העולם.

והאילו אדם מישראל מסוגל להינזר מכל פירות האילן, שהוא בעצמו נטע אותם ועבד עליהם בזיעת אפו, ויכול להתאפק מלאכול אותם במשך שלוש שנים: והם גם אסורים בהנאה! והוא חייב להשמיד אותם. והוא עומד בכך!

* * *

ויש להתעמק בדבר כדי להבין מדוע בעצם לא יכול אדם הראשון לעמוד בנסיון בשמירת מצוה אחת ויחידה, ולא יכול להתגבר על תשוקתו לאכול מעץ הדעת, אפילו שעה אחת. ובמה סמך כחו של כלל ישראל השומר את כל תרי"ג המצוות ומתנזר מערלה ומגידולי שביעית ומכל שאר מאכלות אסורות מזה מאה דורות? כיצד הוא יכול לעמוד בכך?

ואולי אפשר, לפיענ"ד, להסביר את הענין בדרך זו. כיד לאחר בריאת האדם נאמר (בראשית א' כ"ח): ויאמר להם אלקים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה, ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ. ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זורע זרע לכם יהיה לאכלה".

הקב"ה השליט את אדם הראשון על כל הבריאה. "כל שתה תחת רגליו". שלטון בלי מצרים. מלך על כל העולם: על החיה ועל העופות ועל הדגים, על כל התבואות ועל כל הפירות. תוכה הרגשה כזו של כח ועצמה ללא גבול כשבא פתאום הציווי: "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו", התקשה אדם הראשון להשלים עם האיסור. ואכן הנחש הוא השטן הצליח לפתות אותו בטענה שכל כוונתו של הקב"ה היא כביכול להגביל את כחו ויכלתו. "כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע". ולכן לא יכול לעמוד בנסיון.

* * *

אבל לעם ישראל ניתנה התורה עם תרי"ג המצוות לאחר שהוציאו אותם מכור הברזל ממצרים. לאחר שנים רבות של עבדות ושפלות, סבל ומצוקה וחוסר כל "ואת עניינו ועמלנו". עבדים היינו לפרעה במצרים.

לעבד אין מושגים של "מגיע לי". הוא יודע שכל מה שהוא מקבל הרי זה בחסד ולא בזכות. הדיברה הראשונה של עשרת הדיברות היא: אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" וזהי ההקדמה לקבלת התורה. ואח"כ אנו מצווים לזכור תמיד את יציאת מצרים: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים".

כי רק מי שהורגל לחיות בגדרים ובסייגים, בהגבלה ובהתאפקות, מסוגל לקבל עליו עול תורה ומצוות. ולכן יכול עם ישראל לעמוד בכל האיסורים ובכל הנסיונות.

* * *

מכל האמור לעיל אנו רואים עד כמה מקפידים חז"ל על העקרון שכדי לחנך ילדים לתורה ולמצוות ולמדות טובות הוליכים צריכים טובים, אין למלא את כל משאלות לבבם, ולא צריכים לחשוש להגיד "לאו" לילד, שמא יתעצב אל לבו. לא יקרה שום אסון אם הילד יתרגל וידע שלא כל היוצא מפיו "יעשה"... להיפך, חז"ל אומרים: "כל המייסר את בנו מוסיף הבן אהבה על אביו והוא מכבדו".

* * *

עכשיו, אני מתאר לעצמי שכמה קוראים או קוראות כבר רצים לקחת עט ונייר ולכתוב למערכת כדי להסביר לי שאני מגזים, שאין המצב "כצעקתה". שרוכבי האופניים שלנו הם בסך הכל ילדים חמודים וחביבים, שכל היום הם לומדים ב"חדר" ולעת ערב הם צריכים להוציא את המרץ המצטבר. וכי ברבות הימים הם יהיו בחורים לתפארת להוריהם ולעם ישראל.

ובכן כדאי לחסוך לכם עבודה. אני מודיע מראש שגם אני סבור, שהילדים שלנו לא יסולאו בפז, וכי אני סמוך ובטוח שגם יוסי פייטלזון לא יתפוס את כסא המלוכה של אביו, ומכל שכן שלא יהא יושב על פרשת דרכים ומלסטם את הבריות... הוא ייכנס בודאי לישיבה, ושם יודעים כיצד לחנך את הנערים לתורה ולמוסר ולמדות טובות, והוריו ירוו ממנו אי"ה מלא חפניים נחת.

אך עם כל זאת אסור לנו להתעלם מהאזהרות החמורות של חז"ל בענין חינוך הילדים. וביחוד בתקופה זו, כאשר במחנה החילוני משתוללת מגיפת המתירנות וה"ליבראליזם" וה"פרמיסיביות". ההודעת כל חלקה טובה והעושה שמות בנפש הנוער הודר הצעיר — עלינו להקפיד ביותר שאת להרגיל את ילדינו, כבר מקטנותם, לחיי ריסון ולהתייחד על כמה מהחורות, ולנהוג בהם במדת צנע והתאפקות, כדי שיהיו נכונים בבוא הזמן, לקבל על עצמם את עול התורה והמצוות ואת כל האיסורים והסייגים — ולעמוד בהם!

בשפתם של שדרני ישראל...

ימים של חשבון נפש בין השדרנים "איפה טעינו" הם שואלים לנוכח תגובות האדישות והניכור בציבור

באיזו שפה מדברים שדרני כלי התקשורת הממלכתיים בישראל? — גם זו שאלה?! לא כך סבורים השדרנים עצמם. "דבר עבריות" קראו השבוע משתתפי אסיפת חרום אל השדרנים שכונסה בבית העתונאים.

"כלום אין זאת עברית?" שאל אפרים אבא, אחד השדרנים הוותיקים ברדיו שידבר אל חבריו העתונאים "היתה זו, כעדותו של כתב בכיר, עברית רהוטה שכמותה אין שומעים עוד במקומותנו — "ותורד קצת את הרמה כדי שיבינך" — כך אמרו שרנאים ועורכים ששובתים יותר מתחדש בתביעה להשוות שכר עם העתונות העברית הכתובה, אם תרצו הרי גם זה אחד הכיתורים המאפיינים את ההתפכחות שחלה אצל רבים מאנשי התקשורת האלקטרונית לנוכח מה שהם גילו בימי השביתה. אין הם עוד על הסוס, ירדו "מגג העולם". מה שמאחד את השובתים היא תחושת העלבון הכבוד הרמוס. קובע אחד המומחים העוקב אחר המאבק מבפנים. עכשיו מתברר שגם זה לא כבוד גדול להיות עיתונאי ברשות השידור. הפסיקו החרוזים מצד אנשי השררה. ובעצם כולם "מתים לחזור לשידור". זאת כאשר ברור להם והם יודעים כי לא יוכלו להשיג את המטרות שלשמם יצאו למאבק.

בינתיים, כמובן יותר אנשים ברשות מוצאים להם מקורות תעסוקה חילופיים, מחפשים הסבה. מלצרות זה לא הכל. יש גם שומרים, קופאים, זבנים ועורכים וכתבים בעתונות הכתובה. יש גם התרמות, ויש "עבודות יזומות" "מופעי בידור" במקומות שונים חלקם נחלו אכזבה. רק בירושלים זכה מופע להצלחה, גם זאת אומרים אחרי שרבים מבין מאות העובדים ברשות רכשו בעצמם כרטיסים. לא נבין מה היה "לכהן כבית הקברות" הזה.

ברוב יאושם עשו אנשי הרשות וחבריהם־אוהדיהם באיגוד העתונאים גם מעשי שטות שהעלו עליהם חמת עתונאים בכירים, כמיוחד עוררה זעם התביעה לבית הדין שהגישו חברים של האיגוד נגד מנכ"ל הרשות אורי פורת.

עתה מתברר שכנראה אין לתביעה כל ערך. לאחר שכבר לפני כמה שנים ביקש פורת הקפאת חברותו באיגוד, כאשר עבר לכהן כיועצו של ראש הממשלה מר בגין.

גם ההכרה מצד רבים בצדקת הדרישות של העתונאים אינה מונעת התייחסות שלילית אליהם, כוודאי שלא מצד עמך.

עובדה מעניינת נתגלתה כי בקרן המיוחדת — שגם ערכה "קיבוץ נדבות" בין חברים אחרים לא היו בקשות עזרה חריגות. משמע שהרוב מבין העובדים יש להם הכנסה צדדית שממנה הם יכולים להמשיך ולהתקיים. והרי ה"חלטורה" הם גורם אחד של סלע המחלוקת.

גם אצל ספקנים ואצל פסימיים מתפתח יחס חיובי לעצם השביתה. כך הם חושבים אולי ינצלו האנשים את הזמן לחשבון נפש. דבר שעתונאים — לא רק ברשות השידור — אינם מצליחים לעשות מרוב הלחץ בעבודה שאינה נפסקת. "איפא טעינו" שואלים עצמם רבים מבין הבכירים שבשדרנים. שדורי החדשות סובבים בבעגל של כ־500 איש מראיינים ומרואיינים שעושים את החדשות ומשדרים אותם, עוסקים רק בדברים שמענינים את ה־500 האלו ולא מה שמעניין את כלל הציבור. המכה הקשה ביותר שמה־500 נפלו עכשיו רבים. אלו הפוליטיקאים שפנו עורף לשדרנים והם מתרגלים שאפשר גם בלעדי השידורים.

כאמור, כואב להם גם שלא מאזינים להם על הטענות הצראות להיות צודקות. כמו משכורות עלובות הכוללות שכר שעות נוספות, אך הציבור אינו שוכח את הדיווחים על רמת הבובה, הרי יש מאות אנשים שמרוידים 1200 שקל לחודש בלי לנקוף אצבע. יש שגם מקבלים שכר על בטלה של שעות נוספות על הקבועות שבהם הם משחקים דומינו או שש בש. ויש מי שלא שכח את דוח"ת מבקר המדינה, על ניפוח משלחות לחו"ל ועוד כהנה וכהנה, כמו שכר שבת מופרז ומכאיב.

אז תרצה הארץ את שבתותיה וכדי לממש ואת השביתה צריכה להמשך עוד זמן רב.

א. צבי

ישנים יותר רגועים בלי טלביזיה

האנשים ישנים בלילה עוד שעה, מקדימים ללכת לישון במקום לשבת מול המכשיר תוך ניוון נפשי פושע, יוצאים לרחוב שואפים אוויר צח, אחר כך השינה שלהם יותר עמוקה ויותר טובה.

דברים אלה אמר פרופיסור גדות מקופת חולים, לדבריו גם העובדה שלא שומעים חדשות כל שעה, עושה לכולם טוב. זה לא מטרטר להם את המוח. זה שאנשים לא ידעו על חסיפת ספינה עד הבוקר, עוד להם לישון יותר טוב עם פחות דאגות.

על זה כבר אמר החכם מכל אדם: מתוקה שנת עובד.

רשימה שחורה במשרד החינוך של מורים "לא ציוניים"

28 אחוז מן המורים במערכת החינוך הממלכתית־דתית, אינם דתיים. שיעורם של מורים בישיבות תיכוניות ובבתי ספר דתיים שהם חרדים אינו מגיע אלא כדי 7 אחוז, — זאת גילה יעקב הדני מנהל האגף לחמ"ד.

עובדה זו אינה מעניינת אותם חוגים המתרכזים סביב תנועת "תורה ועבודה" שמקדשת מלחמה נגד המשך העסקתם של רמיים ומורות חרדיות. המורים החילוניים במערכת אינם מדאיגים אותם, הם מפחדים מפני החרדים...

באגף לחינוך ממלכתי דתי מנהלים "רשימה שחורה" של מורים שאינם מזדהים עם הדרך הממלכתית־דתית ציונית. מפקחי משרד החינוך אומרים, שהם עושים כל שביכולתם שמספר המורים המזדהים עם הציונות לא יפחת ומצפים שכשיגדל מספר המורים הדתיים ציונים, גם מספר בוגרי הסמינרים הציוניים־דתיים יגדל.

עסקני "תורה ועבודה" אינם מאושרים מתיפקודו של מנהל האגף, שאינו נאבק נגד מה שהם מכנים השתמטות בנות משרות צבאי, או משרות לאומי. לדבריהם גם בישיבות ציוניות הולכת ומשתרשת הנורמה של דחיית גיוס הבנים עד לגיל 26־25. הם מאשימים את הדני על שהוא תומך בכיתות נפרדות לבנים ובנות ומציית להוראות הרבנות הראשית.

מ. דרורי

נציג ציוני מגלה את אמריקה

הארגונים הדתיים - שולטים בציבור

התנועה הציונית אינה מדברת יותר אל ההמונים היהודים באמריקה — למסקנה זו הגיע ראש המשלחת של ההסתדרות הציונית בצפון אמריקה משה נתיב.

בהרצאה בניו יורק בפני שליחים ציונים אמר נתיב כי התנועה הציונית אינה מסוגלת כיום להוציא לרחובות אפילו 25 אלף איש. הוא אמר עוד כי נעשה קשה יותר לשכנע יהודים לעלות ארצה. "הכלי היחיד שבאמצעותו אפשר להחדיר ליהדות ארה"ב הם הארגונים הדתיים", אמר.

זה שאומרים: גילה את אמריקה.

אסון ברחובות

"רב הטיף לאהבת ארץ ישראל"

• **"עם ישראל הוא עם סגולה וארץ ישראל היא הנעלה בכל הארצות — היהדות רואה בישיבה בארץ ישראל שכר, ובירידה ממנה עונש" — אסון ממש לא? כך לתאר את מעלותיה של ארץ ישראל בפני "תלמידים ציוניים" בבית ספר ציוני ממלכתי, במדינה הציונית, בעיר ציונית מובהקת — רחובות, קצת יותר מדי.**

אפילו "הרב הציוני" שזכה לקבל רשות לדריכת כף רגלו בשערי בית הספר, הרב בר־אילן, הגזים קצת. הסערה שעורר דבריו השבוע בביתה הגיעה עד לחלונות הגבוהים במשרד החינוך. יש מי שלא יעבור על כך לסדר היום. וראש המזכירות הפדגוגית דוד פור מגיב בפני כתבת העתון הסוציאליסטי ציוני של ההסתדרות: "מערער על התיזה הדתית לפיה היהדות רואה בחיוב את העליה לארץ. רוב הדתיים לא עלו ולא יעלו לארץ". — מר פור מגלה גם ידענות היסטורית: "ערב השואה הטיפו רבנים דתיים לא לעלות לארץ. אם המנהלת רוצה לחזק את זיקת תלמידיה לארץ היא צריכה להעמיק את החינוך הציוני דווקא. אני תמה מי במשרד החינוך נתן גיבוי לפעולה זו".

המנהלת, שקראה על הדברים בעתון, לא יכלה להבין מה לא ציוני היה בהרצאה של הרב בר אילן. ציוני כשר למהדרין. גם עיריית רחובות לא התרגשה מן המהומה שעורר מספר הורים בנושא.

אך מעניין כי גם משרד הקליטה התערב ומביע דעתו בנושא זה והגדיר את הדברים כ"עול חינוכי". אלו כנראה מעדיפים חינוך ציוני שעוסק בתולדות העמים בטיולים בעולם, בפריקת עול, זה היום תמציתה של הציונות והם כנראה צודקים...

תחביבו של זקן...

יש אנשים האוספים בולים ויש המקבצים מכל פינות העולם ניירות מכתבים או "כפיתונים". יש אספני כלי נשק ויש אפילו האוגרים מכוניות ישנות...

השבוע, כשעמדנו להתוות על קנקנו של עסקן, נודע באקראי כי הוא החל את הקריירה הציבורית שלו כמנהל אוסף מיוחד במינו של סבא שלו.

היה זה יהודי בא בימים, שהתקרב לשנתו המאה. בשנים מוקדמות יותר עשה זאת לבד. לעת זקנה, גייס הנכד. הוא שלח עשרות ומאות מכתבים ובהם המחאות למוסדות תורה וחסד. שלח וקיבל קבלות וחוזר חלילה.

כאשר נפטר היהודי לבית עולמו, זקן ושבע ימים, מצאו בביתו מרפסת שלמה עמוסה ארגזי תפוחים ובהם אלפי קבלות צהובות מרוב שנים...

ב. אלקבץ

חיים אשר ברגמן

סוף שבוע

מאין צריך להיות לפלשתינאי מאנשי אבו ניזאל הידע, להבדיל בין פלמית או צרפתית לבין עברית...

★

כל ישיבה הנתמכת מתקציב המדינה, תחוייב בהנפת דגל המדינה ביום העצמאות.

בכך תבטיח לעצמה המדינה, שדגלי הלאום לא יתעלמו לחלוטין, מחוצות הערים, ביום העצמאות.

★

בהסכם סודי שנחתם השבוע, הסכימה ישראל לתמוך בדולר המתדרדר, בתנאי שצבעו ישונה מירוק ל...כחול לבן.

★

למה לאנשי השב"כ אסור לשקר ואילו שר האוצר רשאי לשקר בהצהרתו המסורתית כי לא יהיה פיחות, הצהרה המושמעת בקביעות יום לפני ביצוע פיחות מתוכנן.

★

עם פרסום דו"ח ועדת לנדוי יתחלפו עתה היוצרות: אנשי השב"כ יחדלו להעיד עדויות שקר ואילו נחקרי השב"כ יוכלו עתה לשקר באין מפריע.

★

בפגישתם הסודית בערבה, לפני מספר שבועות, שיכנע שמיר את חוסיין שיאות לחדש את תאום העמדות עם אשייף בנושא השלום במזרחית, כדי שהמערך יאלץ לסגת מתמיכתנו בועידה הבינלאומית בתנאים אלה.

★

שכרו של נשיא המדינה יועלה, ובלבד שיסכים... להמשיך בתפקידו.

★

עדשה סובבת עולם

שוטרי מג"ב מתקלים במהומות בדיר אל־בלח ברצועת עזה.

רק השבוע פירסמה סוכנות הידיעות האיראנית צילום זה של הלוית 59 איראנים שנהרגו במהומות במכה ביולי השנה.

המועמד — רוברט דול מודיע בקנזס על הגשת מועמדותו לנשיא הבא של ארה"ב.

טירור — 32 נהרגו בהתפוצץ מטען חבלה ליד תחנת המשטרה בקולומבו — סרי־לנקה. יותר ממאה נפצעו.

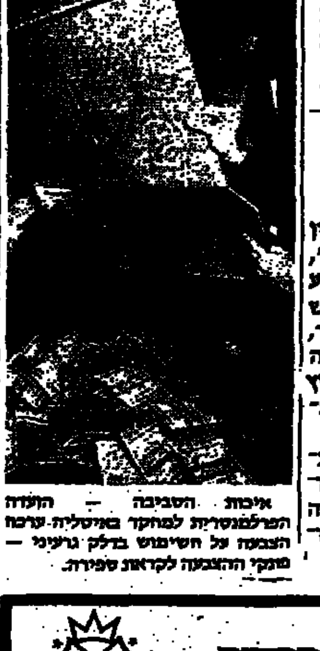

איכות הסביבה — הוועדה הפרלמנטרית למחקר באיטליה ערכה הצבעה על השימוש בדלק גרעיני — מנקי ההצבעה לקראת ספירה.

בניו יורק — פועלים מפגינים מול הבורסה.

תושבי השכונות החרדיות ברמות מתארגנים למען בניית מקווה טהרה

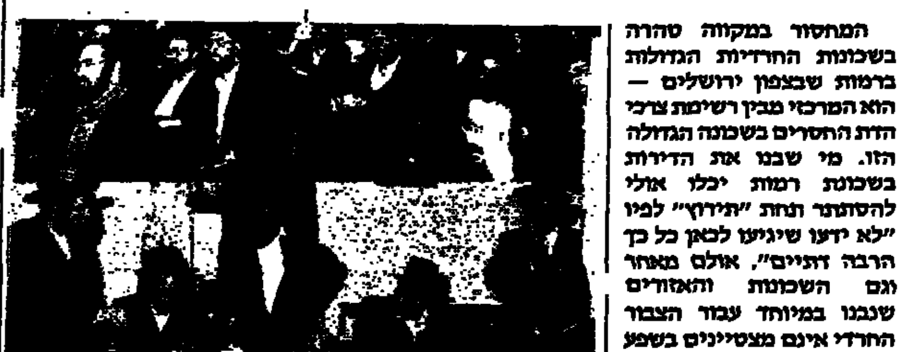

המחסור במקווה טהרה בשכונות החרדיות הגדולות ברמות שבצפון ירושלים — הוא המרכזי מבין רשימת צרכי הדת החסרים בשכונה הגדולה הזו. מי שבנו את הדירות בשכונת רמות יכלו אולי להסתתר תחת "תירוץ" לפיו "לא ידעו שיגיעו לכאן כל כך הרבה דתיים", אולם מאחר וגם השכונות והאזורים שנבנו במיוחד עבור הציבור החרדי אינם מצטיינים בשפע מבני דת — ראיה היא כי המחסור כבד וקשה.

בשבוע שעבר — ננקטה יוזמה. תושבי רמות אשר העדר של מקווה טהרה ראויה לשמה מעיקה עליהם קשות — החליטו להפסיק את שלב הרגנות והשמעת הטענות ולעבור לשלבים מעשיים של חיפוש הדרך והבאת הגורמים האחראיים לבניית מקווה טהרה בשכונה.

האות ניתנה באסיפה רבתי של תושבי השכונות הדתיות ברמות שכנסה בבית הכנסת "אהל יוסף" בשכונת רמות פולין, בהשתתפותם של רבני השכונות החרדיות ברמות, אישי ועסקני צבור וכן נציגות של המועצה הדתית.

צבור האברכים המשתתפים, שמנה מאות איש, האזינו לדברי הגאונים הרבנים והי"ה: פישל קידשנברים, מהמועצה הדתית, הרב יוסף אנגל, הר' דב רבינוביץ, הרב קרלבך הרב נתן פרדכסמן. הכנס בחר בועד פעולה, אשר יחד עם כל הצבור הביע ספוק לאחר שמיעת דבריו של הרה"ג דוד שלמה קליין, בנו של הגאון גאב"ד אונגוואר שליט"א והרב דקרית אונגוואר בשכונה שהודיע כי מניו ונמנו עם קרייתו לבנות את מקווה הטהרה.

בהחלטות הכנס נאמר: העצרת בראשות רבני השכונה, ובהשתתפות תושבי השכונות החרדיות ברמות (רמות־פולין, נוף־רמות, תפארת־רמות, פסגת־רמות והסביבה) על כל חוגיהם ועדותיהם, מביעה את מחאתה בפני הגורמים השונים על העדר שרותי הדת החיוניים בשכונה והתעלמותם המאורגנת מצרכיה שבראש ובראשונה — מקווה טהרה ראוי לשמו כיאות לשכונה כה גדולה המאכלסת כמה אלפי משפחות כ"י.

העצרת פונה לנציגי הציבור והגורמים השונים לשתף פעולה ולגרום לכך שיוקצה שטח ורוב ידים ותקציבים הראויים למקווה אשר יספק את שירותיו לשכונה גדולה זו.

ש. שפיר

האשמה חדשה נגד דיין

האשמה חדשה על משה דיין גילה עיתון הצבא "במחנה", האשמה שיש בה כדי לפגוע בהילה על אומץ ליבו. ראש "המוסד" בימים ההם צבי־זמיר, מגלה כי משה דיין דחה הצעה לטוס למינכן כדי לטפל בחילוץ הספורטאים הישראלים שנחטפו במהלך האולימפידה.

לדבריו טען דיין שהצבא הגרמני עצמו מסוגל לבצע את פעולות החילוץ ובסופו של דבר גילה אוזלת יד. כזכור נהרגו 11 הספורטאים ע"י המחבלים.

נחמת המובסים - האלם התקשורתי

אם למישהו עדיין יש ספק מה הועילו עתונאי רשות השידור משביתתם הרי סיפורון קטן, שיש בו להמחיש את מעלליהם של אלו אשר כולם מפחדים מהם ושמחים שהמיקרופון של הרדיו והטלביזיה אינו מופעל.

סיפר לנו יהודי שחזר שלשום מאנגליה במטוס "אל־על" והקדמה קצרה לרקע, כדי שקוראנו יבינו במה המדובר. קבוצת הכדורגל הלאומית של מדינת ישראל יצאה לשחק באנגליה והפסידה (אוי ואבוי!...) לקבוצה אחרת. כשלון!...

הקבוצה תפסה מקומות רבים במטוס, שהרי על חשבון הדוד העשיר אפשר לנסוע בלי חשבון... האוירה במטוס היתה קצת מתוחה. שאל אותו יהודי: "מה קורה כאן?", סיפרו על התבוסה של הקבוצה הישראלית, החוזרת באותה טיסה ארצה.

לקראת נחיתה שמע את השיחה הבאה:

כדורגלן א: לא נעים לרדת מול קבלת פנים... מעמת של אוהדים מאוכזבים.

כדורגלן ב: לא נורא, הפעם באמת לא נורא.

כדורגלן א: למה לא, הרי הזמינו הגנה משטרתית.

כדורגלן ב: כן, אבל שכחת שיש שביתה בכלי התקשורת, אין עתונאים, אין רדיו ואין טלויזיה, והבושה לא כל כך גדולה...

אמנם, סיים המספר. ידעתי שליהודים הדתיים יש סיבה טובה לאלם של כלי התקשורת, אבל שהרבה מאד מאזרחי ישראל, גם אלילי התקשורת והנוער הישראלי הטיפוסי, כל כך שמחים על שאין נענשים מדיווחי התקשורתנים — זאת גם לי הפתעה!

מ. יצחקי

הישראלים "מצילים" את השפל הכלכלי

גם זה סיפור בעידן שההגיון אינו שולט בשוק הכלכלי.

עובדה. הבורסות בעולם מתמוטטות, הוול־סטריט נופל ומאיים על עשירי העולם. כולם, כלומר, כל אלה שיש להם כסף, או שהיה להם מטבע ומניות עובר לסוחר, ממתינים ושומרים על כל פני, דווקא בשעה זו באים יורדים ישראלים לחוץ לארץ ועושים עסקים.

יבוא הכסף, לארצות בהן השפל הכלכלי עשה את המטבע למצרך יקר ערך, מגיע מישראל, אחרת קשה להבין כיצד באים משפחות לאנגליה ועושים עסקים יקרים, אפילו יקרים מאד.

בימים אלה פתחו כמה ישראלים יורדים כמה חנויות באיזור היוקרתי של לונדון. בשכונת גולדרס גרין, שם רכשו חנויות גדולות ומשקיעים הון תועפות בעסקי לבוש ומוצרי יוקרה. הכסף בא כמובן מהעשירה בארצות תבל — ישראל...

מי יכול באנגליה בימים אלה לחשוב על השקעות, על רכישות, על עסקים מלבד הישראלים, שמאגרי הממון שלהם עוברים כל דמיון. ומסתבר, שיורדים אלה הם הבורחים כל כך על נטל המיסים הכבד, ועל כל המרעין בישין של אותה מדינה המציקה לאזרח הקטן...

וכל אנגלי בשכונות היוקרתיות יודע — עם ישראלים עושים עסק, הם באים עם "קעש" מזומן ומה הפלא שהאנטישמיות הולכת וגואה בין הגויים?...

מ. יצחקי

חריש נאשם באיפה ואיפה

היועץ המשפטי יוסף חריש הפך להיות מטרה לביקורת חריפה מצד קצינים בכירים זועמים. לדבריהם נוצר מצב שבו סוגר היועץ המשפטי כל תיק נגד פקידים בכירים ובמצב זה אין כל טעם לנהל חקירה. לדברי משרד המשפטים המשטרה אינה מביאה חומר חקירה מוצק, ואם יביאו חומר מוצק לא יסגרו תיקים.

נשמה תועה בכרמי בורגניין

נזירה תמהונית בצרפת, הרואה עצמה כיהודיה וכנוצריה כאחת, סובלת באחרונה קשות בשל דעותיה ובית משפט של הכנסיה בעיר ליון פסק על גירושה מן המינזר שבו חיתה.

הנזירה שהיא חולת סרטן — ילידת הונגריה, מואשמת גם בכפיית דיעותיה על קבוצה של נזירות נוספות שכולן יצאו להגן על דיעותיה.

לפי דבריה של הנזירה חלה בה התעוררות של הדת היהודית, בעת ששהתה בביקור בירושלים ליד הכותל המערבי. ומאז גם גילתה שהיא באה ממוצא יהודי. לא ברור אם מדובר בתחושה, או בבדיקה מדוקדקת הקובעת את מוצאה הברור, אולם מסתבר כי מאז אותו ביקור החלה ללמוד יהדות ואף לקיים קצת מצוות מההלכה, אך בעת ובעונה אחת ראתה את עצמה גם כנוצריה אדוקה. היא יסדה מה שהיא קראה בשם מסדר "אחיות ישראל".

בנות המסדר שלה אף החליפו תלבושותיהן המסורתיות ללבוש המקובל בין יהודיות דתיות. הנזירה מרים גם פנתה בזמנו אל האפיפיור בותיקן ודרשה ממנו להכיר בישראל. אך מסתבר שפניה זו הרעה את יחסה של הכנסיה אל הנזירה וחברותיה. המנזר שבו היא שוהה נמצא באיזור של כרמים ליד בורגניין ולפי עדות אחת שוררת בסביבה זו אנטישמיות מושרשת.

בין הטענות הכורשמעות כלפיה, שהיא כפתה אכילת כשר ושמירת שבת על אחיות המנזר שלה. מי יודע דרכן של נשמות תועות? שאלה אחרת שעולה האם הזהות הכפולה הזו לא סייעה בידה כדי להעביר בנות ישראל כשרות על דתן?

א. ברכה

להנהלת
למען אחי
ולכל
העובדים

ברכות חמות
לרגל
פתיחת החנות
בירושלים

מאחל
הרשקו ברוך
חברת קורפיל
שווק
ושירות בע"מ

להנרי
וצוות למען אחי
שפע ברכות ואיחולים לרגל פתיחת חנות
המפעל בירושלים
עלו והצליחו
תמיד לשרותכם
תפר־נע — סוכנויות ארטין
ספקים ויבואנים של
אביזרי טקסטיל
נחלת בנימין 63א' תל־אביב
03־622049, 03־622692
ת.ד. 4520 תל־אביב

לידידינו
מנהלי מפעל למען אחי ולכל הצוות
לפתיחת החנות החדשה
תצליחו!!
מאחלים
אורמי בע"מ
ההנהלה והעובדים
רח' שוקן 1 ת"א
03־813141

מוסך קרן
מוסך לתיקוני כל סוגי רכב
אזור תעשיה נתיבות
057־944594

למנהל מפעל למען אחי
ברכות לרגל פתיחת החנות
בירושלים
עלו והצליחו
מאחלים
איזיפה ורפי חדד

למנהלי מפעל למען אחי
ולכל הצוות
לרגל פתיחת החנות החדשה
המשך הצלחה ושגשוג
עלו והצליחו
מאחלים
כל צוות אופק בע"מ
וקורצברג סוכן מכס
שלום עליכם 20 ת"א
03־280031
03־285687

למען אחי
רח' מלכי ישראל 18
זמני פתיחת החנות
13.30-9.30 לפנה"צ
19.30-16.00 אחה"צ
יום ג' אחה"צ סגור
במוצאי שבת פתוח משעה 7.00
מבצעים מיוחדים לרגל הפתיחה
להתראות

המתנה האידיאלית לבר־מצוה הוא הספר
משלי ע"פ רבינו בחיי וילקוט פירושים
ולכל אירוע כדאי להגיש את הספר
חנוך ילדים
חוברו ולוקטו ע"י הרב חיים שלום שווארץ
להשיג בכל בתי מסחר לספרי קודש בארץ ובחו"ל
הפצה 02־813071

בכל בית חרדי
המודיע
העתון של היהדות החרדית

בשקט ובבטחון רצית אל גמינדר ביטוחים פנית
טלפונים: 02־246202/246201 רחוב בן יהודה 29 ק"ב

בן ציון קלוגמן /

להט של מלחמה נגד השבת

תל אביב היתה פעם יהודית יותר. "העיר העברית הראשונה", לא היתה מספיקה למשמע התואר המצלצל. אם כי לא היתה על טהרת היהדות הצרופה, אבל גם לא רחוקה כל כך.

זקני תל אביב זוכרים בנוסטלגיה את התמונה המפורסמת של הצייר התל אביבי הנודע נחום גוטמן המנוח. גוטמן, מראשוני תל אביב, לא היה, עד כמה שידוע אדם דתי. הוא צייר את השבת התל־אביבית מנקודת ראותו החי־לונית.

בציור רב־השראה שלו, הוא מתאר את רחוב הרצל שבמרכזו הגימנסיה "הרצליה", שעה שש־לשית מתחתיה לרחובה של הכניסה לרחובה של עיר ומתעת כניסה סוס והרכבן עם עגלתו לעיר שוב־תת השבת.

במרומי הרקיע, מצייר גוטמן כעין "מלאך", כדי להמחיש את השלווה הרוחנית הנסוכה על העיר הקטנה.

★ ★ ★

מאז זרמו מים רבים בירקון. דומה שלא נמצא ראש עיר שהע־כיר אותם, כמו שלמה להט, ראש העיריה הנוכחי. אדם שאפילו חבריו לסיעה רוטנים על גישתו הדיקטטורית והכל מלאים ביקורת עליו. רק ה"עולם־גולם" מעניק לו קרדיט, שכן הוא מחולק חינם שעשועים...

כמעט מיותר לפרט את הפיר־צות בחומת הדת, בעיר הגדולה, המתגדרת אל פי פתח רוחני. בראשונה, עונה בראש — חטא השבת. שבתה של תל אביב מת־חללת בעידודו הפעיל של ראש העיר. הוא מעניק גיבוי לפתיחת בתי קולנוע בשבתות, פותח את "הבימה" — "התיאטרון הלאו־מי" ואת התיאטרון העירוני "הק־אמרי" בשבת. גם בתי עסק הפו־תחים בשבת, יכולים לישון בשקט.

"הידבר אחר", אף הוא מוצא איטלידים ברחובים. השווקים מוצפים ואין קול ואין מפריע. מה שכן הפריע לראש העיריה, היו המשחטות הכשרות, שפעלו ברחובי העיר עשרות שנים. להט הודה חד משמעית לסגור, בלא שיסכים לאפשר אלטרנטיבה. כל התחינות לא הבקיעו אפילו חריץ דק בלב האטום.

ההתנכלות לצרכי דת, אינה מסתיימת במשחטות. גם על המקוואות ואפילו בתי כנסת, פרושות הטלפיים. איש לא ישכח, את הפרשה המסעירה של סגירת מקוה פינס ע"י ראש העיריה. יהודים ביקשו — פרנסים התחננו. אבל דברים שיצאו מהלב, לא מצאו לב, אליו יוכלו להכנס...

בשבוע שעבר, נתפרסמה ב"המודיע" כתבה על התנכלות העיריה לבית הכנסת הוותיק והג־דול "שורוק", הניצב ומתפקד למעלה מ־55 שנה. גם זה מפריע לראש העיריה. יו"ר המועצה הד־תית מספר, כי זו אינה ההתנכלות היחידה. כאשר העיריה מקצה מגרשים ציבוריים לבניית בתי כנסת, כפי שהיא אמורה לעשות לפי החוק, היא עומדת על מיצוי מחמיר של כל הנהלים, המחייבים בנייה תוך שנתיים. ולא — נלקח המגרש בחזרה.

אבל המגרש שהקצתה העיריה עבור הרפורמים, חרף כל ההתנ־גדויות, גם ע"י אחדים חילונים רבים, עומד 10 שנים והעיריה אינה נוקפת אצבע...

"כמובן", שהתועבה המציפה את תל אביב בעדרות שונות, החל מפידסוטת כעדה וכלה בדברים שהנייר מסמיק מהם, אינה מטרי־דה את מנוחת ראש העיר. הדברים עוד זוכים לעידוד, על ידי אירועים שונים ומשונים הזוכים לכינוי "תרבות" או לתואר הגלוי יותר: "בידור"...

נחל הכסף זורם באין הפוגה, לכל 'צרכי' הבילויים והבידור. הכל עולה כסף גדול. החל מהאי־רועים המודרנים חדשות לבקרים וכלה ב"פרוייקטים" היקרים שהם "שגעונו" של ראש העיר, כמו המוזיקה בכיכר דיזנגוף, שתיפ־עולה במים בשילוב אש, עולה סכומים פנטסטיים...

אבל עבור צרכי דת ושירותים דתיים — הקופה ריקה ופקוקה. אין כסף לאותן זה...

בכל גלגל הוא תוקע מקלות. תל אביב, עיר גדולה וחשובה, זקוקה לרב ראשי אשכנזי. ומה לעשות, כאשר להט מתעקש שגם ה"רעבעציין" תוכל להצביע ולק־בוע מי יהיה הרב הראשי וראש אבות בתי הדין?...

★ ★ ★

הנציגים הדתיים יוצאים ממחוזות השבת מהקואליציה. מוטב מאוחר מאשר לעולם לא. נייר ההסכם הקואליציוני שחתמו בעבר עם להט, הוכח מכבר כאינו ראוי אפילו לצור על פי צלוחית. פשוט, מפני שהצלוחית ריקה ואינה זקוקה לכיסוי...

ספק אם הפרישה תציל את מצב השבת, אבל אי אפשר לשבת ולהצביע עם אדם, שחתימתו ודבריו שוים כקליפת השום, לפ־חות ככל שמדובר ביחס לצייני דת. "שבת שלום" אינה יכולה לחיות יחד עם להט ההרס המה־פכת.

בית הכנסת הגדול בת"א — גלויה שנדפסה בפולין לפני המלחמה ע"י חברת הפנר את ברנר בקראקא. בשעתו, ניהלה עיריית ת"א משפט נגד זכויות שימוש של ביהכ"נ בשטחים שתחת חסותו. ביהכ"נ זכה במשפט.

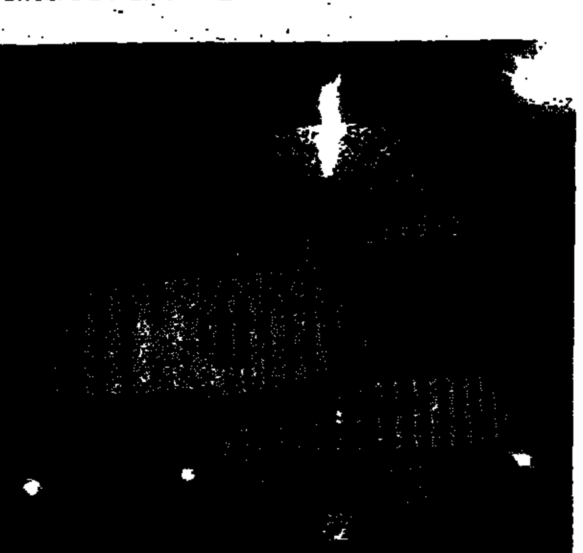

מזרקת "אש ומים" של אגם בכיכר דיזנגוף, ראש העיר לוחם ב"אש ובמים" נגד היהדות בעיר. (צילום "המודיע")

הרבה מפרשת חטיפת הספינה עדיין לוטה בערפל

כשלונו של אבו נידל עלול לגרור אותו לפעולות קיצוניות

ארגונו של אבו נידל נכשל. אנשיו שנשלחו ללב ים ללכוד ספינה ישראלית, שבו עם 8 תמהונים, לא יהודים, בהם 2 ילדים שנתפסו אי שם בים התיכון, עוסקים בהברחת סחורות או סמים. השפה הפלמית שדברו יצרה אצל "הימאים של אבו נידל" את הדמיון שמדובר בדוברי עברית ודובר מטעם הארגון מהר לפרסם את החטיפה מתוך רצון להשפיע על דיוני הועידה הערבית שהתכנסה בבירות. כשהתבררה הטעות כבר היה קשה לאנשי אבו נידאל לסגת. הטעות המבזה, שכדוגמתה היו גם למדינות באזור, עלולה להביא אותו להחלטה לפעול בתוך זמן קצר לפעולה קיצונית כלשהי שתשכיח את מה קרה עם הספינה ו־8 נוסעיה

מאת א. פאר
סופרנו הצבאי

אבו נידל נכשל.

גם אם אין עדיין, ואיש לא צופה שתהיה הודעה רשמית של דובר ארגון קטן זה ש־8 נוסעי הספינה "סיליקו" אינם ישראלים וגם לא יהודים, ברור לכל שסבורי אל באנה (שמו האמיתי של אבו נידל) יצטרך לבדוק היטב את שקרה בארגונו. מי שעוקב אחרי פעילותו משוכנע שזו לא היתה הפעולה האחרונה שלו ובתוך זמן קצר, אולי מהר יותר ממה שניתן היה לצפות יעשה דבר שיביא להשכחת הכשלון.

היום הרבה מהפרשה עוד לוטה בערפל. אך מהמעט הידוע ניתן כבר לצייר את התמונה.

אבו נידל, אחד מראשי הארגו־נים הפלשתינאים הקיצונים ביותר החליט לפגוע בדיוני ועידת הפיסגה הערבית ולהביא לתשומת לב של דעת הקהל בעולם שיש גם פלשתינאים שאינם מוכנים להידברויות ולועידות שלום. כדי לממש זאת הורה לקבוצה מאנשיו לצאת ללב ים ולחטוף ספינה יש־ראלית בתקוה שהחטיפה תסעיר את העולם ותתן בידיו בני ערובה לניהול מו"מ.

השלוחים יצאו אך הספינה שעליה עלו היתה של 8 לא יהודים תושבי בלגיה וצרפת שכמה מהם דברו בפלמית, שפה לא מוכרת לאנשיו של אבו נידאל שאולי נדמה להם כמו עברית. היו שם 5 גברים, אשה אחת ו־2 ילדים. כולם נלקחו למקום כלשהו בחוף הלבנוני ודובר מטעם הארגון מיהר לכנס את העתונאים כדי ל"בשר" להם על ה"הישג הגדול". אותו דובר הבטיח להציג למחרת את "הישראלים" אך הדבר לא נעשה עד היום, ועכשיו ברור גם מדוע.

זהו כשלון מבזה. אך האמת היא שכשלונות מסוג זה היו גם למדינות שונות בעולם ובכלל זה לישראל. אין לשכוח את ירוטו המטוס הסורי שבו היו אמורים להיות כמה מראשי המחבלים ואח"כ התברר שאף אחד מכל אלו שהיו צפויים להיות שם לא היו הדוגמאות אחרות.

אצל אבו נידאל גרם הכשלון דווקא בעת כינוס הועידה לתוכא ואיטלולא בעיני מרבית ארגוני הטרור האחרים המצריים בתחרות עם סאבר' אל באנה.

בעבר עשה כבר ארגון זה פעולות רצחניות שכוונו נגד יש־ראלים, יהודים, וגם נגד פלשתינ־אים מארגונים אחרים שנפגשו עם ישראלים או נחשפו בפגישות כאלו. זהו הארגון ששלח את הרוצחים לבית הכנסת באיסטנ־בול, לשדות התעופה ברומא ובו־ינה ושרצח את נציגי אש"ף בפורטוגל ובאיטליה.

אבו נידאל היה בעבר מידידיו הקרובים של יאסר ערפאת. ב־1974 הסתכסכו השניים וסאבר' אל באנה פרש מארגונו של ערפאת והקים את הארגון המהפכני לשחרור פלשתין. מאז ועד היום נמנים על הארגון בכל שנה בין 200 ל־300 איש כשאבו נידל עצמו; ממעיט לחשוף את עצמו ואת מקום ישיבתו והוא נע מעירק לסוריה, מסוריה ללוב ומלוב ללבנון. בעת שהחל את פעילותו באש"ף היה נציג הארגון בעירק ובסודאן, שם רקם קשרים טובים עם אישי ממשל ובעלי הון ערביים המממנים את פעילותו. לאחרונה שהה בבקעת הלבנון ומשם כנראה יצאה ההוראה לחטוף את הספינה.

למחבלים של ערפאת יש צי ימי קטן המתבסס על ספינות שרכשו במערב ובמזרח כאחד הסבו אותן לספינות טעונות בנשק, ומצויידות בכלי יריה. לא ברור איך ועם מי פעל אבו נידאל. אך לכל ברור שבים התיכון, ביחוד באגן המזרחי שלו יש תנועה עצומה של מאות ואולי אלפי ספינות קטנות מדי יום. בהחלט ייתכן שספינה אחת תתקרב לשי־ניה, תפתח עליה באש ואנשיה יש־תלטו על כלי השיט השני שאינו מוגן. זו ההערכה למה שקרה השבוע עם "סיליקו" הספינה הבלגית־צרפתית.

מה עשו נוסעיה בים התיכון, על כך אין תשובה אפילו לשלטו־נות בריסל ולצרפתים שמחופם כנראה יצאו 8 הנוסעים. ההערכה היא שעסקו בהברחות או בסמים. לאנשי אבו נידאל יהיה קשה לפ־גוע בהם שכן הודיעו רשמית שהם חיים ובמצב טוב. לשחרר אותם מיד יתקשו שכן זו תהיה ההוכחה הברורה ביותר לכשלונם. נראה שיחזיקו בהם עוד זמן מה ואח"כ, אולי בצל פעולה מוצלחת אחרת של ארגון זה, ישוחררו כפי שגם אפשרי שישלחו את ה־8 לתופשה מבלי לתת לכך פומבי ואולי יהיה זה גם רצונם של 8 נוסעי הספינה שעזבו את צרפת בלא היתר ונגד חלק מהם יש פקודות מעצר בארצות מוצאם.

מבחינתה של ישראל ברור שארגוני הטרור ממשיכים לחפש כל סדק כדי לפגוע בה. אחרי שנמצאה הדרך לסגור את הגבול בצורה טובה, מחפשים המחבלים ישראלים ויהודים בארצות אירו־פה, אסיה ועל הים. אבו נידאל ניסה הפעם ונכשל. דווקא כשלון זה עלול לגרור אותו לפעולה קי־צונית עוד יותר.

מכשירי האזנה נתגלו בשגרירות נורבגיה בפראג

אוסלו — נורבגיה מסרה כי נציגיה הדיפלומטיים גילו מכשירי האזנה שהוסתרו בשגרירות נורבגיה בפראג, זו הפעם השניה תוך שש שנים.

שגריר צ'כוסלובקיה באוסלו זומן אל משרד החוץ שם נאמר לו כי הסתרת מכשירי האזנה תפגע פגיעה קשה ביחסים הדו־צדדיים בין שתי המדינות.

כפי שנמסר ניתגלו קרוב ל־20 מיקרופונים אשר הוסתרו במקומות שונים בשגרירות והם מחוברים אל רשת כבלים.

3 דרכים בדוקות

לחימום מים מהיר, עם חסכון גדול בחשמל.

חמים מרורי

להרכבה בדוד שמש או חשמל. חוסך עד 62% בתצרוכת החשמל לפי בדיקה של מכון התקנים (בדיקה מס' 3122067).
החמם הומצא ע"י הקרן למחקרים מדעיים באונ' ירושלים.

לאחרונה צצו מספר חיקויים לחמם אשר עשויים מחומרים מתכתיים (להבדיל מהחומר הפלסטי גמיש ממנו עשוי החמם).
חיקויים אלה לא רק שאינם מביאים לחסכון משמעותי בחשמל (מאחר ואינם עשויים מחומר מבודד חום) אלא אף עלולים להביא נזק לדוד ולצנרת הבית מאחר והם נסתמים בקלות באבן הנוצרת תוך כדי חימום המים, מחלידים ונרקבים כתוצאה מהמגע עם המים ואסורים לבוא במגע עם מי שתיה (ל"חמם" אישור משרד הבריאות).
את החמם ניתן לזהות ע"י חותמת היצרן אודיס בע"מ המוטבעת עליו. לכל חמם מצורפת באריזה תעודת האחריות ל־4 שנים.
הזהרו מחיקויים.

דוד הזהב

30-45 ליטר עם ציפוי אמאייל, בנפרד או בתוספת למערכת חימום המים הקיימת. לדוד תו השגחה של מכון התקנים
(ניתן להשיג גם דוד הזהב בגדלים נוספים).

טריטון כרומגן

מכשיר חשמלי לחימום מים מיידי. מיוצר באנגליה עם אחריות ושרות של כרומגן. ניתן להשיג טריטון לכיור המטבח וטריטון למקלחות בעצמות שונות. לטריטון ברז ויסות חום ושכלולים בלעדיים נוספים.

רשימה חלקית של סוכנים מומלצים למוצרים הנ"ל:
בני ברק: טהרני אריה, בית הדודים, רח' ר' עקיבא 145. טל. 03-786890
חיפה: קובי גיטמן, רח' הרצל 75. טל. 04-672431
ירושלים: שאולוב, רח' יואל 18. טל. 02-286668
נתניה: פרישמן, שדרות בנימין 12. טל. 053-22845
צפת: ממן, טל. 06-970477

לקבלת כתובת החנות הקרובה למקום מגוריך, פנה אל:
"המרכז לחסכון באנרגיה"
עין ורד טל. 65965, 63161 — 052

יעקב ב. פרידמן

"לקרא בעתון... "ולחזור על ש"ס כל שנה..."

על מעמדו של עתון בצבור החרדי

ספור "הסטודי" בן עשרות שנים: פרסום מסחרי נדוש, מחולק למשפטים קבועים כמעט מראש, ראה אור באחד מגליונות יום שישי. את ההמשך ניתן היה לנחש גם בלא לבזבז אינטש ומתחה יקרים־מאד בתעריף המפולפל של ערב־שבת:

"מכירה חד־פעמית של... חובה לראות..." וגו'.

רבבות עיניים רפרפו על פני הפנינים הללו. קשה לשער כיצד פרשה ההסתכלות הלא־מחייבת את היאוהבי" הנ"ל, ובאיזו מדה שיפרה את מסחרו של פלוני; אבל היא הניבה אנקדוטא מדהימה; נכס צאן־ברזל בהלכות עתונים ופרסומים. המודעה הזו־וסגנונה צדה את עינו של מרן האדמו"ר בעל ה"בית ישראל" מגור; כשנקלע אליו איש מערכת תבע לדעת: "חובה לראות! — האם מוטלת החובה הזו גם עלי?..."

היתה זו הרגישות המיוחדת שנודעה לאדמו"רי בית גור לתכנ העתון וסגנונו; רגישות שהעניקה — בין היתר — לעתון את ניתוחו המשומר. הרגישות הזו, שהיתה נחלת רבים מגדולי ישראל, שבה ומציגה מגליון לגליון את השאלה המתבקשת: באיזו מדה הופך עתון חרדי, שמעצם בריתו ליצירת בי־עבר; אמצעי מרתיק מבורות נשברים — לכלי "מחנך", אם בכלל; כיצד משתלב מושג מקודש ההדר־גדול כמחנך בעבודה העתונאית־ספרותית המרבה לבוסס, בהכרח, במדמנת דוד תעתועים.

★ ★ ★

כקרון הרכבת המוליכה לאודסה נפגשים שני יהודים ומסתייעים 'להעביר' את כברת הדרך. שעה ... בין היתר, מספר האחד על מאורע מסעיר עליו מבשר ה"צפירה" מיום אתמול. לפי "הצפירה" אותר מקום קבורתו של משה רבינו. "הצפירה" היא מהימנה.

כאשר התעניין השני כיצד יפרש ה"צפירה" את הפסוק "ולא ידע איש את מקום קבורתו". נזדר בן לויתו מעצם העלאת השאלה: "וכי מה איפה? ישקר העורך?!".

בעידן ההסתאבות העתונאית של ימינו, נשמעת ההלצה הזו שדופה וחסרת פשר. מאז ימיו של המגיד הוילנאי (בעל ההלצה) עד להשתוללות חסרת הרסן של העתונות בת ימינו, שינתה החברה האנושית פנים לבלי הכר. הדפוס שנחשב עם ערש לידתו כלי רב עוצמה ליצירת חכמה, להנחלת מסרים — הפך עם ההשתכללות מטבע עובר לסוחר בנוסח השוק, תמורד באותם קני מדה: עובי, צבע ומשקל. הצורה, גם שינתה פנים: אותיות הלינוטייפ אינן מסתערות עוד בשאגה אל מחסניות ההדפסה, וריח מחניק של עופרת חייה, חדל להרעיל את העושים במלאכה. היום אין מתרוצצים עוד בקהלות ישראל עם תבריכי כתבים לשם אסיפת מזומנים, ואין מבצלים רבע עמוד שנותר "חלק" כדי להרוויח שורות אחדות של חדוש. השקעה אפסית מגייסת עבודה טכנולוגיות הדפסה בלתי מוגבלות, והודי נייר עוברים מדי יום את בתי הדפוס, נושאים מלל שווא; בליל צעקני שאינו ראוי לעתים, גם לצור על־פי צלוחיתו.

המלה המודפסת אבדה כמעט משמעות. חוש מסחרי והתמצאות בנבכי הענף מחליפים את המסטן שדרש העולם של פעם ממוציאים לאור. מי שביקש אז לתת פומבי להגיגיו, שומה היה עליו לפתות לסבור שבידו לחדש משהו לעולם הגדול. היום שוב אין ניגשים עם מחשבות כאלו אל העריכה. יש רק הכרח לעצב אות מתקדמת, את הנייר, העימוד, ולכפותם על עיניים נבוכות.

המציאות העגומה הזו, מעורערת — אין ספק — את ההשפעה של דברי דפוס — עתון בכלל — על קוראים. סקרים לעשרות מצביעים על מה שנקרא "משבר אמון" של הצבור בעתונות הכללית. קשה לראות באיזו מדה יתחנך האדם — לטוב או לרע — על־ידי אמצעי שהוא מרוחק אליו אמנם, אך מזלזל בו תכלית זלזול. השפעה, — מצטברת בעיקר — אמנם קיימת, אך היא נעדרת כליל תפקיד של מחנך. תקופת סערות שהמדינה היטלטלה אליהן בשנים האחרונות, הוכיחו בעליל כי העתונות אינה מעצבת דעת קהל, אינה כופה כותי מחשבה, ואינה מחליטה על נוסח החשיבה בצבור. היא משמשת (בממדים הולכים וקטנים) מכשיר קלוקל להעברת הזמן, להפגת מתחים, וליצירתם.

בעתון חרדי מתחלק הנושא אחרת. האיפוק, הזהירות וכובד הראש בולטים מכל שורה, ומבצבצים בולטים מן העימוד הרוגע, מן האות המכובדת, מהשקט, מהטעמת של "דברי חכמים". המגמות מוחלטות מרדיפה סנסציונית, ונאמנות עקבית למסגרת פנימית מכובדת, משקפים בראי חוזר אמון והערכה במדה שעתון ומגבלותיו עשויים לקלוט. כלי כזה נחשב במדה רבה "מחנך". קשה לשער שקורא בעתונות הכללית יזכור לאחר עשר שנות קריאה (!) בסוי מעמיק, משפט מתוך מאמר שאגבר בזכרונו. זה קורה בעתון החרדי. ככל שעתון נושא פנים מכובדות יותר, ומלה שלו מסתירה מלים רבות יותר — הוא נדרש ליותר. המסר שלו מעמיק, הצבור מעניק חשיבות לא רק למשפטים — גם לצורה בה הם נכתבו; לגודל, לפיקוס, עתון כזה יוצר גם מושגים: מבכש ארוחות חשיבה, מתע ומניע, באוזר.

בהשפעה הזו נוגעת — מאידך — מציאות החיים ברחוב החרדי, ההויה התורנית שלטת בכיפה גם בסודי אלו שהזמן השכיח מהם באיזה מצדדי העמוד "מסודרים" רש"י ותוס'... בעוד שהצבור הכללי מביך במעמדות מתחומים שונים מתוכם

סולם המעמדות של ההשקפה החרדית, כמעט כליל סביב התורה הק' ועיקרה. עתונות חרדית היא חומת מבצר אמנם, "קשת־בני יהודה", דברה נשמע באורחות הבוקר של רבבות בתים — אך מעמד לה מאופק, מסויים, מוגדר.

★ ★ ★

הקור שבקע מהאפרכסת היה מוגם גם ביחס לאפרכסת הנושאת חודשים לבקרים בגבול של מבקרים נועמים, חדר המערכת היה נתון אותה שעה בלחץ־עשייה של הימים שבין עשור לסוכות. איש המערכת ... להגיע ממלאכת העריכה הבוערת.

— "אתה מבקש לדעת מדוע לא חל היום יום הכפורים?" בקש להבין.

הקול בטלפון שב ובאר במלים מתונות יותר, מה יבקש בשעה הבלתי־אפשרית הזו, מעתונה של יהדות התורה: "בעתון הבקר לא נזכר דבר על יום הכפורים שנוהג אתמול בקהלות ישראל!! לא היה אתמול משהוא?!..."

השיחה הזו, יותר משיש בה מן הזרות, משקפת מורצות, כיצד מתקבל בעיני הצבור — החרדי לפחות — העתון. מעמדו ההיראלרכי לא יעפיל לשיאים — אך יום הכפורים "יום אדיר וקדוש" — מוזיר לבביר משהוא ריק אם העתון של מחר לא יעסוק בו. שמחת אירוסין אף היא דורשת ברשפנקא של עתון... "היה כתוב". עובדה מרוקת היא כמות הדברים המתבצעים רק כדי שהעתון יזווה עליהם.

הנה לנו איפה, נקודת המוצא: מעבר למעמד שאדם מודע עתון בסדרי החשיבות שלו, הוא מושפע לאין ערוך מהמדה בה הוא כרוך אחריה, מן החלק שהוא ממלא בחייו, שתי המרכיבים כאחד. המעמד, שעתון חרדי שימר גם בעידן השפל התקשורתי, והחזיקה היומיומית מדחיקים את העתון ועורכיו לתפקיד שמחולליו לא צפו ממנו בדווקא: מחנך. גם אם הוא אינו אמור להיות כזה, בין אם הקורא — בהתאם לנקודת ההשקפה — יאהב או ידחה את ההנחה הזו — החנוך העקיף הוא כידוע — המעולה במחנכים. הוא מחנך, משום שקריאת עתון כרוכה בתענוג, ותענוג — גם שטחי ומופרך — מחלחל לתאי הנפש. הוא מחנך משום שאנשים חרדים אל אופיו יותר משהם חרדים על אופים הם... משום שאנשים — ונעמים על צל חריגה מהשקפתם — לא ימתינו לשעה סבירה כדי לטלפן ולאלף את המערכת "בינה".

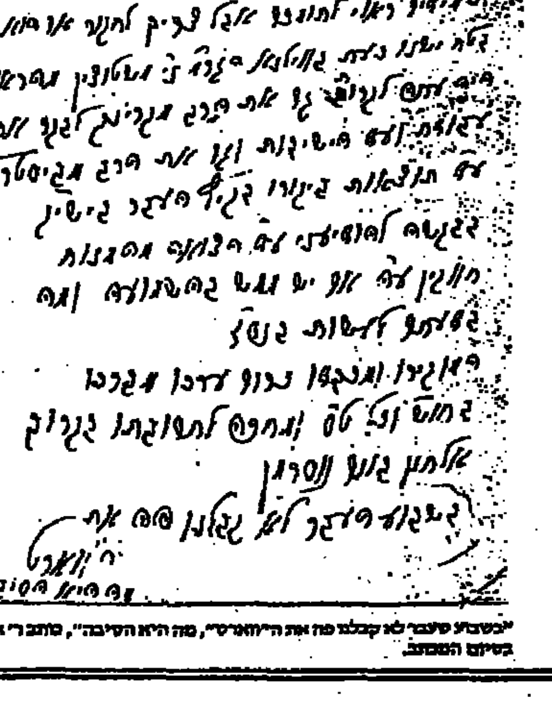

"בשבוע שעבר לא קבלנו פה את ה"המודיע", מה היא הסיבה", כותב ר' אלחנן בשיפוע המכתב.

★ ★ ★

הלבן שבין האותיות — התבטא פעם רבי יוסלי מסטוצ'ין — אף הוא מטמא במגע ובמשא (בעתונות חילונית). חלק נכבד — העיקרי — בתפקידו החינוכי של עתון כרוך באותו "לבן" מודעל. בגליונות אין ספור של זוהמה שהטלפרינטורים פולטים, הם נותרים מושלכים אי שם. והלובן של העתון חסר מהן, מספר מדי יום מה בין בני לבין חמי, באותיות עצמן — יודע כל מי שהזדמן ליד אבני ההדפסה — הן חלק מבוטל ממה שנותר מתרן ל"חומות" המערכת.

עתונאי חלוני בכיר, שבקש לשמוע וללמוד על "המודיע" ומסוריה, ישב שעה ממושכת עם העורכים, הקשיב והתבונן, ביקר היכן שביקר, גלה רצון טוב, ותוותר בנקודת הפתיחה: "אצלנו־קבע — "זה כמו סינית".

סינית? אשרנו.

מרחיב על כך את הדבור יוסף דרוק, במאמרו הנפלא "עתונות מבכך". משפטים אחדים מתוכו:

"...תמצאו בטויים רבים על היות העתון מחנך. נושה לעצמנו הסתייגות. יש לנו ב"ה מחנכים דגולים לדור, בהיכלות התורה ובמוסדות החנוך... אינו רואים עצמנו במקומם. אך אם הבננו נכון את ההגדרה, היא מתכוונת להיפוך הדברים, שבמעט חוסר אחריות אפשר לקלקל את החנוך הטוב ביותר... לא פעם אנו שומעים בקודת על תגובות מאופקות בנושאים שונים, אנו סבורים כי דברי חכמים בנחת נשמעים... ה"נחת" חייבת לשלוט בכל: בסגנון, בניסוח, ובעיצוב הצורה..."

אלא שגם השלילה, המיגון ההפרשה יש בהם משום עשיה. משום חדוש. גם המגלה הגדול של כחות החידוש, רבי חיים מבריסק בונה הררים על השמטות של ראשונים (הגרפ"ם אלתר שליט"א). "בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא גדר של קדושה".

★ ★ ★

מסב יהודי בחורו של הדו"ר רבי יצחק ברויאר זצ"ל. ההורש מפיו, הלמאי לא תתגייס יהדות התורה לקראת הוצאת עתון יומי. "יותר" — מסכים עמו רבי יצחק, "ולא אחמיצה!".

"אני חושש", מסביר ר' יצחק, "מאותה שעת לילה, הציוה מצומצם, מאחוריה שעות מפרכות של עשיה, האוריה ההוזיה (בעידן הלינוטייפ...) העוסם... אני ירא מאותה שעה... צלילות הדעת עלולה שתעבר, אות מיותרת... משפט עודף והעתון — נוח לו שלא נברא!..."

התפקיד הזה, שעורך עתון כופה על עצמו, הוא המשימה ה"חינוכית" המורכבת ביותר והבלתי־אפשרית שהוטלה על מחנך מימות עולם. אותה שעת לילה — פרי תאורו של הדו"ר ברויאר מציגה זוית אחת מקשיי "העתון כמחנך". לעתון ההרהכובהה משלו, והוא חייב להופיע מדי בקר — גם כאשר זועה כורה זו חרולים. "המצאת עתון — כולה שקר" טען פעם אחד בנביאי הדעת בירושלים... "כעולם לא נקלע לידי עתון ריק. העלי הכתובת: "היום אין חדשות!"... יש בזה משהוא. עתון, בכללי הכל, על אף קוראיו הנכבדים־מאד — אינו קובץ תורני. והכובה עליו להערך במתכונת משמחת אלוקים ואדם, עתון עוסק ללא הרף בתעלוליו של העולם המתחבט מתוך לחומותיו של בני ברק וירושלים; הוא בנוי על סוכנויות־ידיעות שלהן כולם ... ספרותי שונה בתכלית, ועל מושגים שבעלי הכופר לא היו יהודים לאיית אותם, עליו לנבוד מדי יום במי השופכין הללו. להשאר — בר כבד — קרא לעיניים יודעות טוב ורע, של אראלי התורה.

כשנשאל פעם רבי חיים עוזר מוילנא בדבר רעיון הוצאת עתון חרדי, הסכים לצורך הדחוף הזה. אך הוסיף בו בבד: "יש אבל צורך, שהחפץ חיים יישב במערכת...".

★ ★ ★

רבי ירוחם והחפטיג זצ"ל בזכרונותיו מספר על רבי אלחנן וסרמן בתקופת למודו בטלז. מדי יום ביומו דקות אחדות לפני תחילת הסדר, היה נכנס להיכל הישיבה, פורש את העתון "יהסקא יאסלובהי" על גבי הסטנד, וקורא בחפזון מרישא עד גביא...

רבי אלחנן אף השיב לתלמידים שתמהו לראות אותו מעיין בעת סעודה בעתון "אידישע שטימע" כהאי לישנא:

"אדם מישראל צריך לצאת פאי לקרא בעתון, ולכתוב בעתון... ולחזור על ש"ס כל שנה..."

שחיטה שאינה כשרה בזר

הודעת השר הבריטי על דחיית דרישת הימום הבהמות לפני שחיטה נתקבלה ברגשות מעורבים

פרשת ההתנכלות לשחי־טה הכשרה באנגליה עוד לא שככה לגמרי, גם אחרי הוד־עת שר החקלאות האנגלי ג'והן מקגרגור על דחיית הד־רישה של האגודה המלכותית למען שלומם של בעלי־חיים לדרוש הימום הבהמות לפני השחיטה.

מתברר כי בצמוד לדחיית הד־רישה, הודיע השר על איסור השימוש ב"דיר ויברבי" שהוא הדיר המקובל שבו מוכנסת הבהמה לפני השחיטה ובאמצ־עותו הופכים אותה. האיסור ייכנס לתוקפו עד שנתיים, כדי לאפשר למערכת הקיימת לרכוש ציוד חדש ולהתארגן לכך. איש ועד הקהילות היהודיות בבריטניה ציין כי רכישת הציוד החדש תטיל מעמסה כספית על הקהילות ואר־גוני השחיטה. מחירה של כל יחידת שחיטה חדשה — שנדרשת לפי הודעת השר — הוא בערך של כ־50 אלף ליש"ש.

בהודעת שר החקלאות הבריטי קיימות עוד כמה הגבלות על השחיטה הכשרה הנוהגת ובין השאר נאסרה שחיטה שלא לצורך אכילה, כמו כן נמסר על חיוב השוחטים לעמוד בבדיקות, אי־שורים ואישורים ממשלתיים.

רבנים ואישי ציבור הביעו מורת רוח במיוחד מניסוח ההוד־עה. הגאון רבי יוסף צבי דונר רבה של קהילת עדת ישראל ואב"ד התאחדות החרדים חבר נשיאות אגודת ישראל, הצביע על ההת־ייחסות של השר לטיעונים הד־תיים בלבד וציין כי בהודעת השר יש התעלמות מן הטיעונים המלומדים שהוגשו על ידי הק־הילה היהודית, המפריכים את עצם הטיעון כי בשחיטה הכשרה יש משום התאכזרות לבהמות. "האם יש הכרה מצד הממשלה בטיעונים של האגודה המלכותית?" שאל הרב.

"אלו המסמכים לקבל את ההודעה בברכה, הבלי הסתייגות עושים שרות דב לשחיטה" — נאמר במאמר המערכת של בטאון אגודת ישראל "הג'ואיש טריביון". המאמר מצטט מהודעת השר שבה נאמר בין היתר: "שקלנו בזהירות את הפסוד מהצורך להימום. הטיעונים בעד ונגד הפסוד, הם: אמונה דתית בצד אחד מול רווחת הבהמה מצד שני". ידי"ח זה — מציין העיתון הוא בא הגינות ומטיל כתם על השחיטה הכשרה. אין יהודי שיהיה מוכן לקבל הסבר זה".

"יחוס הוגן כלפי בהמות הוא יסוד גדול ביהדות ויש לנו דינים מיוחדים בנושא שמטרתם להב־טיח טפול אנושי ונאות בבהמות ולא לגרום להם צער. יחוס הוגן לבהמות, הוא חלק מהותי מדיני השחיטה.

אין אנו מוכנים לקבל את קביעתו של השר שמשתמע ממנה כאילו השחיטה היא מעשה אכז־רי", כותב הג'ואיש טריביון.

הבטאון מביע תמיהה עוד על הדרישה לאסור את השימוש בדיר הקיים ומציין כי דיר זה הוכנס לשימוש לפי דרישת השלטונות והסכמת החברה המלכותית. השימוש בצורה זו של השכבת הבהמה לצרכי שחיטה הוא גם נהוג מקובל על ידי הוטרינרים לצרכי טיפול רפואי בבהמות. הבהמה נמצאת במצב כזה בתנוחה רגועה מאד. יתכן, נאמר במאמר, שיש אנשים שכסבורים לטיפול השחיטה שאינם נוהגים כראוי על הבהמות ואין בין זה לצורת השחיטה כלום. העדר התייחסות חיו־בית של השר לטיעונים המפורסמים והמלומדים שהוגשו לו בתזכיר של ועד שליחי הקהילות שחובר במשרד ותחת פיקוחו של הרב הראשי לקהילות אנגליה סר עמ־נואל יעקובוביץ ובשיתוף פעולה עם בתי הדין הרבנים החשובים האחרים, מעורר דאגה בקרב הק־הילה היהודית שמא אנשי "רווחת בעלי־החיים" יחדשו פעולותיהם בעתיד.

עוד נוכר כי הממשלה הברי־טית תתיר להבא שחיטה רק בנו־כחות מיזה. ועוד צפויה חקיקה בנושא השחיטה שתעגן את כל הדרישות שהוחלטו בהודעת השר. מדובר בחמש עשרה הוראות חדשות הנוגעות לעניני השחיטה.

שני ארגונים שלחמו בנושא השחיטה, "המועצה לבעלי חיים" ו"החברה המלכותית למניעת אכזריות כלפי בעלי חיים" הסתייגו מהודעת הממשלה והודיעו שימשיכו לפעול נגדה. הציבור היהודי הודיע שגורמים אנטישמיים לוקחים חלק ומעו־דדים את האגודות האלו בפעילותן, אם כי למראית עין מפגינים אנשי האגודות התנגדות לשיתופם של גורמים אנטי יהו־דיים ימניים בשורותיהם.

יש לציין כי בנושא השחיטה התגלה שיתוף פעולה ותיאום בין הקהילה היהודית והציבור המו־סלמי בבריטניה. באנגליה חיים מאות אלפי מוסלמים ותיקים ומה־גרים חדשים מארצות ערב ואפ־ריקה שרבים מהם נוהגים גם לצ־רוך קניותיהם אצל קצבים יהודיים. בתוך הנחה שהשחיטה היהודית עונה על הדרישות של ה"חלאל" — השחיטה המוסלמית, בעוד הדת המוסלמית, אינה אוסרת עליהם לסמוך על שוחטים שלא מבני עדתם.

שמע שלמה השלם

מכבר זכר נפתי הידוע בפעולותיו המבורכות זיכה אותנו בספר חדש "שמע שלמה השלם" ב"ח, ח"א תורותיו ומאמריו של הקדוש האלוקי רבינו שלמה מקרלין זצ"ל, וח"ב שבו תולדות חייו וספורי נפלאותיו, רבינו שלמה-מקרלין היה אחד מן שרפי מעלה מתלמידי המגיד הגדול ממזריטש אשר שמו נזכר לתהלה בקרב בית ישראל ביראה וברטט קודש.

הכל הכיר בו כאיש פלא וקדוש עליון עובד ה' במסירות נפש מכש אשר תלמידיו המפורסמים הפיצו מעינותיו חוצה בכל הארץ.

לפני כחמישים שנה התעורר אחד מנכדיו הרה"ג ר' יעקב משה קליינבוים זצ"ל אבד"ק סאבטא וליקט מפי סופרים וספרים מעט מדברי תורתו ואת קורות חייו. ואכן ברוב עמל ויגיעה עלה בידו לברר מקחו של צדיק ולערוך ספר נאה משובץ באבני חן — הערות מאירות עיניים אשר נתקבל באהבה ובחיבה בקרב בית ישראל.

במהדורה הנוכחית הוכפל הספר בכמותו ובאיכותו, בחלק המאמרים נוספו עשרות מאמרים חדשים ושיחות קודש שלא ראו אור במהדורות הקודמות, אף כדורים חדשים נוספו, בהם המאמרים לשבת קודש ולקוטי אמרות בעבודת ה'.

לעומת חלק זה שנשאר במידת מה במתכונתו המקורית, חודש חלק הספורים ועובד מחדש, מלבד שהוכפלה כמות הספורים שבו, נשתנה מבנהו למבנה מסודר ומחולק לפרקים לפי תוכן העניינים. הוקדשו פרקים מיוחדים לתולדות חייו בקצרה. לקשריו המיוחדים עם שלשת תלמידיו הקדושים הצה"ק ר"מ מלכוביץ הצה"ק ר"א מסטולין והצה"ק ר"א מסטרעליסק הידוע בשם "השרף", לספורי הדרכתו בעבודת ה', ואף לפרשת הסתלקותו המפורסמת שעל שמה נקרא "משיח בן יוסף" הוקדש פרק מיוחד.

במהדורה זו, נכתב הספר בסגנון מחודש שוטף וקולח, אף כי הקפידו המוציאים לאור שלא לשנות מטעמם ומניחוחו המקורי, הספר בלשונו זו, מושך את הלב ומעורר את הנשמה והריהו בבחינת קנקן חדש מלא ישן.

מענין במיוחד התיאור על פרשת התקשרותם של תלמידיו הקדושים אליו, התקשרות מעין זו לא מצינו רבות דוגמתה. לדוג־מא נביא איזה סיפורים.

לפני הסתלקותו של רבינו הקדוש כתב לתלמידו רבי מרדכי מלכוביץ שבר אל בעשכיו שיבוא אליו, בהיותו בדרך, שבת בעיר לכוביץ, באמצע תפלת שחרית חש רבי מרדכי בלבו כי אינו מרגיש את רבו הנו מנותק ממנו, (היה זה בעת שירה הקדק על רבינו). היה הלך כמבולבל, וכמעט שנטרפה עליו דעתו וצעק מרה: 'אני מנותק מרבי' 'הוליכו אותי לרבי', עד שהיו סבורים שאינו שפוי בדעתו.

לאחר כך כששמעו מהסתל־קותו של רבו הקדוש נסעו מקורבי ר"מ להרה"ק ר"מ מנעשכיז שהיה מפורסם לבעל מופת, ושאלוהו כדת מה לעשות. אם להודיעו מה שקרה.

אמר: גלו את האמת שרבו נסתלק מן העולם ובזה תנוח דעתו, שהרי הוא חושב שבו האשם על כי אינו מרגיש את רבו. יש מוסי־פים שציוים לומר לו דברי רש"י פ' ויחי אצל אחי יוסף ששלחו ליוסף 'אע"פ שאביך מת אלקיך קיים'.

עשו האנשים כדבריו וספרו לו את אשר קרה. כששמע מה שאירע לרבו, בירך הברכה כדין ואמר: הרבי בחייו היה שונא מרה שחורה וכל שכן שעכשיו שונא זאת, הוא היה הרבי שלי וכעת הנו הרבי שלי. ומיד נרגע וחזר לאיתנו ופניו הזועפות לא היו לו עוד.

גם על ה"עבודה שבלב" — זו תפילה" שלו מסופר נפלאות, ידוע היה שתפלתו היתה במסירות נפש כפשוטה, בהתלהבות ובקול גדול, עד שכל מי שהיה באותה עת במחיצתו יצא מגדרו מרוב התפעלות ולבו נהפך בקרבו לשוב בתשובה שלימה, פעם כשהיה יום השוק בעירו ורבינו הקדוש עמד בתפלה כדרכו בקול מלא רגש וכיסופין, עשתה תפלתו רושם כה רב על הגויים בשוק עד שהתאספו על יד בית הכנסת ובכו לקול תפלתו.

על קשריו המיוחדים עם צדיקי דורו הוקדש פרק שלם בספר, בפרט היה בידידות עם הצה"ק ר' נחום מטשרנוביל והצה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל שביקרו בתחילה כרב בפינסק-קרלין מקום מושבו של רבינו הקדוש.

הגיע רבינו הקדוש להרב בעל התניא להתארח אצלו בש"ק, רבו ההכנות בבית הרב לכבוד האורח החשוב, הרב בעצמו רצה אף הוא להשתתף בהכנות, נכנס למטבח ושם מלח בסיר הדגים, כשראו החסידים את רבם טורח בעצמו לטפל בהכנת הדגים הבינו כי דברים בגו, נכנסו אף הם למטבח וכל אחד הכניס מעט מלח לסיר. בסעודת השבת כשהובאו הדגים לשלחן, טעמו היושבים בשלחן את טעמם ומשכו את ידיהם, רבי שלמה בתמימותו כראותו את המסובים שאינם אוכלים מן הדגים, בעוד שהוא לא ראה בהם כל חסרון, חשב, כנראה שטעמם טפל, לקח קורטוב מלח והוסיף לדגים כדי לתקן את טעמם...

הספיר ר' שניאור זלמן "ידעתי כי הינו מופשט מתאות האכילה, אבל עד כדי כך לא הכרתי".

בספר ימצא בו עוד כהנה וכהנה, תנסים בדברי המו"ל, ואנו תפלה לנורא עלילה שזכותו של רבינו הקדוש שהיה עמודא דצלותא ימליץ טוב בעדינו לעורר רחמים על עמנו השבור, "להאיר מתוך חשיכה כנה אחריך משוכה".

ספרו של הגאון רבי יהושע'לי מקוטנא זצ"ל "ישועות מלכו" - במהדורה מחודשת

איש-הספר ר' ישראל יהושע אייבשיץ לאוי"ט, שהוא כיום שריד יחיד מצאצאי הגאון מקוטנא זצ"ל הנושא את שמו, רחש לבו דבר טוב לפרסם בדפוס במהדורה חדשה את חיבורו של המפורסם של סבא "ישועות מלכו" אשר לא ירד מעל שולחנם של הני מלכי רבנן בשלושת הדורות האחרונים. הספר מכיל בחלקו הראשון, הנקרא "קרית ארבע", חידושים על הרמב"ם; בחלקו השני, שו"ת בארבעה חלקי שו"ע, ובחלקו השלישי "כתבים", תבריך חידושי תורה וביורורים בכמה סוגיות הלכות, מעט גרגירים בדברי אגדה, וקונטרס "מעט צרי" הגהות על הרמב"ם, הנכד ר' ישראל יהושע שי' הוסיף מפתחות מפורטים אל המקורות בש"ס ופוסקים, ראשונים ואחרונים, מפתח השואלים, ועוד שורה של שכלולים מועילים למעיין, בתוספת מבוא וראשי פרקים לתולדות המחבר זצ"ל, שנחשב בימיו לגאון הדור.

בגרגירי אגדה שהזכרנו, מצ־ביע הגהמ"ח על ההבדל בין תל־מידי חכמים משורה ראשונה, שהתורה דילהון ויש להם כח לחדש בתורה, לבין ת"ח פשוטים שלא הגיעו לידי מדה זו. הראשו־נים נקראים, לדבריו, לא סתם לומדי תורה אלא "למודי ה'" וע־ליהם התנא קורא "אל תיקרי בניך אלא בוניך", כי הם בונים את התורה ומפרשים אותה. הדברים האלה נאים בהחלט למי שאמרם, רבי יהושע'לי קוטנר, שכל חכמי תקופתו משכימים היו לפתחו, ושמו הטוב הולך לפניו הרחק מעבר לגבולות פולין.

הגאון רבי יהושע'לה למד את רוב חכמתו מאביו רבי דוד זצ"ל, שהיה גאון נסתר, והוא בנו של החסיד רבי חיים טרותק זצ"ל מתלמידי הרבי ר' אלימלך מלי־זענסק זצ"ל. כשנולד קראו האב בשלושה שמות "ישראל אליהו יהושע" על שמם של שלושה גדולי עולם: הבעש"ט, הגר"א, וה"פני יהושע" — וידידו הגאון מסוכטשוב זצ"ל בעל "אבני נזר" נהג לומר, כי רואים שהאב כיוון אל האמת, מאחר שאישיותו הכי־לה מיזגה משולשת של קרים מסר־ ימים מתכונות-הנפש של שלושתם. אף הוא סיפר שהמיר הרבי מקוצק זצ"ל שיבח הרבה פעמים את מדת האמת הטבועה ברבי יהושע'לי ובתורתו. כשנסע פעם אל הרבי ר' יחיאל זצ"ל מאלכסנדר, קרא הצדיק אל אנשיו, בואו תצא לקבלת התורה לקבל פניו של הגאון רבי יהושע'לי.

כגאונותו כן צדקתו. היה מפורסם בפולין כאיש מופת, פועל ישועות בתפלתו, ובסוף ימיו מעשה רבן של. תסידים והמשיך. עדה כאחד מגדולי האדמו"רים. בקרב העם נפוצו הרבה סיפורים שנקשרו באישיותו. סיפר לי הגה"ד יצחק ידידיה פרנקל זצ"ל, הרב הראשי לת"א, כי סבו החסיד ר' בצל קניג ע"ה מלינטשיץ היסב פעם בליל ש"ק ל"שולחנו" של הגאון מקוטנא, כשביקר בעירם להורות תשובה לאנשים שפגעו בכבוד התורה (הכוונה למספר משפחות כלנטשיץ שבזמנו העלימו את המלבי"ם כשישב פה על כסא הרבנות, ואח"כ פגעה בהם מדת הדין, שלא הגיעו לחצי ימיהם, עד שנמנו וגמרו להזמין אליהם אחד מגדולי הדור ע"מ שיחרצו את דינם במשפטי הקנסות אולי בדרך הזאת "יפטרו מדיני שמים). ובתוך הדברים שהשמיע לפני הקהל, סיפר ענין פלאי ביזהר מעצמו: פעם הורה להיתר בשאלה חמורה מ"יורה דעה" חלק שני, ואח"כ התיישב בדעתו שטעה בהוראתו, והצטער על שיצאה תקלה מתחת ידו. מרוב צער נרדם אצל ספריו, ויהי בחלומו נגלה אליו ה"חתם סופר" — שמעולם לא הכירו ולא את ספריו — ואמר לו: יפה הורית, אל תצטער, כפי שמובא גם בספר שו"ת שלי סימן פלוני". רבי יהושע'לי התעורר, הדבר היה באישון לילה, בחוץ שוררת צינה עזה, אך הוא לא עצר ברוחו ורץ בחלוקו הדק אל ביתו של ר' לייב הדיין. שבודאי נמצא בביתו ספר שו"ת חת"ס. העיר אותו מן השינה, עד שמצאו כי אמנם כיוון בהוראתו לדעת החת"ס ונתקררה דעתו. כהתימו לספר זאת, נסערה רוחו של ר' יהושע'לי, אשר קם לפתע מאצל השולחן והסתגר בחדר סמוך זמן רב. ר' בצל קניג, שהציץ מרכיס, ראה אותו מתהלך אנה ואנה כחוסר מנוחה תוזף בעצמו: "מה קרה לך, יהושע'לי, מה עשית? וכי באת הנה כדי להתפאר שהחת־ת"ס נגלה אליך?!" והיה מייסר עצמו במשך שעה ארוכה עד כי נדם קולו ויצא אל האנשים ומיד בירך ברכת המזון וסיים השולחן...

וסיפר הגר"ב מנדלזון זצ"ל מקומכויות, כי בכל יום ויום לפני תפלת מנחה, נהג רבי יהושע'לי להגיד פרקי תהלים בבכיה ובתח־נונים, והיו שומעים אותו קורא מעומק לבו: "רבונו של עולם, עוזרי שאחזור בתשובה!"

אגב: בספרי "מרביצי תורה מעולם החסידות" הבאתי סיפור מענין, כי סמוך להופעת ספרו ההלכותי הראשון "ישועת ישר־אל". יצא לאור ספר אחד בעניני דרוש שחיבר רב פלוני, וידבו הקופצים עליו, בעוד שחיבורו לא זכה לביקוש גדול — וחלשה דעתו של הגאון מקוטנא מזה. מיהר אליו תלמידו הגה"ד שאול משה זצ"ל מדהארט, וידבר אליו דברי טעם להרגיעו, אמר: איתא במדרש "בזמן שישראל מצויין אצל פרנסה כלך אצל הלכה ובזמן שאין ישראל מצויין אצל פרנסה כלך אצל אגדה", עכשיו מצב הפרנסה קשה ביותר, כשבא יהודי לביתו בערב והוא עייף ורצוץ מיגיעתו כל היום ופותח ליקח ספר לעיין בו, אם זה ספר דרוש הוא מסוגל לקרוא מתוכו אבל בדברי הלכה קשה עליו לשים עיון, אבל כשתהיה ישועת ישראל בעז"ה אז בודאי יעיינו בספרו של מר "ישר עת ישראל" — וייטבו הדברים בעיני רבי יהושע'לי ותשב רוחו להתרוצן עליו.

ובימינו, איכשר דרא, עוד לא זכינו לישועת ישראל בשלמותה, אולם יש דורשים ומבקשים לדבר ה' זו הלכה — ויישר חילו של המהדיר שדאג וטרח להגדיל ול־האדיר תורת "ישועות מלכו".

א. ספרן

שו"ת השיב משה

מאבות החסידות היה רבי משה טייטלבוים אב"ד אוהל, אם כי בראשיתו נמנה על מתנגדי החסי־דות, ואך כאשר השיא את בתו לרבי אריה ליב ליפשיץ בעל "אר־יה דבי עילאי" התנה עמו תנאים, שיוסיף לשקוד על התורה ולא יתפס להליכות החסידות. בסופו של דבר כאשר נעתר לבקשת חתנו ונסע אל "החוזה" מלובלין. הפך להיות אחד מתלמידיו הנלהבים, והוא נמנה על מפיצי החסידות בהונגריה ובזוזמביה.

נודע ברבבים על שם ספרו "ישמח משה" על התורה, ובו דברים מפי רבו ה"חוזה", וכמו בתשובותיו בהלכה, שבהם בא לידי ביטוי לא רק בקיאותו בכל חדרי תורה אלא גם חריפותו ועמקותו, כך גם בחידושים על דרך החסידות.

לא פחות מזה מעמדו נכבד באהלי תורה כאחד מגדולי הפוסקים בדורות האחרונים, ואף כאן נזכיר את התמודדותו עם ה"חתם סופר" בקשר לשינוי נוסח התפילה. בעוד שה"חתם סופר" התנגד לשינוי הנוסח ועמד על המשמר מסורת אבות ואמהות גם לגבי נוסח התפילה, העלה בעל "ישמח משה" בספר תשובותיו "השיב משה" ביסוס הלכותי לאפ־שרות של שינוי הנוסח. בדבריו הוא מזכיר דברי האר"י בדבר שתים עשרה שערים הפתוחים לשמים לתפילות ישראל. לכל שבט שער משלו, ומי שאינו יודע את השבט שלו יכול להתפלל בנוסח האר"י שהוא "שער הכו־לל". גם על יסוד בהלכה, נתן ביסוס למנהגם של חסידים בדורות הראשונים לאחר הבעש"ט, שגם אם אבותיהם התפללו בנוסח אשכנז, החלו להתפלל בנוסח ספרד משולב, שבעצם אינו ספרדי טהור, אלא נוסח אשכנז, עם שינ־ויים מספר, על פי נוסח האר"י.

בעל "ישמח משה" אף עסק יחד עם בעל "חתם סופר" בגיוס התרומות להחזקת יהודי הונגריה שעלו בימיהם אל הקודש לשבת על התורה ועל העבודה בארבעת ארצות החיים. בעל "חתם סופר" שימש כפטרון עיקרי לכולל פרו־שים בארץ הקודש, ועמד בקשרים הדוקים עם רבי ישראל משקלוב בעל "פאת השולחן". בהספד על הרוגי רעש האדמה בצפת שאירע בתקצ"ז, אף טען שהוא בבחינת אתערותא על הזנחת ירושלים ע"י העולים שעלו אל הארץ. בגלל רצונם להשתטח על המקומות הקדושים נתישבו בצפת ובטבריה ואילו ירושלים הוזנחה עד בואם של תלמידי ה"חתם סופר". לעומתו שימש בעל "ישמח משה" כנשיא כולל חסידים, ובספרו "מסע מירון" הובאו כמה פרטים בדבר ההסכם שהושג בין ה"חתם סופר" וה"ישמח משה" בדבר הסדר התרומות לבני הכוללים השונים באר"י.

ספר השו"ת "השיב משה" היה במשך שנים הבות יקר המ־ציאות, ועל כן ראוי לשבח את ר' אברהם שבתי ליפשיץ, שהביא את הספר לדפוס. נכדו בעל "ייטב לב" מספר כי באחד הימים לאחר שבעל "ישמח משה" סיים תפילת העמידה נזכר בדבריו של רמ"ע מפאנו, בספרו "עשרה מאמרות" שבית המקדש לא נחרב למעשה אלא שעלה למעלה, ועד היום הזה הוא קיים בשמי מעלה, אף מזבח במרכזו ומלאכים מקריבים עליו קרבנות תמידין כהלכתן ומוספין כמועדם. רבי משה טיי־טלבוים הביע איפוא את רצונו לראות את הדברים עין בעין. וב־התאם לנוסח של בעל "ייטב לב" (בפרשת אמור) "מילא ה' שאלתו, וראה עין בעין את אליהו מלובש בבגדי כהן גדול, עומד ומקריב התמיד כסדרו".

נסיים את דברינו בציון נקודה היסטורית. בימי המרד בהונגריה לפני כ־150 שנה היה נתון בסכנה גדולה, ושוב אנו מצטטים את בעל "ייטב לב" בשמו כי נאמר לו בחלום "קומי צאי מתוך ההפיכה" אולם הוא השיב "איני רוצה בכל זאת רק למען הצל בזכותו שארית ישראל".

כל ימיו נשא את עיניו וציפה לישועה. לפי המסורת הכין את מלבושי שבת ואת מקלו ליד מטתו, אף הורה לשמשו להעיר אותו מיד בהישמע קול שופר; ואף אנו נצטרף לציפיה לקבלת פני גואל צדק במהרה בימינו.

יָמִים

דקלה במור

יֵשׁ יָמִים — קְדֹרוּת חֲשֵׁכָה עַצְבוּת וְשִׁמָּמוֹן
הַרְגָּשַׁת יַתְמוּת עוֹטֶפֶת בְּכִהְיוֹן
צִפִּיָּה נִרְגֶּנֶת בְּחָלָל תְּמָמוֹן
דְּמָעוֹת לוֹחֲחוֹת שׁוֹטְפוֹת בְּאֵין־אוֹן
יֵשׁ יָמִים — הַשִּׂמְחָה מְרַקֶּדֶת לְבָבוֹת
אֲשֶׁר שׁוֹפַע זוֹרֵחַ נַאֲצָלוֹת
וְשַׁלְוַת הַיְּקוּם מוֹבִיל מַעֲדַנּוֹת
יֵשׁ יָמִים — הַקִּנְאָה בּוֹעֶרֶת מְסָעֶרֶת
שׁוֹאֶגֶת מֵעִמְקֵי הַנְּשָׁמָה, מְרַטִּיטָה
מְאַיֶּמֶת לִפְרֹץ מִתְּהוֹם נְשִׁיָּה
לִרְתֹּחַ, לִנְתֹּץ וּלְחַבֵּל בִּרְמִיָּה
יֵשׁ יָמִים — שֶׁל רֹחַב לֵב וְשַׁלְוָה
חִפּוּשׂ אַחַר הַהוֹד וְהַנָּאֲוָה
שְׁבוּר וְכָתוּשׁ כָּל גַּאֲוָה
הַעֲלָאַת הַמֹּחַ אֶל תּוֹךְ הַלֶּהָבָה
תְּנֵנִי בּוֹרְאִי "מִיָּמִים" "לְיָמִים"
לַעֲלוֹת לְדַלֵּג עַל בִּקְעוֹת נוֹאָלוֹת
לִרְמֹס וְלִדְרֹךְ הֲוָיוֹת שׁוֹאֲלוֹת
לֶאֱהֹב אֶת הַטּוֹב בְּרוּם מַעֲלוֹת

אבן מקיר תזעק

עם הופעת הכרך החמישי של הספר "מן המקור"

רבים עסקו בחקר תולדות הי־שוב הישן בירושלים, חלקם תיעדו פרקים מן ההיסטוריה לתקופותיה. נדמה לנו שלא נפריז אם נאמר, כי חמשת הכרכים של "מן המקור" — הישוב הישן על לוח המודעות, שהם חלק מן האוסף הנדיר וה־מעניין של ר' בנימין קלוגר מאז ילדותו ועד היום, מספרים את תולדותיה וקורותיה של ירושלים של הישוב הישן בצורה מקורית וללא פרשנות, ובזה דוקא חשי־בותו של האוסף והמאסף שלא שמר לעצמו אף לא זכות היוצרים.

הכרוזים מדברים בעד עצמם, ומי שמבקש לדעת על חיי הישוב הישן לדורותיו, יכול ללמוד מהם פרק חשוב, מרתק ומעניין.

בדברי ההקדמה שלו מנסה ר' בנימין קלוגר בצניעות להציג את האוסף שלו כמכשיר עזר לחוקרי תולדות החיים בעיר, אנו נרחיק לכת לומר שיש כאן מידה רבה של ענוה. מי שמעיין בכל אחד מן הכרכים יקבל תמונה מדוייקת של אורח החיים, של הבעיות, של דברי הריב, שהם חלק של כל עיר ואם בישראל, ומה עוד עיר שלא היתה בנויה על אוכלוסיה חד גונ־ית, אלא נקבצו ובאו אליה, עדות ושבטים שלא תמיד היו דעותיהם שוות כמו שפרצופיהם אינם שו־ים, וזה היה מקור לא אכזב של דברי ריבות בשעריך.

הכרך החמישי כולל שמונה מדורים, המשקפים את בעיות הדור, השחיטה, בניין ירושלים, ההתארגנות, אישורים והכשרים, צניעות, בחירות, ופינת המודעה האישית.

בפרק על הדיור, מתוודע הקו־רא למצוקת הדיור, מצוקה שה־ביאה אנשים להחליף דירות מדי שנה בשנה, "מחזרים" זה מושג שזוכרים אותו ותיקים מן הדורות הראשונים שנשארו לפליטה. "מחזרים" — משך דירות בלשון הקודש, ולא במקרה ולא להינם קראו לחודש זה לפי הלוח המו־סלמי "אחד משישים לגיהנום".

בכרך זה אתה מוצא הדים לאותה מצוקה שהולידה גם יוז־מות כמו: חקירת גאולת הארץ, הכרוז הנותן את קולה.

תמצא בכרך זה לא רק את הבשורות המשמחות, גם דברי ריבות בשערי ירושלים. ומענין לקרוא את התחברת "אמת מארץ תצמח". ש"בראשית דבש", אנו מקשיבים לאותה "מלחמה במחנה ישראל": שבט מישראל קם על שבט אחיו להכחידו, זוהי המ־לחמה בין עדת הספרדים שיצאו לריב על אחיהם קהל קודש האשכנזים יצ"ו בירושלים.

כל הלשונות של מחלוקת הי־דעים לבני דורנו, יחווירו לעומת הלשונות והסגנון החריף, מכתבו שהוברבה זו של האשכנזים יצאה כדי להשיב מלחמה שערה נגד המאמרים שהופיעו בעתון "המ־ליץ", וכדי להניח את דעתם של הקורא בן זמננו הנסער שגם בראשית הדבר ראשי המתחברים להרגיש, אין לנו מלחמה עם עצם קהל קודש, אחינו הספרדים, ולא עם רבניהם וחכמיהם, אשר מאז ומקדם הננו עמהם באהבה ואחוה.

תכלה הירעה מלמנות ולספר את כל אותם כרוזים המשקפים מאורעות בלתי ידועים בדברי הימים של ירושלים, ויש בהם כדי לשפוך אור על פרשיות שהסעירו את הישוב כמו פרשת מאסרו של בן־יהודא, אחרי שפורסם בעתון "הצבי" מאמר החתום בשם יואש, שבעקבותיו נאלצו שני רבני העיר, יעקב שאול אלישר ושמואל סלנט לצאת במחאה משותפת ולהצהיר הצהרת נאמנות לשולטאן בנוסח מליצי "הננו עבדים למלכנו האדיר ולשריו, אשר לצדק ישוחו וכל הדברים הנאמרים במאמר הנ"ז אין אחריותם עלינו ולא עם שום איש מבני ישראל, זולת הכותב הנ"ל".

כדי להקל על הקריאה הקדים המחבר־האספן לוח של ראשי תיבות, שנועדו להסביר לקורא שאינו מתמצא בראשי התיבות, וחשוב לא פחות, מפתח האישים, שבו ימצא כל אדם את השמות הקרובים לו, או מוכרים לו מדברי ימי ירושלים. וכן לוח השוואות של תאריכי שנים העברי, הלועזי והמוסלמי, שיש בהם כדי להקל על עבודתו של החוקר, המבקש לשחזר דברים מתוך הכרוזים. אין לנו כוונה להתחרות עם האוסף המענין, ולא באנו להעתיק ממנו פרקים, אלא באנו לציין, כי כרך זה כמו הקודמים יש בו כדי לרתק לשעות ארוכות לא רק חוקרים, לא רק סופרים כי אם לכל אדם שירושלים קרובה אליו, והלא כך נאמר: איש ואיש יולד בה, אחד הנולד בה ואחד הזוכה לראותה. כרך זה משקף חתך אחד מחייה התוססים של ירושלים, שלא פעם גם עוררה את הגולה כלבת אש, בהיותה בית שקוף אשר הכל בכל העולם עוקבים בעניין אחרי הנעשה בה, ולא היתה אף קהילה ואף מדינה מארצות הגולה, שלא היה לה יד ושם בירושלים.

ר' בנימין קלוגר, שהתמסר לדבר זה כמה שנים, וכאי שהצבור ייענה לקריאתו, שמי שיש תחת ידו מסמכים או תצלומים, שיש בהם כדי להעשיר את העבר של ירושלים, לא יתן להם ללכת לאי־בוד, אלא יעביר אותם אל האוסף שממנו ילמדו ויחקרו כותבי דברי הימים של ירושלים, צודק הוא בדבריו כי כל מודעה שאיננה נמצאת כיום, אף באוסף שלו, הלכה היסטוריה שלימה חובל. ובטוח לבי הוא גם לא מבקש זכויות, אלא מקפיד שיציינו את המקור, וזה שכרו.

מ.ד.

משרד (חדר) להשכרה
+ טלפון, באזור עירית תל־אביב
03-9232027

הגיגים בפרשת השבוע - חיי שרה. ה. אבן־שהם

ונמצא כל ימיו בתשובה

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה.

כבר תמהו ושאלו ודרשו ונתנו טעם למה חזר הכתוב בכל פרט מפרטי מספרי השנים ואמר "מאה שנה", "ועשרים שנה", "ושבע שנים" (ראה רש"י כאן).

ועדיין יש לתת טעם על פי מה ששנינו (אבות ב'):

ושוב יום אחד לפני מיתתך

ועל משנה זו אמרו בגמרא (שבת קנג.) בברייתא: שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: וכי אדם יודע איזהו יום ימות?! אמר להן: וכל שכן, ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה.

משנה זו לא באה כאילו לתת לחוטא ארכה לחזור בתשובה רק לפני מותו, אלא להזהיר להיות כל הימים בתשובה מאחר שאין אדם יודע יום מותו. ומטבעו של אדם: אדם שהוא יודע ששנות חייו מועטים ויום מותו קרוב, הוא זהיר חוזיו כל שעה במעשיו, שלא כאדם שהוא סומך כאילו ששנות חיים ארוכים צריך עומדים לרשותו, ואוי לנו מאדם שהוא "יודע" שמאת שנות חיים עדיין לפניו...

ועל שרה אמנו בא הכתוב להודיענו, שמאה שנות חיים כעשרים שנות חיים היו בעיניה יקרים כשבע שנות חיים, ואמר: ויהיו חיי שרה" — ערך החיים היה בעיני שרה: "מאה שנה, ועשרים שנה, ושבע שנים" — כל מספר שנים שהוא, כגדול וכקטון, היה בעיניה — "שני חיי שרה", שנות חיים יקרים, שלא לבלותם לריק.

והבל היופי

מאת שנה ועשרים שנה ושבע שנים.

חדרשו רבותינו ז"ל (ב"ר נח, א):

בת עשרים כבת שבע — לנוי, בת מאה כבת עשרים שנה לחטא.

ורש"י ז"ל הביא את המדרש ופירשו:

ומה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין (עפ"י שבת פט:), אף בת מאה — בלא חטא, ובת עשרים כבת שבע ליופי. ורבים תמהו, מה השבח וההילול על הצדקת הזו, ומה שבח זה מלמדנו במעשה אבות סימן לבנים, בהילול היופי אשר עליו אמר החכם: שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל"?!

וכבר נתן טעם לדבר רבינו הק' בספה"ק "נועם אלימלך", זיע"א, ואמר שכאן באו חכמינו לתת לנו לדעת דרך ה' ושבח שרה אמנו, שלא בלבד שהיתה נקיה מכל חטא, מכל מחול במצוות "עשה", ומכל עבירה על מצות "לא תעשה", אלא עוד קדשה עצמה במותר לה, גם בדברים המותרים הלכה בדרך הפרישות והקדושה, עד שגם כשהיא בת עשרים שנה — בשיא התגברות היצר בהתקשטות ובהתפארות במלבושי יקר מפוארים ויקרים סרטוני ההתפארות והחטא, גם אז היתה כבת שבע שנים ליופי, כבני השבע התמימים המסתפקים במועט ושמחים בבגד אין ערוך, ולא טעמו טעם חטא, כן לא הלכה בגדולות והיו כל מעשיה בעניני היופי והנוי במלוא התמימות ולשם שמים.

* * *

כולם שוים לטובה

ויהיו חיי שרה... שני חיי שרה.

רש"י ז"ל עמד על מה שחזר הכתוב ואמר שוב "שני חיי שרה", ופירש: כולם שוים לטובה.

ועדיין יש להבין איך יביעו דברים אלו את המשמעות הזאת, ומה משמעות יביעו דברי הפתיחה "ויהיו חיי שרה"?

ולפי האמור, שלחטא ולקדושה היתה שוה במעלת טהרה מכל עוון ובמעלת קדושה ופרישות ותמימות בכל תקופת שנות חייה, יש משמעות לפתיחה "ויהיו חיי שרה" — כל שנות חיי שרה היו חיים של "הויה", חיים מלאי תוכן מעשי וענייני, ולא חיי הבל וריק, וכולם היו חיים של "הויה" אחת, ולא של תהפוכות ושינויים. ולסיכום אומר הכתוב: שני חיי שרה" — כל שנות החיים האלה היו של שרה, שלה, כולם היו לה לקנין לזכותה, ולא הלך מהם יום אחד להבל, ולא יום אחד מהם עבר ללא מעשים ודרכים של "שרה", כפי שבקשה להיות היותה.

* * *

הודאה על בשורה טובה

ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת.

וישתחו אברהם לפני עם הארץ.

שני מקראות אלה באות לספר על שתי השתחויות שהשתחוה אברהם, אולם ישנם שינויים בין שתי לשונות שתי המקראות: בזו הראשונה נאמר "ויקם" ובשניה לא נאמר כן; בראשונה נאמר "לעם הארץ", ובשניה — "לפני עם הארץ", בראשונה נאמר "לבני חת", ובשניה לא נאמר כן.

ובמדרש מצאנו על הכתובים אלה (ב"ר נח, ז'):

מכאן שמודים על בשורה טובה.

והנו פירושו של דברים:

ההשתחויה הראשונה באמרה אחרי שבני חת אמרו לאברהם: נשיא אלקים אתה בתוכנו... איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבור מתך", כתשובה על מה שהוא אמר להם: "גר ותושב אני עמכם", והוא אינו חפץ מהם בחנם כנשיא ואדון אלא, "בכסף מלא" כגר ותושב, לכן קם ממקומו ועשה את ההשתחויה הראשונה הזו שהיא אל האנשים היושבים לפניו, להודות להם על טובתם אותו, ונאמר בה "ויקם" שקם ממקום ישיבתו והשתחוה לפניהם בכפיפת ראש בעמדו על רגליו, ולא נאמר בה "לפני" אלא "לעם הארץ לבני חת" לאנשים עצמם, מפני שהם החיים אדוני הארץ, והוא גר בארצם (אבן עזרא); ואילו ההשתחויה השניה היא ההשתחויה לה' בתורת הודיה על חסדו הגדול שעשה אתו לתת לו מערת המכפלה בדרך כבוד, אחרי שעפרון אמר לו: "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה", ולא נאמר בהשתחויה זו "ויקם" שלא קם על רגליו אלא השתחוה לה' ארצה על פניו, ונאמר בה "לפני" — שלא להם השתחוה, אלא "לפניהם" — לעיניהם השתחוה לה', לקדש שמו ברבים, ומן ההשתחויה הזו השניה למדנו את מה שדרשו רבותינו: "מכאן שמודים על בשורה טובה", ובתוך קהל ועדה קידש אברהם שם ה' ונתן שבח והודיה לה' על הטוב אשר גמלו.

בס"ד
ס.ג. שיווק בגדים בע"מ
החנות המיוחדת למעילי נשים
מבדים תוצרת חוץ
★ זקטים במבחר גדול
★ מעילי גשם
★ מעילי גשם קצרים
★ מעילים הנמכרים בזול ביותר בארץ במחירים מוזלים!!!
זול יותר מהמפעלים!!!
בני ברק רחוב הרב קוק 20, טל: 03-786852
הגיעו זקטים בדגמים החדשים ביותר
ללא חשש שעטנז

מפגש ערכים
אם את עוד לא השתתפת במפגשים הקודמים ניתנת לך הזדמנות להכרות בערב שיערך במוצש"ק כ"ט מר חשון, 21.11.87, באולמי מודיעין וברוטונדה האדיבה.
בתכנית הערב:
● ד"ר שלום סרברניק: "האמת כבדה על כן נושאיה מועטים"
● סרט וידאו על פעילות תנועת התשובה בארץ ובעולם
● רן רינת: "שלמות לשון הקודש"
● סיפורים אישיים: "שבוע של מהפך ומה אחר כך?!"
במקומות דלהלן ניתן לרכוש כרטיסים:
□ משרדי ערכים רח' ר' עקיבא 160, 158 ב"ב
□ "פינת הפרחי" רח' הרא"ה 31 ב"ב
□ פיש — "מקור הכד" רח' ר' עקיבא 106
□ "פנינה העלם" רח' ר' עקיבא 85
□ "סולבצקי" — ספרים ומכשירי כתיבה רח' ר' עקיבא 37
ערכים

שרגא וייס

רבי שמעון השקמוני תלמידו של רבי עקיבא

לדף היומי בבא בתרא קי"ט — עם סיום מסכת בבא בתרא

שקמה ; ענף מפני פירות

בגמרא נאמר (בבא בתרא, קי"ט.): "אמר ר' חידקא, שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא, וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר, יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן, אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בבכורה...".

בספר הק' "בן יהוידע" מקשה, מדוע בתחילה נקרא בשם שמעון בלבד, ואח"כ קראו "רבי", ועונה, כי היה חברו של חידקא, טרם שנסמך. אבל בעת שר' חידקא אמר את המימרא בשמו, כבר היה נסמך, תקרא "רבי שמעון".

העיר הקדומה שקמונה

רבי שמעון השקמוני נקרא על שם עירו, שקמונה, עיר מפורסמת בארץ־ישראל בתקופה הבית השני ובתקופת התלמוד. העיר שקמונה היתה עיר יהודית לרגלי הר הכר־מל, וישבו בה תנאים ואמוראים. הבא בכביש הראשי מת"א לחיפה, ורואה במבואות חיפה על שפת הים, מול שכונת "נוה דוד", תל, שנערכו בו חפירות, "תל־שקמונה". ממול, בשטח הירוק, דשאים ואילנות, שלרגלי שכונת "נוה־דוד" נמצאות הרבה מערות קבורה, ובית עלמין מתקופת הבית השני, ששימש את העיר שקמונה.

העיר שקמונה נקראה על שם עצי השקמים הרבים, שהיו גדלים בסביבה. עץ השקמה גדל בשפלת הארץ, פירותיו, הדומים קצת לתאנים היו בעיקר מאכל עניים, ורוב עצי השקמה היו מן ההפקר. שונים מהם היו אילני השקמה שבסביבת העיר שקמונה, שהיו משובחים ומפורסמים כטיבם. וכך שנינו במשנה (דמאי, פרק א' משנה א'): "...כל הרמין פטורין חוץ מרמי שקמונה..." ומסבירים מפרשי המשנה, הרימין, דהיינו פירות עצי השקמה, מכל חלקי ארץ ישראל, לא גזרו עליהן דמאי, כי על פי רוב הן הפקר, אבל עצי שקמה, הגדלים בשקמונה ("שם מקום" רע"ב) חשובין הן ולא הפקר, לכן חייב לעשר הלוקח מעם הארץ.

גידול השקמים בתקופת הבית

בתקופת הבית היה גידול השקמים ענף כלכלי חשוב. דוד המלך מינה מפקח "על הזיתים והשקמים אשר בשפלה" (דה"י א', כ"ז). בימי שלמה המלך הגיעו ארצה ארזים בכמויות גדולות, ולשם המחשה מציין הפסוק: "ואת הארזים נתן כשקמים אשר בשפלה לרוב" (דה"י ב' א'; מל־כים א', י'). השתמשו בעצי שקמה לענף הבניה, אבל טיבם היה פחות מן הארזים. מכאן התפארותם של בני אפרים: "לבנים נפלו וגזית נבנה, שקמים גדעו וארזים נחליף" (ישעי' ט'). עמוס הנביא מעיד על עצמו: "...לא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים" (עמוס ז').

בתקופת המשנה היו שקמים נפוצים בשפלה במידה כזאת, שהם ציינו את סימני אזורי הארץ: "סימן לעמקים דקלים, סימן לנחלים קנים, סימן לשפלה שק־מים" (פסחים נ"ג), ובדברי המש־נה: "כל שאינו מגדל שקמים גליל העליון...כל שהוא מגדל שקמים גליל התחתון" (שביעית פ"ט).

כפי שהוזכר לעיל, היו השק־מים שגדלו בסביבת הר הכרמל המשובחים שבארץ־ישראל. ניתן לפי זה להבין, שעובדי עבודה זרה עשו מהן אשרות, וכך נאמר בתוספתא (עבודה זרה, פרק ד', ד'): "שלושה עצי אשרה הן... השקמה שבראנו ושבכרמל".

הזכרת העיר שקמונה ע"י יוסף מתתיהו

יוסף בן מתתיהו מזכיר את העיר שקמונה בקשר לתולדות אלכסנדר ינאי ממלכי החשמונ־אים. הוא מוסר, כי מושל קפריסין, תלמי לתורוס, הגיע מקפריסין, ועלה לחוף שקמונה עם חיל של 30,000 איש, לבוא לעזרתה של עכו במלחמתה עם אלכסנדר ינאי. (קדמוניות, י"ג, 3,12).

במקור אחר, ביזנטי, נאמר על ידי תייר משנת 570 לספירתם, כי מטולימאוס (עכו) עד עיר היהודים שקמונה שממול, בדרך הישרה הוא מרחק של 3,5 מיל, ולאורך שפת הים המרחק הוא 6 מיל: (ספר הישוב, ד"ר ש. קליין).

במקור אחר, יווני, משנת 634 לספירתם, נאמר: "...אמר לו יוסטוס (מומר אחד), כשהייתי בשקמונה או בפטולמאוס (עכו) הוכיחו מהתורה ומהנביאים שהמשיח טרם בא"; (ספר הי־שוב). העיר היהודית שקמונה התקיימה כל תקופת האמוראים וגם אח"כ, כל ימי שלטון ביזנטיון בארץ. במשך הזמן התרחב היי־שוב של שקמונה ושל חיפה הק־רובה, והיו לעיר אחת.

עם השתלטות הערבים המו־סלמים על ארץ־ישראל, נחרבה שיקמונה והיתה לתל בולט, סמוך לראש הכרמל הבא בים. בערבית נקרא התל: "תל־א־סמך".

לפני כ־25 שנה החלו חפירות התל, ונמשכו משך שבע שנים. בחפירות מצאו ממצאים רבים, המעידים, כי במקום הזה היתה קיימת עיר כבר בתקופת בית רא־שון. מה היה שמה, בזה ישנן רק השערות. נמצאו מבנים מתקופת מלכי ישראל, נמצאו כדי חרס עם כתובות עבריות, וגם כלי עבודה לצביעת חוטים בתכלת. חלק גדול ממימצאי החפירות נמצא במוז־און העירוני של חיפה. כשהעמיקו לחפור, מצאו ארבע שכבות של ערים מתקופת התנ"ך ואלו הן:

ציור של חיפה — ליד שקמונה.

השיכבה	התקופה (המאה לפנה"ס)	כינוי התקופה לשם הבהרה	זמן הארוע (לפני הספירה)	מראה המקום בתנ"ך
עיר א'	העשירית	ימי שלמה	שנת 924 מסע צבאי של המלך המצרי שישק.	מלכים א' י"ד, 25
עיר ב'	והתשיעית	ימי אחאב	בין השנים 838–814, כיבוש הארץ ע"י הארמים.	מלכים ב' י"ג, 1-10
עיר ג'	השמינית	ימי ירבעם השני	בשנים 734–732, מסעות הכיבוש של המלך האשורי תגלת פלאסר השלישי.	מלכים ב' ט"ו, 29. ישעיהו ח', 23
עיר ד'	השביעית	ימי המהפכה האשורית	בין השנים 609–585 במלחמות נבוכדנצר על ההגמוניה הבבלית.	יחזקאל כ"ז

הבהרה

מאמרו של הרב צבי וינמן על הצהרת בלפור ואגודת ישראל, שפורסם בערש"ק פ' וירא הוא פרק מעובד מתוך ספרו בכתובים "מקטוביץ ועד ה־באיירי". הערה זו נשמטה משולי המאמר.

יש לך חנות במקום מרכזי בבני־ברק?
ברח' רבי עקיבא או בסמוך
בוא ועשה עסק
ללא השקעה!
★ אם הנך מעונין בפתיחת סניף "קשת" מרכזי, הנותן תעסוקה ופרנסה ללא צורך בהשקעה כספית.
★ אינך חייב להיות בעל מקצוע, או נסיון קודם בענף
אנו מעוניינים בקשר אתך!
קשת נקוי יבש DRY CLEANING
המפעל הגדול בישראל לניקוי יבש ולניקוי ותיקון שטיחים
לפרטים נא לפנות: "קשת" בע"מ
טלפון 03-9233566

ליל חורף בבית המדרש

הרב שמחה אלברג ניו־יורק

ליל־חורף — בכמה כתות מיסתוריים וטמירים הוא עטוף? מי הוא העומד במדריגה רוחנית כה גבוהה, שיוכל לחדור למעטה הסוד של אפילת־הליל. כמה גדלות רוחנית צריכה שתהיה באדם על־מנת שיוכל להבחין באור העלום הקורן באור־לבנה ממעבי שמים שחורים, בליל חורף? חושך איננו תופעה שלילית הנוצרת מחמת העדר אור. לא. חושך היא יצירה בפני עצמה, העטופה אלפי רזים וסודות. הבריאה הכבירה של העולם החלה בלילה: "בריישא חשיכא והדר נהורא". וגם הזמן פועל בסוד הזה: מקודם חושך ואחר־כך אור. חיי האדם, בזוי־היצירה, מחולקים לחלקים של חושך ואור. והודות לחושך יודעים אנו להעריך ולייקר את האור. "כי אשב בחושך ה' אור לי": כשרויים בחושך יודעים כמה להעריך את הכוח העצום הטמון באור ה'. חושך ואור אינם חלקים נפרדים. האור מאפיל לא פעם מחמת החושך, וחשכת ליל מוארת באור שרק יחידים מבחינים בקרניו. הלילה איננו תוצר של שלילה. העולם נזקק ללילה לא פחות מאשר ליום. השי"ת בעצמו שומר על העולם בשעות לילה. בלא השמירה הזו, לא היה בא לאחר־מכן היום שטוף־השמש. "בלילה, מה עביד הקב"ה, שט בי"ח אלף עולמות" (ע"ז, ג:). כדי שתהיה שמירתו על העולם. י"ח הוא מספר קדוש. בקריאת שמע ישנם ח"י שמות. בתהלים פרק כ"ט "הבו לה' בני אלים", יש ח"י פעמים ה'. "מקדש של מעלה גבוה מן מקדש של מטה י"ח פרסאות" (מד"ר בראשית פס"ט, וראה מהרז"ל שם).

ואת העולם הלילי הזה, העשיר כל כך באור־בראשית, הפכנו כל כך לחול חולין. איננו מקדשים את הלילה בתורה. בית־המדרש הלילי שומם. שקט ושלוה שם. לא נשמע מבעד בלילות החורפיים הצליל המהדהד של קול התורה. "כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום" (חגיגה, יב:). לימוד תורה של לילה מגרש את החשיכה המעובה. התורה נעשית אז השומר והיא מסלקת את כל הכוחות הרעים. התורה מח־לישה את כוח הס"ם הזומם להביא תוהו־ובוהו. לימוד תורה בלילה אוצר בתוכו כוח עצום. בכוחו נגלים כל נסתרות התורה. דוקא בשעות חושך זוכה לומד התורה להתגלות של סתרי־תורה. "ישת חושך סתרו" (תהלים י, יב). "על ידי חושך אדם זוכה לסתרי תורה" (מהר"ן ח"א, סר"ה). דוד המלך למד ללא ספק ביום, גם בהיותו טרוד בכל עניני המלוכה וניהול המלחמות, ובכל זאת לא ישן בלילה: "כינור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, כיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו ומיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר" (ברכות, ג:).

יש שני חיובים בלימוד התורה. חייבים ללמוד ביום, אבל אין בכך די. צריכים גם ללמוד בלילה, כפי שכותב הרמב"ם: "חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה" (הל' ת"ת פ"א, ה"ח). וכאמור, ב"חוט של חסד" מתברך האדם, כשכר על לימוד תורה בלילה, לפי שיש בלימוד כזה כוח מטאפיסי גדול יותר מהלימוד ביום, וכך מוסיף הרמב"ם וכותב: "אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה... אמרו חכמים, אין רינה של תורה אלא בלילה... וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום" (שם פ"ג, הי"ג). ועוד כמה גדולה מצות לימוד התורה בלילה, ניתן לראות מן העונש על אי־לימוד בלילה: "כל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה, אש אוכלתו" (סנהדרין צב. ורמב"ם פ"ג הי"ג). ורש"י מפרש שם: אש של גיהנום"... והדברים מבהילים, עד כמה גדול הוא עונש על זה שאין לומדים בלילה. וכדאי להתבונן במקצת בדברי חכמינו אלה. למה באמת עונש כזה, עד כדי להישרף באשו של גיהנום? ואולי מפני שבאי־לימוד בלילה מחללים את כל הבריאה ששמה לילה. כי לשם מה נברא הלילה? "לא איברא סיהרא אלא לגירסא" (עירובין, סה.). ואם הלילה נברא רק לשם העיסוק בתורה, הרי שבלי תורה נעשית בריאת הלילה מחוסרת מטרה, ולכן קיומו של הלילה תלוי בלימוד התורה בו.

כאשר יהודי לומד תורה, נעשה מקום הלימוד שלו, מקום־שכינה. "שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה ביניהם" (אבות ג, ב), ובלילה, גם כאשר אחד לומד, השכינה מתגלה לו: "העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו" (תמיד לב, ב). ובמה טמונה קדושתה של ישיבה? מפני שעל־ידי שמתמידים ללמוד בה תורה, היא נעשית למקום־שכינה. "אף בימי זקנים ויושבין בישיבה היו. מימיהן של אבותינו לא פירשה ישיבה מהם" (יומא, כח:), ואומר שם רש"י: "יושבין בישיבה היו, כלומר שכינה עמהם".

* * *

מה יודעים באמריקה על המשמעות והתוכן שהיו פעם ללילה של חורף? מי חש בה את הטעם של מעין־עולם־הבא של ליל־חורף ארוך, כאשר יש בו זמן כה כביר ללמוד, אבל מבלים אותו לכל מיני הבלים, ולכל דבר יש זמן, ורק לא לשם לימוד. איה עוד הלב המשתפך בשעות חצות בניגון ערב ונוגה: "לבי ובשרי ירננו לא־ל חי". "אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי" (תהלים עז, ז). הלילה מעורר באדם רגשי התבודדות. האדם נותר בודד בכל סביבתו והוא מחפש אז בפני מי לבטא את רגשותיו הפנימיים ואת ערגותיו העמוקות, ולמי מדבר האדם ברגעים חרישיים כאלה, העטופים אפילה לילית? הוא מדבר לאלקים. וכי מתי מוכשר האדם יותר להוסף לעבודת ה', כמו בשעות חצות של לילה. אין זמן מעולה יותר לעבודת ה', כמו בשעות של חצות. כינורו של דוד מעורר עוד גם כיום את היהודי המחכה וכמה לשמוע את ניגון הכינור המעורר לעבודת ה' (ראה סידור הגב, סדר תיקון חצות), וביחוד עם דוד המלך מבקש היהודי השמימי: "חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך" (תהלים קיט, סב). אבל איפה ניתן למצוא היום את היהודי שמתוך עומק געגועיו יבטא את משאלת הלב הנמס מרוב דבקות ויתפלל בחום על הרגע המאושר שבו יחוש את ה"לדבקה בו", "נפשי איויתיך בלילה, אף רוחי בקרבי אשחרך" (ישעי' כו, ט).

איפה נוכל למצוא כיום מקיצי־חצות, יהודים שבדממת הליל היתה נשמתם מייחלת ברטט וממש כלה מרוב כיסופים לאין־סוף? האם חשים אנו כיום, ולו במשהו, את קדושתו וגדולתו ועוצמתו של ליל־חורף, הנושב כאלפי רוחות טמירים. רק מי שראה חש פעם וחוזה רגע זה, הוא יודע שחסר לו כיום נתח מתוך חייו — הלילה המקודש.

הבה נתבונן לרגע ונציף מבט לעבר הלא־רחוק, שלנגד עיני רבים מאתנו הוא עדיין ניצב חי ואיננו יכול להישכח. היו להם ליהודים ימים קדושים ולילות קדושים. לאחר שחלפו עברו הימים הנור־אים הקדושים, באו לילות החורף הקדושים, ומהו הדבר שקידש כל כך את הלילות? ברור שלא בנקטים שבהם חולקים כבוד וגדולה לאנשים, בודאי לא חגיגות ומסיבות. רק דבר אחד יכול היה להפוך את הלילות למהות של קדושה, והיה זה בית־המדרש הישן, שתמיד היה מלא חיים, צעירים וזקנים, עניים ועשירים, ישבו שם צמודים לספסלים וסמוכים לשלחנות, והם נשמו את ריחות הש"סים של סלאוויטה והגמרות של ש"ס וילנא.

ומי שזוכר עוד את עיירה בפולין או בליטא, בהונגריה או ברומניה, הוא נזכר מיד במראה של ליל־חורף. מיד כאשר ירד הלילה, אץ־רץ כל יהודי לבית־המדרש, כדי לתפוס לעצמו מקום טוב בשיעור. היו מי שלמדו גמרא, היו מי שלמדו משניות. היו שלמדו אורח־חיים ועין־יעקב או מדרש־רבה. וכמה צער נשקף מפניו של יהודי שלא מצא לעצמו מקום ריק שיוכל לישב וללמוד. העולם כמעט חרב על יהודי כזה. כלום דבר פשוט הוא, להתבטל לילה בלא תורה, ונדבר נדר אז כי למחרת כבר יהיה מן הזריזין. ולא יהודי אחד עמד וביקש כי הכוכבים כבר ייראו בשמים, כדי שהלילה כבר יגיע, ואז ייפטר מהר יותר מהבלי עולם הזה, מכל העסקים והמלאכות, ויוכל ללכת לבית המדרש, שם יחוש טעם גן־עדן.

* * *

איזה אוצר התגלם בו ביהודי המזרח־אירופאי. הוא לא התעייף לעולם מלקום בהשכמה, כעלות השחר כדי לומר את "יומי" התהלים עם המעמדות עוד לפני התפילה. אף פעם לא התעייף מן היום. במידה שזה יפריע לו מללכת בין־ערביים לבית המדרש ושם לשבת עד לשעות החצות. כל שעות היום היה היהודי מתרוצץ. בלא נשימה כדי למצוא לעצמו איזה שהוא רווח קטן, ולרוב היו רגליו וידיו קפואות מעמידה רצופה בחנותו ליד המאזנים כדי לשקול או למדוד את הסחורה בפרוטות ללקוח. ולעתים עומד היה שעות ארוכות בלי לראות בכלל קונה שיבוא אליו. ועם כל זאת, הוא לא היה עייף, לא היה עצוב ובמצב־רוח קשה. בשמחה ובציפיה הוא רץ רענן לבית־המדרש, והיה באמת רץ, ולא הולך. בשביל בית־המדרש היה לו כוח הזמן, הרבה זמן. לילות שלימים היה מבלה בו. זה היה מעונו ומקום־מנוחתו. הוא היה פינת הטהרה שלו, שבו טבל במי־הדעת, כפי שכותב הרמב"ם: "כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו למי הדעת טהור" (סוף מקוואות, פי"א).

שני תלמידי חכמים בליל חורף — ציור

באמירות נבוך קידוש ה'.

נדמה היה שהיום והלילה התחלקו ביניהם בתחומים שונים. היום יתאם לעולם־הזה, הלילה — לעולם־הבא. ביום חיפש היהודי מזון לגופו, ובלילה — לנשמתו. אבל ההבדל בתחומים היה גדול וכביר והיחס היה שונה לחלוטין. מן היום רצו להיפטר מהר ככל האפשר, ברחו ממנו וקיוו להשתחרר כבר מעול־החולין שבו. אבל ללילה התגעגעו, ציפו לו עם רטט ושמחה בלב.

היום היה חולין ברובו, אבל הלילה היה קודש. בית־המדרש היה כמועד ביום חול, והיהודי שאב חיותו ממועד זה של שעות הלילה בבית המדרש. המעבר מיום החול לליל־המועד היה טבעי. אחרת לא יכל להיות. לילה בלי בית־המדרש, נחשב לאכזיה היהודית לתהום. לילה בלי בית־המדרש לא היה לו קיום וחיות, הוא היה חולה, חסר־ערך ונעדר־תועלת. ברגע אחד, מיד לאחר שהיהודי נכנס רק לבית־המדרש, הוא נהפך כאילו לבריה חדשה. אדם חדש כאילו נולד בו בבת־אחת. אותו יהודי, אשר בכל שעות היום חיפש להרויח כמה פרוטות לצורך פרנסה והתעסק בקטנוניות, נעשה בלילה, בבית־המדרש, לבעל־רוחני. היהודי בפ־רוטות של היום נהפך הלילה לבעל מדריגה עם שאיפות השגות רוחניות כבירות. היהודי הקטנטן של היום, קיבל בלילה כנפי־נשר ודיחף בעולמות רוחניים טמירים.

כל הלילות היו פעם קודש, והפעם הזו אינה כה רחוקה, אבל לילות־החורף היו קודש־קדשים. אוי, איפה נוטלים היום את ליל־החורף הארוך. לילות צחורי־שלג, בלתי־מוכתמים, נוצצים כיהלומים, שבהם השתוקק האור הזיוותיין של בית־המדרש, לא נברשות ולא נרות־נאון האירו שם. רק מנורות־נפט או עששית קטנה הבהבה שם, אבל שמחה נעצרה מזה. כלום כבר יצר מישהו עוד פינה כה מאושרת, שהרגיע את הכאב הפנימי המתמיד, ולו רק לשעה, כפי שעשה זאת בית־המדרש. מי ידע בבית־המדרש על עצבים מתרופפים. מי שיטה את עצמו בהליכה לרופאים, כדי ליטול מהם עצות איך לגרש את הדיכאון והעצב. בית־המדרש היה הרפואה הטובה ביותר. הוא הרגיע, הוא ניחם, הוא עודד והבריא את האדם.

* * *

ליל־חורף בבית־מדרש של עיירה פולנית או ליטאית. איזה אמן שיוכל לתאר את האוירה ואת מצב־הרוח שרדו שם. המלים העצומות ביותר עניות ודלות משיוכלו לבטא ולהמחיש את תמונתו של ליל־חורף כזה. מוכרחים היו לראות לבד לילות כאלה, לחוש ולחוות אותם, ובמיוחד עוד חצות־לילה של חורף, לעת שיהודים הדורי־פנים התמוגגו בדמעות חמות ובכו במר על גלות השכינה. מי יוכל לתאר שעות כאלה של חצות־ליל חורף. הדמיון המופלג ביותר איננו מסוגל לצייר תמונות כאלה. יהודי־חצות בלילות־חורף. איפה רואים כיום יהודים תמימים, יקרים וקדושים כאלה, אשר התייחדו כל־כולם עם השכינה הקדושה ודיברו אליה בכל גילוי־לב וכדברי תחנונים שקרעו את הלב.

בית־המדרש בלילות־החורף היה יסוד היסודות של היהדות ההיסטורית. שום נכס או ערך־לאומי אחר לא ליכד וגיבש כל כך את היהדות, כפי שעשה זאת ליל־חורף פשוט בבית־המדרש. היהודי הזדהה עם בית־המדרש יותר מאשר עם כל דבר אחר. ואם רצו לאפיין את מהותו של היהודי ולציין את מצבו־הרוחני, הרי אמרו עליו שהוא יהודי־של־בית־המדרש. לא אמרו שהוא יהודי־אוכל־כשר, יהודי־של־שבת, אלא יהודי־של־בית־המדרש.

בית־המדרש לא היה אצל היהודי אכסניה ומנית רק מקום לתורה ותפלה. בית־המדרש גם היה הבית הקולקטיבי של עיירה שלימה, זה היה ביתו השני של כל יהודי, ובבית זה הוא בילה את החלק הגדול ביותר של חייו. בית־המדרש בליל־חורף היווה מוסד חי ותוסס. הוא היה הכוח המשפיע שליכד את היהדות והפך אותה למשפחה גדולה אחת. ספסלי בית־המדרש קירבו יהודים זה לזה, לב נפתח ללב עד שנעשו ממש כאחים. יהודי ליד חבירו על אותו ספסל, סיפר לו על דאגותיו ושמ־חותיו. שפך לפניו את מרי־שיחו. והשני הקשיב לו בעיון ובחום, ניסה לעזור לו, לנחם אותו ולמצוא עבורו מלה של תקוה. יהודי ליד חבירו ליד שולחן־הגמרא, היה מתאר את שמחתו הפנימית, אושרו ושביעות־רצונו, והשני נעשה מיד שותף לשמחתו, השמחה נעשתה כאילו היתה שלו, והעצב גם נעשה לשלו. השמחה היתה משותפת. לב הרגיש לב ותשכה התחברה עם נשמה.

בית־המדרש הלילי ידע אהבה, מסירות ודעות. לילות שלימים בילו ביחד בסביבה קדושה ואחד דבק בשני. שם, בבית־המדרש, התפתחה מהר ידידות שזורה בנימי־נשמה. קל היה להשיג חבר וידיד בפניו אפשר יהיה לשפוך את צפונות־הלב. וידידות ביטאה מסירות־נפש. לא היה חסר זמן, כוח וכסף את הכל נתנו למען ידיד־אמת, כי הידידות צמחה מתוך אורח־חיים תורני משותף, מקיום מצוות ולימוד בצוותא, מתפלה יחד, שמחה הדדית והשתתפות בצער במקרה של אבל, ח"ו.

בית־המדרש בליל־חורף היה כמעיין נובע ומפכה. די היה שהיהודי ידרוך על סף בית־המדרש ומיד הוא הוצף בנחשול של שמחה, בן־רגע הוא שכח את כל דאגותיו, כי לבית־המדרש לא לקחו כל רגש של עצבות. כאן היו מתביישים בעצבות. ואם ניכרו סימני־דאגה בפניו של מישהו, מיד גירשו אותם באמצעות מאמרי חכז"ל, על ידי סיפור חסידי, בדברים מתוקים ולבביים היו מרפאים את המכאובים הקשים ביותר. כיוון שכך היה בית־המדרש מרפא־לגוף ולנשמה כאחד. מלה אחת של ידיד אמתי השפיעה בכוח מגנטי וכסם מרגיע על הנשמה הדואבת.

* * *

אנחנו כאן באמריקה הלא כבר כמעט לא מבינים את המושג של ידידות. כמעט שאיננו יודעים מהי המשמעות של חבר קרוב ומסור. איפה יש ידידות באמריקה? וכמה מחר הדבר: נפגשים כאן לעתים כה קרובות, בחתונות, כל לילה שני בבנקטים, בכל מיני מסיבות, ועידות ואסיפות, ובכל זאת רחוק כאן האחד מן השני אלפי מילין. מתגוררים בשכנות קרובה ביותר, ועל אף זאת אין האחד מכיר את השני. ידידות אמריק־אית בנויה על אמצעים מלאכותיים. היא אינה מושרשת בלב ואינה נובעת ממעיינות־נשמה עמוקים. הידידות כאן מתבססת על חשבון, כדאיות ותנאי־זמן. מה, איפוא, הפלא שבן־לילה נהפך הידיד המדומה לשונא מר. אבל פעם היתה הידידות בין יהודים עמוקה ביותר והיא נרקמה בבית־המדרש שתמיד היה מעיין של אהבה־זכה, אהבת־השם ואהבת־ישראל במדריגה גבוהה ביותר.

בית־המדרש כזה היה פעם, אבל שונה לגמרי הוא המצב כיום, במיוחד באמריקה. בית־המדרש הלילי בכלל לא קיים כאן. היכלות גדולים, מרווחים ומהודרים, שוממים. דממה חושך שורדים בהם בלילות. חושך מפחיד ומזוה אימה. בית־המדרש כאן עדיין לא נפתח בלילות. את בית־המדרש השבתי קצת החיינו כאן, אבל בית־המדרש הלילי ממשיך להיות סגור על שבעה מנעולים. איפה היהודים שיבואו לחפש מגן ומרגוע בבית־המדרש הלילי? היהודי כאן נותן את כל כוחותיו ליום. בגלל זה הוא עייף וסחוט בלילה. הטלפון מטרטר באזנים ומטרידים כל הזמן לעצות, לדבר, לצעוק, להתרגש ולנזוף. מה מדברים? מעט דברי־תורה והרבה לשון־הרע. מהר מאוד מתעייפים מלדבר דברי־תורה, הקול מצטרד, אבל בשביל לשון־הרע ורכילות ומעשיות פיקנטיות, יש כוח וגרון בריא. ומאיפה יקחו עוד זמן גם עבור בית־המדרש בלי־לה?

ואולי מן הראוי היה שנעשה איזה שהוא־חשבון־הנפש, כדי שנראה ותיווכח כי אנו מבזבזים לריק את לילות החורף הארוכים. עורכים מסיבות וחגיגות יובל, נושאים נאומים מלאי־שקרים וחנופה וסתם פספוטי־הבל ציניים, וזהו כל המזון הרוחני לנשמה בלילות־החורף הגדולים והארוכים. כלום מותר לנו לאבד נתח כה גדול מחיינו. האין אנו צריכים לעשות משהו כדי להציל את לילותינו משקיעה? חובה קדושה מוטלת עלינו להחיות כאן באמריקה את בית־המדרש בלילה. עלינו לבצע החייאת־מתים של הלילות הארוכים הללו, המבקשים ממש רחמים כי לא יתנו להם לגווע בגסיסה חרישית ואפילה. אל נתמהמה יותר. חבל, חבל על לילות־פז כאלה של חורף. תיפתח דלת בית־המדרש לרווחה. הלילה עומד בתפילה ומייחל לרגע מאושר זה.

וכאשר מעיפים מבט על העולם הרועש והסואן שלנו באמריקה, נתקפים חרדה ממש. בדידות מחניקה מעיקה על הלב. עצב חשאי מפחיד והאדם מוקף כאן פחד מתמיד. באמצעים מלאכותיים מחרישים את האזנים, משתכרים ורוצים לשכוח את המציאות כמות שהיא, אבל זה לא עוזר. בעמקי־הלב מוסיף להציק עצב עמוק ואי־אפשר להימלט מן הבדידות המעיקה. ומאיפה לוקחים את השמחה האלוקית שמילאה את היהודי בבית־המדרש בליל־חורף. הבה נציל את עצמנו מידידות מזוייפת, הבה נגרש את הבדידות, הבה נמגר את העצב.

אבל איך וכיצד? אולי על־ידי החייאת לילות־החורף ופתיחת שערי בית־המדרש בלילות?

* * *

לילה וחושך הם שני מושגים נפרדים. הם מייצגים שתי תפיסות שונות. חושך מבטא גלות. מיד כשמחשיך צריך להתפלל על הגלות הקשה והמרה (ראה מג"א, סי' א' וגם בצ"צ, אות כז). החושך גם מציין מעשיהם של רשעים: "חושך אלו מעשיהם של רשעים" (מד"ר בראשית, ב). והלילה לעומת זאת, מאיר באור המיוחד שלו, לפעמים גם באור־יום, "ולילה כיום יאיר" (תהלים קלט, יב). בליל־הנסים, ליל־פסח, האיר הלילה כאור־יום. הלילה מזוהה עם תורה־שבעל־פה. "כשהיה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, לא היה יודע מתי יום ומתי לילה רק ע"י כשהיה לומד תורה שבכתב היה יודע שהוא יום, וכשלמד תורה שבעל־פה, היה יודע שהוא לילה" (מדרש שוח"ט תהלים, יט). תורה־שבע"פ היא אפוא בבחינת לילה. "במחשכים הושיבני זהו תלמוד בבלי" (סנהדרין, כד.). כמה גדול, איפוא, הלילה אם הוא מסמל תורה שבעל־פה, שהיא יסוד־היסודות של קיום העם היהודי. בלי התורה שבעל פה העולם הוא תהו־ובוהו, ולכן אומר לנו הנביא: "קומי רוני בלילה". כי הלילה נברא ללימוד תורה שבע"פ, וגדול הוא אז האדם הלומד, אם השכינה היא לידו: "כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו" (תמיד, לב).

הבה, איפוא, נפתח את בית־המדרש בלילה, ללמוד דף גמרא ולהתקרב בכך אל השכינה הק־דושה.

הספרות התורנית אספקלריה של בעיות הזמן

החזון איש במערכות של תורה

כל שנותיו עמד ה"חזון איש" על המשמר לביצור חומת היהדות, אם בבירור ההלכה לכוון שומרי אמונים באורחות חיים, ואם לבי־צור חומת היהדות. מבחינה זו משמשים ספריו של ה"חזון איש" גם כאספקלריה למאורעות הת־קופה, ואנו למדים מהם על עמידתו המתמדת של החזון איש על משמר עניני הצבור.

בין השיטין של חידושיו, אנו מוצאים את תגובותיו והכרעותיו בענינים שעלו על סדר היום, ועל אחת כמה וכמה בקובץ אגרותיו שבהן הביע את עמדתו בעניני השעה, וניתן לראות בכך הוראה שניתנה לדורו ולדורות הבאים גם יחד.

במאמרנו הראשון עמדנו על עלייתו לארץ והתישבותו בבני ברק, תוך הדגשת הבעיות הה־יהודות לירושלים, ואילו במאמרנו זה נציין את קריאותיו נגד החליבה ע"י יהודים בשבת, והיתה זאת ראשית פעילותו הצבורית. בהו־פעתו הראשונה בארץ ברשות הרבים, השתלבו איפוא שתי המ־ערכות, מערכות התורה ומערכות הצבור, גם יחד.

בספרו על משניות כלים (וילנא תרצ"ו) כלל כמה שורות שהעלה על הכתב בשנת תרע"ה, בימי מלחמת העולם הראשונה, בהם הוא מספר על חורבן קהילות ישראל באירופה המזרחית. מיד בראשית המלחמה, תרע"ה, היתה כדבריו: "שנת מלחמה על פני כל הארץ, אשר עשו מלכות אשכנז ואוסטריה את מלכות רוסיה אנגליה וצרפת, וחרבו עיירות וכ' הוסו מדינות במושב בני ישראל, ורבבות מבני ישראל גלו בלי משען ומשענת, ונערי בני יהודה נפלו חללים על שדה קטל מזה ומזה, ומעטו בתי מדרש לתורה, באין תומך ומחזיק. ומהומה רבה בקרב ישראל".

כן הוא מזכיר את חורבן עיירתו סטוויסקי "שנשרפה כמעט כל העיר ביום כ"ה סיון, וכל יושבי' ביה בלחץ ובדחק באין בית לגור ואין מקום ללון".

באותה שריפה נשרפו כל ספריו, ועד סוף ימיו היה לומד בש"ס דפוס וארשה, שהועבר לרשותו ע"י אחיו הגבור רבי מאיר קרליץ. לאחר פטירת ה"חזון איש" הוחזר הש"ס לבעליו.

במערכות ההלכה

מגיל צעיר החל להעלות את חידושיו בכתב. כל מילה נשקלה בכובד מצרף והמזוקק שבעתיים בטרם העלה אותה על הכתב, וכל ריכוזו השקיע בדבריו. לפעמים התבטא כי הוא לומד דף גמרא אחת במשך 40 יום, עד שהוא זוכה לחדש בו דבר. אין איפוא כל פלא כי כל מילה חשובה ביותר.

כדוגמא בלבד נציין מילה אחת שבלל בית־עין, באנות מהתפעלותו הראשונות בשדה ספר, באותה מערכה על כבודו של רבי חיים עוזר גרודזינסקי, כאשר פירסם ביהדות התורני "כנסת ישראל" הערות לחידושי רבי חיים עוזר, והכתיר אותו "רבינו הגדול" (פרטים על מערכה זו מבחינות היהדות החרדית, העלתה על ידינו, לפני כחצי יובל שנים, במאמר "מערכה על כבוד התו־רה", ברגלב תשי"ד).

בימים ההם יצאה מתחת ידיו אותה ההוראה, המשמשת יסוד להערכת דמותו של מנהיגים וע־סקנים. לאחר שנטל חלק באותה מערכה רשם לעצמו: "לא היתה מנוחתי שלימה שנכשלתי בלשון הרע, אם כי ראוי למחזיקים בתורת ה' לדעת את גדוליהם באפיים האמיתי, ואם מותר לדבר לשון הרע על אומן באומנותו, לאיש הרודש עליו לצורך, על מי שתהיה אומנותו, לא כש"כ, שמותר להר־די"ע להמחזיקים בתורה, וצריכים לדעת כי הידיעה של חכמי הדור לבם ומדותם הן הן גופי תורה, ומ"מ צריך לזה הזהירות יתירה, ופן משנה הדבר כקוצו של יו"ד ונמצא מוציא שם רע על ת"ח".

מאמציו להעלות רמתה הרוחנית של בני ברק

הוא נשא עיניו, אף יצא למ־ערכה, לשמירת קדושתה של בני ברק, מתוך שאיפה כי היא תהיה בבחינת ירושלים של הישוב החדש. בהודעה שפירסם ברבים, הראשונה לאחר עלייתו, ובין הבודדות שנתפרסמו על ידו, הוא מציין: "עירנו המתעטרת לשם ולתהילה ולתפארת בקרב הישוב החדש, ירושלים קראו לה".

יצויין שה"חזון איש" היה כותב ירושלים מלא עם יו"ד, זוהי בעיה שנידונה במשך כל הדורות החל מבעלי התוספות עד הר"ם בן חביב, בדורות האחרונים התנהל הויכוח ע"י רבי שמעון דיישא ורבי יצחק פראנק אופלסקה, מראשוני תלמידי החת"ם סופר שעלו לירושלים, וגם בדור האחרון התנהלו בירורים בכתבי בעל "הר צבי" בעל "היכל יצחק" ובלדו־מ"א בעל "ציץ אליעזר", ועוד חזון להעלות בס"ד את הדברים על הכתב.

מאמצים להעלאת רמתה הרוחנית של בני ברק החלו שנים רבות לפני כן, ממש עם יסודה כאשר עלתה בעיית החינוך ב"י־שיבת "יותר מחזיקי הישוב הישן". לאוזני עסקני הישוב הישן בירוש־לים הגיעו שמועות על נסיונם של חוגים חילוניים להחדיר את הש־פעתם בבני ברק. רבי חיים זוננפ־לד, שהבחין בסכנה, האיץ בעסק־נים לחוש להצלתה של המושבה החרדית בני ברק "שהמהרסים נטשו עיניהם אליה, לשלוח לשם מורים מהרסים, להנך את התשב"ר על הדרך המסוכן ההרס, המכלה מבשר ועד נפש".

עסקני הישוב הישן נדרשו "לצאת לבני ברק להסביר לחוש־בים החרדים את הסכנה הנראה

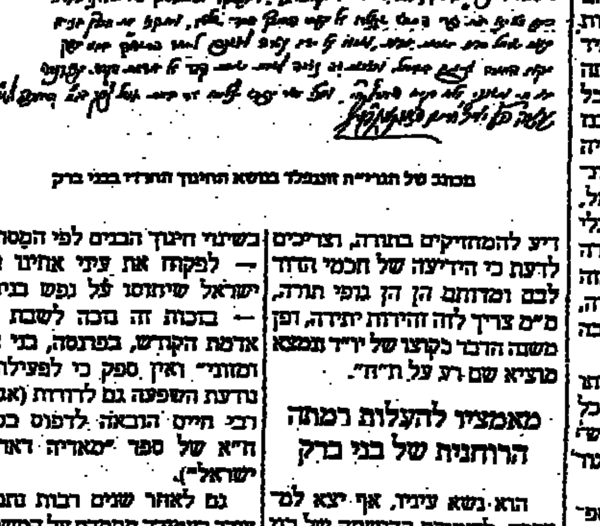

מכתב של הגרי"ח זוננפלד בנושא החינוך החרדי בבני ברק

בשינוי חינוך הבנים לפי המסורת — לפקוח את עיני אחינו בני ישראל שיחוסו על נפש ביניהם — בכות זה בכה לשבת על אדמת הקודש, בפרנסה, בני חיי ומזוני" ואין ספק כי לפעילותם נודעת השפעה גם לדורות (אגרת רבי חיים הובאה לדפוס בסוף ח"א של ספר "מאריה דארעא ישראל").

גם לאחר שנים רבות נזכרו צורך בעמידה מתמדת על המשמר. במאמרנו הקודם הזכרנו את פנייתו של ה"חזון איש" להרי"ם בלויא לביטול לימודי האנגלית בת"ת בני ברק, פניה שנענתה מיד. החזון איש, שהתערב בסדרי הלימוד בבתי החנוך בבני ברק, עקב גם אחר ספרי הלמוד. בשנת תש"ח הציג לפניו אחד העסקנים חוברת שהיתה מלמדת בתלמוד תורה ובית יעקב, ובשראה את שמותיהם של הסופרים, חילוניים ואפיקורסים, הודיע ביותר, ביניהם היו כאלה שהיו עצורים בדיפלומטאות של משי, אולם בקרבם חלחלה המינות ואותה החדירו לקוראיהם.

ה"חזון איש" הריץ מכתב נמרץ למנהלים ובדבריו "קרעתי את הגזברות — לבודים — השתתפו בצערים של ההורים שיטות. בתוכחתי איסור גמור ללמוד במקצועות אלו אף עודד את אחד העסקנים שהשקיע מרצו להדפסת חוברת לימוד טהורה שניתן ללמוד הימנה במוסדות החינוך.

עמידתו על המשמר בעניני חנוך, שהיתה בין עקרונות היסוד להסדר חיי הצבור במושבות אשר מחוץ לירושלים הוזכרה גם במאמרנו הקודם, ואנו חוזרים להופעתו הראשונה בארץ במער־כות הצבור נגד החליבה בשבת ע"י יהודים.

למען השבת בבני ברק

עד כמה שהדבר יפלא בעינינו היו בימים ההם, לפני כיובל שנים ומעלה, בפאתי המושבה בני ברק רפתות שסיפקו חלב לתושבי הסביבה, ובגלל העדר ערבים לחליבה בשבת נכשלו בעליהם בחילולי שבת, רח"ל. לבו של ה"חזון איש" התפלץ בקרבו: "מי המה מחללי השבת? לא זרים, לא חפשים, אהה! אחינו בשרינו בקרב מחנינו, אנשים אשר תפילין בראשיהם וציצית בבגדיהם ומזוזה בפתחיהם — ואלה המזכירים זמירות השבת ברגשה דת קודש, כל שומר שבת כדת מחללו. ישמח משה במתנת חלקו, אותם היהודים כדת מחללים, רח"ל, חולבים בשבת". הוא יצא איפוא להכרזה, ובאומר קרא לשמור על קדושתה של בני ברק "ירושלים קראו לה".

"אם רוחי סוער בקרבי אכתובה אספרה וירווח לי — הוא פותח את הכרוז "למען השבת" מכתב לרבים בבני ברק — עירנו המת־נוססת לתהילה ולתפארת בקרב הישוב החדש — והנה פתאום רפו ידיה, לעינינו חולבים בשבת ואין מכלים", וכבר הזכרנו שהאשימם בכך "אנשים זהיים שאינם יכולים להתגבר על הפסד כספי". אם כי כדבריו, "החליבה בשבת למען יצלו מהפסד, כבכ־בה את הדליקה בשפיכת נפט על האש".

הוא מנסה ללמד זכות: "גם אלה החולבים בשבת לא בכרוד ולא במעל יעשו זאת, רק הם מסורים ביד יצרם וקשה להם לעמוד בנסיון ולחלוב על הקרקע, שזו הדרך הישרה והמותרת". לאחר בירור ההלכה קבע החזו"א "חייב כל אדם להשתדל לחלוב ע"י אינו ישראל, שזו דרך הישרה על פי התורה, וסופה להתקיים, וכן נוהגים בכל המקומות שהשבת אצלם ביוקר, והדרך ההודה להחזיק שלום עם כל אדם ולהעביד על המידה".

יחד עם התקוה שהצבור יקדיש תשומת לבו "להסיר את הכתם המתועב ולהשיב את כבודה כי אמנם לא יבינו בכל סביבותינו, כי בבני ברק החסודה ימצאו חולבים בשבת". הוא סבור שאין דרך אחרת אלא המערכה הנמרצת, כדבריו "ועתה קנאים, לכו לעבר דהכם ככהכם עתה, החליפו כח, אזרו חיל, ולא תשקטו עד שתשיבו את השבת כראשונה, וכבוד העיר על מקומה".

את הודעתו פירסם בבתי הכנ"ס בבני ברק. בערש"ק פרשת עקב תרצ"ו, ואכנם ראה ברכה בעמלו, הופעת חילולי השבת ע"י חליבה בשבת בדפנות, שבתותי העיר בני ברק, חדלה. יכול היה לפרסם הודעה נוספת, בה הוא משבח אותם: "אחינו שבבני ברק, התח־ייבנו להודיעכם כי אתם זכיתם לשם ולתפארה בארץ יהודה, למופת בישוב החדש, כלבין של מלך, לשמור תורה ומצוה, והכנתם כל חייכם למגדל היהדות ומבצר דת קדש, אשריכם שזכיתם לכך. היו ברכה והוסיפו אומץ לעשות פעלים לתורה".

בהמשך הודעתו זאת הוא מפרט גם את ההלכות הנוגעות בענין החליבה והדרכים להימנע מחילולי שבת, והוא מסיים בק־ריאה "אזרו חיל ולבשו עוז, לש־מור את השבת וחשבו הפסד מצוה כנגד שכרה, בתוספת ברכה לכל השומע שימלא כל חסרונו ויתוסף ברכה למלא אסמו טוב".

הדרך הרצויה ביותר חליבה ע"י נכרים

בימים ההם, בראשית תרצ"ו, היתה סכנה להכניס ערבים לתחומי השכונות היהודיות. בימים ההם היתה בני ברק גובלת עם כפרים ערבים שהתפרעו לעתים, אולם "החזון איש" דאג להשגת נכרים שיעסקו בחליבה. מפי אחד המ־קורבים אליו נמסר לכותב הטורים שה"חזון איש" שלח שליחים לי־רושלים להביא לבני ברק, לא יהודים שאינם מוסלמים, ושעלי־הם לא היה חשד של פעילות חבלנית מבפנים.

תקופה מסויימת עסקו במלאכת החליבה פקידים בכירים ומפקדי צבא חבשיים, (אתיופיים), שגלו לירושלים בשנת תרצ"ו, יחד עם מלכם הנגוס היילה סילאסי, לאחר שאיטליה פלשה לחבש. במשך שנות המאורעות תרצ"ו־תרצ"ט העסקו פליטי אתיופיה, ביניהם היו גם מפקדי צבא בכירים, במ־לאכת החליבה בשבת.

בקריאתו נגד החליבה ע"י יהודים תובע ה"חזון איש" להקים גדרי עולם, יהיה סוף לשיני ביראי הגוף וחולשי השכל, אבל העונש צריך להיעשות מתוך יגון עמוק, תוך מרגש צרות עין משל אחרים". רבי יצחק הוטנר מסביר את הרקע לפירסום דבריו אלו של החזו"א בקשר להעסקת ערבים בשנות המאורעות. בימים ההם היתה נטושה מלחמה עזה נגד בעלי המשקים הפרדסים המעסיקים פועלים ערביים. המלחמה לא היתה מוגבלת לפולמוס של ויכוח אלא שהתפשטה עד התהום של מעשי אלימות. כדרכם המיד השתמשו לצורך מחשבתם במונחים לקוחים מתחום הקד־שה, היו קוראים למשק המעביד פועלים ערביים "עבודה זרה".

לאחר שה"חזון איש" פסק שבענין החליבה בשבת "העצה הכי נכונה היא לחלוב ע"י נכרי" מצא לנכון להוסיף פיסקא זו מדברי הרמב"ם מהלכות מלכים, שאמנם נכון הוא להתנהג בדרכי החסד גם עם האומות, ונכון הוא לתת להם עבודה למחייתם. בהיות שאז היתה רווחת הטענה כי הכבוד הלאומי דורש להנקם מהערביים על הפוליטיקה של שנאה שהם מתנהגים בה, ולא עוד אלא שבר־הרבו אז מעשי אלימות להתנקם במסתרים, לכן הוסיף את הדברים הנ"ל כנגד הקנאה והנקמה.

עניין זה ניתן בחילופי מכתבים עם רבי חיים עוזר גרודזינסקי שפעל בעניין זה והודיע ל"חזון איש" כי "שומרי שבת חולבים ע"י נכרי, ולאלה ש"עבודה עברית דוחה שבת" אין תקנה".

מאמציו לפתרון בעיית החליבה בשבת

אם בבני ברק נפתרה הבעיה, כאמור, היתה הבעייה חריפה בקיבוצים הדתיים, ואנו מצטטים את דברי הרב קלמן כהנא המתאר אותה בספרו "האיש והחזון" "השאלה הבוערת ביותר". שלש דרכים היו לפניהם: אפשר היה לסמוך על המקילים ולחלוב על אוכלים, אך חליבה על אוכלים, מלבד שמפוקפקת היתה מצד הדין, גם לא היתה מעשית כי המקילים לחלוב על אוכל דורשים גם הם שהחלב "יבלע באוכל". ומי שלא רצה לחלוב על אוכל רק למראית עין אלא לחלוב כהלכה לדעת המקילים, היה צריך לאמיתו של דבר להפקיר גם את האוכל אשר נחמץ משך השבת, יחד עם החלב, וקשה היה להשתמש בו לאכילה.

והיו שתי דרכים אחרות: חלי־בה ע"י גוי או חליבה לאיבוד. ושתיהן היו קשות. הכביש היו זמני המאורעות והיה שההגנה להכניס גוי למשק יהודי. בקבוץ הנוער האגודתי בכפר סבא בוצעה החליבה ע"י נכרי, אולם כאשר עברו להתישבות ליד גדרה היה הדבר בלתי אפשרי. הקבוץ צמצם שכן אז מול כפר ערבי בעמדה קדמית, שנים מספר עמד הקיבוץ תחת מטר אש בלילות, ומסוכן היה להכניס לתוכו ערבי אשר יתחקה על דרכי ההגנה, ועל כן לא מצאו דרך אחרת מאשר חליבה לאיבוד, שהיתה כרוכה בהפסד כלכלי רב.

ה"חזון איש" נכנס לעובי הקורה לפתרון הבעיה. כשעלתה ההצעה להפעלת מכונת חליבה אוטומטית, מופעלת ע"י חשמל התעניין בסבך הבעיות המסביות של מכונה זו. ע"פ פסקי הוראותיו הורכבו אז האביזרים הכו־נים למכונת החליבה, אשר אי־פשרו את החליבה בה בשבת.

הוראותיו לדרכי הפעלת מכונת החליבה בשבת

עוד בשנת תרע"ב, שנים רבות לפני עלייתו לארץ, והוא מציין מתושבי העיירה כמפצעי, החל בליבון עניני החליבה בשבת (אורח"ת מ"ו) והמשיך בירורים אלה הלכה למעשה לאחר עלייתו (שם סי' ל"ח אות ד'). לאחר דיון בעניין גרמא בחליבת החלב, מציין החזו"א: "ונראה לפי זה דמהני להלביש הצנור על דדי הפרה, שסוף תנועת החשמל לבא ע"י פתיחת השעון, והוא הנועה זו חולבת את הפרה שאין זו אלא גרמא מהגרמות המותרות, וכן מותר להלביש את הצנור בזמן תנועת החשמל כשהחלב הולך לאיבוד, אבל אסור להלביש בשעת התנועה, והחלב הולך תוך הכלי. שלבישה זו איננה גרמא אלא מלאכה ממש, כיון שבשעה ראשון נעשה החליבה — אמנם אם אחר שהלביש בשעה שהחלב הולך לאיבוד נפסק זרם החשמל, מותר להעמיד כלי תחת הצנור, אע"ג שהשעון יחזור ויפתח את החשמל ויחלב תוך הכלי, כיון דבשעה שנותן הכלי אין כאן חליבה, וכבר נפסקה מעשה הראשונה, ואין היתר זה אלא משום הפסד וצער בעלי חיים, אבל שלא במקום הפסד גם גרמא אסורה".

ה"חזון איש" תובע לחבר את המכונה אל עטיני הבהמה בזמן שאין המכונה מופעלת, ואם אין אפשרות כזאת והמכונה פעילה יש לחלוב על הארץ כדי שהחלב ילך לאיבוד. הוא מוסיף שאם החלב הראשון הולך לאיבוד ואם משימים כלי תחת הצנור לקבל את החלב ליכא חיובא אולם אסור לעשות כן. יבלח"ט רש"ז אוירבך מעלה אפשרות של היתר ע"י שנים שעשאוהו ואכמ"ל (מובא בשמי־רת שבת כהלכתה מהדורה שניה עמ' ש"ג, וראה גם דברי רבי אליעזר קוגל בקובץ "הלכה ומעשה" תש"ל).

הרב נויבירט מוסיף "כיון שרוב סוגי החליבה אי אפשר לחבר את המכונה אל עטיני הבהמה, בזמן שאין המכונה מופעלת, שמעתי מפי רבנים חשובים שליט"א, שבקבוצים חרדים סומכים על היתר של ה"חזון איש" אליהם, שבמקום הפסד גדול יש לסמוך להקל גם בזמן שהמכונה מופעלת. בתנאי שהחלב הראשון הולך לאיבוד. יש כאלה הטוענים שכיון בשעה שמרכיבים את המכונה עומד החלב ללכת לאיבוד. ניתן לאחר מכן להזרים את החלב למ־קום שמור, והם תולין את עצמן באילן גדול, אולם לדעת רש"ז אוירבך אין לסמוך על שמועה זאת.

בעוד שלדעת בעל המשנה ברורה" במקום מניעת שמחת יו"ט מותר לשתות ביו"ט מן החלב שבתוך האוכלים שאין בו איסור דאורייתא, חולק על כך החזון איש (בסי' מ"ד סק"ג), וכדבריו "אפילו באן דלית ליה מוקצה, אית ליה נולד, וכל מה שהאריך בביאור הלכה שם להקל בזה לא הועיל כלום לענין איסור מוקצה — וכל מה שדן אינו אלא לענין איסור חליבה ולכן נראה שאין להקל".

החזון איש לעידוד שומרי ה"שבת" - הורתי משמע

ה"חזון איש" עודד את המ־תיישבים הנושאים עיניהם לקיים מצוות התלויות בארץ, ובביקורו בקיבוץ הנוער האגודתי שכן אז בכפר סבא, רשם בפנקס הביקור־ים: "לשמחת לבב זכיתי לראות הנוער, אשר לבבו ער לתורה ול־מצוותיה, לקיימה לעבודה ולשמרה בהודית עת. אשרי עין ראתה אלה. בימים אלה המוסיפים תקוה ל־שועות הנביאות לשיבת בנים לג־בולם, ומלאה הארץ דעת את ה'".

בקובץ אגרות (ח"ב סי' ע"ח) כלולה אגרתו לאחד ממקורביו לסייע לקיבוץ "חפץ חיים" בה־תקנת מכונה אוטומטית, וכדבריו "שאלת החליבה בשבת היא שאלה כבידה המלבטים בה זה כמה שנים רבות. הקיבוץ עומד על משמרתו אף שעולה להם בהוצאה היותר גדול, ועתה עומדים לפתור את השאלה בפתרון היותר רצוי גם להם וגם לכל הישוב כולו, והוא לחלוב ע"י מכונה אוטומטית, וכבר קנו את המכונה מזמן, ועתה הגיעה ארצה, ורק צריכים לגמור את התשלום", והוא מזרז להשתתף עמהם בענין הגדול הזה — "מובטחני שיעשו מה שאפשר בזה".

בירורי בעיות אלו בספריהם של חכמי ירושלים

עוד לפני כיובל שנים עסקו כמה מבני ישיבת "עץ חיים" בי־רושלים בבעיות הכרוכות בהפעלת החשמל. בשנת תרצ"ה הופיע ספרו של רבי שלמה זלמן אוירבך "מאורי אש". ומאז הוא ראש וראשון לפוסקים בבעיות אלו. בשנת תשל"ח הביא לדפוס את ספרו "קובץ מאמרים לבעיות חשמל בשבת", כולל בירורים בשאלות אלו ובכללם שתי תשו־בות ה"חזון איש" בנידון, וכן פרטים על בירורים בע"פ שהת־נהלו ביניהם. יבלח"כ. בספרו "שמירת שבת כהלכתה" כלל הרב נויבירט הכרעות רבות על פיו.

ספרים נוספים בענינים אלו חוברו ע"י לומדי ישיבת "עץ חיים". ספר החשמל לאור ההלכה חובר ע"י רבי שמואל אהרן יודל־בין, יבלחט"א רבי אליעזר יהודה ולדנברג עוסק בכל חלקי ספרו "ציץ אליעזר" בעניני החשמל, ואילו רבי נתן קופרסטוק, מתל־מידי הגאון מטשעבין, חיבר ספר "מאודות נתן" לעניני חשמל בשבת. נוסף עליהם התגדבו בני ישיבת עץ חיים בבירורים אלה שעשו יחד עם רש"ז אוירבך בבירור עניני חשמל בשבת ודב־ריהם כלולים בספר "מאורי אש", אם כי ספק גדול אם בבתיהם היה כבר חשמל.

כאשר נדון בס"ד על המערכה ההלכתית בעניני חשמל בשבת, נביא את דבריהם והכרעותיהם, אולם איננו יכולים להימנע מהז־כרת שמו של ר' שמואל תפילי־נסקי. הידוע יותר בשמו רבי שמואל נתנאלס, בנו של רבי נתנאל סופר גאון וצדיק, שהצטיין בהלכות שבת, וכאשר נפטר לבית עולמו אמרו עליו שמסכת שבת תבוא לקבל את פניו. דמותו של ר' שמואל נתנאלס ראויה להערכה מיוחדת שעוד תבוא בס"ד.

קצר המצע מהשתרע, ואנו מצטמצמים בבירורים שהתנהלו ע"י חכמי ירושלים בענין החליבה בשבת. ואיש הבינ"ים היה הרב קלמן כהנא רבו של קיבוץ חפץ חיים בשעתו. בספרו של הגרצ"פ פראנק "הר צבי", חלק אור"ח כלולות שלש תשובות בענין זה. ראשונה שבהם היא בסי' קצ"ח "נתחדש היום שמלבישין כיס של גומי על הדד של הבהמה, ומהכיס יוצאים חוטין שהם קבועים בה־שלטר של האלעקטרי. והזרם האלקטרי מסודר ע"י שעון, שבשעה פלונית נפתח הזרם ובכח האלקטרי יוצא החלב מהבהמה ונשאלתי מהו לענין שבת. השא־לה היא עפמש"כ תוס' בסנהדרין דף ע"ז ע"א, וכן בב"ק נ"ו ע"א דמביאין למקום שסוף חמה לבא חשיב כמו כחו, מטעם אשו משום חציו, א"כ גם כאן נימא דהלבשת הכיס יהא חשיב כמו כחו כמקום שסוף חמה לבא".

שאלה שניה אם מותר לחלוב בשבת ע"ג קוואקער, שמשימין בתוך כלי גדול הרבה קוואקער, והחלב נבלע בתוך הקוואקער, ואח"כ במוצש"ק סוחטין הקוו־אקער ומוציא את החלב". השאלה האחרונה היתה כבר לאחר פטירת החזון איש בשלהי אד"ש תשי"ז: "נשאלתי מהקיבוץ חפץ חיים, ע"ד שחולבים ע"י מכונה חשמ־לית, אבל בחלב כבשים נשאר בגמר החליבה שומן, והחלב שאין בכח המכונה להוציא לחוץ, אי שרי לדחוק בידים על הדד של הבהמה, כדי שהשומן ירד מל־מעלה למטה, ומלמטה יכולה המכונה להוציא גם את השומן".

"נשאלתי מתושבי גדרה החדשים מגרמניה שבאו אלי ע"פ הגרא"ז מלצר שי'" מציין הרצ"פ ופרטים נוספים מובאים ע"י הר"ק כהנא בספרו "האיש והחזון". בדיון עם רבי איסר זלמן מלצר אמר לו הלה למסור בשמו לבעל החזו"א שאנו מוצאים שמסתמכים על דעה אחת כראשונים בענין דאורייתא. והיא בטלטול בשבת ע"י צורת הפתח ובמקום שאין בוקעים שישים רבוא. "מסרתי דברים אלה לבעל החזו"א — הוא מספר — והשיבני שיש להבדיל "אין אנו נכנסים בענין הה"ד להכריע בד־אורייתא בין הראשונים, אלא שאנו האשכנזים כנהג אבותינו הראשו־נים המקילים, רבותינו, חכמי אשכנז הוא בידינו, ולפיהם אנו נוהגים, נהרא נהרא ופשטיה, ככ־קובל".

בהערותיו של המביא לבית הדפוס, רבי יוסף כהן, הוא דן בדברי ה"חזון איש" לדברי "צ"צ בדברי המג"א הנ"ל דלא יחלקו בין קליטה ראשון לשני. אלא בהסרה הכרזה המונעת, אבל בכתי כמש גם בקליטה שני הוי כתד־הערה אלו מובאים גם ע"י רבי המכון הטכנולוגי לעניני הלכה ואכה"ל.

"לאחרונה — מציין הרב נוי־בירט — בספרו הנ"ל — התקין המכון הדש לחליבת הפרות עשוי בביחוד לשומרי משמרת השבת אשר בשימוש בו בשבת האי־נסכנים מההוכבה איסורים".

בספרו של הל"י הלפרין, "מעשה וגרמא בהלכה" (בהוצאת המכון המדעי לבעיות ההלכה) כלל כלולו דיון הלכתי רחב בנושא מכונת החליבה החשמלית. עוד נחזור לדון בענין זה בס"ד. וכבר עתה נציין שבספרו שו"ת מעשה חושב (חלק א' סי' ל"ב כהקני החליבה), מציג הל"י הלפרין פתרון. עצה מהפכנית מעשית ע"י פיקוד אלקטרוני. ליישם את החליבה בדרך הכשרה ביותר. לפי פתרון זה אין פעולה ההצמדה ביחס לכח החשמלי פועלת בעת ההצמדה, אלא לאחר זמן ע"י שעון המכוון בע"ש לסגור את המעגל ולהפעיל את החליבה, שאינה בגדר מעשה אלא בגדר גרמא בלבד, לדבריו עונה דרך זו על כל הנאמר בנושא זה ובפרט על דברי החזו"א בזה.

לדעת כל האחרונים מהרי"ם שיק ואילך אין איסור בהפעלת החשמל ע"י שעון המכוון מערב שבת ומותר לכוונו מערב שבת.

(המשך בעמוד י"ח)

אהרן סורסקי

מן הסדרה : מרביצי תורה מעולם החסידות

הגה"צ רבי משה נתן נטע למברגר זצ"ל ממאקווא

במלאות חמש שנים להסתלקותו: כ' מרחשון תשמ"ג

המופת החי

הרב ממאקווא זצ"ל, יחיד סגולה מאראלי הדור, שתל אותו קוב"ה בתקופתנו, לא בלבד כדי שנתברך לרגליו ותעמוד לנו זכות תורתו וצדקותו — אלא גם ובעיקר כדי שנלמד מארחותיו, בבחינת "כזה ראה והתקדש". כל מי שבא במחיצתו, בעודנו חי בתוכנו, וידע את האיש ואת שיחו ושיגו, יזכור בודאי כיצד היה מחנך בכל הויתו, בכל דיבוריו ובכל מעשיו, ואיננו חי לעצמו כלל. היה מחנך לקרובים ולרחוקים, לבנים ולתלמידים, לשכנים ולכל איש הסובב אותו. הטיפוס "לומד ואינו מלמד" היה בעיניו סותר מעיקרו. כל גדולתו האישית, כל עליותיו והישגיו הרוחניים, קודצו מלכתחילה לא כנכס של עצמו גרידא, כי אם כתורת ספר הפתוח שנועד לרבים ללמוד מתוכו.

ומסכת מופלאה זו, מסכת חייו, נשארה לדורות. דברי ימיו הלוכתיו בקודש הם כתורה שלמה, שהכל נקראים ללמוד אותה, ועלינו לקיים בה: "הפך בה והפך בה — דכולא בה". הרבה מאד נוכל להשתכר מעיון של ממש בדרך חייו המופלאה, חיים כליל־קודש, אשר הניק לנו מימד חדש ברוחניות ומחשיש לנו עד היכן מסוגל ילוד־אשה להעפיל בגבהים.

הרב ממאקווא זצ"ל לא ישב בראש, לא הלך כעמוד האש לפני המחנה, אלא הצטנע כל ימיו בפינת־יקרה בירכתיים — ובשלושים שנותיו האחרונות פה בארצנו הקדושה ישב בכפר אתא — אולם משנסתלק לעולם שכולו טוב קמה דמותו וגם ניצבה כמופת חי לכל מבקשי השם. אמנם הכירו אותו עוד בחייו כגאון בתורה, פוסק ומשיב, תופש ישיבה ומעמיד תלמידים הרבה. גם הכירו אותו כאיש צדיק שידיו ולבו לא־ל אמונה בלא היסח הדעת, אולם לאמיתו של דבר נשארה גדולתו העיקרית באיתכסיא. הרבה יותר ממה שראו והבינו בו האנשים סביבו נכתב באש שחורה ע"ג אש לבנה ביריעות חייו.

המעיין בשרטוטי דמותו, בלא כחל ושרק, שנקבצו בקונטרס "אור פני משה" תתפעם רוחו מיפעת מראהו של האי עיר וקדיש שהיה דבק ביוצרו תמיד. הקורא בתכריך רשימותיו מימי עברה, כשנלכד בשחיתות הנאצים ימ"ש (קונ' "כלי גולה"), אם בעל נפש הוא, לא יהיה מסוגל לכלוא את רוחו מהתפעלות נוכח הגילויים המדהים מאי משמע "כי עליך הורגנו כל היום".

מראש צורים

מלבד יחוסו העצמי, היה הגרמ"נ למברגר זצ"ל מעוטר ביחוס אבותיו, שכבשו לפניו את הדרך. אביו היה הגה"צ רבי מנחם מנדל זצ"ל, שישב על כסא הרבנות בק"ק פולגאר, וניהל בה ישיבה לתלמידים. אבי אביו הגה"צ רבי יהודה לייב זצ"ל, רבן של קהלות הקודש רודינאי, והוגרט, בארץ התנגריה, היה נכדו של הפרנס מפרשבורג רבי אברהם הירש לבוב זצ"ל, אשר ה"חתם סופר" זצ"ל הספיד אותו במלים "נפלה עטרת ראשנו" (ומקום קבורתו סמוך לציון החת"ס שנשתמר עד עצם היום הזה במנהרה על אם הדרך אצל פרשבורג). והוא בנו של רבי מנחם מנדל לבוב זצ"ל מנשואי פנים בקהלת למברג לבוב ומהעומדים בראשה (ומכאן כינוי המשפחתי). בהתאם למסורת במשפחה התייחס הרמ"מ מפר־לבאר כחוטר גזעו של הגאון רבי מנחם מנדל זצ"ל מניקלשבורג, בעל שו"ת "צמח צדק" הראשון, ונקרא על שמו.

בנעוריו הלך רבי מנחם מנדל בעצת רבו מהרש"ג, שהיטיב להכיר את הלכי נפשו ותכביהם, יצא הגרמ"נ כפעם בפעם להסתופף בצלו של הצדיק רבי שלום אליעזר הי"ד מראצפערט, בנו של ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע, והיה מתאבק בעפר רגליו כחסיד ללא שיור. אעפ"כ ניתן להיאמר, שדמותו של מהרש"ג מילאה את כל חלל עולמו הרוחני, אפילו כשהלך ובא לראצפערט עשה זאת מכח מה שלימדו רבו מהרש"ג, ושעשאו בית קיבול לקלוט הארתו של צדיק ההולך בתורת הבעש"ט.

כדוגמת התנא רבי אליעזר הגדול, שלא אמר מעולם דבר שלא שמע מרבו, ככה דקדק גם הרב דמאקווא זצ"ל להיתלות ביותר מתורת רבו מהרש"ג — בכל שיעור שהגיד בפני תלמידים, בכל תשובה שכתב, בכל חידושי הלכות, ובכל הנהגה מארחות חיים.

ויצק מים על ידיו של הגאון בעל "שבט סופר" זצ"ל, ב"ישיבה הרמה" בפרשבורג, שם גדל והתעלה מאד בקניני תורה עד שנבחר לעמוד כראש "חבורה תריפתא" של בחורי הישיבה. כשהגיע לפרקו בא בברית הנשואין עם בתו של הגה"צ רבי משה נתן נטע יונגרייז זצ"ל, בעל "מנחת משה" ו"תורת משה נתן", שישב על כסא הרבנות בק"ק פורנד, והוא בנו של הגה"צ רבי אשר אנשל יונגרייז זצ"ל אב"ד טשנגר, בעל "מנחת אשר", שהיה מגדולי הדור המפורסמים ביותר בהונגריה. ייחוסו של "המנחת אשר" נמשך למעלה בקודש 40 דורות של גאונים וצדיקים, שלא פסקה מהם תורה וגדולה, וכהם יבורך ישראל. אף הוא נודע למשגב כצדיק פועל ישועות.

רבי מנחם מנדל מפולגאר הצטיין בתורתו, בצדקותו, במדותיו התרומיות, יצאו לו מוניטין כאחד מאצילי ישראל, וממנו קיבל בנו, הרב ממאקווא זצ"ל, כל מדה נכונה שמנו חכמים. כשבא פעם לבלז להסתופף בצל האדמו"ר מהר"י זצ"ל, הצביע הרבי עליו ואמר לבניו הקדושים: "ראו, הנה זה חובות הלבבות חי". מסופר, פעם נתקף אחד מבניו של הרמ"מ במחלה קשה, וכאשר הכביד עליו חליו קיבל הרמ"מ על עצמו להיות ער בכל ליל ששי ולעסוק במסכת שבת. מיד נתרפא ושב לאיתנו, וכל ימיו שמר את נדרו זה, לגרוס בליל שישי מס' שבת, ולא היה מניח אז להטרידו בשום ענין אפילו מעסקי הרבנות ומילין דמתא המוטלין עליו.

מקורות יניקתו הרוחנית

בנו הרב דמאקווא זצ"ל, שנולד בשנת תרס"ט, הכיל בקרבו הרבה מסגולות הנפש של אבות המשפחה. היה מבורך מילדותו בכשרונות עצומים ובצמאון בוער לתורה. תחילת עיונו בלמודות היה בישיבתו של אביו הרמ"מ בפולגאר, שם התבלט בהתמדתו המופלאה יותר מכל התלמידים, ואפילו בתקופת "בין הזמנים" הסתגר בין כתלי ביהמ"ד לגרוס משנתו וסרב לתחנוני אמו שיצא מעט החוצה. אולם כדי לקיים בנפשו "הוה גולה למקום תורה", יצא בבחורותו לסנמיהאלי, שם יצק מים על ידיו של הגאון רבי שמעון גרינפלד זצ"ל (מהרש"ג) והפך לתלמידו המובהק בה"א הידיעה. היו לו לעינים דברי ה"חתם סופר" בתשובותיו (חו"מ סימן ט') "כי טוב וישר בעיני אלקים לכתת רגליו ללמוד תורה... ואפילו כשהאב גאון ורב גובריה וישיבה בביתו כיצחק אבינו ורבינו הקדוש ודאבוה דירושלמי... מכל מקום יש לילך למקום ישיבה אחרת...".

ולא עוד אלא שהיה נמנע מלהרצות שיעור בישיבה בסוגיא או בנושא שלא שמע מפי רבו. ועד זקנה ושיבה לא עבר עליו יום מבלי להזכיר חידוש או שמועה, או איזו הנהגה טובה, בשם מהרש"ג. לימים נחשב, בקרב יוצאי עולם התורה של הונגריה, למשיך דרכו בקודש של מהרש"ג — הן בסדרי הישיבה והתלמידים, הן בדרכי הוראה מכל ד' חלקי שו"ע. אף הוא "טרח ויגע להבין עוסק כל הנהגה ודיבור שראה ושמע אצל רבו" (מתוך הקדמה לשו"ת מהרש"ג ח"ב) והיה דולה ומשקה מבארו, וממנו ילמדו הדורות הבאים קצות דרכיו.

כאן, בסנמיהאלי, ירש הגרמ"נ לא בלבד דרכי סברא ופלפול כי גם מ"ח קנינים שהתורה נקניה בהם, המושגים "משים לילות כימים" או "לא פסיק פומיה מגירסא" חרגו אצלו מגדר מליצה בעלמא. היה שוקד על משנתו הן כשבתו בהיכל הישיבה, הן בשכבו על מטתו, הן כשהיה נוסע ברכבת, ובלכתו בדרך. אף קבע שיעור מיוחד בספר "משלי", ללמוד עם בחור צעיר ממנו, באותם רגעים שהלך מביהמ"ד אל המעון של אחד מבעלי בתים בסנמיהאלי שזכה להאכילו ב"יומי". הוא למד תורה מתוך הדחק. יום אחד נמצאו בידיו מספר אגורות, והיה מתלבט אם לקנות בהם נר למאור בלילות או נייר לכתיבת חידושי תורה. לבסוף הכריע כי מוטב שיכרוש את הנייר, מכיון ש"ללמוד יכולני גם לאור הלבנה", ואת החידושים בהכרח עלי לכתוב על גבי נייר. בן אחותו ותלמידו הג"ר אהרן דוד פנט מספר (בהקדמה לספרו "עטרת משה" על הל' שמיטת כספים שיצא לאור בעריכתו) בשם חבריו מישיבת מהרש"ג כי לא ראוהו מברך תפלה וברכת השינה מפני שאף פעם "לא היה מניח עצמו לישון שינת קבע, אלא נים ולא נים...".

ממהרש"ג למד הגרמ"נ את הדרך להעמיק עיונו בסוגיא על אתר, ולשדד את העמקים, מבלי להיסתפח לנושאים צדדיים שהם בבחינת "כיון דאתא לידן נימא בה מילתא", ומבלי לעסוק הרבה בנושאים שהם כ"הלכתא למשיחא" אלא לחתור אך ורק להכיר ולדעת אמיתה של תורה. מהרש"ג כשסיפר לפניו על פלוני למדן, שידע את הש"ס בעל פה, שאל: "הגם בפנים הגמרא ידע הוא?!" וזאת השאלה שימשה לתלמיד תמרור דרך בחיים, לא להחליף עיקר בטפל, כי העיקר הוא לידע כראוי צורתא דשמעתא, ולהבין היטב איך משתלשלת הלכה למעשה מתוך שמעתא זו.

בהקדמה שערך בסוף ימיו לשו"ת מהרש"ג, חלק שני, מגלה הגרמ"נ טפח ומכסה אלפיים ממה שלמד בבחורותו במחיצת רבו ונוסף ללומדות. הוא מצביע בדוגמאות על קצות דרכיו "למען דעת מהות ואיכות, צירוף הכחות של אהבת תורה וטוהר המידות, בקדושה ובפרישות, בהצנע לכת וענוות צדק... רק אם כל אלה מצורפים יחד זוכים לכתרה של תורה"... ולמעשה נשקפה בדוגמאות הללו גם בבואה דיליה. מהרש"ג מלבד גאונותו הרקיע מאד בצדקותו וזוך נפשו. מרגלא בפומיה: "כל תלמיד שאין יר"ש מתלקחת בלבו מהוויות דאביי ורבא שלי, הריני מתפלל עליו — שבכלל לא יבוא אצלי!" ואמנם כן: כל התלמידים שקיבלו תורה מפיו, הצטיינו כל ימיהם באהבת תורה ויר"ש, ורוח של טהרה וקדושה תופפת עליהם. מהרש"ג בכל ארחו ושיגו, לפני כל תנועה ומעשה, שואל היה את עצמו: הייטב בעיני השם? מעולם לא חיקה אחרים ולא התחשב במוסכמות. בכל זמן שהוא חתר לדעת מה ה' אלקיו דורש ממנו בשעה זו דייקא, בספרו "זהב שבא" (פ' בשלח) הביא סיפור מהרבי ר' צבי הירש מזידיטשוב, שבימי חורפו קיבל עליו להתנהג ע"פ סדר יום מפורט ומסודר לכל שעה משעות היום והלילה, מה מוקדם ומה מאוחר, אך כאשר כתב ההוראה את סדריו לרבו החוזה מלובלין זצ"ל הוסיף בעצמו לכל סעיף בפני עצמו: "ולפעמים להיפך...". וזאת המדה העמיד תלמידו הגרמ"נ כעקרון בסיסי בתורת-החיים שלו.

כיון שנתבקש מהרש"ג לישיבה של מעלה, ביום י"ט בשבט שנת תר"ך, קמו אריות שבחבורה מבני ישיבתו הדבקו בתלמידו המובהק הגרמ"נ להמליכו כממלא מקומו. הוא שב, "עדנו בזה", אל בית הוריו בפולגאר, אך הם נמשכו אחריו בלא לב־ולב ולא הרפו ממנו. כה נוסדה בפולגאר ישיבה חדשה, ישיבה נוספת, לצד ישיבתו של האב הגרמ"מ מרא דאתרא, התלמידים מסנמיהאלי לא שכחו את מליצת רבם מהרש"ג: אם "נטע בחוברו" (הכוונה לרבי משה נתן נטע) — "הוא יפתח לבנו בתורתו!"

בקהלה קדושה מאקווא

כעבור פרק־זמן דיברו בו נכבדות החתתן עם הרבנית שרה לאה ע"ה, בתו של הגה"צ רבי אפרים רוזנפלד זצ"ל (בעל "עץ אפרים") אב"ד סגדא, שהיה מגדולי הרבנים בהונגריה, ושמו הולך לפניו. רבי אפרים למד בנעוריו מפי שניים מגדולי המדינה. הגה"צ יונגרייז זצ"ל, הג"ר יהודה גרינוולד זצ"ל. אולם את רוב חכמתו קיבל בישיבת חוסט אצל רבו המובהק בעל "ערוגת הבשם" זצ"ל, שם הצטיין בהתמדתו בחריפותו ובבקיאותו עד שהוכתר בכינוי "ראש הישיבה" (כמקובל בעת ההיא בישיבות הונגריה לקרוא בשם זה למצוין שבתלמידים), ועד שהוסמך להוראה מגדולי הדור. במיוחד היה ידוע כמי שנהירין לו כל שבילי הלכות מקואות, אשר למד ביגיעה רבה ביחד עם הגה"צ רבי אהרלי ראטה זצ"ל בעל "שומר אמונים", ועוד יותר

הרב בימי נעוריו.

העריצוהו כלם מחמת יראתו הקודמת לחכמתו. כשהגיע לפרקו בחר בו חתן לבתו הגה"צ רבי משה פורהנד זצ"ל, בעל "אהל משה", ששימש לפנים רב לקהילה קדושה בעיר נייטרא, ומשם נקרא בשנת תרע"ג לכהן פאר ברבנות בעיר מאקווא. בעיר זו ישב הג"ר אפרים זצ"ל שמונה עשרה שנה בקירוב, כשהוא מרביץ תורה לעדרים בישיבה שיסד חמיו הגר"מ בעיר זו, עד שנתבקש בשנת תרצ"א לרבה של קהלת סעגדרא, ומשם היתה מצודתו פרושה על פני קרוב לארבעים ישובים שבסביבה.

משרטוטי דמותו בהקדמה לספרו המכר "עץ אפרים" מצטייר ועולה שיעור-קומה של גברא רבה הן בתתו דרך ונתיבה במים עזים של תורה, בפני תלמידים מקשבים, הן כשמתחסד עם קונו בעבודת שמים כל ימיו ולילותיו.

חמיו הגר"מ פורהנד זצ"ל קיבץ וריבה פעלים לתורה בישראל יותר מששים שנה, ושמו הטוב הלך לפניו בכל קהלות הונגריה, כאחד מגדולי עולם. בימי שחרותו יצק מים על ידיו של הגאון ממטרסדורף בעל "חתן סופר" זצ"ל, וכפי שסיפר הגרמ"נ — ממה ששמע מפיו — הרי "בכל דרשותיו ולימודיו עם תלמידיו, דמות דיוקנו של רבו החתן סופר עומד לפניו". כבר בימים ההם, כשלמד בישיבת מטרסדורף, נשאו לבו להזדכך בקדושה ובפרישות מעוה"ז, והיה מסגף את גופו בצומות עד שרבו הוכיחו על כך. רגליו הוליכו אותו להסתופף בצל צדיקים, וזכה להקביל פניהם של הרה"ק רבי דוד מטולנא זצ"ל, הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זצ"ל. בשנים מאוחרות היה מקושר מאד אל אדמו"רי בית בלז, ונתקיימה בו ברכת האדמו"ר רבי יהושע'לי זצ"ל, שירחיב ה' גבולו בתלמידים הגונים — כל הימים שכיהן ברבנות, בנייטרא ובמאקווא, היה תופש ישיבה והעמיד מאות ואלפי תלמידים לתורה וליר"ש. בהקדמה לספרו "אהל משה" על התורה, ובהקדמת נכדו הגר"ש למברגר שליט"א מקרית-אתא לספר "חיי משה" (נספח לספר "עץ אפרים" מחותנו הנ"ל), ניתן ללמוד על הלכי נפשו וגדולתו בתורה ובצדקות, בהרבצת תורה ובהעמדת הדת על תלה, כחד מקמאי, התלמידים שיצאו מישיבתו, ומהם שכיהנו אח"כ בקהלות חשובות, העידו על גדולת רבם כעיסה על בתחתה. הגעגועים הבוערים בלב השרידים לתקופה המאושרה ההיא, בהלו נרו עלי ראשם, כפי שניתן לראות בעליל בהתאספם מדי שנה ביומא דהלולא שלו (י"ז בסיון), נותנים לנו מושג כלשהו על מדת ההתקשרות הנפשית שבין הרב לתלמידיו.

כיון שנכנס הגרמ"נ למשפחת רם זו, הועיד אותו חמיו זקנו הגר"מ פורהנד ל"רב הצעיר" של קהלת מאקווא, והסמיכו אל שולחנו. קרוב לשמונה שנים לא זזה ידו מתוך ידו, והיה ממלא בהסכמתו חלק נכבד מתפקידי הרבנות וההוראה, יושב על מדין ומשיב לשואלים, עם שהוא משתתף בהרבצת תורה לתלמידי הישיבה במקצועות שונים. כבר אז, באברכותו, קרן מאישיותו אור נערב. בשיחו ושיגו עם בעלי בתים בקהילה, כמו בשיעורי גפ"ת שלמד עם צעירי הצאן, הדליק בנשמותיהם נר־תמיד של אהבת תורה ויר"ש. קהל יהודי מאקווא התכבד ברבו הצעיר והתפאר בו, לא בכדי כתב הגר"מ פורהנד זצ"ל בצוואתו, בנוגע לירושת כסא הרבנות שלו, את המלים הבאות: "אח"כ נוצר תאנה יאכל פריה הרב הגדול בתורה וצדקות התה"ב טובא ישב על כסא הוראה פה מהר"ר משה נטע נ"י יחזור".

ובימי עברה, כשמפני הרעה נאסף האי צדיק וקדוש, בשנת תש"ד נשאו כל יהודי מאקווא את עיניהם אל הגרמ"נ שיאות לקבל עליו המשרה כממלא מקום הגר"מ פורהנד זצ"ל. הוא התפלא מאד עליהם, שחושבים ברצינות למנות רב לעדה בימים טרופים, כשרואים בבירור שאין עוד סיכוי להישאר במקום והקהילה עומדת על סף חיסולה? אולם הפרנסים השיבו לו, כי היא הנותנת, יהודי מאקווא זקוקים במצב נורא כזה לרועה נאמן ומסור, ומי כמוהו! מאז ועד סוף ימיו ראה את עצמו קרא ע"י ההשגחה העליונה להיות "רב להושיע" בזמנים קשים, להיות רבן של כל נשברי לב ולהחיות רוח שפלים, כי זה הדבר שהשי"ת שואל ממנו בהתאם ליעוד המיוחד ע"פ שורש נשמתו.

לא ארכו ימים שבעה מהסתלקות ה"אהל משה", הגרמ"נ, זצ"ל בראש בני עדתו גורשו על־ידי הצוררים למחנות כפיה והשמדה, היכן שנרדפו והושפלו עד דכא, הרבה מהם הומתו עקה"ש. מסופר, כי עמדה ליהודי מאקווא זכות רבם הגר"מ פורהנד זצ"ל, אשר בימיו האחרונים הבטיח שיפעל בעדם טובות כשיעלה למרומים ורמז בלשון סתומה כי "היבאן שפי" (מנהל הרכבת) ילוך את המסע כטוב. איש לא ידע אז לסוף דעתו. אולם אח"כ כשהובילו אותם בקרונות המות אל גיא־ההריגה באושביץ, ובאמצע הדרך נאלצו הרכבות להיעצר בגלל הפצצות מן האויר על מסילת הברזל, ההודות לעצירה זו היו למרבית בני הקהילה חייהם לשלל — אז זכרו את אמירתו המופלאה של רבם הצעיר, שלא פסק מלגונן עליהם בזכותו, גם אחרי שעזב את ארץ החיים. אפס כי הגרמ"נ זצ"ל מאז ואילך, גם אחרי השואה, חי כולו במצב נפשי של קידוש השם, כמי שנתקדש בקדושת העקידה — עולה תמימה וכליל לאישים. בספר תשב"ץ מובא בשם מהר"ם מרוטנבורג, כי הרבה יהודים נהרגו בשעת הגזירה עקה"ש והרבה גמרו להרג ונוצלו, וכפי שגילה לו בחלום אחד מן ההרוגים זכו אף הניצולים שיהא חלקם בג"ע עם ההרוגים, אלא שהללו קיבלו גם שכר מיוחד בעד היסורים שסבלו. הרב ממאקווא זצ"ל אף ששרד בחיים, בנס ופלא, הנה לגופו של ענין קידש את השם ביחודא שלים ביחד עם כל ששת מיליוני הקדושים שהומתו בפועל. כל הקורא את רשימותיו מן הימים ההם (שנכללו בקונ' "כלי גולה") מתוודע באמצעותם להלכי נפשו וכיצד השקיף על הזוועות במבט עילאי, שלא מעלמא הדין. יתירה מזו: מלבד שנצרף והזדכך בכור־האימים של השביה בידי הנאצים ימ"ש, עוד עלה בחלקו להיות רב להושיע, כשהציל יהודים ממות בטוח. כשעבד ביער סמוך לוינה, ביחד עם המון עובדי־כפיה מאחב"י, נידונו שניים מהם לתליה בעון גניבת לחם, שם הגרמ"נ את נפשו בכפו והלך אל מפקד המחנה להשתדל בעדם שיחוס על חייהם, וה' נתן חנו בעיני הצורר שקיבל את הסבריו המתוחכמים תיאות לבטל את העונש "וב"ה שניהם שרדו בחיים לאורך ימים טובים". אף כאשר האשימו את כל היהודים שעבדו באותו יער, שקשרו קשר ואותתו לקומוניסטים, והמפקד הגרמני חרץ את דינם להישלח למקום שממנו לא חוזר איש, הרהיב עוז הגרמ"נ וצעד קדימה בהכריזו שהוא נשבע כי אין לו ולחבריו דבר עם הקומוניסטים, ובהוסיפו דברים של טעם להוכיח את טענתו, עד שהמפקד ("בפנים רציניות ונדהמות") נסוג בו מן הרעיון השטני והניח להם. "עד היום" כותב הגרמ"נ ברשימותיו "בכל עת שמקרה זה עולה לפני תמה אני, מהיכן היה העוז והאומץ לדברים אלו. ועוד יותר לנס שהתחולל לפנינו ופדה אותנו ממות לחיים".

אחרי השחרור מידי הנאצים ימ"ש חזר הגרמ"נ לעמוד על משמרתו בק"ק מאקווא, ללמוד וללמד, לנהל ישיבה ולרעות את צאנו השרידים בדרך התורה והמסורה תחת השלטון הקומוניסטי. קרוב לתשע שנים הוסיף לשמור על הגחלת, בחירוף נפש, עד בוא היום הגדול בשנת תשי"ב כשנפתחו לפניו שערי העליה לארצנו הקדושה.

בפלטרין של מלך

מיום שעלה להר הקודש החלה תקופה חדשה בחייו של הרב דמאקווא זצ"ל, החלו ימים גדולים של עליית נשמה, שנמשכו ברציפות כשלושים שנה. המושג של חיים רוחניים עלי אדמות בא עכשיו אצלו לידי מימוש בפועל כדברי ריה"ל "חיי נשמות אויר ארצך". כל הקרב אליו אחרי שהשתקע בארץ הצבי, אם הכיר אותו מלפני כן, הבחין בבירור כי "פנים חדשות באו לכאן" כמי שנולד מחדש.

בימים הראשונים לבואו התגורר בירושלים, ואותה איוה למושב לו, אולם כשבאו אליו יהודי כפר אתא בהפצרות שיטיל אדרתו עליהם — אחרי יציאת רבם הקודם הגר"ב מבלוך זצ"ל שעבר ל"קוממיות" — ביטל את דעתו מפני דעת גדולי הדור, ובראשם האדמו"ר מבלז מהרי"א זצ"ל, אשר מקדמת דנא היה מקושר אליו, ואשר זרזו לקבוע את משכנו בכפר אתא לטובת הרבים. כאן פתח את בית מדרשו, ואת ישיבתו הגדולה, שנקראה לימים על שמו "נחלת משה" (ומוסיפה להתקיים עד עצם היום הזה בראשות בנו ממלא מקומו רבי שמעון שליט"א). מכאן שלח את חיצי השפעתו וקרני אורו למרחוק. הקהילה הקדושה שובתה בו, נתברכה ברב גדול משיעור־קומתם של גדולי הדור הקודם. שכיבד כראוי את תומות הדת וכל מילין דמתא העמיס על שכמו. מאות התלמידים שלמדו בישיבתו, פרחי תורה ואברכים, קיבלו מפיו תורה כנתינתה עד שנעשו בעצמם בעלי תריסין ויודעי בינה לעתים. כל מבקשי דת ודין מקרוב ומרחוק, רבנים ובעלי־הוראה, שהחליפו עמו שו"ת בכתובים וביקשו הכרעתו בהלכות החמורות, הראה להם פנים מסבירות כאחד מגדולי הפוסקים והעמיק מעינו לחשוף מרגניתא מתותי חספא כפי שרואים בקרוב ל־800 תשובות שהשאיר אחריו ברכה בכל ד' חלקי שולחן ערוך. גם הגיגי רוחו בתורה שבכתב, או חידושי הרעיונים בדרך פרד"ס, אשר יכילו הרבה יריעות ומגילות, המה פירות שנשתבח בהם בארץ ישראל — ועתידים בני הדורות הבאים להיות נזונים ומתפרנסים מהם, ת, כשפע רב, כשיופיעו בדפוס בס"ד.

ברם, עיקר גדולתו לא התבטאה בתפקידים שמילא, ובאוצרות הרוח שבכתב בעין טובה לנצרכים. אלא בו בעצמו. עין־בעין ראוהו בני סביבתו, בני בינה, כשהוא דבוק ביוצרו ללא הפוגה והיסח הדעת, ומצטייר בעיניהם כנשמה בלבוש של רמ"ח ושס"ה. די היה להעיף מבט על קלסתרו, אחוז להבה בכל עת, כדי לראות אף בעינים גשמיות כי יש לו זיקה קלושה מאד לענינים גשמיים. מספיק היה להחליף עמו מלים אחדות כדי להיווכח שמשתייך לעולם אחר, כל שיחו ושיגו בגבהים, כל מושגיו אינם חופפים את עולם החשיבה והרצונות של אנשים מן המצר. כשעמד בתפלה, ראית בעליל שהוא כמדבר אל השכינה הקדושה נכחו, כעומד לפני המלך בשמים. כשהתעסק בחפצי שמים, בקיום מצוה חביבה בשעתה, היה צף ועולה בזכרון כמו מאליו הדימוי עם הכהנים משרתי עליון כשעסקו בעבודה במקדש.

האנשים שנפלה בחלקם הזכיה לשהות במחיצתו, יכולים היו ללמוד מכל תנועה ודיבור, מכל פעולה ומעשה, אפילו מכל הבעת פנים, הרבה יותר מאשר ילמדו מתוך הספרים. הוא חינך בעצם הוייתו ליהדות פילאה, לשמירת כל קוצו של יו"ד ולמדת חסידות, לחביבות מצוה ולשמחה של מצוה, למדה נכונה בכל ענין תורשא, לחממות הנפש, ולאצילות המדות שבין אדם לחבירו. נהג היה להשגיב פלאים את מקומו של ה"חושן משפט" בחיי אדם מישראל. והידורו האישית המופתית בדיני ממונות היא מסכת בפני עצמה. הידורו הקדוקדי באופן קיצוני לקיים "ביומו תתן שכרו", ולא לנגוע חו"ו בפרוטה של הזולת, היו לנס. אמרו, מה שהיה ענין "שמירת הלשון" לחפץ חיים, היו לו הלכות חו"מ — אשכול שהרבה מגופי תורה נתלין בו. מרגלא בפומיה, שיש פרשה מפורשת בתורה, המלמדת אותנו כי האיש שאינו מהדר בממון הזולת סופו שיהיו ילדיו גויים רח"ל. (ר' איזוהי? זו פרשת עבד עברי, שנמכר בגניבתו, ורבו נותן לו שפחה כנענית).

אחד הגילויים הבולטים מגדולתו הוא היותו "בא בימים" תנפה נשמת-חיים בקדושת כל הזמנים המקודשים בשנה. מי כמוהו חי בכל חושיו את ההודיה העילאית של זמני רצון, כשיהודי מסוגל להתעורר מעפרות החולין ולהתעלות, מכח הקדושה השופעת בשעה זו ממעל. בני ביתו מעידים, כי הכנותיו לקראת שבת מלכתא החלו ביום שישי תיכף משעות הבוקר, ונמשכו ברציפות כל היום. עוד לפני חצות כבר חבש לראשו את השטריימל. היטיב את הנרות, לא היו יכולים לדבר אתו מאומה בעניני חול, ואש לפניו תלך ותלהט סביב. בחג הסוכות, לדוגמא, היה מעורר את השחר — ואת כל מי ששייך לחוג חיתנו והשפעתו — מגודל התשוקה לברך על נטילת לולב. ובאסרו־חג ממחרת שמחת תורה כלותה נפשו לקיים כבר את המצוה להניח תפילין אחרי שמונה ימים של הפסקה. עניני חנוכה, נרות והארות, התענגו מפיו החל מראש חודש כסלו. וכשממשמש ובא חג הפסח, המנשא בראש כל מועדות, התגבר וגאו רגשותיו עד לשיאי־שיאים. ההכנות החלו שבועות אחדים לפני המועד, כשהלהיב הלבבות מדי שבת בשבתו כי הנה קול דודי דופק. וכשעסק בהלכות הרגל שלושים יום לפניו, עבודה רבתי השקיע בשאיבת מים שלנו, בבדיקת החמץ וביעורו, באפיית המצות ערב פסח לשם מצוה, הכל מתוך גילה־ברעדה וביחודא שלים. וכל המסובין לשולחנו, שולחן גבוה, בליל הסדר, כשהיה מסיר המסוה מעל פניו, טעמו לפחות אחד מששים ממורא גדול זו גילוי שכינה.

מי מאתנו זוכר, למשל, כי ביום כ"ג סיון ניתנו להיכתב בימי אחשורוש האגרות השניות, ויאמר המלך למרדכי ולאסתר "כתבו על היהודים כטוב בעיניכם"?! הגרמ"נ למברגר זצ"ל חי בפועל את התאריך הזה בכל שנה מחדש, והיה מתמלא התרגשות מעצם החודיה במשך שבועות שלמים לפני התאריך הזה ולאחריו, כי הנה זה מועד קרוא להמתקת הדינים מעל ישראל קדושים ושייכתבו בעדם למעלה שטרי־זכות, וההוא שכל ישעו וחפצו לראות בטובתם של ישראל מרגיש את עצמו "מחותן" ביום כזה. כיוצא בו עוד ימים רבים בלוח השנה, ימי רצון וחדוה, יום חנוכת ביהמ"ק, יומין דהילולא של צדיקי הדורות, ושאר זמנים שהוזכרו במדרשי חז"ל ומגילת תענית — כל יום ועניינו, יום וסגולתו, שהיה מפכה בנפשו מעינות של אמונה ורגש עילאי, וההוא נהג בהם טובת־עין ומלחלח בהם גם את כל הקרב אליו לטוב לו. ככה חי הרב דמאקווא זצ"ל יום אחרי יום, שנה אחרי שנה, כשגופו מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה — עד בוא עת פקודתו. היו מגדולי ישראל שכינו אותו "יהודי שכולו שבת". אף הוא נתעלה וישב במתיבתא דרקיעא בעיצומו של יום השבת, כשהוא מעוטר במלבושי שבת, ואנפוי נהירין בזוהר שכולו שבת, אחרי שטיהר את עצמו בסליחין והשלים את נפשו לאלקים. כשם שהיה מופלא בחייו, כך היה מופלא בהסתלקותו מעלמא הדין, בבעין מיתת נשיקה, כפי שסיפרו לנו עדי ראיה. המילים האחרונות שחתם בהן את שיעוריו ברבים, בשחרית של אותו שבת לפני התפלה, מתוך ספר "ראשית חכמה", היו "מזמור שיר ליום השבת".

נגענו ולא נגענו בקצות דרכיו של הרב ממאקווא זצ"ל, אשר עם כל הגילויים מהוד אישיותו, עדיין מרובה הנסתר והמכוסה שבהם, ולא הספיקו אפילו גדולים וטובים לעמוד על סוף דעתו. מה נאה וההדור היה עולמנו, כשהתהלך בתוכנו האי שופרא, נפש נקי וצדיק. מה מאד התגבר החושך בעולמנו, כשנלקח מתוכנו מאור גדול זה. רק נעמות ורשפים מאשו הבוערת שנשתמרו בבית מדרשו, ובתורתו שבכתב, ובמורשה שבלבבות אשר יוסיפו להבהיל ולהנחיל בניו ותלמידיו הגדולים מרבבה, רק המה ימשיכו לנצנץ בעלטה הרוחנית של ימינו ככוכבי שחר.

זכותו הגדולה תעמוד לנו ולכל ישראל.

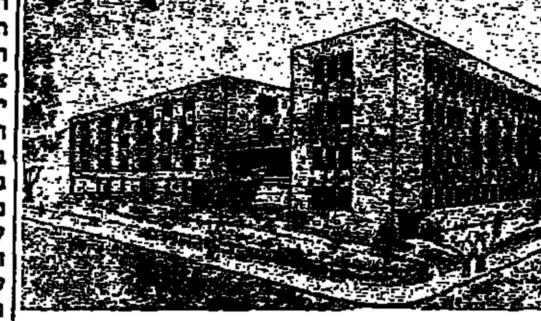

עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו

כתרים הרבה נקשרו לראשו של הרב ממאקאווא זצ"ל. אך מימד מיוחד בהכרת דמותו מקבלים אנו כאשר נתוודע כלשהו אל הלכי נפשו בתקופת ההשמדה של יהדי אירופא בידי הנאצים ימ"ש. הרב זצ"ל שבעצמו נלכד בשחיתותם ועבר כל מדורי גיהנום, ורק בנסי נסים שרד בחיים הזדכך ונצרף בכור היסורין השטני הזה מעבר לכל תפיסה אנושית. למרות התנאים האיומים שחי וסבל בהם, לא הסיח דעת אף לרגע מדביקות ומעבודת הבורא. התעלה בגיא צלמות לגבהים רוחניים לא נודעים, אשר מהם השקיף על הזוועות במבט עילאי, נשגב שלא מעלמא הדין, ופירנס בעוז רוחו גם את האנשים הסובבים אותו, קשה להעלות על הדעת, וקשה להאמין, שאדם ילוד אשה מסוגל בתקופת הנאצים להכיל בלבו הגיגים כאלו אשר הרב דמאקאווא זצ"ל העלה בספרו כלי גולה, והוא אוסף רשימותיו אשר כתב בעצם ימי האבדון בשבי ההיטלריסטים, ימ"ש.

הקורא ב"כלי גולה" תתגלם לעיניו דמותו של הרב זצ"ל כעין פסוק חי מתהילות בן ישי "עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו" כדיר למצוא אנשים דרי עילאה מסוגו, אשר מכיון שהושלכו לעמק הבכא קמו וישיתו אותו גופו למעיין חיים ששואבין מימיו להרוות ולהזין את החלק האלקי שבאדם במדה יתירה, עד שגם הגוף הגושני ינק ממנו חיות ותעצומות לעמוד בנוסל האיום של פגעי השואה, ועד שגם האנשים מסביב שלא הרקיעו לגבהים יכלו להתחזק ולהתעודד, מכח שאר רוחו השופע.

כשמעיינים בדבריו, ושמים לב לעובדא שבסך הכל הרב זצ"ל היה אז אברך צעיר בן שלשים בקירוב, היה מסוגל באותם תנאי זוועה להתרומם בהגעתו לגובה עילאי כזה, ובחירוף נפש לא חדל מעבודתו לאלקים במחשבה דיבור ובמעשה כאשר באמנה אתו, ולא ויתר מאומה אפילו מסדריו הרוחניים לחדש בתורה, ולדרוש ע' פנים בדין דאורייתא, מבלי להיזדרס כלשהו תחת אימי השעה, ולא נתקררה דעתו עד שהתאמץ להנציח את הדברים וסיכן חייו כדי לרשום את הגיגי רוחו למשמרת לימים יבואו, בהכרח מגיעים לידי התפעלות מעצם החזיון ומתחוור בעליל ששכנה בקרבו נשמה גבוהה מיחידי הדור.

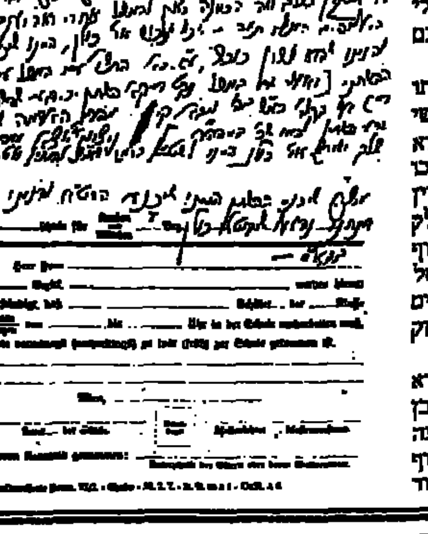

הרב שלום חיים פרוש

הרה"ק רבי יצחק יואל ראבינוביטש זצוק"ל האדמו"ר ממונוסטרישץ

שנה לפטירתו כ"ד מרחשון תשמ"ז

הילת קודש אופפת את הזכרון בגע קודש של שרפי מעלה ראשונים כמלאכים, אבות החסידות, אשר מפיהם אנו חיים ולאורם נסע ונלך עד ביאת ינון בזכות תורתם ועבודתם.

האדמו"ר ממונוסטרישץ הרה"ק רבי יצחק יואל זצ"ל היה באישיותו הזכה בבואה ודמות דיוקן של אבותיו הגדולים ראשי אלפי ישראל.

בן אחר בן לאיש אלקים קדוש רבינו גדליהו מלוניץ זי"ע בעל "תשואות חן" תלמידו המובהק של המוכיח מפולנאה בעל "קול אריה" זי"ע. מבני היכלא קדישא של אור שבעת הימים רבינו הבעש"ט הק' זי"ע.

אביו הרה"ק רבי גדליה אהרן הי"ד נספה על קידוש השם באומאן בני אב תרע"ט בפוגרום הנורא של המרצחים הארורים ימ"ש. שעשו שמות ביהודים עם פרוץ המהפכה הקומוניסטית.

זקינו, שהיה משרידי באותי קודשי דור העבר הוכתר בתואר: גאון ישראל וקדושו, ע"י הגאון האדיר רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל רבה של טעפליק ובסוף ימיו מעמודי ההוראה בירושלים עיה"ק, הגאון הקדוש רבי יהושע העשיל זי"ע ממונוסטשריץ בעל "דברי יהושע" על התורה, "תורת אבות" על מסכת אבות, "ילקוט יהושע" על אגדות הש"ס, תורת יהושע על הגדה של פסח ו"נחלת יהושע" על המועדים, מלבד כתבי יד רבים שלא ראו עדיין אור, על נושאים שונים.

בשנת תרע"ט בהיותו בגיל עשר נתייתם כאמור בצורה טרגית מאביו, ונתחנך על ברכי זקינו וכשעזב זקינו הגדול את ארץ הדמים — אוקראינה ונסע לארה"ב, לקחו עמו וטיפחו למלאות מקומו, כממשיך שושלתא דדהבא לבית לוניץ, קאנסטקוניבא, מונסטשריץ כשמעטרים אותו בנוסף לכך זכות זקיניו מאורי העולם בעל "אוהב ישראל" מאפטא זי"ע, ולמעלה בקודש הרבי ר' פנחס מקוריץ זי"ע ובעל "מאור עינים" מטשרנוביל זי"ע ועל כולנה רבינו הבעש"ט הק' זי"ע.

בתיאור רחב שבו מתאר את אישיותו הזוהרת של הגה"ק רבי יהושע העשיל, נינו יבלחטו"א הגאון החסיד רבי גדליה אהרן רבינוביץ שליט"א, הממלא כיום את מקום זקינו ואביו כאדמו"ר ממונוסטשריץ — בהקדמה לספר "דברי יהושע", הועלו קוים בולטים אודות גדולתו בתורה ועבודת השי"ת, בהנהגת הכלל, בהכתרתו המופלאה, ובקרבתו המיוחדת של גאון אדיר וצדיק בשגב זה, שזכות ראשונים לו, בחדירה לשממה הרוחנית של ארה"ב, לפני למעלה משישים שנה, בהפיצו ללא הפ אורה של תורה וחסידות עד יומו האחרון בב' ניסן תרח"ץ, בו עלתה נשמתו הטהורה לגנזי עילין ביום פטירתו של יהושע בן נון, אשר את שמו נשא עליו וכיהושע בשעתו פרץ את החומה האטומה שהפרידה בין ישראל לאביהם שבשמים בישימון הרוחני של אמריקה.

הנכד — ששתה בצמא את דברי זקינו — הרה"ק רבי יצחק יואל זצ"ל, קלט בקרבו את רוח הבושם של תורת זקינו, ונתקיים בו הכתוב: ואת צנועים חכמה, בהיותו כל ימיו נחבא אל הכלים, המסתיר בהנהגתו יותר מספריו של גדלות, הפועל גדולות ונצורות בכל השטחים. הכל בהצנע לכת ובחכמה עמוקה שקשה למצוא דוגמתה.

מיזוג של תורה ושלום

באוזן היה בשתיקה, ולא אחת אמרה שתיקתו, יותר מהרבה דיבורים, וניכר היה עליו אותו חן בו הצטיינו צדיקי טשרנוביל ואפטא, שהצפינו גדלות תורתם בקרבם פנימה, ורק כאשר זו עלתה על גדותיה, ניתן היה לעמוד באפס מה על המדה הגדושה של אותה גדלות בה ניחן.

בגיל צעיר ביותר הוסמך להוראה על ידי רבותיו הגדולים, הגאון רבי משה ראבינוביץ זצ"ל שכיהן עוד כרבה של קאלינבלאט ברוסיה ועוד וכן הגאון האדיר רבי שמשון אהרן פולונסקי זצ"ל מטעפליק, שהכתירוהו בתוארים מופלגים ביותר, למרות היותו צעיר לימים.

בין היתר העידו עליו שהוא גדול בהוראה "כאחד המורים המובהקים בישראל, וגם הוא חכם ומבין מדעתו להבין הסתומות מן המפורשות, לעסוק לישא וליתן כדרכן של חכמים" בציינם כי "אשרי העיר שתזכה לקבלו לרב ומורה, כי תוך מגדולתו בתורה"ק, מדותיו תרומיות והוא איש מצויין במעלות".

לימים נשא ונתן בהלכה עם גדולי ארה"ב המפורסמים ביותר כמו הגאון האדיר רבי משה רוזן זצ"ל בעל "נר הקודש" והגאון הנודע בשם מבי"ט רבי משה בנימין טומשוב זצ"ל בעל שו"ת "אבני שהם" [illegible] הירחון התורני "יגדיל תורה" בסלוצק יחד עם הגאון האדיר — מגדולי ראשי הישיבות בעולם — מרן הגרא"ז מלצר זצוק"ל רבה של סלוצק. כיהן ברבנות בארה"ב בשנות העשרים לחייו, בקהלות חשובות ואף ניהל ישיבה לתפארת אך כאשר נסתלק זקינו בעל "דברי יהושע" בשנת תרח"ץ — הוכתר כממלא מקומו למרות שלא מלאו לו עדיין שלושים שנה, בהתאם לרצון וצואת זקינו הגדול.

אופייני למהלך רוחו האצילה והנהגתו בעניני ציבור ובכל מה שנוגע לדאגות הכלל ניתן למצוא באחד המאמרים שנתחבר בכתי"ק אשר נאמר על ידו בסמוך לפטירת זקינו בסיום ששה סדרי משנה לעילוי נשמתו, בשנת תרח"ץ.

בסיום מסכת עוקצין אמר רבי יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, והדיוק הוא על כפל הלשון: צדיק וצדיק, ובסמוך אומר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, ומהו הקשר בין שני המאמרים.

וביאר הרה"ק רבי יצחק יואל ממונוסטשריץ זצ"ל ביסוד דבריהם ז"ל (משנת רבי אליעזר פ"ד) כי לכל המדות שבעולם יש קצבה, חוץ משתי מדות התורה והשלום שאין להם קצבה, ומוכח כי תורה ושלום קשורים ואחוזים זה בזה, ושכר התורה הוא השלום, ושכר השלום — תורה. היינו ששכרו של הקב"ה הוא מדה כנגד מדה, וכאשר האדם עושה דבר שיש לו קצבה, הרי הוא נותן שכרו באותה מדה שהיא קצובה, אך אם עבודתו היא ללא קצבה, אזי גם שכרו הוא ללא קצבה.

לאור האמור מובן כפל הלשון: לכל צדיק וצדיק. רמז לשתי הבחינות זו של תורה והאחוות של שלום, שהצד השוה שבהן הוא שאין לשתיהן קצבה; ושכרם הוא ללא גבול וזהו הסמיכות של: לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שהרי לכאורה יש כאן סתירה, כי כלי הוא סמל לצמצום, שהרי הכלי הוא מוגבל, ואילו מדת השלום היא ללא קצבה, ואיך ניתן לצמצם את השלום ולהגבילו בכלי.

ברם היא הנותנת, מאחר שברכתו של הקב"ה היא: והריקותי לכם ברכה עד בלי די, כלומר, ללא קצבה והגבלה, לפיכך אין בעולם כלי שיוכל להחזיק לברכה זו שהיא ללא גבול, אלא השלום שאף הוא אין לו קצבה, ועל ידו ניתן לברכה שתחול על האדם ללא הגבלה כלל.

במאמר זה קיפל האדמו"ר זצ"ל את כל משנת חייו. שהיתה שזורה מחוטים כפולים של תורה ושלום, בהיותו כל ימיו איש השלום והאחוה, בהתאמה מוחלטת לדעת תורה טהורה ברוח אבותיו אוהבי ישראל האמיתיים.

עליו ניתן להמליץ את הכתוב: אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם, ואף על פי כן: בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מיליהם. בהיותו הולך לפעילות ההצלה בתקופת השואה האיומה, במסגרת תפקידו כמזכיר אגודת האדמו"רים באה"ב עבודתו הק' היתה שלובה יד ביד עם נשיא האגודה כקש"ת האדמו"ר הקוה"ט רבי מרדכי שלמה מבויאן זי"ע. בכך הוללו גדולות ונצורות בשטחי ההצלה. אין לשכוח כי כשנוסדה אגודת האדמו"רים באה"ב, היתה צריכה להילחם על קיומה נגד רוח ההשכלה והציונות שמשלה בכיפה באותה תקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה בארה"ב, ואת המלחמה הקשה ניהל נשיאה אז האדמו"ר בעל "דברי יהושע", ואילו לאחר מכן המשיך בפעילות נכדו המנוח מי שמילא את מקומו כאדמו"ר ממונוסטשריץ הרה"ק רבי יצחק יואל, בתור מזכיר אגודה זו, בנוסף לכך היה מפעילי אגודת הרבנים וחבר ועד ההנהלה שלה.

מסר נפשו על הקמת מקואות טהרה, הודות לפעילותו נהפכה שכונת מגוריו באיסט פלעטבוש — שהיתה שוממה ברוחניות — למקום ישוב של חרדים ושומרי תורה.

נודע ומפורסם בנקיון כפיו, וכאשר אחרים מכרו את בתי הכנסת במקומות שעזבו אותם, ויתר על הון עתק באמרו כי חלילה לו להפוך מקום קודש למקום של תיפלות וע"ז, כפי שבעה"ר הורגל שם.

ורצון יראיו יעשה, והעיריה המקומית הרסה את ביהכ"נ העזוב, ולא חולל המקום הקודש בידי זרים ויהי למופת.

הושיבו ישיבה על קברו

לא נאמרה בו בהרה"ק רבי יצחק יואל מיתה, כי זכה להותיר אחריו בן גדול בתורה ובחסידות. הגאון החסיד רבי גדליה אהרן רבינוביץ שליט"א שהוכתר ביום פטירת אביו כ"ד מרחשון תשמ"ז למלאות מקומו.

הגאון רבי גדליה רבינוביץ שליט"א — מגדולי גדולי ישיבת רבינו חיים ברלין, שימש כראש הישיבה בשיקאגו, ונודע בגאונותו ובצדקתו כאיש האשכולות. בקיץ האחרון זכה להציב ניר לזכר אביו, בהקימו כולל אברכים מצויינים לתפארת, על שמו "אהלי יצחק" בתוככי עיה"ק ירושלים — בין חומותיה העתיקות — וקול התורה מהדהד בעיר שהתורה לה יהיה לשם ולתהלה.

בנו המצויין הרה"ג רבי נחום צבי שליט"א, עומד לימין אביו הגדול שליט"א בכהנו כרב בית המדרש של זקינו בקנארסי שבברוקלין, לשמחת לבם של מאות חסידי ואוהדי האדמו"ר ממונסטשריץ זצוק"ל.

האדמו"ר הנוכחי שליט"א שקבע דירתו בירושלים העתיקה, קשור אליה בעבותות אהבה בהיותו נשוי לנכדתם של גדולי עיה"ק ירושלים הגה"ק רבי צבי מיכל שפירא זי"ע הגאונים המפורסמים רבי יצחק יעקב וכטפיגל זצ"ל ורבי משה שפירא זצ"ל יליד ירושלים כבנו של הצדיק המפורסם רבי בן ציון שפירא זי"ע ורבה של אטלנטיק-סיטי שבארה"ב.

תורה מהודרת כל אכסניה שלה. והשילוב הנעלה של תורה ושלום שאין להם קצבה. עולה ופורח בבית המדרש "אהלי יצחק" לכבודה של תורה. ולתפארת החסידות המקורית של בעל "תשואות חן" זי"ע בין תכר גאון הדורות

המשך בעמ' י"ד

אתה זקוק לרכב למספר ימים/שבועות!
לסוויפט יש מספר רעיונות חדשים בשבילך!
★ מחירים ועסקאות תפורות לצרכיך.
★ השכרת רכב ללא חיוב שבת. (מינימום 3 ימי השכרה בפועל)
★ שי לכל שוכר. ★ רחיצה שבועית על חשבוננו.
★ השכרה בירושלים והחזרת הרכב בת"א (ולהיפך).
★ וכמובן...השרות של סוויפט שבגללו תחזור אלינו...ותחזור...ותחזור...
swift rent a car
השכרת רכב סוויפט
תל-אביב: רח' הירקון 167 טל. 03-284505, 295819, 291112/3/4
ירושלים: רח' המלך דוד 8 טל. 223224, 02-221588
סוויפט. לשכור ולחזור
מקבוצת מרחב מ.נ.פ. בע"מ

תוצאות ועידת הפיסגה הערבית נותנות לחוסיין מנדט להמשך הדיונים לקראת הדברות עם ישראל

מאת א. פאר סופרנו הצבאי

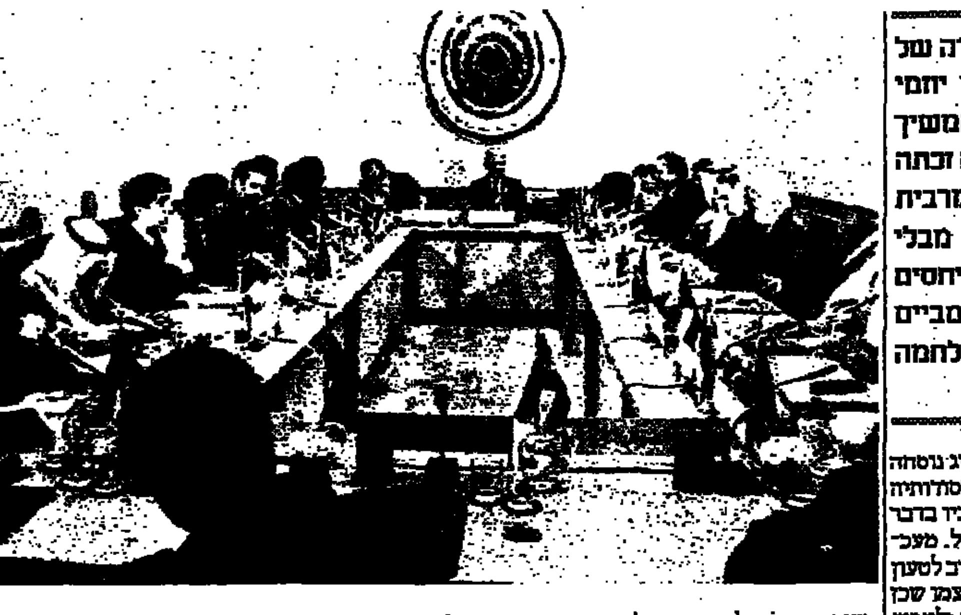

ועידת הפיסגה הערבית שדיוניה נסתיימו שלשום ברבת־עמון ננעלה בשורה של החלטות חלקן גלויות וחלקן חשאיות. אך ככל הידוע עתה השיגו שני יוזמי הכינוס הזה חוסיין ומובארק את שרצו. ירדן קבלה רשות מלאה להמשיך במאמציה לכינוס ועידה בינלאומית שתוביל לשלום במזרח התיכון ומצרים זכתה בהכרה, גם אם לא מלאה, דבר שמבטיח לה את חידוש היחסים עם מרבית מדינות ערב, שנותקו אחרי חתימת הסכמי השלום בקמפ־דיוויד וזאת מבלי שנתקבלה דרישת המדינות הקיצוניות שבתמורה לרשות לחדש עמה היחסים עליה לסגת מהסכמי השלום עם ישראל. אך למרות שמרבית הדיונים הפומביים לפחות, עסקו בבעיות אלו, במציאות העיבה על המתכנסים יותר מכל המלחמה המתמשכת במפרץ והאיום האיראני על העולם המוסלמי.

ועידה מוצלחת שכל הצדדים יצאו ממנה מרוצים — במשפט זה ניתן לסכם את תוצאות ועידת הפיסגה הערבית שננעלה שלשום ברבת־עמון. איש מהמנהיגים הערביים לא קיבל את כל מה שהוא רצה, איש לא יצא מאוכזב ורק בעתיד ניתן יהיה לדעת אם ההחלטות שונות שנתקבלו בכינוס זה תהיינה להן משמעות.

היתה זו ועידה שהוגדרה ככינוס חרום, היום כשבעולם הערבי מדברים על נושא דחוף, אין זה הנושא הישראלי אלא המתחולל במפרץ הפרסי. שם נערכת מלחמה עקובה מדם שלתוצאותיה יכולות להיות השלכות על מדינות ערביות לא מעטות ומנהיגי הארצות האלו באו לכינוס בהחלט מודאגים.

חוסיין הבין שהעיתוי לכינוס הועידה עכשיו הוא טוב שכן במפרץ הגיעה ההסלמה לרמת סיכון גבוהה ביותר, הסכסוך עם ישראל נקלע למבוי סתום ובעולם הערבי השכיחו 10 השנים שחלפו מאז נחתמו הסכמי קמפ־דיוויד את שהיה שם ונוצרה האפשרות להציע את חידוש היחסים עם מצרים. חוסיין פעל במהירות ומנהיגי הארצות הערביות באו לביתו.

מה רצה כל מנהיג שבא לירדן ועם מה הוא יצא?

חוסיין מלך ירדן, המארח בא לועידה עם שורה של תקוות. חלקן אישיות — של ארצו, חלקן שייכות לתחום הפעילות הבינלאומית שלו כמי שרוצה להצטייד כמתווך ומגשר בעולם הערבי האדם הדואג לידידו הקרוב חוסני מובארק נשיא מצרים.

לירדן רצה חוסיין להשיג את ההכרה הכלל־ערבית שהיא זו האחראית לטיפול ביהודה ושומרון וכי מותר לה לקדם את תהליך השלום באמצעות ועידה בינלאומית שבה תנגן כינור ראשון בייצוג תושבי יהודה ושומרון. לעולם הערבי רצה חוסיין להוכיח שיש בכוחו להביא לחידוש הסולידריות הבין ערבית שנפגעה קשות בשנים האחרונות כתוצאה מערעורים פנימיים, והבט על רקע של תמיכה בצדדים השונים הנוטלים חלק במלחמת המפרץ או קשורים למלחמת לבנון.

חוסיין השיג הרבה אך לא כל מה שרצה. הוא קידם את חידוש הסולידריות ולעצמו השיג נוסחה לא ברורה לגמרי אך ביסודותיה קבלת לגיטימציה למהלכיו בדבר תהליך השלום עם ישראל. מעכשיו לא תוכלנה מדינות ערב לטעון שחוסיין פועל על דעת עצמו שכן הוא זכה למנדט להמשיך ולחפש נוסחה שתוביל לכינוסה של ועידת פיסגה באזור.

מלך ירדן ציפה שיותר עם המנדט יאמר שהוא זה שייצג את הערבים במו״מ וכבר הסכין עם התוספת שבמשלחתו יכללו פלשתינאים אנשי אש״ף, אך זאת הוא לא השיג.

הועידה החליטה שאש״ף הוא הנציג הלגיטימי והבלעדי של הפלשתינאים. מה כן השיג חוסיין בחלק זה: הגדרה המציגה את ארצו ואת אש״ף כשותפים רק שבמידה מסויימת לא רק אש״ף יהיה הנציג אלא גם ירדן וגם ויתור ניכר שעשו ארצות ערב. חוסיין גם רצה שכל הנושא יבוא תחת הכותרת: הסכסוך הערבי־ישראלי ולא קבל זאת והועידה הסכימה להגדרה "הסכסוך הפלשתינאי־ישראלי".

ירדן מרוצה שכן בהחלטות אין סעיף המדבר על מתן זכות להגדרה עצמית לפלשתינאים כדרישת אש״ף ומדינות קיצוניות וכן נכלל סעיף כי הועידה מטילה על חוסיין לעמוד בקשר עם האפיפיור בעניין מעמדה העתידי של ירושלים. חוסיין לבדו ולא ערפאת.

מצרים יצאה מהועידה עם הישג מכובד למרות שזה לא מה שהיא רצתה כמבט של תקווה למקסימום. הנשיא חוסני מובארק היה רוצה שהועידה תחליט כי קהיר מוזמנת לליגה הערבית בלא כל תנאים, דבר שהיה מאפשר לו לשוב מיד להנהגת העולם הערבי. במקום זאת החליטה הועידה כי מדינות שתרצנה תוכלנה לחדש את היחסים הדיפלומטיים עם קהיר. סעיף זה התקבל מבלי שהתקבלה דרישת סוריה להתנות את חידוש היחסים עם מצרים בנסיגה של מובארק מהסכמי קמפ־דיוויד. ההסכמים שנחתמו איפה, השבוע לפני 10 שנים, נותרו בעינן וניתנה הרשות לחדש את היחסים, אך מצרים לא התקבלה עדיין בחזרה, לליגה הערבית. גם כאן הישג אך לא מלא, שכבר בא לידי ביטוי בהודעת סעודיה, מדינות המפרץ ואחרות על חידוש מידי של הקשרים הדיפלומטיים עם קהיר.

ראש אש״ף, ערפאת בא לועידה עם תקוות רבות. בסיום הועידה יצא עם משהו אך בוודאי לא עם מה שרצה. הוא חידש את היחסים עם ירדן והוחיד את המשכן לפגישה נוספת שתהיה בתוך החודש הקרוב, הוא שוחח עם הנשיא הסורי והוא הצליח למנוע בעד ירדן שתשאר הגורם היחיד המוביל בהכנות ובהשתתפות בכל הרכב של ועידה בינלאומית שתעסוק בסכסוך הישראלי־ערבי.

נשיא סוריה האפז אל אסאד, בא לועידה עם שאיפות רבות שעיקרן מניעת דברים מאשר השגתן. הוא בא כדי לשמור על הקשר עם העולם הערבי אחרי תקופה ארוכה של בדידות ובידיעה שמצבו הכלכלי הקשה מחייב אותו לשמור על חברותה של סעודיה במסגרת ברית המדינות הערביות שכן אם לא יעשה זאת דיבורם בשל כך ל"פיצוץ" הועדה ינקמו בו מדינות הנפט בצמצום התמיכה וזו מכה שקשה לו יותר מכל.

אסאד בא איפה עם הרצון למנוע בכל מחיר את שובה של מצרים לחיק הליגה הערבית, הוא תכנן למנוע את חידוש היחסים עם קהיר והיא בא בתקווה לראות מה הוא יכול לתרום לקידום השלום בין איראן לעיראק, ביודעו שקשריו עם טהרן הדוקים והוא בעימות עם עירק, שכנתו ממזרח.

נשיא סוריה, כמו כל היתר, לא

(המשך בעמוד י״ב)

וכל נתיבותיה שלום

מכתב גלוי לידידי מאחורי ההגה

ידידי היקר

כבר זמן רב שברצוני לשוחח אתך, אבל עד עכשיו לא אזרתי אומץ. אני פונה אליך כ״ידידי מאחורי ההגה״, אולם בכל זאת, אינני מצפה שתחשב מאחורי ההגה בשעת קריאת מילים אלו, למרות שאני מכיר את הרגלי הנהיגה שלך וזה לא היה מפתיע אותי כלל. הרבה פעמים התנהגותך מאחורי ההגה מעציבה אותי, ובכל זאת עדיין אני רואה אותך כידיד.

אתה בודאי, תמה למה בחרתי את הבמה הזאת כאמצעי לבקר את הרגלי הנהיגה שלך. אך זה בדיוק הענין. לפי עניות דעתי — לנהיגה ברכב יש יכולת השפעה על כל כך הרבה אנשים אחרים וללא ספק היא נושאת בחובה אחריות עצומה כמצוות התורה.

אני מתכוון לחיוב של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" או לנפשות אחרים", שזה דבר מובן מאליו (למרות שלמרבה הצער נשכח דבר זה לעתים קרובות), אני מתכוון למשהו שונה לחלוטין.

מה בעצם מפריע לי? אתן לך דוגמא: לפני כמה ימים נסעתי באוטובוס כשבאופן פתאומי הפעיל הנהג את הבלמים, בגלל שאתה הגחת ברכבך מרחוב צדדי, זאת אומרת עברת את תמרור ה"עצור" והיית כבר באמצע הצומת. לא הותרת ברירה לכלי הרכב בתנועה אלא לתת לך לעבור. למרות הבקורת אני מוכרח לציין אותך לשבח בעד אומץ לבך, סוף כל סוף תאר לעצמך שהיית נפגש בנהג חמום מח שאולי..., אבל אין פרסים על נהיגה עוורת. פעם ראיתי מישהו אחר מבצע מעשה קונדס דומה והיו לו ילדים במושב האחורי, צעקו לו "מילא אתה מוותר על חייך אבל מה עם הילדים?"

אך נחזור לאוטובוס. אני עמדתי בחלק הקדמי של האוטובוס וראיתי איך שאתה מביט קדימה בהתעלמות מוחלטת מהצפירות שעוררו מעשיך. היה לך יותר קל לאטום אזנך ומחוץ למה שמתרחש מסביב, משהיה לי להתעלם מהערת הנהג "הוא כמו כל שאר ה..."

לשמע מילים אלה הרגשתי שלא בנח ונזכרתי בעוד מקרה שבו היית מעורב.

היה זה בערב שבת, גם אז נסעתי באוטובוס שנאלץ לעצור מאחורי רכבך אותו החנית במקום אסור לחניה, מול מסעדה שבה קנית אוכל לשבת. צפירות הנהג נפלו על אזניים אטומות. (לא יכולת לשמוע את התגובות הנרגזות של הנהג והנוסעים, אבל למרבה הצער אני כן שמעתי).

לא היתה אפשרות לנסוע בנתיב הנגדי בשעת הפסקת התנועה, משום שחנה שם כלי רכב אחר, רק אחרי כמה רגעים, כשהתפנה המסלול הנגדי יכול היה הנהג לנסוע.

* * *

האמן לי ידידי אני מנסה תמיד לדון כל אדם לכף זכות. אולי, במקרה הראשון שהזכרתי, מהרת לעשות איזה מעשה חסד או איזה מצוה, ובמקרה השני היה זה בערב שבת, יום עמוס ומתיש שאין דומה לו בשום תרבות אחרת. חוץ מיהודים מי יכול להבין את הביטוי "יום שישי קצר", ואני מודע לעובדה שמציאת מקום חניה בשכונות שלנו היא משימה קשה ביותר.

בכל זאת אין ספק שלא צדקת בהתנהגותך לפי אמות מדה תורניות.

תרשה לי להביא עוד מקרה, אולי קצת קיצוני כדי להבהיר בצורה יותר טובה את עמדתי.

ידיד שלי עמד בפנת הרחוב, בערך כחצי שעה לפני הדלקת נרות שבת, פתאום הגיחה מכונית מהרחוב השני וכמעט פגעה בילד קטן. ידידי צעק לעבר הנהג שיאיט את מהירות נסיעתו וקבל תשובה: "אבל כמעט שבת"... אמנם אין אני מעמידך באותה רמה כאותו טפש. לכל אדם שמבהיר הצהרה כזאת, אחר כמעט אסון, יש בעיה יותר חמורה מהרגלי נהיגה רשלניים.

אולם הבה נבחון את קו המחשבה של אותו אדם. אותו אדם הרגיש (או לכל הפחות טען שהרגיש) שלמרות הסכנה שבדבר הוא מוכרח להגיע הביתה במהירות כדי לא לחלל את השבת (במקרה חרום האם לא היה ביכולתו להחנות את הרכב וללכת ברגל?), בעוורונו הוא התעלם מסכנת גרימת טרגדיה למען בצוע מצוה.

האיך זה מבותך?

אמנם יש טרגדיות פיסיות וגם יש טרגדיות רוחניות ומהחמורים שבהם נמצא חלול השם. נדמה לי שאתה מסתבך בזה כל פעם שאתה מתעלם במודע מחוקי נהיגה, חניה ותנועה, כל חשבון אחרים.

* * *

לא הייתי כותב אליך אם לא חשבתי שלמילים "חלול השם" יש משמעות עמוקה אצלך. ראיתי איך שאתה נסער, כשאתה קורא בעתון, על איזו קטטה שמעורב בה יהודי חרדי, ושמתי לב לצערך כשאתה שומע על מחלוקת בין קבוצות של יהודים חרדים, אבל האין זה חלול השם גם כן כשמעשים גורמים לתגובות רוגז אצל חילוניים ומביאים לידי קריאה נגד "אותו חרדי בלתי זהירי".

ואפילו אם מדובר בשכונה חרדית, האם אין החיוב הפשוט של "מענטשלכייט" מחייב התנהגות מתאימה. האם יש צדק כל שהוא לגרום צער או תסכול לשני, על ידי למשל חסימת דרכו משום שאין לך ברירה אחרת?

אולי הדברים שלי הם קיצוניים מדי, אבל אני באמת מרגיש שסעודת שבת המורכבת ממאכלים שנקנו בצורה שבה אתה קנית באותו יום שישי, הוא בבחינת מצוה הבאה בעבירה. ובאותה רוח, העיד פעם החפץ חיים נגד אלו שמחללים שמים, ע״י שרבים ברשות הרבים על איזה ענין "מקודש" "אפילו כשהם מקיימים את המצוות, זה כאילו זרקו אותם לסל בלי תחתית".

אני בטוח שאתה מבין אותי. אלא, שיכול להיות שאתה מרגיש כאותו אדם שהגיע מעבר לפינה, שפשוט לא היתה לו ברירה, סוף כל סוף הוא מוכרח לערוך קניות ומה עליו לעשות אם אין מקום חניה?

ובכך ידידי אינני מקבל טענה זו. יש אמצעים אחרים של תחבורה חוץ מנהיגה ברכב. בימים קודמים נהגו באמצעי בריא ביותר, הנקרא הליכה ברגל. אינני מציע שתשאיר את רכבך בבית, אבל עדיף להחנות את הרכב במרחק מה מהיעד וללכת את שארית הדרך ברגל, מלהביא הביתה אוכל לכבוד שבת שיש בו כתם של חלול השם.

ישנו אדם שמחנה את רכבו באמצע הכביש "אני רק נעצר כדי להוריד נוסע" ונפרד לשלום במשך חמש דקות ומעכב את כל התנועה. בזבוז המקום הוא רק חצי הבעיה. החצי השני הוא הרעש. רעש הצופרים קצרי הרוח, וכל נשכח את האדם בעל הצופר המהיר ביותר, שאינו סובל עיכוב של יותר מארבע שניות לפני שהוא לוחץ על צופרו.

* * *

ולפני שהקורא היושב בכורסתו יתחיל להתרברב בהרגשת שביעות רצון מכך שאין להאשימו בעבירות המזכרות, עליו להבין שאותו עקרון חל גם על עשרות עניינים אחרים שמתרחשים כל יום.

כמו אותו אדם שעומד ליד מכשיר כספומט וממלא ארבע טפסי הפקדה בזמן שהתור מתארך, למרות מחאות הממתינים בתור הוא מסרב לזוז הצידה משום שיאלץ לחזור לסוף התור. הלא הוא ממהר. הלא זה ערב פסח, או מה?

פעם עמד הרב יעקב קמינצקי זצ״ל לתפוס את מקומו בסוף תור של אנשים לעלות לאוטובוס. כשפנה אליו יהודי חרדי שהיה הראשון בתור "רבי, גש הנה ותעמוד לפני".

השיב ר' יעקב "אינני רשאי, זה גזל".

"אני מוחל לא איכפת לי".

"אבל מה עם כל אלו שעומדים מאחוריך" אמר ראש הישיבה "אני גוזל גם את זמנם וגם את בחירת מקום באוטובוס אם אדחה אותם אחורה מקום אחד. מי אומר שהם מוחלים". הוא נשאר במקומו בסוף התור.

וכפי שהעיד ר' ישראל סלנטר לו היו מקיימים את שו״ע חושן משפט היו נמנעות תשעים אחוזים מהבעיות שבין אדם לחברו. ואפשר להוסיף לזה שגם הרבה חלול השם היה נמנע.

* * *

יש עבירות שהן קלות יותר מאחרות, אבל אין זה משנה לנו אם רצוננו באמת לשפר את דרכינו ולא לנצל אחרים לרעה. אני נזכר בנהג מונית ששפך לפני את לבו שמכיון שלפרנסתו הוא נפגש עם אנ"ש שכאילו הרגישו שמכיון שהוא שכיר לא מגיע לו אותה התחשבות כמו לאחרים.

כשנפטר ר' מאיר שפירא צעק בעל העגלה שלו "וי לי, הייתי נותן את חיי תמורת חיי הרבי", מהצהרה זו ניתן ללמוד שר' מאיר שפירא הראה לאותו אדם אותה התחשבות שהראה לתלמידיו האהובים עליו.

ובסיום דברי, ברצוני שתדע ידידי, שאינני רואה את עצמי כעומד מעל לבקורת שרשמתי כאן. אני יודע טוב יותר מאחרים שעלי לשפר את מעשי, אך אני כותב משום שאני מרגיש שזו "עת לעשות". יש צורך גדול לרחמי שמים וכפי שנאמר בפרקי אבות, פ"ג משנה י"ג "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו".

"בריות" פירושו כל אדם שנברא בצלם. עלינו למצוא את נועם דרכנו כדי שנוכל לזכות לראות בשלטון התורה בעולם.

דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום (משלי ג' י"ז).

המאמר תורגם מאנגלית מתוך בטאון אגו"י בארה"ב, "ג'ואיש אובסרבר"

א. פרקש

מרבצי אורניום במצרים - השלכותיהם על מאזן האימה" הגרעיני במזרח התיכון

"הנפט הוא נוזל אציל מכדי לשרוף אותו סתם ככה בתחנות כוח חשמליות, לשם כך אפשר להסתפק באורניום", זו היתה השקפתו של השאה האיראני הפרו מערבי שישב על חבית הנפט השניה בגודלה בעולם.

התוכנית הגרעינית האיראנית להקים עשרים כורי כוח גרעיניים תוך 20 שנה נקטעה עם פרוץ המהפכה האיסלמית, לא לפני שבתחנה הגרעינית ליד בושיר הוקמו שני כורי כח בהספק של 1,300 מגוואט כל אחד במצוות של חברת "קראפטוורק יוניון" הגרמנית.

הידיעות שפורסמו בחודש האחרון בדבר גילוי מרבץ אורניום גולמי בעל קרינה שאין דומה לו בכל העולם, במצרים — המפרץ מערבית, הלחצים הפוליטיים — דתיים־חברתיים על משטר של מובארק עד כדי הפיכה ולאחרונה הצהרתו המאיימת של שר ההגנה המצרי על ה"מדיניות הגרעינית הישראלית המסוכנת הדוחפת את האיזור כולו לתחומים מסוכנים". מפנים את תשומת הלב הציבורית לכוחה הגרעיני של מצרים.

שמונה כורים גרעיניים עד לשנת 2,000

עוד בשנת 1955 יסדה ממשלת מצרים את הועדה המצרית לאנרגיה אטומית וב־1956 החלה כבר ליזום מחקרים בתחום השימוש ברדיו־איזוטופים בחקלאות ובתעשיה. ב־1957 נפתח המרכז למחקר גרעיני באינשאס, וב־1961 רכשה מצרים כור גרעיני קטן, בהספק של 2 מגוואט, מברית"מ.

מאז פיתחה מצרים מאמץ נרחב להקים צוותי מדענים בתחום הפיסיקה הגרעינית. בסיוע יוגוסלביה ביצעה מצרים חיפושים אחרי אורניום ותוריום בשטחה. היא חתמה על חוזה עם ארה"ב לאספקת שני כורי כח גרעיניים בהספק של 600 מגוואט כל אחד.

כתוצאה מהסכם לשיתוף פעולה שחתמה עם הודו, אומנו מדעני גרעין מצריים במתקני המחקר ההודיים. אחרים ממדעניה השתלמו במרכז המחקר שבטרומביי, מקום שבו מצוי המפעל ההודי להפרדת פלוטוניום. מדענים מצריים אף נבחנו באיזור הניסויים עת פוצצה הודו את המתקן הגרעיני שלה ב־1974. ב־1978 חתמו שתי המדינות על הסכם לחיזוק שיתוף הפעולה ביניהן "בשימוש בטכנולוגיה הגרעינית לצרכי שלום".

בתחילת 1981 נחתם הסכם בין מצרים וצרפת על הקמת שישה כורים גרעיניים להפקת אנרגיה חשמלית במחיר של מיליארד דולר האחד, ובמהלך אותה שנה נחתם הסכם נוסף הפעם עם ארה"ב על הספקת שני כורים נוספים בעלי הספק זהה. ההסכמים על רכישת הכורים הגרעיניים אמורים היו להשתלב בתוכנית־אב מצרית לבניית שמונה תחנות־כוח גרעיניות עד לשנת 2,000 כדי לענות על הצרכים הגוברים של מצרים באנרגיה.

מה פשר הכוונה והדחיפות להשיג אנרגיה גרעינית בארץ מייצאת אנרגיה (נפט) ובעלת מקור גדול לאנרגיית מים — הנילוס? מסתבר שבעיות האנרגיה של מצרים אינן קלות כלל ועיקר. בשנת 2,000 תיזדקק מצרים לאנרגיה חשמלית בכמות של 100 מיליארד קילוואט־שעה. מקורות אנרגיה קונבנציונליים מקומיים כמו נפט, סכר אסואן, שקע קטארה, מאזוט, גז־טיבעי ופחם יוכלו לספק רק 60% מהצריכה הנ"ל. הנפט במצרים יילך ויתמעט ומחירו יאמיר בהתמדה. צריכת האנרגיה החשמלית לנפש במצרים תעלה מ־450 קילוואט־שעה לנפש בשנה ל־1,600 בשנת 2,000. ואילו האוכלוסיה תגדל עד לכדי 65 מיליון נפש.

גם מקורות אנרגיה חדשים, כמו אנרגיית שמש, רוח וגלים, עדיין יהיו בחיתוליהם ולא יוכלו לתרום תרומה משמעותית. משמעותם של נתונים אלו אחת והיא — מצוקת אנרגיה רצינית. לדברי שר החשמל והאנרגיה המצרי הקמת 8 כורי הכח הגרעיניים עד שנת 2,000 שיספקו 8,000 מגוואט יהוו את 40% הצריכה החסרים מהמקורות הקונבנציונליים. אין פלא איפוא כשהנשיא סאדאת קבע בזמנו שיש להפריש חלק מהכנסות הנפט של מצרים לממון הפיתוח הגרעיני. מיוזמה ממשלת מצרים להודיע שתקצה מדי שנה 500 מיליון דולר מהכנסותיה מנפט, כדי לממן את התוכנית השאפתנית שלה.

1,000 מדענים עוסקים במחקר הגרעיני

גם מבחינת כח האדם הנדרש לפיתוח פוטנציאל גרעיני אין למצרים קשיים. שכן למצרים ישנה את התשתית המדעית־גרעינית המפותחת ביותר בעולם הערבי. עוד בשנת 1981 ציין סאדאת כי אותה שבמצרים פועלים כ־25 אלף מדענים בעלי תואר ד"ר ואלפים רבים של בוגרי אוניברסיטאות בכל תחומי המדע. את דבריו חיזק ד"ר מוצטפא כאמל, שר החינוך ונשיא אגודת המדענים. שציין כי במצרים 14 מכללות למדע. ובהן 2,500 מורים ומדריכים, 20,000 סטודנטים למדעים ו־17 מקצועות התמחות ובעיקר כ־1,000 מדענים העוסקים בתחומי הגרעין. הוא הדגיש שהיעד העליון של קהילית המדע במצריים צריך להיות: "פיתוח טכנולוגיה לאומית במטרה להשתחרר מהתלות במדינות זרות".

על מזבח אותו "יעד עליון" נרצח בפריס המדען המצרי, יחיה מאשד, מפיצוץ בחדרו במלון. בין שנרצח ע"י שירותי ביון מערביים משום שנחשד במסירת מידע גרעיני לסובייטים ובין שהיה זה מהלך ישראלי נגד המדען המצרי ששקד על הקמת הכור בעירק, העובדה שגופים בינלאומיים רציניים סברו שיש לחסל את המדען המצרי מוכיחה כמאה עדים על הרמה אליה הגיעו המדענים המצריים.

עד כאן הכל טוב ויפה. אולם דווקא נתונים אלו מחייבים פקיחת עיניים לאומית כשהשאלה המרכזית היא: האם לא תוכל מצרים לפתח בצורה שקטה אופציית נשק אטומי משלה?

לשם המחשת הענין נציין כי לצורך פיתוחה של פצצה "רגילה" יספיקו כ־8 ק"ג פלוטוניום־239, הנוצרים ע"י הפצצת האורניום הטיבעי בניטרונים והפרדה במעבדות הקרינה בדרגת המדעי "תאים חמים". אם נוסיף לכך את הידיעות האחרונות על הקמת מפעל מצרי להפקת אורניום בהספק של 15 טון בשנה ושכמות עתודות האורניום שניתן יהיה להשתמש בה במקרה של הפקה תגיע ל־100 טון, נגיע למסקנה שאכן יש באפשרותה של מצרים לפתח נשק גרעיני ואולי אף התהליך בעיצומו.

מניעת פצצה ישראלית הצילה למלחמת ששת הימים

ד"ר שי פלדמן, מהמכון למחקרים אסטרטגיים באוניברסיטת ת"א, קבע כי קיימות לפחות שלוש מוטיבציות אפשריות לפיתוח נשק גרעיני במצרים. ראשית, במסגרת מאבקה על מקומה בעולם הערבי והמוסלמי ותביעתה למנהיגות עולם זה, קשה להניח שמצרים תאות לאפשר לפקיסטאן וליתר המדינות הערביות המפתחות או רוצות לפתח נשק גרעיני להקדימה בצורה כה גלויה בתחום זה לאורך זמן גם במצב שלום. פרט מעניין הוא שישנן דעות הסוברות שמלחמת ששת הימים פרצה בגלל רצונו של נאצר למנוע את פיתוחה של הפצצה הישראלית בדימונה. מהלכו הראשון בהכנסת הצבא המצרי לסיני היה משום שרצה להגיע למצב שתמורת הסכמה להחזיר את צבאו מסיני, ללא מלחמה, ישיג את הפסקת הפיתוח הגרעיני בישראל.

ושלישית, סביר שמנהיגי מצרים רואים צורך מעשי להמציא תשובה הולמת לאפשרות רכישתו של נשק גרעיני ע"י לוב. יתכן גם שבעיני מצרים נראה קיומו של נשק גרעיני בלוב יותר חמור מאפשרות המצאותו בישראל. וזאת כתוצאה מהערכתם את אישיותו של קאדאפי וההשלכות הטבעות מאחיזתו בנשק גרעיני אף לעם המצרי.

לכן נראה כי הצטיידותה של לוב בתשתית גרעינית, כיבוש צ'אד לשם השתלטות לובית על עפרות האורניום שלה, הברית הלובית־סורית שהיה בה נופך של סיוע כספי לובי להקמתה של תשתית אטומית בדמשק, הודעותיה של סוריה עצמה על תחילתו של מאמץ גרעיני משלה והתקדמותה של עיראק בדרך להיעשות מעצמה גרעינית, גם לאחר הפצצת חיל האויר הישראלית, כל אלה עשויים להכניס את מצרים להרפתקאה יקרה ומסוכנת.

לאומה המצרית יש הרבה מאד מה להפסיד

רוב המומחים מעריכים כי מלחמת העולם הגרעינית תפרוץ במזרח התיכון, אם בכלל. אותם מומחים שהעריכו את סכנתה של מלחמה הזו באחוז אחד בלבד ב־1980 אומדים כיום בלמעלה מ־10 אחוזים את הסתברות פריצתה ב־1990. אם ישראל לא תצליח לעצור את המרוץ הערבי אל הפצצה לא תיוותר בידה אלא אפשרות אחת והיא התקפה מונעת על מצבור הנשק הגרעיני הערבי. אולם הדברים אינם פשוטים כלל ועיקר.

אלוף (מיל.) שלמה גזית שהיה ראש אגף המודיעין של צה"ל אמר לאחר התקפת חיל האויר על הכור העיראקי, כי ישראל בוודאי מקווה שלא יהיה צורך להיזקק לפעולה זו יותר. מבחינה מיבצעית, בוודאי יהיה קשה יותר ויותר לחזור על התקפה מעין זו. מדינה ערבית שתרצה להיכנס בעתיד לפעילות גרעינית, תשתדל לעשות זאת תוך הקפדה רבה יותר על הסתרת המעשה וכוונותיו, תוך אמצעי־מיגון על הכור ומתקניו הקריטיים. דומה, כי תהיה זו יומרה מוגזמת להניח — טוען גזית — כי ישראל תוכל להבטיח לאורך זמן את מניעתו המוחלטת של הפיתוח הגרעיני בארצות ערב כשהיא מפעילה את צה"ל למטרה זו. שיקול הכדאיות יהיה זה שישפיע על פתיחת מלחמה גרעינית וכאן כדאי לציין שבממסד השלטוני של מצרים שולטת אסכולה שרעיון השמדתה של ישראל הפך אצלה לעניין אקדמי בלבד.

השמדת ישראל בנשק גרעיני פירושה גם השמדת מצרים כולה על עריה הראשיות: על סכר אסואן ואוכלוסיתו הצפופה המפוצעה ביותר לאורך הנילוס שאינם יכולים להיות מוגנים מפני נשק אטומי. מלחמה להשמדת ישראל מעמידה — הודות לנשק הגרעיני — את עצם קיומה של מצרים בספק.

ישראל, שאין לה מה להפסיד — טוען פרופ' שלמה אהרונסון המתמחה בנושא — היתה מדינה אירציונלית הנוהגת לעתים קרובות במטורפת — כפי שהיא נראית בעיניהם של מצרים רבים — לא תרד מהבמה מבלי ליטול עימה את קדאפי ואת הקיצונים האחרים בעולם הערבי על תושביהם. לערבים יש הרבה מאד מה להפסיד — כולל עושר הנפט ומעמד בינלאומי שלא חלמו עליו מאז ימי הביניים.

נשק גרעיני מסוגל למחות את כל הערבים מעל פני האדמה, כולל שדות נפט. אין איפוא דרך להפטר מישראל מבלי לשלם במחיר. כל נשק גרעיני מסוגל לגבות מן הצבא המצרי ומהאומה הערבית כולה.

שינוי סגנון ביפן

אמן הדיונים והמשא ומתן בחדרי חדרים — בהגה השלטון

מאת ד"ף

כשיצא ונצב באור הזרקורים ובהבזקי המצלמות, קשה היה שלא להכיר בציפיות הנוראה שהשתלטה על מי שנבחר זה עתה להיות נשיא המפלגה השלטת ביפן ויורשו של ראש הממשלה היוצא יאסוהירו נאקסונה. מזה חודשים שנטבח טאקשיטה מצוי במערכה מייגעת ובדיונים ממושכים כדי לזכות בכתר מנהיגות המפלגה, שבסופו של דבר נפל בחיקו לאחר שנסיונות השכנוע והדיונים עם שאר המועמדים העלו חרס, וראש הממשלה היוצא נקרא לברא ולבחור במועמד המתאים. באותו רגע לא היו הכל מוכנים להתערב על סיכוייו של האיש. אדרבה, רבים היו סבורים שנאקסונה יבחר דוקא במועמד אחר, שר החוץ לשעבר שינטארו אבה. בשל הדמיון במזגם של השנים ובדרך פעולתם. אך דקות ספורות אחרי חצות הגיעה ההחלטתו של נאקסונה — טאקשיטה הוא שיהיה ראש הממשלה הבא של יפן.

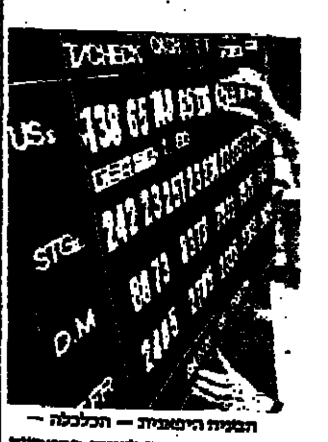

הבורסה היפאנית — הכלכלה בתנופה: שערי הין לעומת המטבעות האחרונים בעולם הבנק הלאומי של יפאן — השבוע.

לא קל יהיה לטאקשיטה להכנס לנעליו של נאקסונה הכריזמטי והמגרף. פרשנים בכלי התקשורת, שכבר החלו להביע הערכות על המועמד החדש וסיכוייו, אינם נרתעים מלומר גלויות שמבוכות רבות נופל האיש בעקבו מראש הממשלה היוצא. חמש שנות שלטונו של נאקסונה הדינמי, שהרבה לבקר בעולם וליצור קשר אישי עם מנהיגי המדינות השונות, העלו את יפן על מפת העולם, ואת העולם על מפת יפן. לעומתו, הנסיון הדל שיש לטאקשיטה ביחסים ובקשרים בינלאומיים הוא חסרון בולט שללא ספק יהא ניכר, לפחות בתחילת דרכו של האיש כראש ממשלה. גם נטייתו המרובה לדיונים ולמשא ומתן איטי ומייגע כדי להגיע להסכמה מירבית, והמנעותו מהחלטות נועזות, שייכות לעבר. מקומן לא יכירן ביפן הדינמית והמגרצת של היום, הנדרשת לעמוד בפני החלטות מידיות ואמיצות הן בשטח הכלכלי והן בשטח המדיני. "לו נבחר טאקשיטה לראש ממשלה בשנות ה־60 היה בודאי מצליח בכהונתו ומנווט את יפן בהצלחה כיביכול", אומר סאייזבורו סאטו, ממחלקת מדעי המדינה באוניברסיטת טוקיו. "אך עתה, למרבה הצער, הוא בא מאוחר מדי".

יש רבים המצדדים באיש החדש משום התנגדותם לסגנון ולדרך־הטיפול של קודמו נאקסונה. "מה הועיל נאקסונה, שלט כדרך שנשיא אמריקאי מנהיג את עמו, ומה היו הישגיו?" שואל יוקיאו האטויאמה, חבר הפרלמנט. "הוא נסע אמנם לארצות חוץ רבות, אך פיזר הבטחות, וכשובו לא יכול היה להתמודד עם ישום ההבטחות שנתן שם". מכאב, אומרים תומכי טאקשיטה, שיהא לנו ראש ממשלה המסוגל ליזום וליישם החלטות שהאומה היפנית כולה יכולה לחיות אתן. ואפילו תהיינה אלה נועזות פחות, זה, אומרים הם, כוחו של טאקשיטה.

ואולם, ככל שינסו, אין מי שיהרהב עוד להטיל ספק במיומנותו של טאקשיטה ובהתמצאותו בדרכי הפוליטיקה היפנית המקורית. מזה 400 שנה שמשפחתו מנהלת את עיינייה של העיירה ההררית קאקיפאצי (בת 5,500 נפש) במערבה של יפן. את הפוליטיקה ינק עם חלב אמו והיא מושרשת עמוק באישיותו, ובשל כך לא התקשה לטפס במהירות בסולם המפלגה הליברלית־דמוקרטית השלטת ולהגיע לצמרת ההנהגה. כבר בשנת 1958 נבחר ל"דיאט" (הפרלמנט היפני), והספיק לכהן מאז כשר האוצר בממשלותיהם של שני ראשי ממשלה. אשתקד נבחר להיות המזכיר הכללי של המפלגה. "טאקשיטה הכיר כל אחד בשמו", אומר פקיד ממשלתי בכיר. "שלא כמו פוליטיקאים אחרים, הוא נוהג להתעניין מאד באיש שיחו ולהפגין כלפיו ידידות, ואין זה משנה מה בדיוק מעמדו של אותו אדם". ואכן, תכונה זו שלו, והחריצות המפורסמת בדמה, הניבו תוצאות. מבין כל הסיעות הרבות והיריבות המרכיבות את מפלגת השלטון, מנהיג טאקשיטה את הגדולה שבהן — 114, מתוך 445 חברי המפלגה שנבחרו לדיאט. נראה הדבר שעובדה זו היא שהכריעה את הכף כאשר בא נאקסונה לבחור לו יורש. הסיעה הגדולה, שטאקשיטה חולש עליה, סבר נאקסונה, וסגולותיו האישיות, יקלו עליו מאד בבואו להעביר את תכניותיו בדיאט.

ראש הממשלה החדש יזדקק מאד לכשרונותיו לנהל משא ומתן, משום ש"מאחורי הפינה" מצפות לו כמה בעיות תוך דחוקות. הפער במאזן המסחרי עם אמריקה, שהיא אחת הבעיות הכאובות ביחסי שתי המדינות, ממשיך להיות גבוה מאד — 4.86 בליון דולר בספטמבר האחרון בלבד. הצעת חוק־סחר חדשה, המצויה כעת בעיון הקונגרס, כוללת כמה היבטים המגבילים את היבוא מיפן, ובעיות הסחר עם ארץ זו עלולות להיות בין הנושאים המרכזיים שבמערכת הבחירות של שנת 1988 בארה"ב. הדעה נתונה שטאקשיטה ימשיך במדיניות הכלכלית של קודמו. יטיל הגבלות על היקף היצוא ויגדיל את הצריכה המקומית. אך אם, כדרכו, יפעל לאט מדי ובזהירות מופלגת, עלול הוא לעורר את רוגזם וביקורתם של רבים וטובים בחוץ ליפן, ולהקים נגדו אופוזיציה בחו"ל.

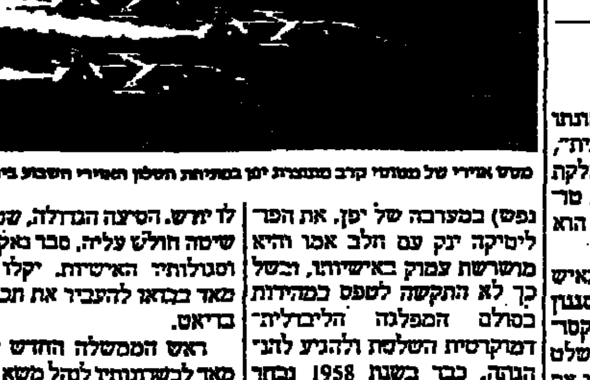

מטס אוירי של מטוסי קרב מתוצרת יפן בפתיחת השלטון האוירי השבוע ביפאן.

המערב גם דוחק ביפן ליטול חלק ביוזמה המערבית במפרץ הפרסי. עד עתה נמנעו היפנים מלהסכים לכך, כנראה בגלל החשש שמא יעורר הדבר את זעמה של איראן, המספקת כ־7 אחוזים מיבוא הנפט ליפן.

גם בבית, ממתינות לטאקשיטה החדש כמה בעיות לא מבוטלות, המאיימות שבהן הוא הגרעון בתקציב הלאומי בסך טריליון דולר. נאקסונה ניסה להתמודד עם חוב לאומי זה על ידי עידוד היצוא, אך נתקל בזעמן של המדינות האחרות, שנבהלו מהצלחת היבוא היפני להתחרות בכוחה, ונאלץ לחדול מכך.

טאקשיטה יאלץ כנראה גם להטיל מסים עקיפים כדי לממן את הנטל המכביד ההולך ומטילה האוכלוסיה הקשישה ביפן. הגדלה ומתרחבת, הוא גם ידרש לטפל טיפול נמרץ במחירי הקרקע בטוקיו. הנוסקים מעבר לכל מידה. בשל מחירים אלה יכולים רק העשירים ביותר לרכוש לעצמם דירה בבירה יפן. כאן ידרשו לטאקשיטה כל כישוריו במשא ומתן. ההגבלות שיתכן ויטיל על מחירי הדירות בטוקיו תפגענה ללא ספק בחברות הבניה והמכור בגליל. ואלה הן שמימנו במידה מרובה את עלייתו לשלטון.

יתכן מאד שדוקא ביפנו פרי נמסי, יבש היהיר כטאקשיטה כתאים יותר לטפל במכלול הבעיות המסיבות על יפן. אולי הרבה יותר מאדם דינמי מבריק וכריזמטי כנאקסונה. הבעיות הן בעיקרן כלכליות, וטיפולו של נאקסונה בכלכלה היה כושל מאד.

הסתדרות צעירי אגודת ישראל הנוער האגודתי בא"י
המועצה וההנהלה הארצית

הודעה מס' 2

שבת התנועה תשמ"ח

תתקיים אי"ה בשבת קדש פ' ויצא ז' כסלו תשמ"ח
במלון "רמת־תמיר" ירושלים

חברי המועצה הארצית, גבאי ומתפללי בתי הכנסת של התנועה, מרכזים ומדריכים, פעילים ועסקנים, שטרם שלחו לנו את טופס ההרשמה שהועברנו להם, מתבקשים לעשות זאת בהקדם ע"מ שנוכל להערך כראוי לקליטת המשתתפים.

פרטים והרשמה: במשרדי ההנהלה הארצית רח' שלה 2, בני־ברק
טלפונים: 03-5700121-2-3
בכל יום בין השעות: 1-8 לפנה"צ, 4-7 אחה"צ

כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים

היום יותר מתמיד!
יש באפשרותך לקנות דירה ב"נחלת סירוקה"
נמשכת מכירת הדירות שלב ד'
ב"נחלת סירוקה" (קרית הרצוג)
למכירה דירות בנות 3 ו־4 חדרים וכן דירות גג
עם עדכון המשכנתאות עד לגובה של 30% ב־1.11.87
מבצע מיוחד לרגל העלאת המשכנתאות

לדוגמא:
זוג צעיר — מיקוד מכסימלי, דירת 68,500 ש"ח החזר 333 ש"ח לחודש
10 נפשות — 4 פלוס 60,000 ש"ח החזר 351 ש"ח לחודש
8 נפשות — 3 חדרים בתמ"פ 80,000 ש"ח החזר 372 ש"ח לחודש

בדבר פרטים נא לפנות לחברה לשיכון צעירי אגודת ישראל
רח' ר' עקיבא 57 בשעות 5 — 7 אחה"צ טל. 787375
או לחברת ישראל אדלר בע"מ טל. 781640, 705811
רח' הרב קוק 10 בני ברק בין השעות 8 — 1 בבוקר ומ־4 עד 7 אחה"צ

אהרן סורסקי

האדמו״ר מסוקולוב - כמנהיג לעמו - פעילות צבורית מסועפת ומראשי מועצת גדולי התורה /

המשך משבוע שעבר

שיחת חכם צריכה תלמוד

פתגמיו הבדוקים, שהיו ספוגים דעת תורה וחכמת חיים, בתוספת קורט עסיסי של חידוד ועוקץ — בוטח קוצק — הפכו עוד בחייו למימרות־כנף שעברו בקרב החסידים מפה אל פה. במבט מפוכח וחודר היה סוקר בסקירה אחת ופוסק את פסוקו על התקופה והאנשים, על כל מיני תופעות ומאורעות, טיפוסים וכיו״ב.

מרגלא בפומיה: בזמנים קודמים התרוממו אנ־שים עד שמי רום, רק גופם התהלך על פני האדמה, ואילו כעת בני־אדם שוקעים בתהום הרוחני בעוד גופם ממריא וטס בגבהי שחק. עוד מרגלא בפומיה: מה בין דורות ראשונים לאחרונים? לפנים היה נוסע העשיר בעגלה פשוטה, והעני רודף אחריו ברגל, התאמץ העני עד שהשיג את העגלה. חלף דור והתחיל העשיר לנסוע במרכבה רתומה לאר־בעה סוסים, בעוד העני מסתפק בעגלה פשוטה, ומצבו של העני נעשה קשה יותר, להדביק מרכבה דוהרת בעגלה פשוטה, אך בכל זאת טרח והאיץ

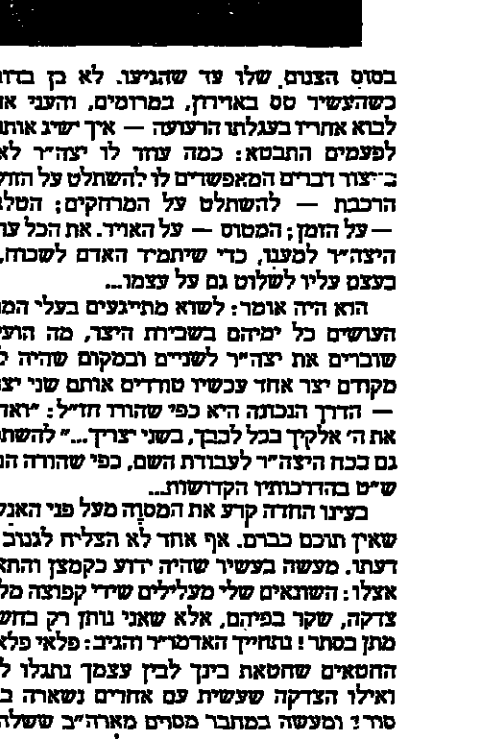

בסוס הצנום, שלו עד שהגיעו. לא כן בדורנו, כשהעשיר טס באוירון, במרומים, והעני אומר לבוא אחריו בעגלתו הרעועה — איך ישיג אותו?! לפעמים התבטא: כמה עזר לו יצה״ר לאדם ב־ייצור דברים המאפשרים לו להשתלט על הזולת: הרכבת — להשתלט על המרחקים; הטלגרף — על הזמן; המטוס — על האויר. את הכל עושה היצה״ר למענו, כדי שיתמיד האדם לשכוח, כי בעצם עליו לשלוט גם על עצמו...

הוא היה אומר: לשוא מתייגעים בעלי המוסר העושים כל ימיהם בשבירת היצר, מה הועילו, שוברים את יצה״ר לשניים ובמקום שהיה להם מקודם יצר אחד עכשיו מודדים אותם שני יצרים — הדרך הנכונה היא כפי שהורו חז״ל: ״ואהבת את ה׳ אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך...״ להשתמש גם בכח היצה״ר לעבודת השם, כפי שהורה הבעש״ט בהדרכותיו הקדושות...

בעינו החדה קרע את המסוה מעל פני האנשים שאין תוכם כברם. אף אחד לא הצליח לגנוב את דעתו. מעשה בעשיר שהיה ידוע כקמצן והתאונן אצלו: השונאים שלי מעלילים שידי קפוצה מליתן צדקה, שקר בפיהם, אלא שאני נותן רק בחשאי, מתן בסתר! נתחייך האדמו״ר והגיב: פלאי פלאים, החטאים שחטאת בינך לבין עצמך נתגלו לכל, ואילו הצדקה שעשית עם אחרים נשארה בגדר סוד? ומעשה במחבר ספרים מארה״ב ששלח לו את ספרו הוסיף שורות אחדות לאמור: ״יעבור נא כ״ת על הספר ויכיר אותי מתוכו, כי הלא הספר הוא תולדות אדם...״ דפדף רבי יצחק זליג בחיבור והתבטא שיש מקום להשיבו בנוסח זה: תודה בעד הספר, חושבני שבאמצעותו למדתי להכיר היטב את המחבר, ואלו סימניו: עב כרס, מנופח מאד, הכל שמן, ותוכנו אפס...

פעם בשיחה כשדיבר באחדים ממנהיגי הציונות בפולין, שהיו ידועים כשומרי מצוות, אמר: עלינו לדעת שבכל בוקר, לפני שיצה״ר יוצא ל״מלאכתו״ אצל יהודי וורשה להסיתם לחטא, מתחילה כוליך הוא את רב פלוני לטבול במקוה, ואחריו לוקח הוא את פרנס פלוני כשליח ומפליך תחת בית־שהיך להוליכו דרך הרחוב הראשי אל בית הכנסת... קידוש השם... רק אחרי שהשלים משימות הללו יצה״ר מתפנה ״לטפל״ בחצי מליון יהודי וורשה...

מעשה בעשיר שירד מנכסיו ונכנס אצלו לשפוך שיחו. ״אין לי מנוח״ התמרמר ״והעיקר שאינ־י מסוגל במצב כזה אפילו להתפלל״. אמר לו: חז״ל מספרים במס׳ סנהדרין, כשביקש נבוכדנאצר לו־מר שירה בא גבריאל וסטרו על פניו, וכבר שאל סבא האדמו״ר מקוצק: האם סרבו בשמים לשמוע שירה שלו, האם כך היא המדה? הוא מותיב והוא מפרק: אמנם, נראה איך הוא שר אחרי סטירת לחי... גם אתה, הוסיף, את תפלתך מתוך הרווחה כבר שמעו במרום, עכשיו רוצים לשמוע כיצד היא תפלתך מעוני... ועליך להתפלל...

בקרב יהודי סוקולוב נפוץ היה הסיפור הבא שזכה בזמנו להד רב בעולם הרבנות. מעשה באדם עשיר שלא נמנה עם חוגי החסידים, אבל בנו יחידו התקשר לרבי יצחק זליג, והתנהג בחסידות, למורת רוחו של האב. ויהיה בטרם מותו הביע אותו אדם עשיר את רצונו, שהבן היחיד ירש את כל נכסיו כדת של תורה, בתנאי שלא יאמר בקדיש לעילוי נשמתו ״ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה״ — אחרת, קבע, תעבור הנחלה כליל לאחיו שעודנו בחיים. והנה תיכף כהלוית האיש, אחרי אריכות ימיו, כשאמר הבן קדיש אצל מיטת אביו לא שינה מנוסח החסידים והגיד בפה מלא ״ויצמח פורק־ניה...״ הגיש, איפוא, דודו אחי אביו תביעה לדי״ת כי הוא היורש כל עזבונו בהתאם לצוואת שכ״מ. אך כשבאו הצדדים בסוקולוב לפני הדיינים במותב תלתא, והאדמו״ר ישב בראש כתודת אב״ד, חיווה את דעתו כי מאחר שעכשיו בעלמא דקשוט הנפטר בודאי כבר יודע האמת, שבגלל אמירת ״ויצמח פורקניה״ לא אריך לאעבורי אחסנתא, אין מקום להתחשב ב״צוואתו״ המוטעית וכל עזבונו שריר וקיים ביד בנו יחידו כדין יורשה דאורייתא.

נוהג היה האדמו״ר שמתכתב הרבה בחד״ת עם גדולי התקופה. משיב לשואלים בהלכה, מעטר הסכמותיו לספרים בהארות חשובות, משתתף לפרקים באספות דיוחותים של חידושי תורה אם בדרך שקלא וטריא ואם בדרך הערה או השגה על חיבורים וחידושים. במכתבו לרבי פנחס זליג גליקסמן משלהי שנת תרצ״ו הוא מספר בין השאר: ״אנכי חידשתי בעזה״י הרבה, ולא רציתי בימי חורפי לכתוב אותם על ספר, כמו שראיתי אצל אבותי (=שלא כתבו). רק לפני איזה שנים שראיתי שנהוג עלמא לכתוב על ספר אפילו פטומי מילי דעלמא, גם אנכי רשמתי לפעמים מה שהשי״ת מאיר עיני, וישנם תח״י הרבה פנקסים של חידושי תורה, ומפני תשות כחי אין ביכלתי לסדרם כר־אוי״... חידושיו המבריקים שראו אור בקבצים ״דגל התורה״, ״הבאר״, ״דגל הרבנים״ ועוד היו נושאים לשיחה ודיון בחוגי הלומדים. ויש שהתנהל דיון פומבי בנוגע לדבריו (ראה לדוגמא בקובץ ״הבאר״ ח״ג כרך א׳ סכ״ט תשובת תלמידו הרה״ג ר׳ שמחה ברונרט מסאנוק להשגה שפירסם אחד על דברי האדמו״ר).

מדברנא דאומתיה

ובשולי מכתב תורה ששלח באחד הימים אל הגאון רבי מנחם זמבא מפראגה, שהיה חביב עליו כנפשו, ובכל עת־מצוא השתעשע אהדדי שעשועין דאורייתא, כותב רבי יצחק זליג כדברים האלה: ״הנני מבקש, אם אני כותב מה בחד״ת אל ימהר כ״ב להשיב, כי לימודי בעיון גדול תמיד, ולפעמים מגודל הטירדה אני כותב ברמז...״

פרשה בפני עצמה היא עסקנותו הציבורית. קורא הדורות מראש הוריד את נשמתו בדור עני ושפל כדי להזות עם רב לפליטה גדולה. הוא אשר חי בתקופת זעזועים וסער ברחוב היהודי, כשרוחות הזמן — ה״השכלה״ הסוציאליזם והצ־יונות — עקרו משרשיהם מוסדי דור ודור, קם ״לגזול את החנית מיד המצרי ולהכותו בה״, עת התייצב בשער ללחום מלחמת ה׳ בגבודים. כבר הזכרנו למעלה את פעילותו הציבורית בימי חורפו בכינוס היהודים בפטרבורג. בשלושים השנים הבאות היה מן הדמויות המרכזיות ב״אגודת הרב־נים״ דפולין ובארגון העולמי של יראי השם ״אגודת ישראל״ (או כפי שנקרא בשלביו הראשונים ״אגודת שלומי אמוני ישראל״) ומראשי המדברים והקוב־עים ב״מועצת גדולי התורה״.

הוא השתתף ביסוד ״אגודת הרבנים״ דפולין, ושימש בה סגן נשיא בפועל, אך ורק לשם חיזוק הדת וכדי להרבות כבוד שמים. לאגודת הרבנים לא נועדו תפקידים מקצועיים כלשהם כמו הגנה על זכויות הרבנים וכיו״ב. היא נוסדה בעיקר לשם מטרה רוחנית, להרים את קרן התורה ולחזק את מעמד הרבנות, כדי לשמור על הצביון התורתי בחיים הקהלתיים. האדמו״ר מסוקולוב היה בא־גוה״ר ראש וראשון, והיה לו חלק מכריע בכל יזמותיה ופעולותיה לשמור משמרת הקודש ולהפיץ תורה ויהדות, לרבות נושאים שנחשבו בעיני אחרים כזוטות (למשל: הוצאת הקובץ הרבני ״דגל התורה״ בעריכת רבי מנחם מנדל כשר ועוד). הופיע בפומבי פעמים רבות בכינוסים ובועידות של אגוה״ר להזעיק את רבני ישראל מפני הסכנה הרוחנית האורבת לבית ישראל. היה תובע מהם לפקוח עינים ולראות כיצד הדור החדש צפוי לכליון מידי המשחיתים החילונים שהרעילו את הרחוב והבית היהודי, ולהתבונן היטב מה חובתם בשעה גורלית זו, אם לא להשיב מלחמה השערה ולהרבות פעלים לחינוך בני הנעורים לתורה״ש ולביצור חומות הדת בכל המישורים. מאמרו המסעיר ״עלבונה של תורה״ שפירסם בבטאון ״דגלנו״ וורשה (מחודש שבט שנת תרפ״ב) היכה גלים בציבור היהודי ודירבן לפעולה את מיטב הכוחות. אף הוא פקח עינים צופיות על כל המ־תרחש בקהילות ישראל ברחבי פולין, והשתתף אישית במאבקים שניטשו בערים הגדולות בין הדתיים והחילוניים, מאבקים על ההגמוניה בועד־הקהילה המוסדות הציבוריים, או על זכות הבחירה למועמדים לרבנות. הודות ליוזמתו ולהשפעתו התחולל בפולין היהודית, בתחום הרבנות, שידוד מערכות מלא: רבני ישראל זקפו קומה והתחילו לייצג בגאון את דגל התורה, תחת שהיו לפנים מרמס לרגלי אפוטרופסים בלתי־קרואים מחוגי ה״משכילים״ והציונים.

״ישוב א״י היתה תמיד מצוה קדושה, ולא חולה להיות מצוה גם בימינו, אבל רק ע״פ התורה, אחרת ח״ו כשמטמאים אותה כתוב ולא תקיא וגו׳. אנו יכולים לבטוח רק בעזרתו ית״ש, ולא בכל הגויים, לא נוכל להיות עם ומולדת בלא תורה...״

גם זאת יש לציין שהיה משתדל ושוחר גם להטיב את מצבם החומרי של הרבנים בתקופתו. בקובץ ״זכרון בספר״ שיצא לאור מטעם המפעל ״עזרת תורה״ בניו־יורק (שנת תר״ס, עמ׳ 40) קוראים אנו אגרת ששלח הרבי מסוקולוב בקיץ שנת תר״פ בנוגע למצוקת העוני של רבני פולין, אשר לרגלי המלחמה העולמית הגיעו עד משבר ומבקשים לחם. הוא פותח ב״תשואות חן״ לרבני אמריקה על טוב לבם ״שנתעוררו לרדת לדעת צערם של ת״ח תושבי מדינתנו אשר סערת המ־לחמה הורידה לארץ חייהם ותשת לעפר נפשם״. בהמשך דבריו הדגיש כי ״חסד ההשגחה הוא אשר העירה לבות אחינו תושבי אמריקה לבוא לעזרת אחיהם בצר בכל רחבי מדינתנו, ומוריקים למדינתנו לרבבות [= הכוונה לסיוע מטעם ״אמ־ריקאנישער פארטיילונגס קאמיטעט״ בוורשה] אשר לולא זאת מי יודע מה היה לנו״. אעפ״כ מוצא מחובתו להודיע כי ״מכל אלה השפעות אף אחד מהרבנים אשר כבוד התורה כבודו לא נהנה כחוט השערה, כי אין ת״ח נכבד אשר יושיט יד אליהם ולא יבזה כבוד התורה, ויש הרבה ת״ח מדוכאים אשר אפי׳ אליכם לא יכתבו מפני כי לא ניסה באלה עוד״, בהשעימו, שזו תשובה מצדו לשאלה שהעבירו אליו ראשי ״עזרת תורה״ אם נכונה השיטה שהנהיג רב פלוני ביחד עם הרב מאיר ברלין ״לשלוח כל הכספים על חוות דעת הסתדרותם״ או שמא עדיף לקבוע שיטת חלוקה אחרת. האדמו״ר מעלה בפניהם רעיונות כיצד לכלכל את מעשיהם, באופן שהתמיכה הכספית אכן תבוא לידי הנצרכים האמיתיים, ומביע תקוה כי גם בעתיד ״לא תשכחו מהרבנים הגאונים הגדולים דמדינתנו אשר מהם תצא תורה״.

בסיום המכתב שוטח הוא בפניהם משאלה פרטית, לשלוח ״תמיכה הגונה״ לבנו רבי מנדל הי״ד היושב על כסא הרבנות בק״ק מיכוב פלך לובלין, אשר ״הוא גדול מאד בתורה ויראה, ועיר אשר יושב בה היא קטנה, ושלטו בה בעת המלחמה בוזזים וביזא בתר ביזא עד שנידלדלה מאד ורחמנא ליצלן, ויש לו עשרה ילדים קטנים וגדולים והוא כ״כ בדחקות רחז״ל שאי אפשר לתאר...״ האדמו״ר מציין כי ״מה שיש ביכלתי אני סומך אותו, אבל לא אוכל לדאבוני למלא סיפוקו, ולבי עליו דוי כראותי מצבו הנורא...״ וחותם את דבריו

בשובו לפולין לא פסק מלספר בשבחה של א״י בשהגיע מן הדרך לוורשה, והתעכב בה ימים אחדים. כאשר שמע רבי יצחק זליג את שאון האנשים הבוקע מהחצר, פתח את החלון והוציא ראשו החוצה, בשהוא קורא אליהם בהתלהבות עצומה: ״יהודים, סעו, נוסו לארץ ישראל, כי טובה הארץ מאד מאד״

במשפט אופייני ״דברי המצפה כי יקרב ה׳ אותנו מהרה לארצנו הקדושה ולירושלים בשמחת עולם...״

שלום רב לאוהבי תורתך

שאיפתו הגדולה היתה, שיוכלו החרדים בפולין להקים קהלות עצמאיות משלהם, כפי שכתב בכרוז לחרדים בא״י (כשהתפרסמה ״חוקת הקהלות״ מטעם הממלכה הבריטית): ״יומי יומן ד׳ ידוד גם במדינתנו פה ותגיע השעה שנזכה לראות קהלות חרדיות לבדהן״ כי ״בשום אופן אי אפשר לאור וחושך שישמשו בערבוביא״. אך גם כשנבצר הדבר בינתיים עמל וטרח להגביר ולחזק את השלטון התורתי בקהילות. את הכרוז הנזכר כתב לרגלי המבצע שהוכרז בא״י להיבדל מה״ועד הלאומי״ ולהירשם בעדה חרדית. ״מפני שידעתי״ כותב רבי יצחק זליג ״שיש שם חרדים טרם נפקחו עיניהם לראות הנולד, בחשבם כי ע״ז יגרמו פירוד לבבות ואי־שלום, הנני אומר לכם: אל ישיא אתכם רעיון מתעה זה: כתוב ״שלום רב לאוהבי תורתך״ — מי שאוהב את התורה, שהשלום שלו,

מתחילתו רב את ריבו, ואין למו מכשול ע״ז, כי האמת אהובה מכל״.

הוא התכונן לנסוע באופן מיוחד לא״י, בתחילת שנת תרפ״ח, כדי להיות לתומכים בירושלים ״לאח־יעזור ואחיסמך בעת העמדת הגדר התורתית לקיום עולם שלא תמוט״ (כפי שכתב באגרת להגרי״ח זוננפלד וביה דינו ימים לפני ראש השנה תרפ״ח) אך מפני סיבות שונות לא יצא הדבר לפועל.

וכשהגיע ובא יום ההכרזה לשלטון הקהילות היהודיות ברחבי פולין, כתב ופירסם קריאה חמה לכל שלומי אמוני ישראל ״הכואבים על קיום דור העתיד והחייתו, באמונת ה׳ ויראתו״ להיקהל ולעמוד על נפשם. בארוכות רבה פירט את מזימות פורקי־העול לכבוש בזרוע את קהילות יעקב מתוך מטרה מוצהרת ״לקרוע חיי הדתיים שבישראל מחייהם המדיניים קרע שאינו מתאחה לעולם״ והוא דבר ״שישראל באו ע״ז באש ובמים בכל אלפי שנות גלותם, להקים מוסדי דור ודור בחיזוק התורה וקיר מוסר ויראת ה׳... וכן הדין בחו״מ (סוף סימן ל״ז) שכל רשעה הפוסלת מהיות דיין בישראל פוסלת מהתמנות על הציבור...״ בהמשך דבריו עמד על כך ש״מחריבי הדת לא ישבעו בזה שהחריבו בשנים האחרונות כל נאות יעקב ורבבא ורבבות צעירי ישראל הפילו חללים... אך ישיתו עיניהם להלך הבחירות... ובמשלם על עם דל לא יאמר אז ״אשר נשיא יחטא״ כי אם ״אשר יחטא נשיא״, ולמי נאה היות רב, למי שאינו רב... וקי״ל בכל הדברים הנרחים מפני הסכנה שאפי׳ הסכנה אינה עתה אך נשקפה שנסתפק ע״ז לשנים רבות ג״כ נקראת סכנה...״

בסיום קריאתו הזהיר בדברים חוצבים מפני הפילוג הפנימי ומפני עושי פשרות, ושטח בקשתו המתפרצת מקירות הלב ״תנו כבוד לאלקי השמים... תמו כולכם שכם אחד כל ישראל החרדים, ללכת יחד אל הבחירות, לבחור רק בשומרי תורה ומצוות בלי שום פשרות וויתורים...״

ב״אגודת ישראל״

מעורבות יתירה התערב האדמו״ר מסוקולוב בחיי ״אגודת ישראל״ והוא מראשי העושים וה־מעשים בתנועה. עוד בצעדיה הראשונים, כשהתק־יימה בשנת תרע״ב ״ועידת קטוביץ״, ועידת היסוד של התנועה, היתה שכמו־לעזור לפעולותיה, מתוך הבנה עמוקה למדת חיוניותה. באגרתו לועידה (מערב חג השבועות תער״ב) נאמר: ״מאד עלז לבי בראותי כי החל רוח ה׳ לפעם בין גדולי עמנו להתחיל לחשוב להיטיב מצב חיי עמנו, מכש״כ הנצים שלא נתפתחו עיניהם הבוהיהם מאתנו הלאה, אשר על זה דוה לבנו, ואשר ע״ז הרעשתי פה במדינתנו זה איזה זמן מדוע אנו מחרישים, הלא אין העת לחשות בראותנו אשר כמעט כל הבירה דולקת ח״ו, אולי יתעשת לנו ה׳ ממרום בכינוסנו יחד... בכן בראותי אשר רוח והצלה מתגרץ לנו ממקום אחר ומטים כולם שכם אחד לדבקה בו אמרתי ב״ה הנני מברך ומתפלל כי אספתכם תהי׳ כנסיה לשי״ש ויפתח לכם השי״ת שערי רצון להשיב שבותנו״. להלן הוא מביע את צערו על שהודיעו לו מהאספה באיחור וכותב: ״מאד אני מתרעם מדוע לא שלחתם לי הידיעה איזה שבועות מקודם כי אז הייתי מכין לכם חומר רב מה שקבצתי... ועתה אין באפשרות עוד לנסוע, על כן אני מבקש עכ״פ להודיעני תומ״י תוצאות האספה לכל פרטיה ודקדוקיה, והשי״ת יהי׳ עם פיכם בעת הטיפכם ועם ידיכם בעת מעבדיכם. כעתירת ידידכם דו״ש יצחק זעליג מארגענשטערן האבד״ק סאקלאב״. במרוצת השנים הבאות השתלב כחייל מסור במערכות התנועה והעמיד לרשותה את מיטב כשרונותיו באומר ובקולמוס.

אולם בעיקר התגברה פעילותו באגו״י בשלהי ימי המלחמה העולמית הראשונה, ובשנים של־אחריה, כשהשריפה הרוחנית אחזה בכל פינות

לא חס על כבודו ומעמדו, ומלטל את עצמו במסעות עם משלחת רבנים ועסקנים, שהשכימו לפתחי אדמו״רים שונים בפולין וגאליציה, להפיס דעתם ולהשתדל שלא יעמדו מנגד ויצטרפו שכם אחד לארגון היראים אגודת ישראל.

הרחוב והבית היהודי, והרבי מסוקולוב הרגיש כי אגו״י שחרתה על דגלה ״לפתור את כל השאלות העולות על הפרק בחיים ע״פ התורה״ היא עוגן ההצלה היחיד מפני המערבולת הכופרנית שסחפה את ההמונים. הימים היו ימי קימום פולין העצמאית, ימי המהפכה הסוציאליסטית, ימי הצהרת בלפור על כינון בית לאומי בא״י, הסיסמא ״נהיה ככל הגויים בית ישראל״ הטריפה ושיבשה דעתם של רבים וטובים. אז־אז הרימה אגו״י את נס האמונה במלכות שמים וראשיה יצאו ללכד את ההמונים בקריאה ״מי לה׳ אלי״. האדמו״ר, עולה תמימה, חוטר מגזע קוצק, הבין יותר מאחרים מה שעה זו דורשת, וטרח לכן בעצמו לנדוד בערים ובעיירות כדי להלהיב המונים שיתארגנו באגו״י.

כאשר שאל אותו רבה של שדליץ, הגה״ר חיים גינזבורג, איך יאה לאדמו״ר של חסידים שיהפוך לנואם ועסקן מפלגתי? השיב לו בחריפות: ״זכור זה למדתי מתורת משה רבינו... משה צדיק וקדוש היה, רבי נאה לכל הדעות, והנה יושב הוא לו בראש ההר, נהנה מזיו השכינה, לומד תורה מפי הגבורה תבל לו לרדת מפיסגה קדושה כזו... אך שם למטה שוד ושבר, הערב־רב מחולל סביב לעגל הזהב, והקב״ה אומר למשה ״לך רד כי שחת עמך״, בזמן ששיחת עמך לא עת היא לשבת במרום ולהינות מזיו, אלא על המנהיג לרדת אל העם ולדבר אתם תוכחות. הקב״ה קורא אז אל רעיא מהימנא ״לך רֵד...״ (״רד״ בציר׳ מובנו ביידיש ״דַבֵּר״).

הוא לא חס אז על כחותיו ועל בריאותו, או על זמנו היקר מפז, שהיה קודש ללימוד התורה, והיה עובר כרוז־סופרה על פני עשרות ערים וקהילות להחריד את הציבור החרדי משאננותו, והיה מקהיל קהילות ברבים ומזעיק את פרנסי הקהל ואת הרבנים והאדמורי״ם, שהיו בחלקם הגדול הדלי אונים מול התפרצות החילוניות בכל פינה, בזעקה גדולה ומרה: אהה, רבותי, דליקה משתוללת! יהודים, הבה נציל את עצמנו! הבה נציל את ילדינו!״.

אף הוא לא חס על כבודו ומעמדו, וטלטל את עצמו במסעות עם משלחת רבנים ועסקנים, שהשכימו לפתחי אדמו״רים שונים בפולין וגאלי־ציה, אשר לפי השמועה התנגדו לאגו״י — בני־מוקים של ״חדש אסור מן התורה״ וכיו״ב — בנסיון להפיס דעתם ולשדל אותם שלא יעמדו מנגד ויצטרפו שכם אחד לארגון היראים.

ומעשה שבא לעיירה ביאלה וזירז לעסקנים שיקימו בה סניף מקומי לאגו״י. חבורה עליו אנשים מיושבי ביהמ״ד בפליאה: ״הרי כל ישראל קדושים, ולמה לעשות אגודות אגודות?״ הזכיר להם האד־מו״ר את דברי המדרש בס׳ שמות שנחלקו משרע״ה ובצלאל מי קודם לעשיה, המשכן או הכלים, עד שלבסוף הודה משרע״ה לבצלאל שכך נצטווה מפי הגבורה ״ובצל א־ל היית״, בתוספת נופך משלו. משרע״ה, פירש רבי יצחק זליג, לא האמין שאי־מי מסוגל לפגוע חו״ו בארון הקודש, אפילו כשיעמד באמצע הרחוב, ולכן סבר לעשותו ראשון ולהעמידו בכל מקום שהוא עד להקמת המשכן כולו. אמר לו בצלאל: אנכי מיטיב יותר ממך להכיר את ההמון... סכנה אורבת לארון אם לא יישמר בין חומות וכתלים, אם לא יהיו קרשי המשכן תואמים יחדיו ומבודדים בבריח התיכון לסגור עליו מסביב... אמר לו משה: בצל א־ל היית, כלומר, רואני שאתה מיטיב לדעת גם את הצללים...

״ומי שרואה גם את הצללים״ הוסיף ״יודע בביחוד שאין מנוס עתה מלהקים אגו״י, על אף שכל העדה כולם קדושים, קל וחומר כשאין כולם...״

במקביל להופעותיו המסעירות מעל־גבי דוכן הנואמים, תרם הסוקולובי את חלקו להסברה בכתב של הרעיון האגודאי, בשלל רשימות ומאמרים או אגרות מפרי־עטו בלשה״ק אשר פירסם בעתוני התנועה פולין: ״דער יוד״, ״יודיש טאגבל־אט״, ״דגלנו״. שכן נוסף לכל מעלותיו היה ספרא רבה, בעל סגנון מליצי מקורי ומיוחד במינו, שמליצותיו העסיסיות אינן מכהות אף כהוא־זה מבהירות הדברים ועוז הביטוי שלהם. הרב מאיר שוהרצמן משדליץ, בעל ״מאיר עיני ישרים״ (חי לאחר השואה בוויניפג, קנדה), שזכה לקבל ממנו זצ״ל כמה וכמה מאמרים להדפסה כשבעתון הא־גודאי השדליצאי ״אונזער וועג״ (שיצא לאור בעריכתו), מספר ששמע ממנו כי עוד בהיותו עלם צעיר שלח פעם אחת מכתב לעתון ״הצפירה״, העורך נ׳ סאקאלאוו שהתפעל מאד מסגנונו החודר וכתב אליו, שמזמין אותו להשתתף בעתונו דרך־קבע ומבטיחו לו שכ״ס בגובה חמש רובל לכל רשימה. ״אולם אבא זצ״ל הניא אותי מלכתוב וכה אמר אלי: דע לך, זליג, שאינו מתכוון ליצירותיך הספרותיות, כי־אם למשוך אחד שבמותך, בצד קוצק, אל תוך חבורתם... היזהר והישמר... אל תימשך אחרי ״חכמתם״ ו״ידיעותם״... הם יודעים את הכל חוץ מידיעה אחת, הלא זו ״דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה״.

הסגנון המחוטב שלו, אשר יופי ואופי היו שלובים וקומים בו, נשאר בן־לווייתו הנאמן עד סוף ימיו. כדי להמחיש כלשהו את הוד לשונו נעתיק פה שני קטעים בודדים מקריאתו להתארגן באגו״י שהתפרסמה בשנת תרפ״ט בבטאון ״דגלנו״ (וורשה) שיצא לאור בעריכת מקורבו החביב עליו רבי אלכסנדר זושא פרידמן הי״ד: ״כל היראים — תחת דגל אגודת ישראל העולמית! אחת היא עתה לאומתה הישראלית: ברה היא לכל ישבי תבל למדי, כי הצדק אזור מתניה והאמונה אזור חלציה. מטרתה — אל על, שאיפתה — מישרים. ברוח הקודש נוסדה ובקודש נבראה... שואלת עזר ממרום תחילה; נמלכת בגדולי התורה והיראה הנודעים לשבטים...״

״ירד ידידנו — ירידה היא לנו אם ניתן לה שם קבוצה ואחוזת מרעים. חולין היא לנו בתוארנו אותה באופי של מפלגה מיוחדת. היא ארמונה של כנסת ישראל כולה; הארגון היחידי בעולמנו; שעריה פתוחים; כפיה פרושות אליכם החרדים. זה שנים ברחובות תתן קולה: מי לה׳ מכל עמנו, אליה יבוא ויתאגד עמנו, ונעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, לגאון ולתפארת, כאיש אחד בלב אחד ובעצה אחת, ואז עלה נעלה ויכול נוכל להרים שכינת עוזו, כבוד שמים וכבוד תורתנו הקדושה, ולהחיות שארית פליטתנו על מוסדות תורה ויראה כמצווה עלינו...״

כמי שהיטיב לאחוז בעט, וכמי שנהירין לו שבילי הנפש, ידע האדמו״ר מסוקולוב והבין יותר מאחרים מה תפקיד גורלי נועד למלה הכתובה, שיכולים להשתמש בה כחרב פיפיות. מהאי טעמא שנא את הספרות החילונית תכלית־שנאה, לפי שראה אותה באר רעל וסם־המות — בעיקר לבני הנעורים — והכיר בצורך השעה לטפח וליצור ספרות כשרה ברוח ישראל סבא. בקובץ ״מאמרים ומכתבים מהרה״ק מסוקולוב״ שנדפס בוורשה שנת תרפ״ו התפרסמה אגרתו המאלפת אל עסקני צא״י בנושא הספרות החרדית. הוא מנתח בהרחבה את הגורמים לצורך בספרות שנתחדש בזמנה, הצורך בספרות מודרנית, ועומד על ההבדל בנקודה זו בין אוה״ע וישראל, מבאר מדוע לא היה זקוק עם־הספר בכל הדורות לספרי קריאה חוץ מתוה״ק, ומה נשתנה דור זה שחייבים לספק לו גם מזון ספרותי, עם שמבקש מהמתעסקים בכתיבה לא להפוך את הטפל לעיקר, ולדעת, שהספרות בימינו היא רק אמצעי להחדיר השקפות כשרות וכיוצ״ב ולשמש תריס בפני הספרות הקלוקלת, אך לא מטרה בפני עצמה. ״יודע אני, צעירים החביבים לי, את כוונתכם הטובה ומעשיכם הרצויים״ חתם את דבריו בקריאה מעודדת לעסקנים מצא״י ״הרבה תקוות הנני תולה בכם, פרחי כהונה, שאתם תשיבו אלינו את אלה הצעירים אשר יצאונו ואי־נם...״

הדור הצעיר עמד בראש דאגותיו. אהבתו לבני הנעורים, לרבות ילדים רכים, היתה מן המפורסמות — אך הרבה יותר מאהבתו היתה דאגתו לעתידם הרוחני. מרגלא בפומיה: ״אם אין גדיים אין תיי־שים״, כלומר, אף התיישים שישנם — אינם! אף הוא קילס בהזדמנות את האדמו״ר מגור בעל ״אמרי אמת״ שיש לו אלפי חסידים ״אשר אינם מניחים תפילין, ואינם צמים ביום הכפורים...״ כשהוא רומז בדבריו על הצבא האדיר של פרחי חסידים מתחת לגיל בר־מצוה שהרבי מגור קירב אותם להפליא. (וראה במקביל הערכת האדמו״ר מגור אליו באוסף מכתבים אות מ״ד שכותב אל חתנו הר״ם לוין ז״ל מעיני צא״י בפולין: ״תתיישב נא עם הרה״ק מסוקולוב, כי יודע יותר מענין הצעירים...״).

באגרתו משנת תרפ״א ״לצעירי אמוני ישראל״ בראדום מתמרמר האדמו״ר מסוקולוב על כך ש״מבוזר בינינו בחורי חמד אשר עליהם שמנו מבטחנו, אבדו מאתנו... ואנכי צעקתי על זה מראש התפתחות אגודתנו, אולם היו או הרבה שלא ראו את הנולד, לא הבינו למרחוק, ועכשיו מתחרטים מאד... ואתם הצעירים אל תפסיעו פסיעה גסה ללכת הלאה מאבותיכם, כי אם שלהבי״ד עמהם, להוציא אל הפועל את מה שהם שואפים...״

בועידה הארצית של צא״י בפולין, ותשה ט״ו בשבט תרפ״ב, הפתיע הרבי את מאות הצירים כשנכנס אל האולם בלא הודעה מוקדמת והכריז שהוא מצטרף כחבר מן השורה להנהגת ״הצעי־רים״.

ובהתאסף ראשי עם מנהיגי אגו״י מכל העולם בכנסיה הגדולה הראשונה, וינה, שלהי שנת תרפ״ג, נשא מדברותיו בישיבה המיוחדת שהוקדשה לעניני א״י כשכל מאות הצירים הקשיבו לדבריו בעמידה. במהלך משאו, שגרם להתרגשות רבה, הכריז רבי יצחק זליג בין השאר: ״היהדות החרדית לא צריכה להתפשר עם אלמנטים שאינם נאמנים לתורה. חייבים להיאבק נגד כפירה ומינות; עלינו לדעת, כי שתיקה איננה סובלנות בעלמא (״טאָלעראַנץ״ בלע״ז). השתיקה היא למעשה שיתוף פעולה עם המהרסים. באותו זמן שהחרשנו, ימים רבים, קמו באה״ק בתי ספר כופרניים אשר תכליתם לעקור תורתנו ואמונתנו מלב הילד היהודי הפעוט. כשהביאו עגלה ערופה חייבים היו זקני העדה לענות ולומר ״ידינו לא שפכו את הדם הזה״ ופירשו חז״ל ״לא ראינוהו ולא פטרנוהו בלא לויה״. משמע, אם כן, שאפילו שתיקה גרידא, התנהגות פאסיבית, לפטור בלא לויה, לא להרים קול מחאה, היא בגדר שפיכת דם ישראל... לא באנו לתוקן תורות חדשות, רק לבצע ולהגשים, לעמוד על המשמר שיתקיימו בישראל חוקי האלקים ותורותיו. סובלנות אין פירושה ״איש כל הישר בעיניו יעשה״. אגו״י חייבת להשליט בא״י סדר תורתי ולהרים מחדש את כבוד התורה שהושפל...״

גם בכנסיה הגדולה השניה, וינה אלול תרפ״ט, כשדיבר על תפקידי אגו״י המגוונים, השתמש ברעיון של עגלה ערופה. ״מצינו בדיני עגלה ערופה״ אמר ״שנחלקו בגמרא אם הראש נמצא לחוד והגוף לחוד מהיכן צריך למדוד אל העיר הקרובה מהראש או מהגוף. עלינו להביא עגלה ערופה על ההרג הרוחני במחנה ישראל, שלא עשינו למנוע את המגיפה של כפירה, ויש חילוקי דעות מי אחראי: האם גדולי ישראל הנקראים ״הראש״ שלא ירדו אל ההמון ללמדו בינה, או כלל החרדים שהם ״גוף״ האומה, באשר לא שמעו או לא קלטו כראוי את הקריאה, לפעול בנאמנות למען חיזוק הדת. והנה בכנה״ג נפגשים יחדיו ״הראש״ עם ״הגוף״, גדולי ישראל עם ההמונים הרחבים, ומכאן צריך להתחיל מחדש מעשה החזרת עטרה ליושנה, להפסיק דם ההפקרות אצל יהודים, למען נוכל להגיד מהיום: ״ידינו לא שפכו את הדם הזה״.

במהלך ימי הכנסיה הגדולה צבאו הרבה אנשים על פתח אכסנייתו בוינה. ביום ש״ק ערך שולחן בסעודה שלישית, במעמד קהל רב, כשלצידו ישב הגאון רבי מנחם זמבא הי״ד, שהתארח עמו כל ימי הכנה״ג באכסניה משותפת, והקשיב בדריכות לחידושים שהשמיע האדמו״ר מסוקולוב בגולה המבנסתו (הגר״מ זמבא הק״כ היה מסבב גוה, אך לפני ש״ק יצא רבו ה״אמרי אמת״ מרינה ונסע למחות באדן).

מענין אולי לצטט פה קטעים אחדים מתוך ראיון עם האדמו״ר בעקבות הכנה״ג שהתפרסם בעתון הוורשאי ״יודישע טאגבלאט״ מתאריך י״ז תשרי תר״ץ. הסופר המראיין ד. ליכט כותב שנפגש עם הרבי בלודז׳ בעת שחזר לביתו מוינה. לשאלה,

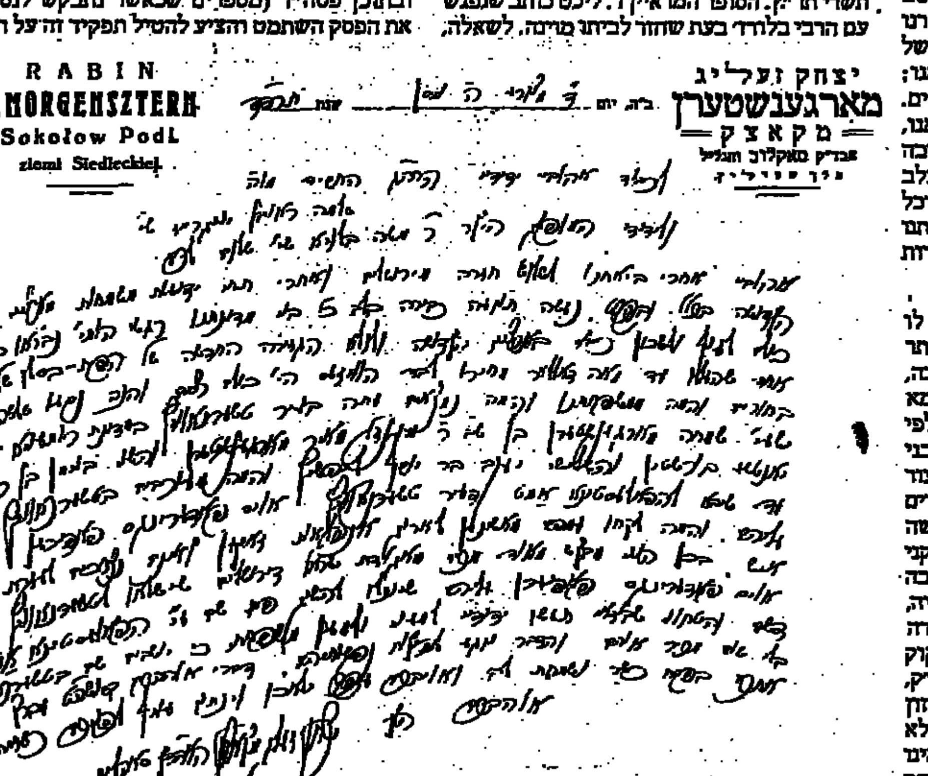

אגרת נדירה בכתי״ק לראשי ״אגודת ישראל״ בירושלים אחרי שובו לפולין מביקור ראשי מועצגדה״ת בארצנו הקדושה שנת תרפ״ד.

איזה רושם עשתה הכנסיה הגדולה בכללותה? השיב: ״ראו בעליל שעדיין יש ליהדות ערך גדול בעולמנו... התאספות אחים לדעה אישים חשובים ות״ח מכל הארצות במטרה משותפת לחזק את היהדות מעידה כשלעצמה כי כוחנו חזק... וכאשר יהודים נמנים יחדיו לחיזוק היהדות השכינה עמהם...״ לשאלה נוספת, אם הכנה״ג תשמש דחיפה להגביר הפעילות בעתיד? השיב: ״פשיטא! כאשר שורים בעצה אחת, ועוסקים להרבות כבוד שמים, הרי זכות הרבים כה גדולה!״ וכאשר נשאל בהמשך השיחה, מה דעתו בעניני א״י, ענה בחרדה ובהתלהבות: ״ישוב א״י היתה תמיד מצוה קדושה, ולא חולה להיות מצוה גם בימינו, אבל רק ע״פ תורה, אחרת ח״ו כשמטמאים אותה כתוב ולא תקיא וגו׳. אנו יכולים לבטוח רק בעזרתו ית״ש, ולא בכל הגויים, לא נוכל להיות עם ומולדת בלא תורה...״ בסיום השיחה הביע רבי יצחק זליג את ברכתו: יעזור השי״ת שישכון שלום בין תלמידי חכמים ויראי השם בפולין, שאלמלי היו כולם עושין ״אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם״ היו מרימים קרן התה״ק והיה מתרומם כל הדור. אם ראיתם שהיהדות החרדית לא משגשגת, הוסיף, אין זאת אלא בגלל שאין אחדות מספיקה בשורו־תינו. אחרת בודאי היה הקב״ה מסייע אותנו, הלא כתוב ״בזעקך יצילוך קיבוציך״, והרי קיום התורה והמצוות איננו ענין מפלגתי פוליטי, אלא זה עורק החיים של האומה הישראלית.

בחותמת הראיון מוסיף הכותב מספר משפטים שהחליף עם רבי מנדל מורגנשטרן, בנו בכורו של האדמו״ר, שנכח בעת השיחה. רבי מנדל התרשם במיוחד מן העובדה שבכנה״ג נוכחו גם מספר צירים מרוסיה הסובייטית, מעבר למסך הברזל. ואשר באו בחשאי אל אביו האדמו״ר לבקש שיעלה לדיון בישיבת מועצגדה״ת את מצב היהו־דים הנרדפים ברוסיה. כן באה אליו נציגות של ארבעה רבנים מארה״ב בבקשה לפעול שיחולט לשגר לאמריקה משלחת אישים תורתיים ע״מ לאבקן שמה אגו״י חזקה. עוד דיבר על החלטת מועצגדה״ת להתיר החזרת האנוסים מספרד ופור־טוגל לחיק האומה. לבסוף ביטא במלים חמות התפעלותו ממנהיגי אגו״י במערב אירופה, בעיקר ממהר״י רוזנהיים, שהגדיר אותו כ״יהודי צדיק בעל השתפכות הנפש עצומה״.

אף לכנסיה הגדולה השלישית, מריאנבד אלול תרצ״ז, טרח האדמו״ר ובא כדי לחזק ידים רפות, למרות שהיה אז מדוכא ביסורים, ולמרות הקושי בטלטולי הנסיעה המרוחקת מפולין. חולשתו ומצב בריאותו לא איפשרו לו יותר לנאום בפומבי, אבל הוא השתתף באופן פעיל ביותר בדיונים שמאחורי הקלעים, וחיווה את דעתו על הנושאים שעמדו על הפרק באספות ״מועצת גדולי התורה״ — במיוחד כאשר ישבו על המדוכה בשאלת ה״חלוקה״ של א״י.

אהבה חזקה מופלאה קשרה אותו לארץ ישראל, והיה משתוקק בכל ימי נפשו לחונן עפרה. הרבה כוחות ומרץ השקיע בשעתו כדי לממש תוכניות אביו, הרבי ר׳ חיים ישראל מפילוב, להקים בא״י ישוב חקלאי גדול, תוכניות אשר נתעכבו משמים שלא כדרך הטבע.

זיקתו המופלאה לא״י

עם שהיה כמוזר מהלוחמים המובהקים בציונות המדינית, בדיעותיה ובהשקפותיה, הרי באותו זמן גופו היה מן המטיפים הגדולים להפריח שממות ארצנו הקדושה, ותמיד תבע משלומי אמונים לפעול בכל הדרכים האפשריות כדי לעלות ולהתנחל בה.

משחרית ימיו קשרה אותו אהבה חזקה מופלאה לארץ ישראל, כדברי ריה״ל ״לבי במזרח ואנכי בסוף מערב״, והיה משתוקק בכל ימי נפשו לחונן עפרותיה, היה חולם בהקיץ על שיבת ציון ודוקא תכניות לגאול מקרקעי א״י מידי הישמעאלים ולהושיב יהודים מן הגולה על אדמותיה כשרוח אלקים שפוכה עליהם. הרבה כוחות ומרץ השקיע בשעתו כדי לממש תכניות אביו, הרבי ר׳ חיים ישראל מפילוב, להקים בא״י ישוב חקלאי גדול, תכניות אשר נתעכבו משמים שלא כדרך הטבע. אפס הוא לא התייאש אף ליום אחד מן התקוה, להיקלט הוא עצמו בא״י, או לכהפ״ח לבקר בה, לרצות אבניה.

בשנת תרפ״ד נתמלאה משאלת לבו באופן חלקי. הוא ביקר בארץ שבועות אחדים בשלהי החורף כחבר משלחת מטעם מועצגדה״ת — ביחד עם האדמו״ר הרא״ם מגור והגרח״צ לוין אב״ד בנדין — שיצאה לא״י על־פי החלטת הכנה״ג הראשונה מאלול תרפ״ג. הביקור נערך כדי לבחון את האפשרויות לפעולה אגודאית בתחום ישוב א״י ובמטרה ליישר הדורים בקרב חוגי הישוב הישן בירושלים.

והנה המאמצים שהשקיע האדמו״ר ביחד עם שאר חברי המשלחת כדי לאחות הקרעים בין חוגי הגרי״ח זוננפלד וחוגי הרבנות הראשית בירושלים לא עלו יפה, כפי שניתן לקרוא בסקירה חדי״ה מלא על השתלשלות הדברים שמסר בשובו לפולין, באספת גדולי ישראל שהתקיימה בלשכת מרכז אגו״י בוורשה, אור ליום א׳ דר״ח אדר שני תרפ״ד (תמצית סקירתו התפרסמה בעתון ״קול ישראל״

הזהיר בדברים חוצבים מפני הפילוג הפנימי ומפני עושי פשרות, ושטח בקשתו המתפרצת מקירות הלב ״תנו כבוד לאלקי השמים... תמו כולכם שכם אחד כל ישראל החרדים, ללכת יחד אל הבחירות, לבחור רק בשומרי תורה ומצוות בלי שום פשרות וויתורים...״

ירושלים שנת תרפ״ד גליון כ״ט). כמ״כ מופיעה חתימת שמו על ״פסק הדין״ המפורסם, בנוגע לחיכוכים שבין ב׳ המחנות. ביחד עם חתימות האדמו״ר מגור והאב״ד בנדין, אך כפי שידוע לא מצא רבי יצחק זליג קורת רוח בתוצאות הבחירות והתוכן בפסה״ד (מספרים שכאשר נתבקש לנסח את הפסק השתמט והציע להטיל תפקיד זה על רב

מאמרו המסעיר ״עלבונה של תורה״ שפירסם בבטאון ״דגלנו״ וורשה היכה גלים בציבור היהודי ודירבן לפעולה את מיטב הכוחות. הודות ליוזמתו ולהשפעתו התחולל בפולין היהודית, בתחום הרבנות, שידוד מערכת מלא: רבני ישראל זקפו קומה והתחילו לייצג בגאון את דגל התורה, תחת שהיו לפנים מרמס לרגלי אפוטרופסים בלתי־קרואים מחוגי ה״משכילים״ והציונים.

מסוים שהיה ידוע ב...תמימותו, ובכדי לשבר את האוזן סיפר אז מעשה בזקנו האדמו״ר מקוצק שבאו אליו יהודים והפצירו שיבטל מהם רוע הגזירה, שגזרה מלכות הרשעה לאסור על פעוטים מבנ״י למכור יי״ש, כי אם תישאר הגזירה בעינה יישבר מטה לחמם, וכאשר שאל אותם מדוע א״א להתפרנס מעסקים אחרים זולת יי״ש? השיבו לו: היי״ש נחוץ ל...קיום החסידות, מפני שבעת ילכו החסידים דרך ארוכה לחצרות האדמורי״ם מה טוב שיוכלו להיכנס לפונדק ולהתחמם בלגימת יי״ש ולברך ול״ח ״לחיים״. אמר להם הרבי מקוצק: לכו בבקשה זו אל רבי יעקב מבלמזוב [צדיק תמים מתלמידי החוזה מלובלין זצ״ל, שהיה ידוע בת־מימותו], אולי הוא יאמין לכם שכל כוונתכם רק לחיזוק החסידות, אני יודע בבירור שכוונתכם לממון ורווחים...) והסיבה, חזרה לן כשעוד נמצאו אנשים שערערו על פסה״ד אפילו כמות שהוא. ובמכתב שערך לראשי אגו״י בירושלים אחרי שובו לפולין, ה׳ בניסן תרפ״ד, הוא מציין במרירות ״ולא יחיד אנכי בעשיית הפס״ד, וכתבתי להרה״ק מגור

(המשך בעמוד י״ד)

בית המדרש בסוקולוב ומעונו של הרבי.

התמונות באדיבות נכדו קידוש ה׳

ויכוחים פומביים בין יהודים לנוצרים

נתן קוטלר

מטבעה, מתעורר בנו מין געל עמוק כלפי כל הקשור בנצרות: הכנסיה, ה"גלחים", אותו האיש צליבתו ופולחניהם המבחילים כל ילד מישראל "ההולך ליהודי", ביחוד, משום שלכל אלה קשורים טראומות נוראיות על אינקויזיציה ועלילות דם איומות והמון אסוציאציות על כפייה להמרת דת, מסעי צלב ופרעות של המון משולהב ע"י "מיסות" (=דרשות נוצריות), לכל אורך ההיסטוריה האירופאית. אותה סלידה נפשית עמוקה אין לנו אף לא לאיסלאם ולא לכל דת אחרת.

דומה, שיחס זה שלנו לנצרות נובע לא רק מן הרדיפות הנוראיות שהפעילה זו נגדנו במשך דורות רבים, אלא בעיקר מאופייה של אותה דת המתיימרת לרשת את מקום התורה וישראל רח"ל: כל עיקר בנינה על חרבן עמנו ח"ו המרת כבודו באחרים ח"ו. וכאותה שפחה כושית שהתפארה כי אדוניה יקחה לאשה כי מאס באשתו משום ש...ראה ידיה מפוחמות...

מעשה בקרתנית עירונית אחת שהיתה לה שפחה כושית שירדה למלאות מן העין (=מעין). אמרה לחברתה: חברתי, למחר אדוני מגרש את אשתו ונוטלני לאשה. אמרה לה: למה? למה? — בשביל שראה ידיה מפוחמות. אמרה לה: אי שוטה שבעולם, ישמעו אזניך מה שפיך מדבר — ומה אם אשתו שהיא חביבה עליו, ביותר את אומרת, מפני שראה ידיה מפוחמות שעה אחת ורצה לגרשה את שכולך מפוחמת ושחורה ממעי אמך כל ימיך, על אחת כמה וכמה! כך, לפי שאומות העולם מונים (מציקים) ואומרים: אומה זו המירו כבודם...

אין כל פלא איפוא שהיהודים היו לצנינים בעיני הנוצרים, כך התפתחה אצלם הלהיטות הגדולה לויכוחים עם יהודים וכל כמה שאלה סרבו, כפו זאת עליהם תוך תקוה להוכיח בכך קבל עולם את "אמיתותה" של הדת הנוצרית.

אומרים להם ישראל: ומה אם אנו לשעה כך נתחייבנו, אתם על אחת כמה וכמה!". (שיהש"ר א).

אותה שפחה שפלה שביקשה לרשת את מקום גבירתה ואת כל כבודה, הוציאה את פסוקי התנ"ך מידי פשוטם והעמיסה עליהם כוונות סמויות, המאשרות כביכול כי עזב ה' את ישראל ח"ו ולקח אותם לעם... מפרשיהם אף הכניסו "תיקונים" גסים בתנ"ך וערכו שינויים שיעידו על אמיתת דתם, כזה הוא תרגום ה"וולגטה" הידוע לשמצה שתירגם הירונימוס ללטינית מאות שנים אחרי מות אותו האיש.

"אמר ר' יהודה בר שלום, כשאמר הקב"ה למשה: "כתב לך" ביקש משה שתהא המשנה בכתב, ולפי שצפה הקב"ה שאומות העולם עתידים לתרגם את התורה ולהיות קורין בה יוונית והם אומרים אנו ישראל ואנו בניו של מקום... אמר להם הקב"ה לאומות: אתם אומרים שאתם בני, איני יודע אלא מי שמסטירין (=מיסתורין) שלי אצלו, הם בני, ואיזו היא? — זו המשנה" (תנחומא וירא)".

שונה היא הנצרות מכל הדתות בכך שהינה "טפיל" ולא חידק בפני עצמו... נטפלו הם ליהדות ופרו ורבו בה ועל ידה, נטלו את ספרותה ועשו בה כבתוך שלהם ואין כל פלא איפוא שהיהודים היו לצנינים בעיניהם, ל"משיגי הגבול" הגדולים ביותר של הנוצרים, קוראי־התגר האמיתיים על היופי הנורא.

כך הלכה והתפתחה אצלם הלהיטות הגדולה לויכוחים עם יהודים וכל כמה שאלה סרבו להתווכח עם הנוצרי האימתני, כפו זאת עליהם תוך תקוה להוכיח בכך קבל עולם את "אמיתותה" של הדת הנוצרית. בעיקר היו אלה מומרים "משומדים"

שהביאו לידי ויכוחים עם גדולי ישראל והם הם אשר "גילו" לגויים את דעתה של היהדות על הנצרות כמו גם קטעי גמרא ומדרש רבים העוסקים בגנותם של גויים בכלל ושל אותו האיש בפרט.

רבות סבלה אומתנו מרשעותם של מומרים, אבל כאן המקום לציין שלעומת זאת נסתייעה רבות בכיוון ההפוך — בגרים. בתולדות הויכוחים וספרי ההגנה נגד הנצרות תופסים מקום נכבד גרי צדק, כמרים לשעבר, הבקיאים בכל תורת הנצרות, שתרמו מן הידע שלהם להבנת טעויות הנצרות, מבוכותיה ושיבושיה. בין המפורסמים שבהם הוא הגר אלעזר בודו שהיה מלפנים כומר קבוע בחצרו של המלך לודביג.

כבר בויכוח הרשב"ץ שבספרו מגן אבות, לפני כשש מאות שנה, מוזכר נסתור הכומר שהתגייר ודבריו בקשר לאמונתם בשילוש שהם עצמם מסתבכים בה וסותרים אותה מינה ובה.

נסתור זה שחי לפי ההשערה לפני כאלף שנים, הותיר כתב יד המצוי בספריית הותיקן ברומא (!) עליו המילים: "זהו ספר נסתור הכומר אשר יאהב את ה' בכל לבבו ובכל נפשו, ויתעב את אמונת הערלים וטעותם, ובא לחסות תחת כנפי השכינה; ובחר באמונת ישראל אשר תביאהו לחיי העולם הבא... ולא עשה כן עד שנשא ונתן עם חכמי הערלים, וגם אגרות שלח לחכמיהם והם שלחו אליו תשובותיהם".

ספרו פותח בקטע: "אשר שאלת ממני לכתוב לך על אגדות האלקים ואיך אמתתו בהי בזה ובבא... אני אעלה לך דברים ביני ובינך מה שלא חפצתי לגלות לכמרים האחרים שהיו לפניך ואשר יבואו אחריך. כי ראוי לנו לעבוד את ה' לבדו על דרך האמת כי אין אלוק מבלעדי ה' ואין עוד זולתו אלוקים". האיגרת מסתיימת במלים: "ואני נסתור הכומר מאמין באלקי השמים והארץ ולא בשום נולד ולא באשר יולד. ותהי נפשי עם ישראל, ואזכה לראות בנחמתם ולשוש בשמחתך בזה ובבא". רבים הסתייעו בטענות שבאגרתו ובויכוחים בכתב ובעל פה באו ציטוטים רבים מדבריו.

ר' אברהם הגר מבעלי התוספות ותלמידו של רבינו (המוזכר בתוספות קידושין עא. בקשר למאמר חז"ל "קשים גרים לישראל כספחת") ואחיו ר' יצחק הבאים מהתגריה, כמו כן, רבי יוסף המכונה ר' יהוספה הגר, תרמו מהגיגיהם לספר הויכוח הקדום ביותר "יוסף המקנא" לתלמידו של רבי יחיאל מפאריס.

מעניין שסניגוריה על היהדות באה גם בן מאת חכמים נוצרים. לפני כמאתיים וששים שנה פירסם האנגלי ג'ון טולאנד מאמר על ביטול כל הדעות הקדומות על היהודים. ואילו לפני כמאתיים שנה פירסם הגרמני כריסטיאן וילהלם דוס כתב הגנה על היהודים, בו הוא משבח את מידותיהם ואת התנהגותם וממליץ על הרחבת זכויותיהם ושיפור מצבם האזרחי.

אפיים של הויכוחים

לא תמיד היו אלה ויכוחים על טוהר ההגיון, ההיפך. הוא הנכון ברוב המקרים התנהלו ויכוחים מבוססים על פירושים רחוקים שנותנת הנצרות לפסוקים ובכדי להדוף אותם נזקקו היהודים ל"יענה כסיל כאיוולתו" להדוחם בכל מיני תואנות והדבלות.

כמו כן, לא התנהלו מרבית הויכוחים על עיקרי האמונה, כמו אחדות השי"ת שבכך בעיקר טועה הנצרות. שכן, גם הם בעצמם לא ידעו להסביר זאת ויותר מאשר לתלות בוקי סריקי בפסוקים לא יכלו, נושא השילוש ודרך היווצרותו של אותו האיש היו מוקד ידוע לגיחוך רב ובדיחות רבות אצל היהודים והנוצרים העדיפו כנראה כלל לא להכנס לתחום זה.

לעומת זאת העדיפו כמעט תמיד לדבר על הרעיון המשיחי שלהם, שכביכול ישנם "ראיות" על כך בספרי הקודש. בכך הראו היהודים את כחם בהוכיחם מיניה וביה ראיות הפוכות מאותם מקורות בעצמם.

הפליאתו של הגוי שימשה כמובן נושא קשה מבחינת היהודים העומדים לויכוח. הכתוב אומר "לנכרי תשיך" ואילו "לאחיך לא תשיך" ולגויים היתה הצטברות רבה של שנאה על הזדקקותם להלוואות היהודים והרבית שאכלה בהם. כאן,

בויכוחים, מצא בעל חוב לגבות את חובו. כמו כן קשים היו להסבר הביטויים הבוטים בחז"ל נגד גויים, אותם נזקקו היהודים להסביר כהתייחסויות לעובדי אלילים גרידא או גויים קדמונים שרדפו את ישראל ולא הטיבו עמנו כמו אלה "שאנו חוסים בצילם שהם מלכי חסד וכו'"...

כמעט תמיד היה היהודי בעמדת התגוננות, משום שאף פעם לא יזם התקפה מחשש ומפחד חמתו של הגוי. היתה זו אפולוגטיקה (= הגנה רעיונית) ולא ויכוח חפשי. ואם כי לכאורה ניתנה רשות רשמית לדבר בחפשיות, הרי רק התשובות יכלו להיות חפשיות יחסית, אך השאלות באו תמיד מצד הנוצרים יוזמי הויכוח שבחסות בית המלוכה והכנסיה השלטת. היהודי ביקש ותדיר התחנן להשעות את הויכוח, ואף אם תמיד הובטח לו כי לא יעשה לו כל רע, הוא ידע לשמור את עצמו היטב מזכויות יתר... כשבאו למשל חכמי ישראל בטורטוסה (איטליה) לפני האפיפיור בנדיקט ה־13 בשנת קע"ג לאלף השישי להתווכח עם המומר יהושע אלורקי, לא התפתו מסבר פניו היפות של האפיפיור והאובייקטיביות הרבה שגילה בשעת הויכוח, ומדי יום בעזבם את בית האפיפיור

סניגוריה על היהדות באה גם בן מאת חכמים נוצרים. לפני כמאתיים וששים שנה פירסם האנגלי ג'ון טו־לאנד מאמר על ביטול כל הדעות הקדומות על היהודים. לפני כמאתיים שנה פירסם הגרמני כריסטיאן וילהלם דוס כתב הגנה על היהודים..

העידו איש לרעהו על פליטת פה זו או אחרת נגד הנצרות.

לתולדות האפולוגטיקה היהודית

עוד נביאי ישראל בימי הבית הראשון והשני התווכחו עם הדעות האליליות של עמי הקדם והראו את יתרונה של דת ישראל על הבליהם — "יוצרי פסל כולם תהו וחמודיהם בל יועילו... חרש עצים נטה קו יתארהו... כתבנית איש... חציו שרף במו אש, על חציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע... ושאריתו לאל עשה, לפסלו, יסגוד לו וישתחו, ויתפלל אליו, ויאמר: הצילני כי אלי אתה. לא ידעו ולא יבינו כי טח מראות עיניהם... ולא דעת ולא תבונה, לאמר: חציו שרפתי במו אש... אצלה בשר ויתרו לתועבה אעשה לבול עץ אסגוד" (ישעיה מד); "אל דרך הגויים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגויים מהמה. כי חקות העמים הבל הוא, כי עץ מיער כרתו... בכסף וזהב ייפהו במסמרות ובמקבות יחזקום... מאין כמוך ה' גדול אתה וגדול שמך בגבורה... כי בכל חכמי הגויים... מאין כמוך" (ירמיה י).

בתקופה ההלניסטית (מ־323 עד 63 לפני הסה"נ) יצאו סופרים יהודים בחיבורים נגד סופרים יוונים ששיכתבו היסטוריה מזוייפת על מצרים ובבל. בספרים הוכיחו כי ההיסטוריה הכתובה בתורה ובנביאים היא היחידה התואמת את האמת המוחלטת וכי כל החכמות ותיקוני העולם לקוחות מאבות אומתנו ומתורתנו הקדושה.

אפיון המצרי־יווני שכתב לפני אלפיים שנה דברים קשים על היהודים — דברים שהם סיכומים של דעות מעוותות על ישראל מספרי מניתו וכאירימון כותבי קורות מצרים — בא לפני הקיסר קאליגולה ברומא — כשלנגדו החכם היהודי הגדול פילון האלכסנדרוני — על דבר סירובם של

היהודים להקים פסל דמות הקיסר בהיכל. אותו אפיון חיבר חמשה ספרים על קורות מצרים שבאחד מהם הוא שופך בוז על עם ישראל, על כניסתם ויציאתם ממצרים ובואם לארץ ישראל. לנגדו חיבר יוסף בן גוריון הכהן (יוסיפון) ספר חשוב ביותר "נגד אפיון" בו הוא מוכיח בהגיון רב ובדיוק היסטורי נדיר את המגמתיות השפלה שבכתבי ההיסטוריה המצריים והיוונים הבאים אחריהם, בהביאו ציטוטים מאת סופרים כשדיים וצוריים קדומים המעידים על קדמות העם היהודי ואמיתת תורת משה ודברי נביאי ישראל.

"מי אשר עיניו לו יראה מתוך סיפורי היוונים עצמם, כי ידעו רק מעט מזער ממקורות אמתיים בעת כתבם סיפוריהם וכתבו אותם לפי השערות לבם. הנה כולם יכחשו איש ברעהו בכל סיפור מסיפוריהם ולא יכלמו בהגידם דבר אחד על אופנים שונים. ואינו שוה בנזק הזמן להוכיח זאת לאנשים אשר ספרי היוונים ידועים להם יותר ממני, לראות את ההתנגדויות (= הניגודים) הגדולות אשר בין דברי הילינקוס ואקוזילוס על דבר תולדותם לפי סדר הדורות; על מספר השגיאות אשר ימצא אקוזילוס בדברי היסיוד; ואיך איפורוס יאשים את הילניקוס ויאמר כי רוב דבריו בכל הקדמוניות אך שקר וכזב; וכן יגלה תימיוס את שגיאות איפורוס והסופרים אחריהם יעוררו על תימיוס; וכל האחרונים על הירודוטוס. גם לא הסכים תימיוס לדברי אנטיוכוס פיליסטוס וקאליאס בנוגע לקורות ארץ סיקוליא כאשר גם כן לא יתאחדו סופרי הקורות אטיקא וארגוס בדברים עיקריים..." (נגד אפיון)

שרידים מספרו של פילון "האפולוגיה (= ההתגוננות) על היהודים לפילון" נשארו באחד מחיבורי ההיסטוריה הקדומים, משם ניתן ללמוד על טענת הגוים כי היהודים אינם נאמנים למלכות משום שאינם משתתפים בפולחן הקיסר. את הדבר מצדיק פילון בטענה, כי בבית המקדש מקריבים קרבנות לשלומה של מלכות.

שמירת המצוות המבדילה כתהום בין ישראל לעמים נחשבה בעיני הגויים לסימן של זלזול בעמים אחרים. טענה זאת נשמעה מפי סופרים יווניים באותה עת ולנגדה נקטו היהודים בשתי דרכי הגנה: הם הראו את אופיין האנושי של

בש"ס ובמדרשים הדים רבים לטענות הגויים וטענות היהודים כלפיהם, סיפורים שונים על שיחות, שאלות ותשובות בין יהודים וגויים, פילוסופים, אפיקורסים, מינים, מטרוניתות ושרים.

מצוות התורה ביחס לגרים ולנכרים וגילו טעמים מוסריים למצוות המעשיות כדי לסבר את אוזן הגוי על חשיבות מצוות התורה. עם זאת, הצביעו על היחס האכזרי לזרים שהיה נהוג בעולם הנכרי דאז. פילון ויהודים אחרים שואלים בתרעומת: "איזוהי שנאת בריות גדולה יותר משנאת הבנים? והרי הגויים מפקירים את ילדיהם הרכים למוות" בהתכוונם למולך ועוד.

בש"ס ובמדרשים הדים רבים לטענות הגויים וטענות היהודים כלפיהם, סיפורים שונים על שיחות, שאלות ותשובות בין יהודים וגויים, פילוסופים, אפיקורסים, מינים, מטרוניתות ושרים המתנים ומקניטים בקושיות על מעין סתירות בכתובים, ביטויים ועניינים בלתי מובנים בשכל הפשוט.

על כל אלה קיימו חכמי ישראל בעצם את דברי רבי אליעזר בן ערך: "ודע מה שתשיב לאפיקורס".

כך אנו מוצאים את רבן יוחנן בן זכאי ש"אנטוניגנוס הגמון" שואלו על החשבון הכולל של מספר הלויים שבחשבון מדוייק מגלים שלש מאות לויים יתרים על עשרים ושניים האלף שנמנו בתורה ורבי יוחנן מסביר לו שאלו הם בכורי לויה הנחשבים בנפרד. כמו כן, את רבי יהושע בן חנניה שהקיסר פונה אליו ושואלו: "בעינא לראות את אלוקיכם... אמר לו: אינך יכול לראותו, אמר: אני מוכרח לראותו... הלך והעמידו נגד השמש בתקופת

ארבעה מגדולי ישראל, ביניהם רבינו יחיאל נצטוו ע"י המלך לעמוד לויכוח. ולבש ציר אמונים (רבי יחיאל) גבורה ויאמר אל המין: למה תריבני ומה זה תשאלני? ויען המין: "על דבר משיחנו אשר חרפתם אותו בתלמוד מכמה מאות שנה".

תמוז ואמר לו: הסתכל בה!... אמר לו, איני יכול. א"ל: השמש שהינה אחד ממשמשי הקב"ה אומר אתה שאינך יכול להסתכל בו, שכינה לא כל שכן! (תרגום מארמית).

"אמר לו כופר לרבן גמליאל: מי שברא הרים לא ברא רוח, שנאמר, כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. (אמר לו:) אלא מעתה, גבי אדם דכתיב ויברא "וייצר" הכי נמי מי שברא זה לא ברא זה?!... אמר לו: אין. אמר לו: ובשעת מיתה כולן נתפייסו?!...". מטרונה (= נכבדת גויה) אחת שאלה את ר' יוסי למה בגניבה (ניטלה הצלע מאדם הראשון ליצירת חוה)? אמר לה כשל, אם הפקיד אדם לידך אונקיא של כסף בחשאי וחזרת ליה ליטרא של זהב בפרהסיה, זו גניבה?!.

עם התפשטותה של הנצרות נכללו במסגרת האפולוגטיקה היהודית נגד המינים גם ויכוחים עם הנצרות, ומכאן הסכנות של הנוצרים כימות עולם כי היהודים אחראים להוצאת דיבתם בקרב עובדי האלילים. ומכאן גם הספרות נגד היהודים שברובה היא בצורת דיאלוגים "שיחה עם טריפון היהודי" וכדומה.

הנוצרים הראשונים שהיו יהודים למחצה לשליש ולרביע, היו משתדלים תמיד לערוך ויכוחים עם חכמי ישראל. הדבר היה נחוץ להם כדי להגן על הנצרות. הם ידעו כי קיום היהדות הוא מחאה גלויה נגד דתם, אמונתם בשילוש לא יכלה לעמוד מול אמונת האחדות המוחלטת של היהדות. השפעתה כוונה לפשוטי העם, להם סיפרו על מעשי ניסים שעשה אותו האיש כביכול כמתואר באונגליונים, ואילו היהודים פירסמו "שכישף והסית והדיח" (סנהדרין מ"ג, וק"ז: לפני הצנזורה).

עם גידולה של הכת הנוצרית, התפתחה בקרבה נטיה לפרש פסוקים קדושים לצרכיהם, והויכוחים בינם לבין חכמי ישראל קיבלו מימד חדש. אלה האחרונים דחו בשאט נפש את פירושיהם ה"כריסטולוגיים" לפסוקים, כשמתוך אותם פסוקים בעצמם הם מוכיחים היפך דבריהם.

"אמר ר' יוחנן: כל מקום שפקרו המינים תשובתן בצידן: נעשה אדם בצלמנו — ויברא אלקים את האדם בצלמו: הבה נרדה ונבלה שם שפתם — וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל; כי שם נגלו אליו האלקים — לקל העונה אותי ביום צרתי; כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו — כה' אלקינו בכל קראנו אליו..." (סנהדרין ל"ח:).

עם השתלטותה של הנצרות על האימפריה הרומית בימי קונסטנטין, גברה ידה של הכנסיה על היהודים על ידי דחיקת מעמדם ותחיקה קשה נגדם. מעתה ואילך נכונה לעמנו עבודת הגנה קשה על עיקרי הדת ומערכת גדולה של סניגוריה הופעלה מעתה במיוחד נגד הנצרות ואם עד שלהי האלף החמישי לא חששו היהודים לתקוף את פולחני הנוצרים וללעוג לדרך הולדתו של אותו האיש באמונת הנוצרים, הרי מאז שוב אין היהודי משיב לשאלות הנוצרי ולחירופיו דרך חידות אלא כמתגונן בלבד.

באותם ימים קשים אנו מוצאים את הויכוחים המפורסמים ביותר ביהדות — של רבינו יחיאל מבעלי התוספות, הרמב"ן וחכמי טורטושא עם רבי יוסף אלבו "בעל העיקרים" בראשם.

ויכוח רבינו יחיאל מפאריס

בראשית האלף השישי נגשה צרפת תחת הסתת המומר ניקולאוס דונין ש"כתב שטנה על ספרי התלמוד והפוסקים השתדל לפני האפיפיור גריגורי התשיעי והמלך לואיס התשיעי לשרוף את התל-

(המשך בעמוד י"ד)

המודיע הצעיר

פרשת חיי־שרה
גליון 91

בינים

חָמֵשׁ יְלָדוֹת בְּכִתָּה ב' חָזְרוּ הַבַּיְתָה מִבֵּית הַסֵּפֶר. לְאַרְבַּע מֵהֶן הָיוּ מִטְרִיּוֹת יָפוֹת: צִבְעוֹנִיּוֹת, מְצֻיָּרוֹת, חֲמוּדוֹת מְאֹד. וְלַחֲמִישִׁית — לֹא. הָיָה לָהּ מְעִיל עִם כּוֹבַע צָמוּד הֵיטֵב, אַךְ בְּיָדָהּ לֹא הָיְתָה מִטְרִיָּה. מֶזֶג הָאֲוִיר הָיָה חָרְפִּי וְרָטֹב. יָרְדוּ טִפּוֹת, שֶׁהָלְכוּ וְגָבְרוּ מֵרֶגַע לְרֶגַע. אַךְ עוֹד לֹא גֶּשֶׁם. הָאַרְבַּע שָׂמְחוּ עִם הַמִּטְרִיּוֹת, הֶעֱבִירוּ אוֹתָן מִיָּד לְיָד, וְכִמְעַט רָקְדוּ אִתָּן. פִּתְאֹם הִבְחִינוּ שֶׁלַּחֲבֶרְתָּן לֹא נַחַת. הִיא הִתְבּוֹנְנָה בַּמִּטְרִיּוֹת שֶׁלָּהֶן בִּכְאֵב, קְצָת בְּקִנְאָה.

הֵן נִסּוּ לִהְיוֹת נֶחְמָדוֹת וְטוֹבוֹת־לֵב. "רִבְקָ'לֶה, לֹא נוֹרָא שֶׁאֵין לָךְ מִטְרִיָּה. לֹא מֻכְרָחִים!" — "אַל תִּצְטַעֲרִי, אוּלַי פַּעַם יִקְנוּ גַּם לָךְ" — אָמְרָה הַשְּׁנִיָּה. "קְחִי קְצָת אֶת שֶׁלִּי" — הִצִּיעָה הַשְּׁלִישִׁית. בֶּאֱמֶת יָפֶה, נָכוֹן?

אֲבָל כָּאן הִתְעָרְבָה הַיַּלְדָּה הָרְבִיעִית. הִיא סָגְרָה אֶת הַמִּטְרִיָּה, הִדְּקָה הֵיטֵב אֶת הַכּוֹבַע שֶׁלָּהּ, וְאָמְרָה: "מִי צָרִיךְ מִטְרִיָּה? כָּל כָּךְ נָעִים לְהַרְגִּישׁ אֶת הַטִּפּוֹת". נָתְנָה לְרִבְקָ'לֶה יָד וְהִצִּיעָה: "בּוֹאִי נָרִים בְּיַחַד אֶת הַפָּנִים — וְנַרְגִּישׁ אֶת הַגֶּשֶׁם!" אַחֲרֵי רֶגַע קָפְצָה כָּל הַחֲבוּרָה בְּמִטְרִיּוֹת סְגוּרוֹת, נֶהֱנוֹת מִן הַטִּפּוֹת, וְשׁוֹכְחוֹת אֶת הַצַּעַר וְהָרַחֲמִים גַּם יַחַד. הִבַּטְתִּי בְּעֵינֵי הַיַּלְדָּה הָרְבִיעִית: הִיא הָיְתָה מְאֻשֶּׁרֶת. יָדְעָה שֶׁהִצְלִיחָה.

הִתְבַּיַּשְׁתִּי לָגֶשֶׁת וְלָתֵת לָהּ נְשִׁיקָה, וַאֲנִי שׁוֹלַחַת לָהּ אוֹתָהּ מֵעַל דַּפֵּי הָעִתּוֹן.

עד כאן בינתים, חני.

עצות ומלח

שלום לחני!

את בטח תצחקי ממה שאני כותבת... מאד מצא חן בעיני המדור "עצות ומלח", אבל כמה שחיפשתי לא מצאתי שום בעיה לכתוב עליה. הכל בסדר גמור ואין לי שום עניינים קשים. נו, אזי מה עושים אם רוצים לכתוב למדור — ואין בעיות?

שושי האשדודית

לשושי בלי הבעיות!

לא צחקתי, שושי. שמחתי בשמחתך, וחשבתי לעצמי: מחלקך יהא חלקי! הלוואי שכולנו כבר נוכל לחשוב ולומר כמוך...

אם כך, מדוע אני בכל זאת עונה לך במדור? הרי אין לך בעצם בעיה? כי אחרי שגמרתי לקרוא את מכתבך, נזכרתי בסיפור מעניין ששמעתי פעם. בישיבה מסוימת

אין בעיות!

נהגו הבחורים לערוך שיחות אישיות עם ראש הישיבה, שהיה גדול בתורה ודמות חינוכית מן המעלה הראשונה. בשיחות דיברו על כל בעיותיהם. פעם ניגש אליו בחור ואמר: מורי ורבי! גם אני רוצה לבוא לשוחח — אך מה אעשה שאין לי על מה? הוציא ראש הישיבה ספר מוסר מהארון, פתח אותו, והחל להראות לבחור. התפילה שלך — מושלמת? מידותיך — מתוקנות כולן? לאהבת ד' כבר הגעת? אמונת חכמים יש לך? וכך הלאה. מאז ידע כבר הבחור על מה מדברים עם ראש הישיבה, והאם יש או אין לו בעיות...

הבנת, שושי? זה מצויין שאין לך בעיות למדור, אך לא יתכן שאין שום בעיות. תמיד יש מה לשפר, לשנות, להתקדם. תמיד יש מאבק עם היצר. חשוב לזכור ולהדגיש זאת! שמחי הלאה בחלקך, אך אל תשכחי לעמול ללא הרף.

בהצלחה, חני

מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים פרק ב'

דָּוִד וּבָרוּךְ נִפְרְדוּ מִן הַשֻּׁתָּפוּת הָעִסְקִית שֶׁלָּהֶם. הַדָּבָר קָרָה זְמַן קָצָר לְאַחַר שֶׁהֶחְלִיטוּ לְהַשְׁקִיעַ אֶת כַּסְפָּם כָּל אֶחָד בְּמָקוֹם אַחֵר: דָּוִד — בַּבּוּרְסָה, וְאִלּוּ בָּרוּךְ — בְּבִנְיַן קִרְיָה לִישִׁיבָה. הַשְׁקָעָתוֹ שֶׁל דָּוִד הִתְבָּרְרָה מַהֵר מְאֹד כְּהַשְׁקָעָה כַּסְפִּית יוֹצֵאת מִן הַכְּלָל. כָּל שָׁבוּעַ בִּשֵּׂר עַל רְוָחִים גְּדוֹלִים מִן הַשָּׁבוּעַ הַקּוֹדֵם לוֹ.

נִרְאֶה הָיָה שֶׁהַמַּזָּל מְשַׂחֵק בִּמְיֻחָד לִמְנִיּוֹתָיו. כָּל מְנָיָה שֶׁקָּנָה — עָלְתָה וְעָלְתָה... מִכֵּיוָן שֶׁכָּךְ, הֶחְלִיט דָּוִד שֶׁאֵין יוֹתֵר טַעַם לִהְיוֹת שֻׁתָּף בְּרֶשֶׁת חֲנֻיּוֹת. הָיָה זֶה כְּבָר עֵסֶק קָטָן מִדַּי עֲבוּר מִלְיוֹנֶר שֶׁכָּמוֹהוּ. הוּא מָכַר לְאָחִיו אֶת חֶלְקוֹ בָּעֵסֶק, שָׂכַר לוֹ מִשְׂרָד מְפֹאָר בְּתוֹכְכֵי בִּנְיְנֵי הַבּוּרְסָה, וּמִשָּׁם נִהֵל אֶת הוֹנוֹ בְּיָד רָמָה. לֹא מְעַטִּים הִתְקַנְּאוּ בוֹ, יְהוּדִים וְלֹא יְהוּדִים. "אֵין מַה לּוֹמַר! הָאִישׁ עוֹשֶׂה חַיִל!" קָבְעוּ כֻּלָּם פֶּה אֶחָד.

וּמָה עִם בָּרוּךְ אָחִיו? אֶצְלוֹ לֹא חָלוּ שִׁנּוּיִים בּוֹלְטִים בְּמַסְלוּל חַיָּיו. אֶת רִגְעֵי הַנַּחַת שֶׁלּוֹ הָיָה שׁוֹאֵב מִן הַבִּקּוּרִים בַּאֲתַר הַבְּנִיָּה. מַקְפִּיד הָיָה לִסֹּעַ לְשָׁם לְבַדּוֹ. אוּלַי מָחָר, אַךְ לֹא פַּעַם בָּחַר לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית דַּוְקָא שָׁם, בֵּין קְרָשִׁים לַאֲבָנִים. נִרְאֶה הָיָה לוֹ שֶׁשָּׁם הוּא קָרוֹב יוֹתֵר לִרְצוֹנוֹ. שָׁם, בַּמָּקוֹם שֶׁשִּׂפְתֵי בַּחוּרִים לֹא תֶּחְדַּלְנָה מִלְּדוֹבֵב תּוֹרָה, בַּמָּקוֹם שֶׁיִּתְחַנְּכוּ לִהְיוֹת אַנְשֵׁי־אֱלֹקִים, כְּשֶׁהוּא הוּא נוֹתֵן אֶת חֹמֶר הַגֶּלֶם לַחַיִּים הַלָּלוּ.

לֹא פַּעַם הָיָה מַרְגִּישׁ צְבִיטַת קִנְאָה בַּלֵּב. הָיָה זֶה בְּכָל פַּעַם שֶׁבּוֹ נִפְגְּשׁוּ מִשְׁפְּחוֹת הָאַחִים. הַהֶבְדֵּל בְּמַעֲמָדָם הַכַּלְכָּלִי וְהַחֶבְרָתִי בָּלַט מְאֹד. דָּוִד הִתְיַחֵס אֵלָיו יָפֶה, אַךְ לֹא יָכֹל לְהִתְאַפֵּק מִלּוֹמַר מִפַּעַם לְפַעַם: "אִילּוּ רַק הָיִיתָ שׁוֹמֵעַ לִי, אִילּוּ..." גַּם רַעְיָתוֹ דְּבוֹרָה הֵצִיקָה לוֹ בִּדְבָרִים: "אֵיפֹה נִשְׁמַע שֶׁאִישׁ אֶחָד יִתְרֹם סְכוּם כָּזֶה? הִסְתַּכֵּל עַל דָּוִד וּרְאֵה לְאָן יָכֹלְנוּ לְהַגִּיעַ! מִי יוֹדֵעַ אִם הַקִּרְיָה הַזֹּאת תּוּקַם בִּכְלָל לִגְמַר פַּעַם! כָּל כָּךְ בַּעֲצַלְתַּיִם הִיא נִבְנֵית".

בִּישִׁיבַת "לֶקַח טוֹב" גָּבְרָה בֵּינְתַיִם הַצְּפִיפוּת. הַתְּנָאִים הָיוּ גְּרוּעִים וְקָשִׁים. לִפְעָמִים נִדְמֶה הָיָה שֶׁהַיְשִׁיבָה מִתְקַיֶּמֶת רַק בִּזְכוּת רוּחָהּ הָאֵיתָנָה. אַךְ כֻּלָּם חִכּוּ וְצִפּוּ לִגְמַר הַבִּנְיָן, לַמַּעֲבָר לַקִּרְיָה הַחֲדָשָׁה. עֲשָׂרוֹת בַּחוּרִים חֲדָשִׁים הִמְתִּינוּ לְתוֹרָם לְהִתְקַבֵּל. וְגַם כּוֹלֵל אַבְרֵכִים צָמוּד לַיְשִׁיבָה, וְגַם סִפְרִיָּה תּוֹרָנִית גְּדוֹלָה, וְגַם... דְּבָרִים רַבִּים נוֹסָפִים, שֶׁהָיוּ חֲסֵרִים כָּאֲוִיר לִנְשִׁימָה, אַךְ יִתְאַפְשְׁרוּ רַק כְּשֶׁתֻּשְׁלַם הַבְּנִיָּה. "תִּהְיֶה זוֹ בְּחִינָה שֶׁל בְּרִיָּה חֲדָשָׁה עֲבוּר הַיְשִׁיבָה שֶׁלָּנוּ", הָיָה אוֹמֵר בְּחִיּוּךְ רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה, "צָרִיךְ לַעֲמֹל — כְּדֵי לִהְיוֹת רְאוּיִים לָזֶה". בַּקִּרְיָה עָמְלוּ הַפּוֹעֲלִים, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לַיְשִׁיבָה. וּבַיְשִׁיבָה עָמְלוּ, לִהְיוֹת רְאוּיִים...

חָלְפוּ שֶׁבַע שָׁנִים.

בִּתְחִלַּת הַשָּׁנָה הַזּוֹ, שְׁנַת תשמ"ח, קִבְּלוּ שְׁנֵי הָאַחִים רוֹבִּינְסוֹן הַזְמָנוֹת מְפֹאָרוֹת וַחֲגִיגִיּוֹת. דָּוִד הֻזְמַן לִמְסִבָּה שֶׁל מִשְׂרַד פִּרְסוּם עֲנָק בִּנְיוּ יוֹרְק. רַק מִלְיוֹנֶרִים מִסּוּגוֹ יוֹפִיעוּ שָׁם, כַּמּוּבָן.

וְאִילּוּ בָּרוּךְ קִבֵּל הַזְמָנָה לַחֲנֻכַּת הַבַּיִת שֶׁל קִרְיַת יְשִׁיבַת "לֶקַח טוֹב". הַכֹּל מוּכָן, בָּנוּי, עָרוּךְ — וּמְצַפֶּה רַק לַחֲנֻכַּת הַבַּיִת. בָּרוּךְ הַנִּרְגָּשׁ הִזְמִין גַּם אֶת דָּוִד לְהִשְׁתַּתֵּף בַּשִּׂמְחָה. "יֵשׁ לִי בְּאוֹתוֹ יוֹם מְסִבָּה חֲשׁוּבָה בְּמִשְׂרַד פִּרְסוּם, אֲבָל בְּכָל זֹאת אֶמְצָא זְמַן לִקְפֹּץ. לְעוֹדֵד אוֹתְךָ קְצָת..." סִיֵּם בְּמַשֶּׁהוּ שֶׁל לִגְלוּג.

* * *

יֵשׁ שָׁעוֹת שֶׁעוֹבְרוֹת עַל בֶּן אָדָם כְּמוֹ חֲלוֹם. הוּא שׁוֹמֵעַ וְרוֹאֶה וּמַרְגִּישׁ, אַךְ הַכֹּל מִבַּעַד לַעֲרָפֶל שֶׁל הִתְרַגְּשׁוּת פְּנִימִית, שֶׁל חֲוָיָה עֲמֻקָּה. (קָרָה לָכֶם פַּעַם? מָתַי?) כָּךְ חָשׁ בָּרוּךְ בְּכָל הַשָּׁעוֹת שֶׁיָּשַׁב עַל בִּימַת הַכָּבוֹד בַּחֲנֻכַּת הַבַּיִת. הוּא שָׁמַע שְׁבָחִים, תֵּאוּרִים וּמַחְמָאוֹת עַל נְדִיבוּתוֹ מִכָּל עֵבֶר, בְּכָל נְאוּם וּנְאוּם, אַךְ הַדְּבָרִים בְּקֹשִׁי חָדְרוּ לְאָזְנָיו. "מַה זֶּה, הוּא אֵינוֹ שָׂמֵחַ?" הִתְלַחֲשׁוּ הַמֻּזְמָנִים.

אֶת הָרֶגַע הַמַּרְטִיט עָבַר דַּוְקָא בְּסִיּוּם הַטֶּקֶס: בָּרוּךְ הִסְתּוֹבֵב בֵּין כָּתְלֵי הַקִּרְיָה לְבַדּוֹ. כָּךְ רָצָה. בָּדַק כָּל קִיר וּפִנָּה. וְהִנֵּה, בִּקְצֵה אַחַד הַמִּסְדְּרוֹנוֹת, הִבְחִין בִּדְמוּת מֻכֶּרֶת. מַשֶּׁהוּ פְּנִימִי גָּרַם לוֹ לְהִתְקָרֵב בְּשֶׁקֶט. וּמָה רָאוּ עֵינָיו? אֶת רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה עוֹמֵד וּמְלַטֵּף בְּיָדָיו אֶת אַחַד הַכְּתָלִים. יָמִינָה, שְׂמֹאלָה, לְמַעְלָה, לְמַטָּה. יָדוֹ שֶׁל רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה רָעֲדָה, וְלֹא רַק מִזִּקְנָה. הוּא לִטֵּף בְּעֵינָיו, לִטֵּף בְּיָדָיו. פִּתְאֹם הִסְתּוֹבֵב וְהִבְחִין בְּבָרוּךְ. "אַתָּה רוֹאֶה?" אָמַר לוֹ, "אֲנִי רוֹצֶה לִלְמֹד לֶאֱהֹב אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה, לָתֵת לוֹ אֶת הָרוּחַ שֶׁלָּנוּ. אֶת הַנְּשָׁמָה שֶׁל הַיְשִׁיבָה... וְאִם תַּחְשֹׁב טוֹב, הֲרֵי שֶׁגַּם הַנְּדָבָה שֶׁלְּךָ שֻׁתָּפָה מֵעַתָּה בְּנִשְׁמַת הַיְשִׁיבָה". עֵינָיו שֶׁל בָּרוּךְ זָלְגוּ דְּמָעוֹת, שֶׁנִּסְפְּגוּ עַל הָרִצְפָּה הַמַּבְרִיקָה. הוּא חָשׁ עַל גַּבּוֹ אֶת לְטִיפַת רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה. הוּא וְהַקִּירוֹת שֶׁבָּנָה — חַד הֵם.

* * *

רַק כְּשֶׁנִּפְרַד בָּרוּךְ מִן הַקִּרְיָה נִזְכַּר שֶׁדָּוִד לֹא הוֹפִיעַ. "אֵיךְ יִתָּכֵן?" חָשַׁב. הוּא הִתְפַּלֵּא מְאֹד, אַךְ לֹא לִזְמַן רַב. בָּרְחוֹב קִבְּלוּ אֶת פָּנָיו עִתּוֹנֵי הָעֶרֶב שֶׁיָּצְאוּ בִּמְהַדּוּרָה מְיֻחֶדֶת: "הַהִתְמוֹטְטוּת הַכַּלְכָּלִית בְּוּוֹל סְטְרִיט! מַפֹּלֶת מְנָיוֹת מַחֲרִידָה!" הוּא עִיֵּן בָּרְשִׁימָה. הַתּוֹצָאָה הָיְתָה בְּרוּרָה וּמוּחָשִׁית: הַמְּנָיוֹת שֶׁל דָּוִד יָרְדוּ בְּיוֹתֵר מִתִּשְׁעִים אֲחוּזִים, וְחֶלְקָן אֲפִלּוּ בְּמֵאָה. טֶלֶפוֹן בָּהוּל לְמִשְׂרְדֵי הַבּוּרְסָה אִשֵּׁר אֶת הָעֻבְדָּה: דָּוִד הִפְסִיד אֶת הוֹנוֹ וּרְכוּשׁוֹ.

לֹא. בָּרוּךְ לֹא שָׂמַח לְאֵידוֹ. אֲבָל מִשּׁוּם מָה נִדְמָה הָיָה לוֹ, שֶׁהוּא חָשׁ בְּיֶתֶר הָם וְעָצְמָה אֶת הַלְּטִיפוֹת. אֶת הַקִּירוֹת. אֶת הַנְּשָׁמָה הַיְּתֵרָה שֶׁלּוֹ. שֶׁנָּתְנָה לוֹ הַיְשִׁיבָה.

"וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד".

טביל בפרשת השבוע — חיי שרה

"וה' ברך את אברהם בכל" (כ"ד, א')

איך אפשר להתברך בכל? וכי ישנה מציאות שלאדם יהיה הכל? הלא תמיד אפשר להוסיף: עוד כסף וזהב, עוד אוצרות, עוד מקומות הבכסים... וכי הרגשתם פעם שיש לכם הכל?

במדרש רבה נאמר: "בכל — שהיה שולט ביצרו".

נכון, אי אפשר שיהיה לנו הכל. אדרבא, ככל שיש לנו יותר — אנו רוצים יותר. נותנים לאדם מנה, הוא מחפש מנתיים. אך אם אדם שולט ביצרו, הוא אינו רוצה יותר ממה שיש לו! אם אנו מתחנכים לא לחמוד את רכוש החבר, ולא לקנא — הרי נראה לנו, שיש לנו הכל.

היצר מנסה תמיד לפתות שעדיין לא גמרנו לרכוש ולקנות, ולרצות ולחמוד... אך מי ששולט ביצרו, לא דורש לו יותר משיש לו.

ואחרים אומרים: כלום יש ברכה גדולה יותר, משלטון על היצר?! אדם שלמד לגבור על יצרו. כבר אינו יכול לרצות יותר — הרי יש לו באמת הכל! את העיקר והתכלית!

* * *

"וירץ העבד לקראתו. ויאמר הגמיאיני נא מעט מים מכדך" (כ"ד, י"ז).

"וירץ העבד לקראתה" — "לפי שראה שעלו המים לקראתה. (רש"י) אחרי שראה מופתים גלויים כאלו, מה צורך היה לו לבחון אותה אם היא גומלת חסדים? כלום אין זה מספיק? מכאן, שמידה טובה אחת עולה על מאה מופתים וניסים.

המודיע השבוע לפני שלושים שנה

מרוקו מעכבת מתן דרכונים ל־1200 יהודים בדרכם לארץ

רבבות רוצים לעלות – ואינם יכולים

ירושלים, יום ב' — ריכוז של 1200 יהודים לשעבר מכפרי מארוקו היהודים מכפר בעיר מאגדיר, אשר לשם באו בהשתוקקם מאז חודש ימי השנה בתקווה להמשיך בדרכם לישראל, אלא שלטונות מארוקו משהים את יציאת יהודיהם.

עולים אלה אישרו את הידיעות על התנהגות השלטונות המארוקניים. המתנכלים ליציאת יהודים ממארוקו. התנכלויות הן בניגוד להצהרה החגיגית שחזרה והושמעה מפי שליטי אותה ארץ בדבר קיום חופש תנועה והנהגת הקלות לכל מרוקאי. מאזרחי מרוקו לצאת את מארוקו בכל עת.

מצבם של יהודים אלה הוא ללא נשוא מבחינת תנאי החיים ובהכרח אמצעי מחיה. בחודש ינואר היו בריכוז בסאנג'ר כ־1800 נפש. אך משיצאתם את מארוקו עד כבה התפזרו כשליש מהם.

יהודי מארוקו, שכאו קום המדינה עלו לארץ כ־110 אלף מהם, מסתוקקים להגר מארצם. אולם הם מתחילים להרגיש, כי כל ההצהרות של ממשלה מארוקו בדבר הקלה תנועת יציאתם אינן אלא הצהרות סרק המכוונות לצורך העמולתי בלבד. בעוד שלמעשה קיים הסגר חמור עליהם. מציינים כי המספר של 4720 יהודים שלדברי שלטונות מארוקו עזבו את ארצם במשך שלושת החודשים כולל כד ספטמבר השנה, הוא מנופח ומגוזם, ופרסומו נועד רק להפגין את חופש התנועה הקיים בביכול. לגבי הרוצים לצאת את מארוקו. כיום מצויים במארוקו כרבע מליון יהודים, שכמעט לכולם קרובים ובני משפחה בארץ.

תל אביב, יום ב' — [illegible] ציון יהודים שלמים, כבין ההוויות הפרטית בת 40.000 נפש, יהדות הודו קוצ'ין, וקבוצים יהודיים אחרים, המבקשים לעלות מיד, [illegible] — מכבר היום מנהל מחלקת העליה של הסוכנות, מר ב. [illegible].

הוא הוסיף כי הסוכנות החליטה להעלות במתכונת השנה הבאה 25 אלף יהודים בלבד, הרוב מהם מאירופה המערבית ויתכן שיעלו גם פחות ממספר זה.

האדמו"ר מבויאן מגיע ביום א'

ירושלים, יום ד' — האדמו"ר מבויאן עומד להגיע לארץ ביום א' בשעה 10 בבוקר במטוס "אל על" ללוד.

האדמו"ר היה צריך לבוא היום, אך לפי בקשת חסידיו [illegible] עד יום א' בואו.

הודות למאמציהם של עסקני אגודת ישראל

הוחל בהקמת בנין לתלמוד תורה ובי"ס בית יעקב בגבעתיים

גבעתיים, יום א' (מאת סופרנו) — לאחר [illegible] המוסדות המקוריות גבעתיים ראשון לפניו אגודי בחקום להקמת תלמוד תורה ובית יעקב במסגרת החינוך העצמאי של אגודת ישראל.

סופרנו מציין כי גבעתיים זו שצמחה משכונת בורוכוב, היא שכונת הפועלים על אדמת הקרן הקיימת, ושנים מרובות לא היה קיים במקום אלא בי"ס אחד של זרם העובדים.

לפני כשנתיים־שלוש החלו עסקני אגודי"י במקום בפעולה נמרצת להקמת מוסדות חנוך על טהרת הקדש, ובהצד"י עלתה בידם להניח יסוד לתלמוד תורה לבנים ובי"ס בית יעקב לבנות.

אחד מתושביו הוותיקים של המקום, הר' אברהם ב"ר מרדכי שמואל הכהן ז"ל גולוד הודיש את ביתו ומגרש סביבתיו למרכז החנוך העצמאי. כדי להקים עליו בנין לתלמוד תורה, וכן הקדיש את כל רכושו בנכסי דניידי ודלא ניידי למטרה זו.

עוד בחייו זכה לשמוע קול תורה המתנשא ברמה בתוך שכונת בורוכוב, בצריף עץ שהוא התגורר בו, וועד מצומצם של עסקני אגודת ישראל שהחל בפעולה הצליח לרכז את הסכומים הדרושים להתחלת הבניה.

סופרנו מציין כי הבניה נמצאת בשלב מתקדם ובקרוב תיערך חנוכת הבית של תלמוד התורה וביה"ס בית יעקב.

הכנסת דחתה תביעת הסיעות הדתיות לחקור בעית הכפיה האנטי דתית

ירושלים, יום ד' (מאת סופרנו בכנסת) — תביעה משולשת של כל הסיעות הדתיות בכנסת, לערוך דיון מקיף בפרשת הכפיה האנטי דתית בשטח החינוך במעברות וביישובי העולים [illegible] ועדת חקירה פרלמנטרית שתחקור בכל ההאשמות שהושמעו בענין זה נגד גורמים שונים — נדחתה היום ברוב של 23 חברי כנסת מפא"י ואחדות העבודה נגד 15 קולות חברי סיעות אגודת ישראל פא"י המפד"ל והחרות.

בנושא זה הוגשו שתי הצעות לסדר היום על ידי מר י. רפאל ומר י. כץ. שני המציעים הצביעו על שרשרת ארוכה של האשמות שהוטחו נגד משרד החינוך ונגד גורמים אחרים כגון: מדריכי כפרים ומושבים, ועדי מושבים ועוד, שמנעו הקמת בתי ספר דתיים ביישובים רבים שתושביהם הם דתיים, מיוצאי ארצות המזרח, ושהתבעו הקמת בתי ספר כאלה לחינוך בניהם.

בתום דברי סגן השר, בהם דרש להסיר את ההצעות מסדר היום, הציע הרב ש. לורנץ הצעה אלטרנטיבית, לפיה יועבר הדיון לוועדה אם הכנסת לא תחליט על דיון במליאה בנושא זה. הוא הדגיש כי גם הדיון בוועדה צריך להסתכם בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית אשר תבדוק את המציאות כמו שהיא.

בראשית דבריו ציין הרב לורנץ, כי טוב היה, מבחינת הטקט במיוחד, אם על שאלה כאובה זו היה עונה סגן שר החינוך מר מ. אונא, אשר תשובתו היתה מרגיעה יותר ומשכנעת יותר בשאלה זו "הדברים היו יותר מתקבלים על הדעת אילו היה סגן השר אונא מופיע ואומר, כי הכל חלק, הכל בסדר וכולו זכאי. כולנו יודעים כי היו כפיות בענין זה.

הועד הפועל העולמי של אגודת ישראל יתכנס בראשית כסלו לישיבת המליאה בירושלים

ירושלים, יום ג' (מאת סופרנו) — הועד הפועל העולמי של אגודת ישראל יתכנס ביום ג' בכסלו לישיבת המליאה בארץ ישראל, בהשתתפות חברי הועד הפועל העולמי בארץ ישראל, אמריקה ואירופה.

הישיבה, שתימשך ימים מספר תנוהל על ידי נשיא הועה"פ הרב יצחק מאיר לוין והדן בכל הבעיות העומדות על הפרק.

ללשכת הוועד הפועל של אגודת ישראל העולמית בירושלים הגיעו הודעות מחברי הוועד הפועל על השתתפותם בישיבה. עד אתמול הודיעו על בואם החברים: הרב ד"ר לוין, יו"ר הסניף האמריקני של הועה"פ, הרב ד"ר שלמה עהרמאן מבידין; מר מ. מילר, יו"ר אגודת ישראל בצרפת; מר אלימלך טרס, יו"ר ההנהלה של אגודת ישראל באמריקה; הרב משה שרר, סגן יו"ר הנהלה אגודת ישראל באמריקה; הרב ב.ג. הנדלס, יו"ר הועה"פ של אגודת ישראל באמריקה; הרב שמחה אלברג; הג"ר אליעזר כהנוב; הרב מאיר ביר־כהרד ומר אברהם הירש.

נקבע סדר היום לדיוני הישיבה ובו 22 סעיפים שונים. על הועה"פ הוטל לדון בשאלת אירגונה המחודש של התנועה העולמית והסדרת העבודה במשרדי הועה"פ העולמי בישראל ובחו"ל, יערך דיון מקיף בבעיות אידיאולוגיות של התנועה וחזונה של אגודת ישראל בתקופה זו.

כן יערך דיון בבעיות כספיות של התנועה, שאלות החנוך התורני בארץ ובחו"ל. הגברת המאמץ למאבק למען חוק הדת ונגד הכפיה האנטי דתית. הגברת הפעולה האגודאית בין העולים הספרדיים. מסע התעוררות לתשובה ופעולות קונסטרוקטיביות כלל היהודית החרדית.

דיון מיוחד יערך בבעיות מדיניות, מצב היהודים מעבר למסך הברזל ופרשת השילומים מגרמניה, יסקרו יחסי אגודת ישראל עם אירגונים יהודיים אחרים ואירס"ו. הועד הפועל יקדיש בישיבתו תשומת לב מיוחדת לבעיית העתונות החרדית בארץ ובחו"ל. ידון בשאלת הבחירות הבאות לכנסת וכן ייערך דיון בבעיות צעירי אגודת ישראל, בנות אגודת ישראל ויחסה של אגודת ישראל לפועלי אגודת ישראל.

על סדר היום מופיעים גם סעיפים לדיון בשאלת הקמת ארכיון חרדי מרכזי ועוד.

חברות קדישא יצטרכו לקבל רשיון לפעולותיהן ממשרד הדתות

ירושלים יום ד' (מאת סופרנו) — חברות קדישא המעסקות "בקבורת נפטרים יהודים" יצטרכו לקבל רשיון מיוחד מאת שר הדתות ויורשו לפעול רק בהתאם "לתנאי הרשיון".

רשיון זה לא ינתן אלא בהסכמת מועצת הרבנות הראשית לישראל — הוראה זו כלולה בתקנה מיוחדת שהותקנה ע"י שר הדתות ופורסמה היום בקובץ התקנות.

לפי תקנות אלו חייבת כל חברה קדישא הקיימת ביום פרסום תקנות אלה, "ברשומות" להגיש בקשה לרשיון תוך ששים יום מיום הפרסום והיא רשאית להמשיך בפעולותיה בלי רשיון כל עוד לא ניתנה החלטה על בקשתה לרשיון.

שר הדתות ימנה ממונה שמתפקידו יהיה א) להשגיח על בתי הקברות של נפטרים יהודים לרבות בתי עלמין עתיקים ב) להשגיח על פעולות חברות קדישא. ג) ובכלל לעשות כל פעולה הדרושה לביצוע תקנה אלה.

בן־צבי נבחר לנשיא

ירושלים, יום ב' (מאת סופרנו בכנסת) — מר יצחק בן־צבי נבחר היום ע"י הכנסת כנשיא מדינת ישראל לתקופת כהונה נוספת של 5 שנים.

בן צבי נבחר ברוב של 76 חברי סיעות מפא"י, הפועהמ"ז, הכלליים, אחה"ע, מפ"ם הפרוגרסיביים ופא"י, בעוד ש־18 חברי סיעות אגודת ישראל חרות ומק"י הטילו לקלפי פתקים לבנים, 26 חברי כנסת נעדרו מסיבות שונות מן הישיבה.

מיד לאחר הודע תוצאות הבחירות הגישו הסיעות הנמנעות הודעות על סיבת המנעותן.

הרב ז. בן יעקב מסר את הודעתה של סיעת אגודת ישראל.

השמאל נרתם למלחמה עם הרבנות הראשית

ירושלים, יום ג' (מאת סופרנו בכנסת) — סיעת אחדות העבודה בכנסת הגישה לנשיאות הכנסת שתי הצעות לסדר היום שמטרתן לפגוע בסמכויותיו של הרב הראשי יצחק נסים.

הצעה אחת מבקשת לדון בכנסת בענין "החרם" שהוטל על ידי הרבנות הראשית על מוצרי מפעלים העובדים בשבת בניגוד לבקשת ולדרישה הרבנות ואילו השניה דנה בהחרמתו של ספר הזכרון לח. ווייצמן ע"י הרב נסים.

פרשת חיי־תולדות: כ"ב—כ"ח מרחשון תשמ"ח

יום החודש	יום השבוע		עלות השחר	עטיפת טלית	נץ החמה	סוף ק"ש למג"א	סוף ק"ש להגר"א	סוף תפילה למג"א	סוף תפילה להגר"א	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	מנחה קטנה	פלג המנחה	שקיעת החמה
כב	ז	חיי־שרה	4.31	5.10	6.02	7.57	8.42	9.04	9.38	11.22	11.52	2.34	3.38	4.44
כג	א		4.32	5.11	6.03	7.57	8.42	9.04	9.35	11.22	11.52	2.34	3.38	4.44
כד	ב		4.33	5.12	6.04	7.58	8.44	9.06	9.36	11.23	11.53	2.34	3.38	4.43
כה	ג		4.34	5.13	6.05	7.59	8.44	9.06	9.36	11.23	11.53	2.33	3.38	4.43
כו	ד		4.34	5.14	6.06	7.59	8.44	9.06	9.37	11.23	11.53	2.33	3.37	4.42
כז	ה		4.35	5.15	6.07	8.00	8.45	9.06	9.37	11.23	11.53	2.33	3.36	4.42
כח	ו		4.36	5.16	6.08	8.00	8.45	9.06	9.37	11.23	11.54	2.33	3.36	4.41

לפי אופק ירושלים — מתוך לוח דבר יום ביומו.

תשבץ/ מס' 77

פרשת חיי שרה — מאת אבינועם שולב

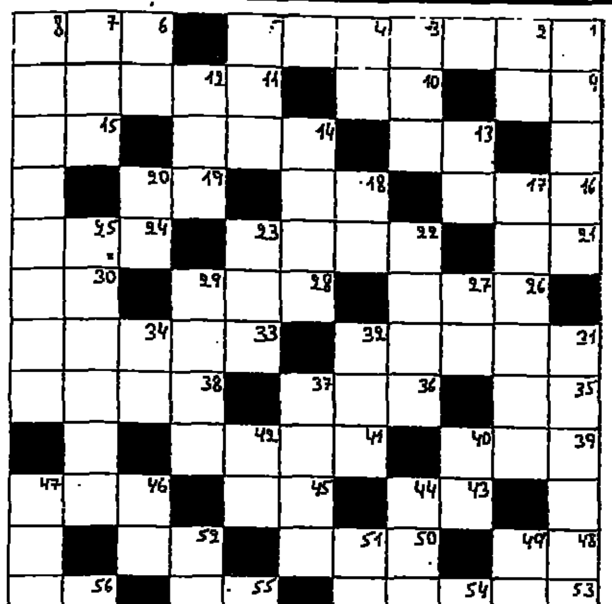

בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים. על הפתרונות להגיע למערכת תוך שבוע. את הפתרונות יש לשלוח על גבי התרשים המודפס בעתון. המען למשלוח פתרונות: "המודיע" — תשבץ מס' 77, ת.ד. 1306, ירושלים 91012.

מימין לשמאל:
1. זקן, ישיש; 6. אחת הספרות; 9. גבוה; 10. אומה; 11. השני בגודלו בין כוכבי הלכת; 13. רשע; 14. אנחה; 15. חית טרף; 16. נסה לכבות; 18. כנף עוף; 19. עבן; 21. צד מערב; 22. מדון, ריב; 24. תרכובת כימית להשמדת חרקים; 26. בירה אירופאית; 28. משקע קצור ומאורך באבן או בעץ להשקות בהסוה; 30. קרס; 31. לעומת זאת; 33. פוזון; 35. תבואה; 36. מין תכשיט; 38. דְלֵקָה; 39. השתובב, התבודד; 41. תְּעוּל (ביחוד לכלי שופכין); 43. מין הכשיט קדום; 45. יען; 46. כנוי לבית המחוקקים העליון בארה"ב; 48. יהיר; 50. מטבע עתיק; 52. ראש האלים בבבל הקדומה; 53. הר געש; 55. תל; 56. שדה מרעה במישור; 57. קש של תבואות המשמש מאכל לבהמות; 58. קיבה.

מלמעלה למטה:
1. מין משקה כְּהֶלִי; 2. כאשר, בתנאי; 3. מטרה; 4. מאותיות הא־ב; 5. תביעת חוב; 6. פחד, יראה; 7. במדה מרובה; 8. זקנה מופלגת; 12. מטבע עתיק; 13. צח, נקי; 14. כבני ישמעאל; 17. כלל התושבים; 18. מזל; 20. ענף; 22. ממתק; 23. גמול על מעשה רע; 25. בעל חיים יונק מסדרת הלויתנים; 27. יבשה מוקפת ים; 29. אזרח; 31. התאפקות; 32. שקר; 34. אדם שבא לגור בארץ נכריה; 37. אשת דוד; 40. נקי; 42. אות הנצחון; 44. השתוקקות; 46. טנא; 47. ארמון; 49. נבל־צור לנוזלים; 51. רגז על הצלחה הזולה; 52. מין מס; 54. שהה בלילה; 55. ספר כריתות; 56. באופן זה.

בהגרלה שנערכה בין פותרי תשבץ מס' 75, זכו:
1. מגלה — בני ברק. 2. חיים גליקסון — תל אביב. 3. ישעיה גוטפריינד — ירושלים. 4. רובינשטיין — חיפה. 5. זיידל — בני ברק

הפרסים: קלטות – מתנת גל פז – המבחר הגדול של קלטות מכשירי חשמל ותקשורת – רח' מלכי ישראל 15, ירושלים. הודעות ישלחו לזוכים.

פתרון תשבץ מס' 75

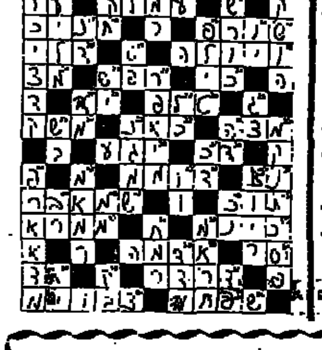

תוצאות

(המשך מעמוד ט')

השיג את כל מבוקשו. אך הוא חזר עם הישגים שיוכל להציג בפני שריד ועכו. הוא מנע בצד קבלתה המחודשת של קהיר לליגה הערבית, לא אפשר לערפאת להיות המוביל לשלום והקים קשרים חדשים, ראשונים בשלב זה עם בגדד בתקווה שאלו יובילו להפסקת הקרבות, דבר שבו מעוניינת גם טהרן — בתנאיה.

סאדאם חוסיין — נשיא עירק היה אף הוא מכוכבי הועידה. הוא הצליח להעביר לכל המשתתפים את התחושה שהנושא הבוער היום במזרח התיכון הוא הסכסוך במפרץ, ויותר מכך האיום האיראני על ארצות המפרץ וסעודיה ואם האיראנים יגיעו אליהם, משם תהיה הדרך קצרה לרבת עמון ולקהיר.

גיא עירק רצה וקבל החלטה שארצות ערב מתייצבות לימינו. מגנות את טהרן ומביעות חרדה לעתיד הנעשה בחלק זה של העולם. סאדאם חוסיין בהגיעו להישג זה נאלץ להכנע לתכתיביה של סוריה שהתנתה את ההחלטה בהבטחה עיראקית שלא להרחיב את קשריה עם מצרים. שליט עירק קיווה גם שיצא עם הבטחות נגדלות לסיוע כספי ולמשלוחים של נשק. אך סעיף זה נכלל, אולי, בחלק החשאי של ההחלטות. ההשערה שאכן יש סעיף כזה נובעת מהעובדה שסאדאם חוסיין נאות אפילו ללחוץ ידיים בפומבי לנשיא סוריה אסאד, ביודעו היטב את משמעות המעשה על החוגים הקיצוניים ואנשי הצבא בארצו הרואים בסוריה את בת בריתה הקרובה של טהרן.

21 מלכים, נשיאים ונסיכים השתתפו בועידת הפיסגה, גם להם היו פגישות והצלחות כאלו או אחרות אך הועידה התמקדה בנושאים המרכזיים של יחסיהם עם מצרים. המלחמה במפרץ, השלום עם ישראל והדאגה הגוברת ממעשי טרור. דווקא בסיף אירדן זה נמצאה נוסחה משותפת לכל המגנה טרור מכל סוג. זו העדות הטובה ביותר לגישה הדורשת בעולם הערבי ולפיה הטרור הוא חרב פיפיות העלול לפגוע גם בצד התומך בטרור.

בירושלים מרוצים מהתחזקותו של חוסיין על חשבון ערפאת ומהעובדה שההחלטות מקלות על מצרים שנודתה מהעולם הערבי בעקבות ההסכם שחתמה עם ישראל. עם זאת, כל ועידה ערבית המחזקת את האחדות הבינערבית היא להרעץ ויש עמה סכנות.

קשה להתחמק מהעובדה שהועידה הפעם לא קיבלה החלטות בנוסח המוכר של "לאווים". ובמקום זאת אישרה לירדן ולפלשתינאים להמשיך בחיפוש אחר דרכים להידברות. זהו צעד נוסף בהתמתנות של העולם הערבי ובהכרה שלו שהפתרון לסכסוך עם ישראל עובר דרך שולחן הדיונים ולא בשדה הקרב.

המודיע הצעיר

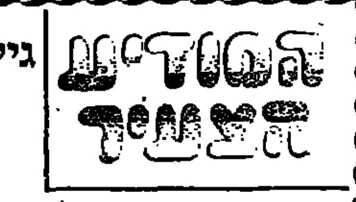

בשכונה שלנו

סיפרה: שולמית

לדרסקי. ציפי, שהיתה כל העת מהודהרת, שאלה אותה:

— "גב' לדרסקי, כשמבוגרים לא מתנהגים כמו שצריך, זה יכול להכעיס?" גב' לדרסקי משכה את המטפחת: "לא להכעיס, לצער". החלטתי להתערב: "אבל איך הם יכולים אחר כך לבקש מאיתנו שנהיה טובים?"

— "את חושבת שלמבוגרים אין יצר הרע?" — אמרה גב' לדרסקי. ניסיתי להבין את דבריה, והיא המשיכה להסביר: "גם למבוגרים קשה להיות טובים. אולי קשה יותר, כי גם החיים שלהם קשים יותר, וגם לא שומרים אותם כל הזמן. הם צריכים לנסות להיות בסדר, וזה מה שהם גם מבקשים ממכם".

פניה היפות היו הפעם רציניות במיוחד. "שולי", פנתה אלי שוב. "כל החיים זה ספר לימוד. או שלומדים מה לעשות, או שלומדים מה לא לעשות. כאשר את רואה דברים כאלו שמרגיזים אותך, את צריכה להחליט שלא תעשי כך".

— "כבר החלטתי מזמן!"

— "נראה אותך!" אמרה חדוה.

מכלת בהן

מה עם המבוגרים?

אני מודה: הגעתי למכולת מאוחר יותר מתמיד, וזה מפני שגיליתי טיפות מים (נשארו מן הגשם של הלילה) תלויות על מחטי אורן. כל טיפה "תפסה" לה מחט, ועל מראה רטוב ונחמד שכזה לא יכולתי לוותר. עמדתי דקה ואולי שתים או יותר... להסתכל באורן המקושט.

כשנכנסתי למכולת כבר עמדו ילדים בתור לחשבון. הכנסתי במהירות את הלחם, החלב, הלבן והגבינה לסל, ונעמדתי כמדומתני הרביעית. הספקתי לחכות כמה דקות לפני שנעמדה לידי אשה אחת, דמות מוכרת מאד בשכונה. בכל זאת אינני רוצה לנקוב בשמה.

"שלום", פנתה לחנוני, "הילדה הזו באה אחרי".

— "מה פתאם?" הגבתי בכעס.

— "למה את מתחצפת?!" אמרה ונעמדה קרוב לשולחן הגבוה, סיימה את חשבונותיה והלכה לה.

השעון הראה 7.50 ואני עדין בחנות המכולת. בדרך חזרה חשבתי לי: למה זה כך? אז מה אם אני צעירה ממנה בהרבה שנים?

7.55. אני רצה וממשיכה לחשוב בהתמרמרות: למה בכל בתי השכונה ישנה תורנות מכולת, ורק אצלנו בבית אני התורנית הקבועה? רוחל'ה טוענת שאינני מסוגלת לסדר את החד, ומן הראוי — אם כך — שאלך לפחות למכולת...

פתחתי את דלת הבית וביקשתי. כשאני מתנשמת ומתנשפת, את אישורה של אמא לאיחור.

— "שולי, אינני נותנת סתם כך אישורים! רוצי, אולי עוד תספיקי".

נו, אז רצתי, וכי היתה לי ברירה אחרת? סוף סוף הגעתי לבית הספר. המורה הקדימה אותי הפעם, והיא בהבהידה, ככל שרק הייתי מוכנה לשמוע, שהיא אינה מקבלת "תרוצים".

נשארתי מאחורי הדלת — איזה יום ביש מזל!

התישבתי על המדרגות והתחלתי לחשוב: בעצם, כשמבוגרים אינם נוהגים כשורה. זה אולי יותר גרוע! הרי אחר כך הם יבקשו מאיתנו, הילדים, לומר אך ורק אמת! לא לריב! להיות סבלניים!

בסוף יום הלימודים שיתפתי את חדוה וציפי במחשבותי. ציפי הקשיבה ולבסוף אמרה: "אולי היא מיהרה באופן מיוחד? יכול להיות שהשאירה תינוק לבד בבית". — "בסדר, אז אפשר לבקש יפה. למה לה לומר דבר שאינו נכון?"

חדוה התערבה וטענה: "אז מה? גם מבוגרים משקרים לפעמים, זה הכל!" אבל אני עוד לא השלמתי עם זה. וכך אמרתי לה: "תראי, לאשה הזו יש ילדים, והיא בודאי כועסת מאד כשהם משקרים. איזו זכות יש לה לכעוס?"

חדוה לא התרגזה: "בסך הכל אינני מבינה מה כל־כך מרגיז אותך. היית שעה בחוץ, מה קרה?" לא עניתי.

ליד החצר של "שבעת המינים" פגשנו את גב'

הַסִּיר הָרֵיק

בַּעַל "יְסוֹד הָעֲבוֹדָה" הָאַדְמוֹ"ר מִסְּלוֹנִים זצוק"ל, הָיָה בִּצְעִירוּתוֹ עָנִי מָרוּד. גַּם אֹכֶל לְשַׁבָּת כִּמְעַט שֶׁלֹּא הָיָה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ. בַּעֲיָרוֹת נָהוּג הָיָה, שֶׁבְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת מְבִיאוֹת הַנָּשִׁים אֶת סִירֵי הַחַמִּין שֶׁלָּהֶן לַתַּנּוּר שֶׁבַּמַּאֲפִיָּה, כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שָׁם חַמִּים, וּבְשַׁבָּת אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה הָיוּ בָּאוֹת לְהוֹצִיא אוֹתָם.

לְאִשְׁתּוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק לֹא הָיָה מַה לְּבַשֵּׁל צִ'ילֶנְט. לֹא תַּפּוּחֵי אֲדָמָה, בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא עוֹף, וְאַף לֹא שְׁעוּעִית. אַךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵדַע דָּבָר, הָלְכָה גַּם הִיא בְּיוֹם שִׁשִּׁי לַתַּנּוּר, וְסִיר וּבוֹ מַיִם חַמִּים בְּיָדֶיהָ... אַחַת מִשְּׁכֵנוֹתֶיהָ, שֶׁיָּדְעָה אֶת גֹּדֶל עָנְיָם, חָשְׁדָה שֶׁכָּךְ הַדָּבָר. פַּעַם בְּשַׁבָּת בַּבֹּקֶר, פָּתְחָה לְעֵינֵי כָּל הַנָּשִׁים אֶת הַסִּיר שֶׁל הָרַבָּנִית — וְהִנֵּה, בּוּשָׁה וְחֶרְפָּה: מְעַט מַיִם חַמִּים, וְתוּ לֹא...

בָּאָה הַצַּדֶּקֶת הַבַּיְתָה בִּבְכִי רַב. לֹא הִצְלִיחָה לְהִתְגַּבֵּר עַל הַצַּעַר, הַכְּאֵב וְהַבּוּשָׁה. כְּשֶׁשָּׁמַע בַּעֲלָהּ אֶת הַמַּעֲשֶׂה אָמַר לָהּ: אַל תִּבְכִּי! כְּשֶׁנְּקֻדָּה מְסֻיֶּמֶת בַּגַּלְגַּל מַגִּיעָה לְמַטָּה לְמַטָּה — הִיא מַתְחִילָה לַעֲלוֹת. רַק טוֹבָה גָּרְמָה לָךְ הַשְּׁכֵנָה: הִיא הֵבִיאָה אֶת מְנַת הַיִּסּוּרִים שֶׁלָּנוּ לְשִׂיא. מֵעַתָּה יִשְׁתַּפֵּר הַכֹּל.

לְמָחֳרַת הַזְּמַן לְכַהֵן כְּרֹאשׁ יְשִׁיבָה, וְנַעֲשְׂתָה פַּרְנָסָתָם מְצוּיָה.

גילתה: שולמית

הספור שמאחורי מזל החודש

אנחנו אמנם בסופו של חדש חשון, ובכל זאת — עדין במזל עקרב. במזל עקרב ולא החתיו, שהרי "ישראל — אין להם מזל".

רוב בני האדם אינם מחבבים עקרבים. אולי משום כך כל כך קשה למצוא עליהם חומר כתוב?

המחקרים על חיי העקרב פה בארץ, התחילו ב"אשמתו" של עקרב צהוב אחד. הוא עקץ ילד מקיבוץ בית אלפא, והילד נפטר מן העקיצה. בעקבות האסון ניסו החוקרים לפתח נסיוב נגד עקיצת עקרב. הרי תאורו: ראש, בטן וזנב ארוך המורכבים מחוליות. חוליות. שמונה זוגות רגלים ומתוכם זוג אחד גדול במיוחד. הזנב פעיל מאד, במיוחד כאשר מתקרב אויב.

מן המחקרים עולה. כי בארצנו הקטנה ישנם כעשרים מיני עקרבים. חלקם צהובים, חלקם שחורים. מקובל לחשוב שהשחורים אינם מסוכנים — אין זה נכון! יש בארץ ישראל עקרבים שחורים, שעקיצתם מסוכנת עד כדי מוות. כדי להכין את הנסיוב נגד הארס, צריך להשיג את הארס. איך עושים את זה? נותנים לעקרבים מכת חשמל. העקרב אינו מת, אולם מכת החשמל מפעילה את שריריו. השרירים לוחצים על בלוטות הארס, והארס פורץ החוצה. למצוא את העקרבים, גם זו אינה משימה קלה. העקרבים נמנים על בעלי החיים הליליים. במשך היום הם מסתתרים במחילות אפלות או מתחת לסלעים. עם רדת הערב, הם יוצאים לשחר לטרף. למזלם של "צידי העקרבים" גופו של העקרב ניחן בתכונה מפליאה: הוא מחזיר אור אולטרא סגול.

בלילה, כשמפעילים פנס מסוג כזה, אין שום בעיה לגלות את העקרבים.

העקרבים מצוידים בעוקץ שהוא לעיתים קטלני, ובקצות הרגלים הקדמיות יש להם כמין צבתות. בצבתות הללו משתמש העקרב ממש כאילו היו ידים.

מזונו של העקרב כולל עכבישים, נדלים, ובעלי חיים קטנים אחרים. העקרב מסוגל לאכל, בפעם אחת, כמות מזון השווה במשקלה למשקל גופו. מאידך, הוא מסוגל לצום במשך זמן רב.

מה שחשוב לזכור הוא, שהעקרבים חיים במחילות חשוכות, מתחת לסלעים ומתחת לאבנים. בטיול או במשחק שדה, רצוי מאד שלא להרים בכלל אבנים וסלעים. אם מרימים — יש לשים לב ולהזהר ממה שעלול להסתתר תחתם... זו גם הסיבה שלטיולים הכוללים הליכה רגלית יש לצאת בנעלים סגורות ולא בסנדלים.

לידיעתכם: העוקץ מצוי בקצה הזנב! עקיצת עקרב אינה משחק ילדים. במקרה של עקיצה יש לפנות לקבלת טיפול רפואי במהירות המכסימלית. חז"ל אומרים במסכת סנהדרין: "שלושה באים בהסח הדעת: משיח, מציאה ועקרב..."

אנחנו ממתינים לשנַים הראשונים...

שֵׁן רִאשׁוֹנָה

אִם הוּא בּוֹכֶה וְצוֹרֵחַ —
אוֹמְרִים: זֶה הַכֹּל הַשִּׁנַּיִם
אִם הוּא צוֹחֵק וְשָׂמֵחַ —
אוֹמְרִים: זֶה לַמְרוֹת הַשִּׁנַּיִם.
כְּשֶׁאֵין לוֹ בִּכְלָל מַצַּב רוּחַ —
הֲרֵי זֶה וַדַּאי הַשִּׁנַּיִם!
אִם הוּא פִּתְאֹם קְצָת נִינוֹחַ —
נוּ, זֶה עַל אַף הַשִּׁנַּיִם.
מָתַי כְּבָר תָּבוֹאִי, שֵׁן רִאשׁוֹנָה?
מָתַי כְּבָר תִּהְיֶה הַבְּשׂוֹרָה?

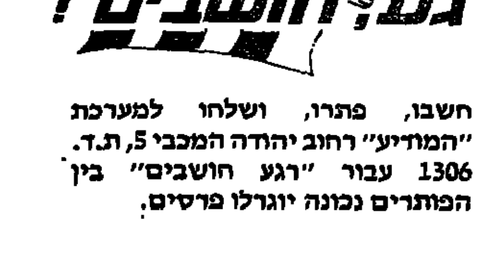

רגע, חושבים! 91

חשבו, פתרו, ושלחו למערכת "המודיע" רחוב יהודה המכבי 5, ת.ד. 1306 עבור "רגע חושבים" בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים.

א. קצת סדר!

לפניכם צמדים של מילים, שנלקחו מפרשת השבוע. אבל - מה לעשות? הצמדים התבלבלו והתחלפו. התואילו להשליט כאן סדר?

צאן וזהב, מספוא ועבדים, כסף ועשור, שפחות או ימים. תבן ובקר.

ב. ענין של זמן!

לפניכם חידת מילואים. אם תמלאו נכון את ההגדרות, שכולן קשורות לזמן, תקבלו בטור הראשון לאורך מושג הקשור בראש־חדש.

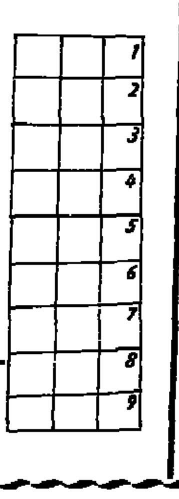

1. יחידת זמן בת שישים דקות
2. החלק הראשון ביום
3. קיצור של המלה אתמול, בכתיב חסר
4. היום הבָּא.
5. שעת הערב נקראת — השמשות.
6. זמן קצר מאד, לא מדויק.
7. שבעה כָּאֵלוּ הקריבו בראש חדש.
8. חלק מן היממה.
9. לוֹ הראה ד' את הלבנה בחידושה.

ג. לא כתב־סתר

יגותטרתרגזובל

מה זה?
כתב סתר? או סתם בלגן?
בהחלט לא.
אלה הן בסך הכל סופי תיבות של סדרה הקשורה גם היא לנושא הזמן. מי יפענח?

פתרונות לרגע חושבים 87

1. "ריכולו"
2. בר
3. פרש על סוס

פרס ראשון **ילדי שדרוביצקי, רש"י 10 בני ברק** — מטריה ● פרס שני **רחל וולקוביץ תל חי 9 חיפה 33142** — משחק דמקה ● פרס שלישי **רבקי שטרנברג רמת אלחנן זוננפלד 12 בני ברק** — זקוקים די־נור

לדרוך על (את) היבלת

הוירוס הבלתי נתפס או בצליל האידי "אַרוּחָס" המזכיר את העברי־רות" — הוא כנראה הגורם הס־סתור מאחורי היבלות הטורדניות שבצורותיהן השונות מכערות כל חלקה טובה בגופינו ומציקות במיוחד בידים, כשהן עובדות וב־רגלים, בעת ההליכה.

אוסף השיטות לביעורן של היבלות הוא מדהים בהיקפו, ולכל שיטה יש תומכים נלהבים, שמוכ־נים לעשות הכל לשכנעך לאמץ את שיטתם כדי לדרוך על היבלת הפרטית שלך.

רוב האנשים המסודרים פונים תחילה לרופא העור, מפה לאוזן נמסרים שמותיהם של הנבחרים מבין רופאי העור שיכלו לנגע קטנטן ומטריד זה וביעורו בהצלחה. יש רופאים שמרככים היבלת בהלם חשמלי קטנטן ול־אחריו במיני משחות וטיפול עד שהיא נושרת מאליה. אם היא עקשנית יותר הם מסירים אותה בניתוח מהיר תוך כדי הקפאת המקום או הרדמתו. ככל שהשיטה נשמעת דרסטית ויסודית — היבלות אינן מתרגשות ממנה, ובמקרים לא מעטים צומחות שוב ושוב. לאחר כמה נסיונות כאלה מוכנים "שמחי המרעה" של היבלות, כלומר אנחנו, לנסות כל דבר כולל סגולות ותרופות סבתא, וכאן מתחיל להיות מעניין.

הצרפתים המציאו משהו מוזר מאוד לטיפול ביבלות, לא סגולה וגם לא תרופת סבתא ולכן כדאי לשמוע על כך מיד בהתחלה, הם יוצאים, כלומר הצרפתים מתוך ההנחה, שאכן הוירוס הידוע לשמצה משתלט לו בלי רשות על עורנו החלק. העצה שלהם פשוטה. — חיזוק מערך ההתגוננות של הגוף יניס את הוירוס לנסיגה מהירה. כדורים המשלבים שפע של מינרלים וויטמינים, שאותם אפשר ליטול בין אחד לשנים ביום גם בעת הריון או הנקה וגם ילדים, מבטיחים תוצאות רציניות אם יש רק סבלנות. עקבתי אחר בן אדם סבלני אחד, שעל ידיו צמחו לא פחות מ־42 יבלות בזוגות בשל־שות ובבודדים. לאחר קרוב לחודשיים של בליעת הכדורים הצרפתיים (ניתן להשיגם בבתי המרקחת באירופה) החלו יבלותיו להשחיר ולהעלם אחת לאחת, עד לאחרונה שבהן, בלי להשאיר עקבות.

ויש שיטות אחרות, אחת מהן גורסת הימנע היבלת, יום יום להביט בה במשך חמש דקות רצופות רצוי במבט מאיים, מועטים להצלחה.

על "שיטת ההבדלה" עוד לא שמעתן? קצת דביק, אבל נאמניה של שיטה זו מועטים שאין כמוה, צריך רק למרוח טיפה מיין ההב־דלה על היבלת, כנראה שההבדלה, שהיא תוצאה של דעת, כידוע, מכניסה ביבלות את ההבנה המינימלית, שמקומן אינו על כף היד שלכן, במחילה מכבודן.

וסגולת הסגולות, שכדאי לכולכן לנסות בערב ראש החודש המתקרב היא "הקשרים הקבר־רים", כל שעליכן לעשות הוא לקחת חוט כלשהו, לא משנה העובי ואף לא הצבע, וכנגד כל יבלת מיותרת לקשור בו קשר. כן קשר פשוט, ליתר תוקף, וכדי לצאת מדי ספק, אפשר להוסיף שנים שלושה קשרים, אולי טעיתן בספירה ואולי יבלת מסוימת מר־כבת מכמה וכמה קטנטנות, ואז לקבור את החוט באדמת הגינה הסמוכה. בדוק ומנוסה. אגב סגו־לה זו מועילה גם בימים רגילים.

ראוי לציין כי יבלות שזה מק־רוב באו מקבלות מיד את הולם. יבלות ותיקות יותר צריכות כמה וכמה פעמים לטעום מן הסגולה עד שהיא משפיעה עליהן. שיטה זו מתאימה במיוחד ליבלות הצ־צות כפטריות על הידים והרגלים ובצבען כצבע העור, בין אם הן מבוקעות ובין אם לא.

לפני שנים מספר נתפרסם שמו של פרופסור צרפתי בשם מרדי שהמציא חומר שמסלק גידולים מן העור. כולל גידולים ממאירים, החומר עושה זאת ללא הרדמה וללא ניתוח וגם בלי כאבים, פרופסור מרדי מכר את הרעיון שלו תמורת הון עתק לחברה של־וצרית, משום שבארץ לא התיחסו לתגליתו. לאחרונה הוא מסר קורס קצרצר לקוסמטיקאיות בארץ וכך תאר בקצור את דרכי עבודתו. העקרון של המצאתו מסתכם בכך שהחומר הופך כל שומה או יבלת בגוף לפצע רגיל המתקלף ונושר לאחר שבועיים, תלוי בגודל וב־מיקומו בגוף, יבלות מכערות על הפנים או שומות שחומות במקו־מות שמפריעים, על העפעף, האף הסנטר וכו', נעלמים לפי שיטת פרופסור מרדי ללא כאבים וללא הרדמה. קוסמטיקאיות מדופלמות יודעות בודאי את המרכיבים שלו בירושלים ובגוש־דן. לאחרונה נער מחירי הטפול בכל יבלת משלושים שקל ועד למאה, תלוי בגודל.

ועם היבלות הנדרכות והדורכות ושעוד תדרכנה — הסליחה.

שר"ש

הטור שלנו ושלכן

טיפת חלב — למה רק בקורת?

קראתי בצרי"ש שחלף את המאמר על "טיפת־חלב" ומצאתי בו אך ביקורת, לדעתי המאמר אינו מקיף את הנושא מכל צדדיו.

במציאות יש עוד עובדות חשובות.

כפי שכתבתם האחיות מתיח־סות לכל שוני אצל הילד כ"חריג" ובמקרים רבים מתגלה אח"כ שהילד ב"ה בריא ושווה לכל חבריו.

אך לא פעם מבחינה האחות "בטיפת־חלב" שוני אצל הילד שאותם דורש התיחסות וטיפול־רפואי, ואוכל לכתוב עפ"י עדות ששמעתי מאמהות שבמקרים כ"ל קבלו ב"טיפת־חלב" הדרכה הכו־נה ועזרה בטיפול לילד החריג.

וכן, צוות האחיות בתנועה דואג במקרים רבים לאמהות בעלות משפחות ברוכות ילדים, הזקוקות לעזרה סוציאלית.

סיפרה לי אם לתאומים בני שנה וחצי, שנולדה להם תינוקת כי האחות בטיפת חלב סידרה לתאומים "מעון־יום" שכמובן הקל עליה, (כמובן בתשלום סימ־לי).

ברצוני להודות מעל גבי העתון לאחות גב' רחל לבציצקי — סניף "קרית הילד" בירושלים שעושה עבודתה במסירות ובנאמנות!

אאחל לה בריאות ואורך ימים!

כותבות

ש. עמנואל ר. זילבר

ירושלמיות

דרושה

מכירה בכירה

לחברת יצוא ויבוא חרדית

כישורים נדרשים:

ידע בהנה"ח, הדפסות וניהול משרד

להתקשר אחרי 2.00

052-546496-470

מכירה חד פעמית

שמלות וחצאיות, סריגים וחורפים במבחר עשיר

כמו"כ הגיע מספר מצומצם של שמלות ב־50 שקל בלבד הכל תוצרת

המכירה תתקיים אי"ה במוצש"ק חיי־שרה ברח' הישיבה 20 קרית־גת, בין השעות 10-8

הבית שלנו

תגובות (א)

מי שיש לו - ומי שאין לו

כילדים, ידענו שהיא באה אלינו פעמיים בשנה. אמא "אירגנה" את הבגדים עוד לפני בואה. לפרי־כן, היינו נפרדים מהמעילים הקצרים ו/או הישנים, מהחולצות ששימשו אותנו רבות, מהסודרים שהזכירו להם אותנו בימי הקור. לנו היתה זו הויה, יום של העלאת זכרונות.

אך בכל פעם כשהיא באה לקחת את הבגדים, נתמלאנו פליאה. מדוע היא בוחרת? הרי אין לה בגדים טובים מאילו, והבגדים אכן במצב די טוב? אז שמענו את אמא אומרת לאבא: "מי שיש לו — רוצה משל אחרים, ומי שאין לו — מתבייש לקחת משל אחרים".

אנו הילדים לא היטבנו להבין את עומק הענין ונותרנו עם הפליאה. היום בגרותי, ואני רואה משפט זה בלבושיו השונים, כיצד הוא מתקיים ומיושם בכל גיל ובכל חברה.

מי שבאמת אין לה, הרי היא משתדלת להראות (לפחות) כמי שיש לה. שחלילה לא יאמרו הבריות שהיא "מסכנה". ומי שיש לה, אינני יודעת מדוע, אך מנסה מידי פעם לספר על קשיים כספיים ועל חפוש אחר "מציאות" ועל מוצרים שאינם בהישג ידה...

אולי נכסה טפח ונעטה מעט לוט על "מבקשי הרחמים" בקרבנו. מוטב, נעביר את המבט אל הילדים, אל אותם שעיתים נדמה לנו, שטרם ספגו את רעיונות המבוגרים.

בת כתתי היתה לאה. תלמידה מן השורה. לא בלטה בשוני מיוחד. הנושא ש"העלה אותה לכותרות" היה אי יציאתה לטיול. בכל טיול ידענו שכולן נוספות מלבד לאה. מפה לאוזן הועברה השמועה שזאת בגלל מצבם הכספי. כולנו, כילדות, נבהלנו מהרעיון, והתנדבנו (על חשבון מי?) שאנו נאסוף את הסכום ונשלם עבורה לטיול. ב"ה שמורתנו עצרה את הרעיון מלא־הרחמים. מה שהפתיע אותנו, היתה דווקא עמידתה האיתנה והגאה של לאה למחרת הטיול. לכל תגובות ה"הפסדת" ענתה באדישות ובגב זקוף, בפסקנות שהיתה רחוקה מלעורר רחמים.

* * *

פנינה למדה עמנו בכתות התיכון. לא הבחנו בהבדל כלשהו בינה לבינו. לא היינו אמורות להבחין בכך בזכות התלבושת האחידה שהיתה לכולנו. והויות רגילות של בנות נעורים, וכי כיצד יכולנו להבחין שבהפסקת האוכל מוציאה פנינה את כריך הלחם שלה אשר בין שתי פרוסותיו לא מרוח דבר? וכי יכולנו לנחש שאף מרגרינה היא יקרת המציאות בביתה של פנינה?! (כן, לפני פחות מעשור שנים...).

ומצד הצד שכנגד — זוכרני אותן בנות אשר שנכו לפני את ה"פסנט": "ניגשתי אל המורה עם המבחן והתחלתי לבכות לפניה. היית צריכה לראות כיצד העלתה לי מיד בשתי נקודות"...

בגרתי אף אני. וכעת אני נצבת מהצד השני של הכתה. מביטה בבנות שמולי, אשר מכתתות בפי "תלמידותי". שוב חוזרת אותה תמונה. שוב אותן בנות "מעוררות הרחמים" אשר בביתן ב"ה מכל טוב ושפע של חום ואהבה. ושוב לעיני אותן בנות אחרות אשר מהרות מגלות מזעיר אנפין של כאב, של מחסור, של העדר חמימות.

חוה, תלמידתי. נגשה אלי בוקר אחד ובידה הזמנה לחתונת אחיה. ידעתי שאמא של חוה בבי"ח ואף שמעתי שגם אביה ידוע חולי. שאלתי היכן עורכים את שמחת־החתן (האופרוף) והיא השיבה בפשטות "בבית". ואני ראיתי כבר בעיני רוחי את כתפיה של חוה העמוסות עבודה, לעיפה. "יבמה יכולה אני לעזור, אולי אכין משהו?" ניסיתי להציע משהו ממני, אך חוה הסמיקה וחייכה בבושה "ילא, מה פתאום, לא צריך!". אדם מן הצד יכול היה לדמות שיש בביתם עשרות ידיים עובדות ומסייעות. אני ידעתי שפני הדברים אינם כך.

בת כתתה של חוה, אשר הוריה מתפקדים ב"ה כשורה וסבתות ודודות מקיפות את הבית בעזרה, הגישה אף היא הזמנה לחתונת אחיה. אך במשך שבועים שמעתי שוב ושוב עד כמה קשה לה להכין שעורים ועד כמה בלתי אפשרי ללמוד ולהשלים כמות כה עצומה של חומר ועד כמה אי אפשר לקום בזמן...

* * *

רותי ונעמי, שתי חברות. כל מורה שנכנסה לכתה, יכלה להבחין שמכנה משותף אחד לפחות יש לשתיהן — בטחון עצמי! מישהי הגדירה אותן כ"מלכות הכתה". קשה היה עלי לקבל זאת. המפגשים שהיו לי עמהן ועם אמהותיהן במכולת אחה"צ, היוו לי סתירה לכל זה. משהו מעורפל, לא מדויק, לא אמיתי.

שעת מבחן בכתה, היא הזדמנות לחפש משהו מן האמת הזו הסמויה. ראיתי את רות מחפשת אחר עזרה כלשהי. עיניה תרו אחר סיוע. התעלמתי. כשראתה שאני מביטה בה — ברחו אישוני עיניה מאישוני עיני. ברח גם מבטי ממבטה. הבטתי בנעמי. ידעתי שנעמי ילדה כשרונית היא ומן הסתם, תקבל ציון טוב במבחן. בשעת המבחן עצמו, כשנתקלה במבטי החלה מיד במשחק. אנחה, "אוף, כמה למדתי. שעות!" ושוב אנחה וכאילו עלה אי־מה (שלא נשכח מעולם) מזכרונה והמשיכה לכתוב עוד חצי עמוד לפחות.

לא ארכו הימים והערפל החל מתפזר. נעמי. הבת הצעירה למשפחה אשר ב"ה כל מבוקשה מתמלא ע"י הוריה. רות, בת אמצעית במשפחה אשר האם היא האב והאם יחדיו, אשר האם עמלה במשך היום לפרנס את ילדיה, ומתאמצת בשעות האחרות למלא מחסורם הנפשי, למען לא ירגישו, חלילה, כי חסר להם דבר מה.

ה"עולם" נוהג לומר: "ותתננו היום ובכל יום לחן, ולחסד ולרחמים בעיניך!", אבל "בעיני כל רואינו" — "לחן ולחסד" בלבד, בלי "רחמים". מי שרוצה רחמים, כנראה שיש לו די מחסור.

ת. נחמה

ש. נר

"המקפיא הקפוא שלי"

מרגע שהבחנתי בו חבוי בפינת החנות, חפצתי לרכשו, ובכל פעם נתקלתי בו בבית אחד מחברותי או מכרותי הלך חפצי וגבר יותר ויו־תר, כה דומם ואציל כה קר ויעיל — המקפיא, ובכל עת שפתחתי את דלת הפריזר במקרר הביתי הגולמני שלי הלך תא ההקפאה הקטן ונעשה בעיני צר ומצומצם יותר ויותר.

בקיצור. מה יש כאן להרחיב?! — מעלותיו של המקפיא התעצמו וגבהו בעיני ושיר הילולים לא פסק מפי. "אלו רק היה לי מקפיא" — כך החל השיר "הייתי יכולה לבשל ביום אחד כמות מזון המספיקה לשבועיים ימים כך היה נשאר בידי זמן לפעילויות רבות אחרות. הייתי מספיקה לסרוג סוודרים לכל בני הבית — וממילא הייתי חוסכת את דמיהם היקרים של הסוודרים הקניים. הייתי גם מסוגלת לשבת ולתפור, וחוסכת כספי השמלות, גם בודאי היה נשאר בידי הזמן לכתת רגלי ולה־גיע לחנויות זולות יותר וכך בודאי שהייתי מסייעת לכלכלת משפח־תי.

"אילו רק היה לי מקפיא" כך נמשך השיר "הייתי חוסכת לי שעות עמידה בתור בחנויות הבשר והדגים והמוקפאים למיניהם, את קניותי הייתי עורכת "בגדול" אחת למספר חודשים וכמובן שכל אדם בר דעת יכול להבחין בהקלה העצומה שמתאפשרת לאם ולילדים.

"ואילו רק היה לי מקפיא" כאן בא בית הסיום בשיר "הייתי יכולה לארח את אורחי בהרחבת הדעת ומתוך כבוד ויקר. תמיד יהיה בביתי מזון לכל דכפין, וכל דצריך כי יתדפק, ימצא לו כאן ארוחה מוכנה כיד המלך, הרי מזון מבושל לא יחסר בביתי, שוב לא אצטרך לרוץ בבהילות אל המטבח, ולטגן במהירות חביתות דלות וציפס. שוב לא אאלץ לבוא במבוכה ולהתנצל על כך שאינני מוכנה בדיוק, ושוב לא יהיה עלי להוגיע את ראשי ומוחי במציאת פתרונות ומרשמים קלים ומהירים להכנה. העיקר שאורחי לא יחושו רעבים, בעצם, לו יהיה לי מקפיא אוכל להדמות בקלות לכלבא שבוע — כל אורח רעב כי יכנס לביתי, יצא ממנו, שבע וטוב לב".

אישי, שניחן בחוש מוסיקלי מפותח ורגיש, קלט עד מהרה את מילות השיר על תויו ונעימותיו ומשחש שכבר אינו יכול לשאת עוד את הצלילים, כיתת רגליו, הוריק כיסיו ובמאמצים רבים הוכנס המקפיא לביתנו.

מאחר והקירות אצלינו קרובים זה לזה, לא נותר לנו אלא להעמידו בפינת חדר האורחים — מצב זה קצת פגע באסטטיקה של המקום, אך למעשה ניקנה המקפיא בעבור האורחים כך שהם בודאי לא ילינו על הכורח הלזה.

ובאחת, גדלו הצרכים, שוב לא חישבתי הוצאותי כפרוטות קטנות, אלא כל קניה — כיד המלך! חשבון משיכת היתר בבנק הלך ותפח, אני הרי ב"גדול".

כמו כן, יום אחד בשבוע מוקדש מבוקר עד ערב לבישולים, — אני מבשלת ומבשלת, אך מה? עד מהרה מתברר לי שהתינוקת ובתי הגדולה, אוהבות רק מאכלים טריים המבושלים באותו יום, לכן עלי לבשל לחוד, וכן מספר תוספות קטנות לכל ארוחה של המשפחה, תוספות שאי אפשר להקפיאן והילדים כה אוהבים אותן עד שלבי לא נותנני לפסוח עליהן, כך יוצא שאני מבשלת גם בימי שני, שלישי, רביעי, חמישי ושישי.

אבל הרגעים המביכים ביותר, שמורים לי עם אורחי. אלה שאינם מודיעים על בואם, כך שאיני יכולה להתכונן, לשלוף ולהפשיר בעבורם את כל מיני המאכלים והמטעמים המוקפאים שכה הרבה אני טורחת ושוקדת על הכנתם. למשל, זה לא מכבר הגיע לביקור קצר גיסי עם שלושת צאצאיו, הם ערכו קניות במרכז המסחרי שב־קרבתנו ואלינו הגיעו עייפים ומר־עבים לא היה לי סבלנות להמתין עד שיופשרו התבשילים. בלית ברירה התנצלתי על כי אינני מסוגלת להפשיר למענם מזון קפוא וטוב, ועל כן העמדתי לפ־ניהם, קערת ביסלי ומקלות מלו־חים, נו, באמת, מה יכולתי לע־שות? הדברים נישנו וחוזרו על עצמם בכל פעם שהגיע אורחת לרגעים קצובים ואני ביכיתי את חמשת מיני העוגות והמאפים הרובצים להם כה באצילות, בשקט וברוגע במעמקיו של המקפיא הטוב והקר.

הדברים הללו גרמו לי לכה הרבה עוגמת נפש, וכה הרבה הר־געתי בדעתי, לחזור שוב לשיטת החביתות והציפס עם הסלט הפשוט, הרי בסך הכל זוהי טרחה כה פעוטה והתוצאה כה ברוכה ומשביעה. עכשיו רק חבל לי על המקום שהוא תופש לי שם בפינת חדר האורחים, אף אינני מעיזה, מטעמים מובנים, לחבר שיר ולא פיסקה, לא משפט ואף לא להעיר אפילו מילה אחת על עובדה מצערת זו.

הכל לאדון הכל

ספרי ביוגרפיה אמורים לשר־טט אל נכון דמות ופעליה השונים. התרשמותנו בקריאת ביוגרפיה נוצרת מהכרת הנופים האנושיים והנסיבתיים המתוארים.

"הכל לאדון הכל" אינו מצטרף אל שכאלה. זו אינה ביוגרפיה אלא המחשה מפורטת כיצד יכול אדם להצליח לחבוק הכל על מנת להגישו בתום מושלם לאדון הכל. הקורא מרגיש איך מתממש בפועל "שויתי ה' לנגדי תמיד" בכל רגע, מתוך שחיה עיקשת נגד הזרם הסוחף.

להיות עבד ה', עבד במלוא המשמעות של "טהר לבנו לעבדך באמת" מי מאתנו אינו שואף בכ־נות לכך! רק לאחר קריאת הספר מתברר עד כמה נעדרי מושגים אנחנו: להיות חייל זקוף שניצב לקרבות צולבים בפריקת העול, ושומר על זקיפותו למרות היותו בודד במערכה על שמירת היהדות.

לנו אין מושג מהי עבודות של חייל בעל אומץ ללא חת, כי אמ־ריקה של לפני כשמונים שנה משורטטת בספר בבהירות, כפורטת כפי שהיתה: ללא כשרות, ללא בתי חינוך יהודיים, ובעיקר ללא מכוונים ומורי דרך.

אמריקה שקלטה בקסמיה אלפי פליטים מאירופה החרדית, ופורקה מעליהם כל עדייהם — רק לימדה אותם להיותם למרוץ אחר הדולר, ולהתמסר להתהוות מחודשת: להתפרק מצניעות, לפתוח עסקיהם בשבת, להתלבש כאמריקאי ולהטמע בבתי ספריהם.

עד שקם איתן ועז, החלמיש הנמרץ ר' יעקב יוסף הרמן וזוגתו איידל לצידו. באופן כה קולח ומוחשי מתוארים בספר מאבקיו: הוא היה הראשון שהכתיב לאור־חיו בהמנתם תלבושת לפי חוקי התורה. הוא זה שהכין כרוזות בחתונות להפרדת המחולות, או שעורים לברך על מזונם לפני ואחרי. — ואף שהדהים ברא־שוניותו — לא ויתר ולא התפשר — כי הוא חייל לרצון שמים!.

בכתיבה קולחת לבבית בפש־טותה. ומשכנעת באמיתותה מתוארת תעשיה ענפה של הכנסת אורחים, ניהול בית ומטבח שוקקי תנועת עשרות אורחים, כשלא האם ולא הבנות מתעייפות או מקלות. בדיקדוקי ההכנות. בספר מתוארים בצבעוניות אומנותית אורחות חיים של משפחה שיה־דותה בהקפדה ללא פשרות.

ולאיזו זכות הגיעו! לארח כל גדולי הדור הקודם לביתם ולשו־לחנם; לשתף בחייהם למשך חודשים רבים ראשי ישיבות ומנהיגים: את ר' ברוך בר ליבוביץ את הרב מפוניבז' ואח...

אנו למדים בספר מתוך תאורי רחבות ליבו, כיצד נאלצו כולם לדחות הכל כאשר הגיעו אורחים, או נתבקשו לצדקה.

כיצד התמסר לחינוכו המקורי לבדו בבית לבנותיו. אבל כיצד פעל נפלאות לייסד תלמודי תורה ולהחדרת תודעת בית הספר הי־הודי ולו לאחר הצהרים בלבד, קשה לקלוט הספקי עשיה אדירים כפי שמתאר הספר.

היתואר שיהודי ענק רוח זה לא זכה ללמוד בישיבה בילדותו? שמגיל צעיר — הוטל למערבולת האמריקאית ונעזב על ידי הוריו לסחף הנוראי — ולא נגע בו מאום ממנו? — לולא התאור האמיתי והמשכנע — לא יצויירנו הדמיון.

כמה נפלאה ההצצה למיר הישיבתית דרך מכתביה של המ־חברת, מכתבים אלה מצליחים לקרב למושגינו את עצקיותם של ר' ירוחם זצ"ל, של ר' לייזר יודל פינקל ושל ר' חצקל לוונשטיין.

כניסה לרוממות הדבקות בתורה לצד תאור הוי אוטנטי כל כך של עיירה נידחת. זהו ספר מספיג יראת שמים מוחשית מכש הדרכה לחיי תורה. זהו ספר חובה לכל נשות ישראל להדגמת שלמות שתיקה וצייתנות, עזר כנגדו בהס־כמה לנשיאת עול כבד.

הסגנון השופע חיוניות, ההומור הסובב לכל ארכו, עם כנות קולחת ופיקנטית, מכינים לכל מילה בספר מסלול ישר ובהיר ללבנו.

פנינה שלמה

קלטת ריתמיקה לילדים

חנוכה

חג נפלא

03-777174 02-863457

כלה! מתארסת? מתחתנת?

בטיפול ידיה של יועצת חן חרדית מטעם חברה צרפתית

תראי **נאה וחסודה שבעתיים**

טל. 03-704077 מלצר 21, בני־ברק

קלטת חדשה לילדים

ריתמיקה כבקשתך לחג החנוכה

מה עושה ריתמיקאית מבוקשת כשפונות אליה כמה וכמה גננות ומבקשות שתגיע לגן שלהן או שתדריך אותן לקראת חג החנוכה? במקום להקרע לבד־רים היא מקליטה את השירים והד־לחנים שחיברה ובעזרתה של קבוצת ילדים מפיקה קלטת שהיא תמצית תוכניות לחנוכה שביצעה בהצלחה בגני ילדים.

הביצוע החופשי והספונטני מלווה בחוברת שבה מודפסים מלות השירים וכן התנועות המוצעות לכל קטע שבמסיבה. גננות תוכלנה להנות מהקלטת החדשה שנקראת "חנוכה חג נפלא" ולשאוב השראה והעיצות רעננים לימי החנוכה הקרבים וב־אים. גם בבית ובלי להיות גננת, אפשר לספק באמצעותה תרגילי ריתמיקה לילדים לחברת הפעו־טות, שמוכנים לשמוע שוב ושוב ושוב מנגינה או שיר שנשאר חן בעיניהם.

י.ש. המחברת זכתה להמלצתה החמה של המפקחת על הגנים הגב' רחל סגל. למאזינים הצעירים מאוד מוכנות שעה שלימה של שירה, ריקודים, פעילות גופנית, מנגינות דקלומים מקודדים וגם ישנים והכל סביב ימי החנוכה האהובים והמאירים.

פר"ס

רשות לרופא

הגיינה ותזונה נכונה במכריעים לבריאות השן

כהורה בודאי ידוע לך הערך של הבריאות לעתיד ילדיך. במ־סגרת זו מקום חשוב לבריאות השיניים. יתרה מכך, על פי המידע המדעי שהצטבר בשנים האחרונות מסתבר שבשיטות פשוטות וזולות ניתן לקדם את בריאות הפה ולמנוע את מחלות הפה והשיניים.

נתחיל במספר שאלות:

1. האם הורים יכולים לעזור לבריאות השיניים של ילדיהם?
2. האם שיניים נשירות (שיני חלב) הן חשובות?
3. האם יש צורך בטיפול ביתי יום־יומי על מנת לשמור על ברי־אות הפה והשיניים?
4. האם הרבה ילדים נולדים עם שיניים לא חזקות?
5. האם יש לקחת ילד, בפעם הראשונה, לרופא שיניים לפני גיל בית הספר?
6. האם ילדים, שאין להם עששת (חורים בשיניים) אינם צריכים לצחצח שיניים כל יום?

התשובה לשלוש השאלות הראשונות היא כן.

התשובה לשלוש השאלות האחרונות היא לא.

המשך בעמ' י"ד

דור ישרים מונע דמעות

הורים יקרים

בדיקת דם לילדיכם בעוד מועד, עשויה למנוע מחלות גנטיות ח"ו

פנו לאגודת דור ישרים הפועלת בברכתם של גדולי הדור באה"ק ובחו"ל

וביניהם הגרש"ז אויערבך שליט"א הגרי"ש אלישיב שליט"א

הגר"ש וואזנר שליט"א והגר"נ קרליץ שליט"א

טל: 02-431972, 02-864274, 03-792352, 03-705436

הבדיקות נערכות ללא תשלום ובאנונימיות

מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגודת ישראל

פתח־תקוה

נשים יקרות

ביום שלישי כ"ה בחשון תתקיים הרצאה על הנושא:

בעיות הגוי וקול אצל ילדים והורים

מפי קלינאית תקשורת

הגב' **ש. בלקוביץ** תחי'

ההרצאה תתקיים בביה"ס בית יעקב

רח' רוטשילד 64, בשעה 8 בערב בדיוק

דמי השתתפות סמליים 3 ש"ח

כמו כן ניתן עדיין להרשם לחוגים עד כ"ט בחשון

בדבר פרטים נוספים טל. 9223566

להתראות, המארגנות

מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגודת ישראל

רמת אלחנן, בני ברק

נשים יקרות

במסגרת החוגים המתקיימים ברמת אלחנן, נשארו מספר מצומצם של מקומות לחוגים הבאים:

תפירה — מתחילות ומתקדמות,

עבודות נוי, ציור, גרפיקה

ההרשמה ביום ראשון כ"ג בחשון

בין השעות 8.30-9.30 בערב

פרטים נוספים ניתן לברר בטל. 789085

בברכה, המארגנת

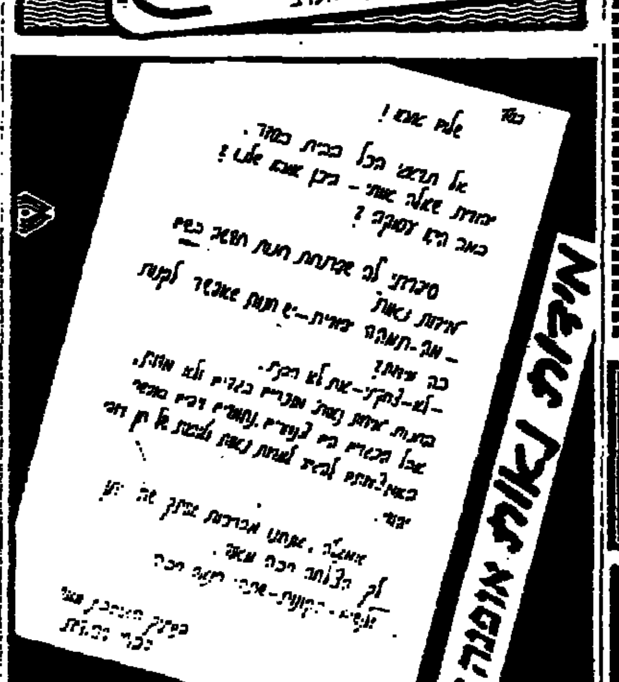

מפעלי השתלמות ורווחה של נשי אגודת ישראל

הר־נוף, ירושלים

נשים יקרות!

הנכן מוזמנות להרצאה בנושא

אמהות בישראל

ההרצאה תמסר ע"י הגב' ל. בינקה תחי'

ביום רביעי כ"ו בחשון

בשעה 7.45 בערב, בבית הספר בית יעקב

בערב זה תביא לפניכן גב' שרה שטרן תחי' את

דבר החוג להנחיית הורים

כמו"כ נמשכת ההרשמה לחוגים:

שמירת משקל, מחול, תפירת בובות, פרוה ועיצוב בקל־קר, פימו, תפירה, הנחיית הורים, ציור (ע"י הגב' פרידה ריין) למתחילות ומתקדמות

בדבר פרטים נוספים ניתן להתקשר טל. 538576

כדאי להזדרז

להתראות,

המרכזת

השבת אבדה

בחופש הגדול נמצאו בגן 93 בבני ברק

צמיד כסף, עגיל זהב ותליון זהב

כל הנעץ בנפורד

לפנות לטל. 03-5708714

הזמנות בלתי חוזרת

מכירה מיוחדת

של חליפות, חצאיות, חול־צות, מעילי ילדות וכותנות לגברים

הכל במיטב בתי האופנה של ארה"ב

קונפורה במחירי בית־חרושת

תתקיים במוצ"ש ויום ראשון ושני בשעה 8.00-11.00 בחפץ חיים 18 קרית צאנז ק"ב

מ.ע.ל.ה

מרכז עזרה לפתרון בעיות השמנה

02-636301

נותנת מספר מקומות בחוג ההרזיה

מכירה חד פעמית

שמלות לבנות, סריגים וסוודרים חורפיים לבנות ולבנים

מעילים, כתונות לילה, חצאיות, תלבושות, בגדי תינוקות, בגדי הריון

במחירים נוחים בטיפוח הכל מצב"ח

המכירה תתקיים אי"ה במוצש"ק חיי שרה, בין השעות 6-10 ברחוב סוקולוב 11 ב"ב

קורסים

להכנה ללידה

באוירה חרדית

ע"י מדריכה מוסמכת

טל. 02-420534

הזמיני את חברותיך ובנות משפחתך

לערב מהנה ותוכלי לזכות במתנה

לפרטים בערב 02-382553

הרזיה ועיצוב הגוף

בשיטה חדשנית

סלנדרטון

נותן את הטון בכל העולם – וגם בישראל!

מכשיר הפלא להרזיה, לטיפול בעודפי שומן,

שרירים רפויים וגיזרה – יש לך עכשיו פתרון מצויין:

SLENDERTON

ראשון ויחיד באיזור עם המכשיר המשוכלל ביותר בעולם ורב הפעולות. הטיפול נעשה ע"י **אחות** עם הכשרה מיוחדת מחו"ל. בזמן מנוחה, קריאה, סריגה או שתיה, סלנדרטון – עושה במקומך את העבודה.

סלנדרטון – לטיפול בקלות, בהנאה, ובלי כל מאמץ

מכון "בסרגליק"

בהנהלת מירי

רח' ספיר 7, קרית קרינצי

ר"ג, טל' 347344

קו תחבורה 45 לתה"ש, (בי"ח שיבא)

אילנה — עיצוב פאות

רח' יפו 82 ירושלים טל' 02-384412

הננו שמחים להודיע

ללקוחותינו והציבור הרחב על פתיחת

סלון לעיצוב פאות ותסרוקות

בירושלים רח' יפו 82

הפתיחה החגיגית

ביום שלישי כ"ה חשון (17/11/87)

מעצבת הפאות הידועה

"אוה" תעצב פאות "אוה — יפה"

ביום ג', להזמין תור בטל' הנ"ל ובטל': 03-787817

להתראות, אילנה

השיטה **"פנקין"** הטבעית

קוסמטיקאית מדופלמת חרדית

טיפול פנים בחומרים טיבעיים

מסג' פנים בשיטת שיאצ'ו

טיפול ואיפור כלות — יעוץ חינם

שי לכל לקוחה המביאה מודעה זו

סלפון 02-529007

בריאה, קלה וגם שזופה במכון "קלילה" בני ברק

רח' סבריה 13 פינת אהרונדב כניסה ב' קומה א' טל: 784324, בשעות הערב 704732, 781140

בואי לרזות עם אחת השיטות החדישות

שמציעות לך רבקה ובלה ממכון קלילה

שיטת **"טרמו־ויטל"** — חום עמוק

שיטת **האלקטרו טרמורפיה** — המכשיר המשוכלל לחזוק שרירים והצרת היקפים

כמו כן חדש בבני ברק: עומדת לרשותך מיטת שיזוף משוכללת

מומלצת גם לחולי פסוריאזיס

להתראות, **רבקה ובלה**

האדמו"ר מסוקולוב

(המשך מעמוד י')

ומבעלז'ן ג"כ דעתי שכל מועצת גדוה"ת הן במדינתנו כמו הה"ג ר' חיים עוזר מוילנא ובעל חפץ חיים וכל חברי מועצגדוה"ת וגם גדוה"ת שבמועצת אגו"י בחו"ן כולם יחתמו הפס"ד ואז נראה דברי מי יקום כי הפס"ד שלנו הוא אמת וצדק ונעשה בהסכמת כל הצדדים יחד, והרב קוק אמר לנו בפה מלא ש..."

לעומת זאת רווה עונג ורחוני כל ישותו מעצם ביקורו בא"י. כל הערגונות והכיסופים שקננו בנפשו מימי חורפו, כל הכמיהה והתשוקה מצאו עכשיו פורקן חי, כשהתרפק על רגבי אדמת א"י באהבה עזה, הביקור עשה עליו רושם נפשי עמוק מאד. הוא טייל בארץ לארכה ולרחבה, התפעל והתלהב מכל מה שראו עיניו בערים ובישובים הקטנים, בשפלה ובהר, עד שלא היה מסוגל להתנתק מפה. "אשרי מי שבא לכאן, אע"פ שאין תלמודו בידו" כתב אז בחן־מליצתו לידידים בחו"ל. הוא עשה פרק־זמן קצר בתל־אביב ורבים נהרו אז בשבתות לשולחנותיו. הוא ישב זמן מסוים בירושלים, התוועד עם אנ"ש חסידי קוצק ששלח אביו הרבי מפילוב בשעתו — כשלב מוקדם לעלייתו — והתפלל עמהם בשטיבל המיוחד שלהם (ברחוב חגי), והתוודע לנקיי הדעת שבה אשר למדו תיכף במבט ראשון על רום מעלתו, והיו מעריצים אותו.

אח"כ כשובו לא חדל מלהתגעגע אליהם ואל חברתם. מעניינים הדברים שכתב להרא"ז מרגליות בירושלים בתרפ"ו, כעבור שנתיים: "יע ידידי שכל אוהבי כורתי בריתי אשר כרתי עמהם במחזה בהיותי בירושלים חקוקים על לבי תמיד כי עיני נשואות למרום שיזכני לעלות עוד במהרה לאה"ק לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, תפוס בשלום כל אהובי ויהי' בעיניהם כאילו רואים אותי ואני אותם..."

ובאגרת משנת תר"ץ ששלח ערב חג נשואי בת־זקוניו אל הגרי"ח זוננפלד כתב לאמור: "ב"ה. יום ג' לס' כן ירבו שנת "ברכת חיים" סאקלוב. לכבוד ידיד ה' וישראל הרב הגאון הצדיק הישיש מהר"ר חיים יוסף שליט"א זאננענפעלד. שוכ"ט, כאשר הגיעני הש"ית לשמחת נשואי בתי תחי' הנני מזכיר א"ע ואת הזוג יחיו לפני הדר"ג שליט"א כי בעדנו ישא רנה ותפלה שזוהי' שלמה שמחתי וגם מיטתי — ויברכני כ"ג שליט"א שאהי' בריא ושלם לעבודת הבוי"ת כי ל"ע הנני מרגיש עצמי בחולשה גדולה מאד כחצי שנה, וגם את הזוג יברך מברכות פיו כי יעלה זיווגם יפה ויחדיו יהיו תמים למעלה ולמטה יהיו שתולים בבית ה' ולראות מהם דור ישרים עם הון ועושר בביתם — והנה הנני מבקש להודיע מיום שמחת לבי גם לכל חברי אגו"י אוהבי שיהיו בכלל ובפרט לידידי רש"ד זוננפעלד ור' משה בלויא ור' אברהם חיים נאה ורמ"י האפמאן ור' אשר זעליג ור' אנשיל וגם לר' משה גליקמאן פרוש — אנכי לא שכחתי שום אחד מאוהבי דשם אשר כרתי אתם ברית באמנה אתם אבל טרדותי במדינתי כ"כ רבו עלי עד שא"א לי להאציל זמן להחליף מכתבים עם כאו"א — דברי אוהבי עה דושת"ה ומברכו כי ינוב בשיבה טובה דשנה ורענה, ויהי עומד ומשמש את בית ישראל כרצונו הטהור, ועד כי יבא שילה יהי' לנו לפינים..."

אף במכתבים אל גיסו רבי אברהם פיש, היושב בירושלים (שעלה לא"י ע"פ צוואו אחרי שלא נפקד שנים מרובות בזש"ק וכאן עמדה לו זכות ארה"ק ונושע), כותב האדמו"ר בנוסח ברכותיו "ונזכה לראות זאי"ז בחיים ושלום בערי יהודה ובחוצות ירושלים", והיה מבקש ממנו לשלוח לו אתרוג לברכה בחג הסוכות מתנובת הארץ. והיה שולח על ידו מעות לתמיכה בעניים ת"ח בני טובים ובישיבות הקדושות בירושלים ובצפת.

הנסיון המחודש להגשים את תכנית "שאלו שלום ירושלים"

בשובו לפולין לא פסק מלספר בשבחה של א"י וקרא ליראי השם שיזדרזו לעלות לארץ ולהתנחל בה. כשהגיע מן הדרך לוורשה, התעכב בה ימים אחדים, התאספו יהודים רבים להקביל את פניו באכסנייתו "בבית" ר' שמואל אליהו וולד מחסידי סוקולוב (ברחוב "פאנסקא" 28) ומאחר שהמעון היה צר מהכיל נקהלו רבים בחצר הבית. אלפים היו שמה, כאשר שמע רבי יצחק זליג את שאון האנשים הבוקע מהחצר, פתח את החלון והוציא ראשו החוצה, כשהוא קורא אליהם בהתלהבות עצומה: "יהודים, סעו, עלו לארץ ישראל, כי טובה הארץ מאד מאד!"

מני אז לא נח ולא שקט, טיכס עצות וחיפש דרכים לתת תנופה לעליית חרדים לא"י, ותבע מחסידיו שיהיו נחשונים לפעולה. במכתבו מיום ה' ניסן תרפ"ד לרבי שלמה ראובן יונגרייז ולרבי משה בלוי מירושלים מציין הוא כי "אחרי ביאתנו לשלוי חזרה מירושלים, ואחרי תתי ידיעות משמחות מארצנו הקדושה בכלל ובפרט, נעשה תנועה כבירה בלב כל בני מדינתנו רגש הומי' נבראו בלב כולם לעוף ולשכון כבוד בארצנו הקדושה: ולולא הגזירה החדשה של... היו כולם רצים..." וכן היה שולח תכופות את בנו רבי בנימין הי"ד למשרדי אגו"י בוורשה שיזרז את חברי ההנהלה למעשים בעניני ישוב א"י, וכן הפעיל אותם באמצעות חתנו רבי פסח שניאור הי"ד, שהיה מהעסקנים הבולטים במשרד הארצישראלי של התנועה בוורשה. אף ניסה להגשים מחדש את התכנית שהגה אביו הצדיק לפני ארבעים וחמישים שנה בדבר הקמת ישוב חסידי גדול בא"י. בשנה הבאה, תרפ"ה, ערך את המכתב הבא אשר מכיל פרטים חשובים על תכניותיו המעשיות ועל השקפתו בדבר חובת השעה לעשות כל יהודי כמיטב יכלתו ע"מ להתנחל בא"י.*

*ב"ה. יום א' במדבר ל"ח לפ"ק תפר"ה ונחלת את הארץ. סאקלוב. שלוי וכט"ב לאהובי החסידים כורתי בריתנו ולכל אשר בשם חרד יכונה יחיו. הישב ידוע לכם עד כמה יגע מר אבא הגאון הקדוש זצ"ל בחיים חיותו לאסוף אגודת אלף מישראל לקנות נחלת שדה וכרם בארצנו הקדושה ולהושיב שם חרדים לעשות שם מושבה: לבנות עיר עבור אנשי שלומו שיהי' להם מקום לגור לעת מצוא. אבל מסיבות שונות לא עלתה בידו ותפרדה החבילה אז ל"ע. ובעת שזיכני הש"ית לעלות בשמח העבירה שמור הי' בלבי מגמת מר אבא זצ"ל. ואשר הי' בלבו לעשות, ורמז לי הרבה פעמים שאל ידי בעזר הש"ית תבא העת לחדש מאוד ולהוציאם לפועל ממש. ובעת שבאתי תחזה והייתי בוארשא אספתי הרבה מאנ"ש ועוררתים ע"י שיחה, שעתה בא העת שיתקיים רצון אבינו, ואמרתי שיעשו קאמיטעט בוארשא ויפתחו קאנטר אצל הגביר ר' רפאל שערעשעבסקי או בבאנק אחר וכן עשו, וכבר הי' נאסף מעות מהרבה אנשים, אולם לא הי' שם מי שיעורים פעם בפעם לעמוד על עמדם ולא יפלו ולא ירפו מעבודתם, ובכן כך רבים ורבבות מישראל עשו ביניהם חבורות כמות בשמחת שונות, ועלו וקנו והצליחו, כי קנייתם נתייקרה בכפלים עד עתה. אבל מגמת מר אבינו עדיין לא נעשית כי הוא רצה רק מושבה של חסידים ודעים אהובים שיכירו ואין בשבעם ובדעותיהם, כי ראיתי שם שמה שמתאספים קיבוץ אפי' של חסידים אבל ממדינות שונות וחסידים שונים ואין אחד מכיר את חברו בכל טבעיותיו והשקפותיו ומסורת חפצו מזה נולד קטטות ושנאת אחים חנם — בכן הנני שב אל מחשבתי ואל מחשבת אבינו, והנני קורא לכל אנשי שלומנו, אל תישנו שינת דמשה כמו עד עתה. כי אם רואים בחוש שהלחץ מתגבר מיום יום במחנה ישראל ל"ע, ובעוד מועד. מחויב כאו"א להאציל מההוים חלק מפרנסתו לקנות נחלת שדה וכרם באה"ק, ולימים הבאים יראה שיעמוד לו ויהי' לו מקום לבלות מבחר שנותיו. כי פה עלטה כיסתה מאד את פני תבל וכל ישראל הולכים בלא פרנסה ובאפס מקום להכין לו לעת מצוא. ויסודתי הועד שנית, וכל מי שירצה להתמנות ולהיות חבר לזה יודיע, ואח"כ נראה לעשות ועד כזה בכל שטיבל, ותקותי שבאיזה שנים אי"ה כ"א יוכל להכיר את שלו בארצנו הקדושה. ואנכי מוכן לנסוע בל"נ אי"ה עם אחדים מכם לתור מקום ראוי ומשובח, והש"ית יעמוד בעדנו לטובה ויעזור לנו שנזכה לזה בלי שום עיכוב. (ומי שרוצה לדעת איזה ידיעות יוכל לפנות לבר' משה בי במה או בוארשא אצל הועד).
דברי אוהבכם דושה"ט המעתיר השואף להוחזתכם ולישועתכם ישועה כללית.
יצחק זעליג מקאצק, האבד"ק סאקלוב.

ואולם מן השמים עיכבו בעדו. מכשולים הרבה נערמו על דרכו, לפגינת לבו, תבצר ממנו להגשים משאת נפשו, ומכל התכניות לא יצא מאומה לפועל. מקורבו ר"ש וסרצוג, שעלה לא"י בשלהי שנת תרצ"ה סיפר ששמע מפיו כשנפרד ממנו, שכפי הנראה התעו מן השמים את גדולי ישראל בענין א"י, וזה מכבשי דרחמנא, שכפה"נ היה רצון העליון יתי"ש כי הם הפורקי עול יבנו את הארץ ולא אנחנו. גם אמר לו באותו מעמד: אלמלא הייתי חולה, ועמדו לי הכוחות הגופניים, היהודי מיד עכשיו עולה לא"י — כי רואים בעליל שאין פה עתיד ליהודים!

ובשולי אחד ממכתביו לראשי אגו"י בירושלים הוסיף בהשתפכות: "ושמחתם אהובי בכל הטוב אשר נתן לכם ה' לשכן כבוד בארצנו הקדושה, מה שמעי מתחמכין להגיע לראות ההר הטוב הזה והלבנון, ותזכרו גם בהשפל כמוני שיעזור לי הש"ית במהרה לבוא אל ארץ חמדתנו ולבוא לירושלים בשמחה שמעולם על ראשנו..."

אחרית ימיו

בעשור האחרון לחייו היה מלופף תמיד במכאובים וביסורים של אהבה. תקפוהו מחלות קשות שיש בהן כדי להשיב אנוש עד דכא, והיה מרותק ימים רבים אל מיטתו, ודורש ברופאים ומתעסק ברפואות, יש שנאלץ להיות מחובר למכשירים וכיו"ב, אך בכל המצבים לא פגה ממנו צלילות דעתו ולא נס ליחו. גם בשעות שריחפה סכנה לחייו היה מחזו ער ופיו קולח הברקות גאוניות, חידושי תורה ומליץ דחסידותא, מתוך בקיאות רעננה ושכל בהיר. גם רוחו הטובה לא סרה ממנו להתענין במילי דעלמא ולהגיב תגובותיו הפולמוסיות בשיחת חולין המתובלת בהומור דק כדרכו בקודש.

בשנת תרצ"א עבר ניתוח מסובך, אצל גדולי הרופאים האורולוגים בוורשה, אך מצבו השתפר כתוצאה מהניתוח רק באופן חלקי, אחרי זמן נסע לאוסטריה לחפש מזור אצל מומחים בבית־חולים גדול בוינה. אולם אחרי שעבר שורה של בדיקות. ראיבהו שמצב בריאותו הכללי רופף ביותר, הודליטו הרופאים שבמצב כזה מסוכן מדי לנתח אותו. חזר, איפוא, לביתו והיה מיוסר ומתענה במדוי גופו כל ימיו ולילותיו. באחד הימים גם ערך בחשאי אצל עו"ד יהודי בוורשה צוואה מפורטת, אשר יצתה את בניו ואת ביתו אחריו בכל העניינים, מכיון שהרגיש כי חיותו מחלשת ומצבו רציני (מעדות הר"ש וסרצוג שנתלווה אליו בלכתו אל העו"ד).

באותו זמן נתרבו הצרות ליהודים בפולין. אמנם נות השואה הנאצית טרם נראו אז באופק, אולם האנטישמיות ושנאת ישראל התגברה מיום ליום, השלטונות הצרו להם בארנוניות ומסים כבדים, ובדחיקת רגליהם ממקורות הפרנסה. גזירה רדפה גזירה וצרה רדפה צרה. המצוקה הזאת גרמה לרבי יצחק זליג עינויים ויסורי נפש נוראים שהכאיבו פי כמה מן היסורים הגופניים. מה מאד נוגעים ללב השורות שכתב בפרוס חג הפסח שנת תרצ"ז לבני משפחתו בארה"ב, אחרי שלא קיבלו זמן רב שום מכתב ממנו והתפלאו על כך, לאמור: "מה ש... מתמיה על אשר אינני כותב לכם כפעם בפעם, אין אתם יודעים צערי ומכאובי תמיד ל"ע, שזה שש שנים אחר אפערציע הראשונה ואני סובל מזה יסורים ומכאובים, לרוב היום אנכי שוכב במטה ל"ע ואין לי רגע מנוחה... ובפה העת רע ומר, כל ישראל נידלדלו ואנחים מבקשים לחם — ואין לי פרנסה כלל — וכל בני פה דוויים חולים ואין לחם אפילו לחם לאכול, ואנכי ברוב חולשתי ל"ע מוכרח לעזור לכאו"א כמה שביכולתי, ומה אעשה איפוא לכם, אין לי רגע הרחבת הדעת לברא עמכם בכתובים..."

ובמכתב נוסף ששלח להם כעבור יום אחד, מכיון שבינתיים נתבשר בשו"ט מהולדת נכדה (בן לבתו הרבנית בילא רחמה וחתנו מהרת"מ מנובר־מינסק), חזר הדגיש כי במכתב מאתמול גילה רק טפח "מרוע מצבנו פה" וכיסה אלפי טפחים "ממצב יושבי מדינתנו בכל מיני צער". באותו מכתב הוא מספר כי "ילקינו בכפלים, בפרנסה, ובפחד מהצר הצורר עתה". עוד הוא מגולל מן התלאות איך ש"עתה בא הפסח הקדוש עלינו לטובה, ואין לנו לצרכי יו"ט לשום איש מישראל, העניים הרגילים לפשוט ידם (מקבלים מן הסתם) מאמריקא, אבל מה יעשו הנכבדים שכיסתה כלימה פניהם, (אגב בשנים כתיקנן פירש פעם את הכתוב "די מחסורו אשר יחסר לו", די מחסורו, כלומר, יש לו די מחסור, אשר יחסר לו, בעצם הדבר שמוכרח להשפיל עצמו להגיד שחסר לו), והמה עוד בכלל בעלי־בתים חשובים שמוכרחים עוד ליתן, והזר לא יאמין לדחוקותם... הש"ית יתן לנו חירות עולם וכימי צאתנו ממצרים יראנו גם עתה נפלאותיו וחסדיו, וישמרו אותנו מכל רע..."

כאשר ירד ובא לעולם מבול הדמים ההיטלריסטי, שלהי שנת תרצ"ט, מצאה הפורענות את האדמו"ר מסוקולוב כשהוא מתגורר בדירת ערא', באוטברצק, עיירת מרפא ליד ורשא, שכור בגופו וחוזה ברוחו את האסון הנורא המתרגש ובא על יהדות פולין. הוא הביע זאת בפה מלא, ובהזדמנויות שונות, איהו חזי ומוליה חזי. ההפצצות הראשונות שהפציצו הגרמנים בערב שבת פ' כי תבא שקוראים בה פרשת התוכחה, י"ז באלול, נפלו על אוטברצק. כעבור ג' שבועות פלשו לתוכה קלגסי הנאצים ימ"ש והתחילו להציק ולנגוש ביהודים — היה זה אות לכל הצפוי ליהודים בכל קהילות הקודש, בפולין המעטירה, שנכבשו ע"י הצוררים כמעט בעת ובעונה אחת.

לרבי יצחק זליג באופן אישי קרה אסון כבד, בנו הקדוש רבי מנדלי, הרבי מבוגרוב, נלכד בעיצומו של יום הכפורים בשחיטות הרוצחים ימ"ש, שהוציאו אותו מביהכ"נ מעוטף בקיטל וטלית אל ככר העיר, והתעללו בו בכל מיני עינויים, עד שלבסוף דקרוהו בפגיונות ופצעוהו פצע־מות והשאירוהו ככה ברחוב מתבוסס בדמו, כשהוא מרחש בשפתיו "יהא רעוא שתהא מיתתי כפרה לכל בני קהילתי" (והתענה במכאוביו חמשה ימים עד שהשיב נשמתו בקדושה ובטהרה ביום א' דסוכות, ה' יקום דמו). עדי ראיה סיפרו, כי מבלי לדעת דבר הרגיש האדמו"ר באכסנייתו באוטברצק את האסון, ועם רדת היום עוד לפני שהספיקה לבוא ידיעה כלשהי, התייפח בבכי מר: "בני, בני שכלתיך!"

מצב בריאותו הלך והחמיר בצורה קשה מאותו יום ואילך. השמועות שהגיעו מפה ומשם על הזוועות המחרידות שפקדו את יהודי פולין לפזוריהם, בכל יום ובכל שעה, הוסיפו שבר על שברו. הלב הטהור והשופע אהבת ישראל, התפלץ מעוצר רעה ויגון, עד כי ניצחו אראלים תשבה ארון אלקים ביום שני בשבת לסדר "לך לך מארצך", ג' בחודש מרחשון שנת ת"ש.

בחירוף נפש התאמצו אז מספר אנשים ממעריציו, ומתוכם ייזכר במיוחד. מקורבו הסופר החרדי ר' איידיק בר אקרמן הי"ד, להביא אותו למנוחות בוורשה בבית העלמין הגדול ברחו' גנשא סמוך לקברו של הצדיק רבי אברהם מרדכי אלטר בן ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל. הארון הובא מאוטברצק לוורשה בחשאי, בהסוואה, בגלל הפחד מפני הנאצים ימ"ש, אך במשך שעה קלה נודע הדבר ברבים ועשרות אלפי יהודים למרות הסכנה נהרו בעינים דומעות להיות נוכחים באשכבתיה דרבי (ואמנם תיכף לאחר ההלויה עוד באותו יום התחילו הגרמנים ימ"ש פעם ראשונה לחטוף יהודים מהרחובות הכתים) כשבלב־פנימה מכרסם החשש הנורא כי "מפני הרעה נאסף הצדיק".

בימי השואה עלה הכורת על בית האדמו"ר מסוקולוב וצאצאיו, ועל המוני חסידיו בפולין, ותלמידי ישיבתו "בית ישראל", שניספו עקה"ש בעקידה הנוראה. כה נסתם הגולל על חסידות סוקולוב המפוארה, ולא שרדו לפליטה כי אם מעט אודים מוצלים מאש, אחדים מיוצאי חלציו ומתי מספר מאנשי שלומו. גם היו לשרידים לשלל מעט־מזעיר מהגיגי רוחו חידושים ופלפולים בהלכה ובאגדה שהיו מפוזרים במקומות שונים ונקבצו בספר הנקרא "שארית יצחק" שנערך ויצא לאור ע"י נכדו האדמו"ר רבי מנחם מנדל מורגנשטרן יבלח"ט.

החזון איש במערכות

(המשך מעמוד ד')

אולם לדעת הרש"ז אוירבך בספרו "מאורי אש" ראוי לירא־שמים להפקיד את השעון מערב שבת" (פרק ד').

איסור השמוש בחשמל המיוצר ע"י היהודים

החזון איש חזר כאן על עמדתו לאיסור השימוש בחשמל המיוצר בתחנת החשמל שעובדים בה יהודים: "אם נעשה בתחנת החשמל בשבת ע"י ישראל שאינו משמר שבתו אסור ליהנות מכנו, ואף אם הוא באופן שיש היתר בשימושו. מן הדין אסור להשתמש בו, מפני שיש בשימושו איסור חילול השם, שאינו חס לכבוד שמים, כיון שהוא שימוש ציבורי, והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל, והנהגה במכשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול השבת".

הוראה ברוח זו מובאת גם ע"י רבי שמואל אהרן יודלביץ, בספרו החשמל לאור ההלכה (סימן ב' פרק י' ס"ק ב:) "במקום הפסד או צער בעלי חיים מהתי להצמיד את הגביעים אל הדי הבהמה בשבת, לפני שהזרם מפעיל את המכונה אולם "במקום שיהודים עובדים בתחנת הכח אסור להשתמש בזרם לצרכי חליבה, משום השתמשות בזרם גורם הבערת חמרי דלק, נמצא דגורם שהפועלים יוסיפו חמרי דלק יותר, ויש בזה משום לפני עור, והעצה היא שיסדרו מצבר של זרם שלא יצטרכו להשתמש בשבת בזרם הכללי".

עוד נשוב לדון בשאלה זו, אולם כבר עתה נציין שעוד בשנת תרפ"ו, נזקק רצ"פ פראנק בתשובתו לרבי טבריא, לדון בדבר היתר שימוש החשמל המיוצר ע"י יהודים (הר צבי, או"ח סי' ק"פ, וראה בהערות המלביה"ד בסוף הספר, בדברי שינוי התנאים בין הימים ההם ובזמננו ואכמ"ל).

בירושלים יש הנוהגים לפי הוראתו של הרי"צ דושינסקי, והם מוסיפים לאור החשמל, שהם משתמשים בו, ממקורות חברת החשמל הכללית, עששית נוספת של נפט או גז לשם היכר (מובא ע"י בעל יביע אומר, ח"א או"ח סי' כ' "העידו בגדלם כמה תלמידי חכמים בשמו של מהרי"צ דושינסקי שהורה להקל בזה כשיש מנורה נוספת" הוראתו של הרי"צ דושינסקי נידונה גם ע"י רש"ז אוירבך יבלח"ט, בתשובתו לרש"א יודלביץ "ואחד מן הנדרלים התיר להשתמש באור החשמל, אף שנעשה בעבירה, אם יש לפניו נר שלא הודלק בעבירה, בראיתא בסי' רע"ץ סי"ם לענין נר שהדליקו א"י, ומוסיף העורך: האריך לדון בכך גם רש"א עצמו שם, ובס"ד עוד נשוב לדון בשאלה זו, כאמור.

לאהלי תורה בירושלים שבהם ביקר ה"חזון איש" יש להוסיף את תלמוד תורה עץ חיים במחנה יהודה, בניגוד לדברים שנכתבו במאמרנו הראשון כי בהלוית אמו ע"ה לא יצא החזון איש מהמכוניות, נתברר כי הוא חיכה לארונה בחצר ת"ת "עץ חיים" במחנה יהודה.

ההלויה יצאה משם בדרכה להר הזיתים, אולם עד שהארון הגיע נכנס החזו"א לאחד מחדרי הת"ת ואמר פרקי תהלים, ועד היום מצביעים המלמדים והתלמידים, על החדר ששם התפלל אותו צדיק.

גשרי הלכה בין ירושלים ובני ברק

לסיכום מאמרנו נזכיר גשרי הלכה נוספים בין ירושלים ובני ברק, שהוקמו ע"י חכמי ירושלים שעסקו בבירור דבריו של ה"חזון איש". אחד מבני ירושלים הרצה בעילום שמו חיבר את ספרו "משנה הלכה" על או"ח, הערה עיונים, הסברים וביאורים על ספר "משנה ברורה" ו"ביאור הלכה" ותוך הדברים הוא מביא הכרעות ה"חזון איש".

הגדיל לעשות רבי גדליה משה איזנבך, שליקט וסידר מספרי ה"חזון איש" דברים הנוהגים לאו"ח ופסקי המשנה ברורה, ובכך ניתן ללמוד יחד עם השו"ע לו והמשנה ברורה גם את הכרעותיו של החזון איש.

חשיבות מיוחדת לשילוב זה שכן ספרי החזון איש סודרו על ידי דרך למודו על הש"ס, ואם כי רוב חידושיו נוגעים בהכרעת ההלכה, יש דברים רבים מהכרעותיו, שאינם ידועים מחמת העמל הנצרך למצוא את המסקנה בסימני הספרים. הודות לעבודתו של הרב איזנבך שהיא לא רק מלאכת מחשבה אלא גם חכמה, יוכל כל אחד למצוא את הבירור והמסקנה של ה"חזון איש" לגבי כל הלכה, ההוא מקוה איפוא, ובצדק, כי "ילקוט זה יביא לכך שפסקי החזון איש יתבררו מעתה בין כל מבקשי ההלכה הפסוקה".

במהדורה זו, שהובאה לדפוס ע"י הוצאת "מרכז הספר", סודרו מחדש כל דברי המשנה ברורה עם "ביאור הלכה" ו"שער הציון" באותיות מאירות ומהירות, כדי להקל על הלומדים. נוסף על כך נכלל במהדורה זו מפתח השולחן השלם, שסודר ע"י ר' משה שמואל איזנבך לפי סדר הא"ב, המאפשר למצוא את כל הדינים המובאים בשו"ע אורח חיים, הבית יוסף והרמ"א והמשנה ברורה.

כותב הטורים מרשה לעצמו לציין כי במאמר על משנתו של ה"חזון איש" בענינים הנוגעים לאו"ח נעזרתי בספרים הללו המאירים עיני חכמים. מאות מהדורות מספריו של החפץ חיים נדפסו עד כה והמדפיסים נהגו להשתמש בדפוס צלום מן הדפוס הראשון, על כל המגרעות השגיאות והטעויות שנפלו בהם, והמהדירים שלפנינו השקיעו עמל רב ויגיעה אין סופית כדי להוציא מתחת ידם דבר מתוקן. הצורה הכללית נשמרה, כפי שסודרה ע"י ה"חפץ חיים", אולם הודות לשינויים אלה הם מאירים עיניהם של הלומדים, ואין ספק שיש בכך כדי לעודד את למוד ההלכה, וכדבריהם מכה במהרה לאור הגדול של הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחר.

זה ספר תולדות אדם

"זה ספר תולדות אדם", וכותב הטורים חוזר על דעתו כי ספור של האדם הכרעותיו בהלכה משקפים את האדם הרבה יותר מאשר פרקים ביוגראפיים וגיאוגרפיים, או קשרים משפחתיים. אינני מתכחש לשבחים, שהועלו ע"י כותב הטורים לפני שבועות מספר על חמשת כרכי "פאר הדור" תולדותיו של ה"חזון איש" שנאספו ע"י ידידי הסופר ר' אהרן סורסקי.

זאת ועוד מגדולתו של "פאר הדור" ה"חזון איש" שלא הסתפק בפעלותו בשדה הלכה, אלא נכון היה לסייע לכל קשי לב, להתעניין בסבלותיהם ולייעץ להם ככל יכולתו. בהתאם לדברי חז"ל "מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים", והחזון איש הרבה להתפלל לרפואתם ולשלומם של כל אלה שפנו אליו ואף עצותיו היו שקולות ובדוקות.

באור התורה שנגה בתורה ראה למרחוק, בעל "דגל מחנה אפרים" מוסר ששמע מפי זקנו הבעש"ט על הפסוק "וירא אלקים את האור כי טוב" ואיתא כי טוב לגנזו, וגנזו לצדיקים וכו' משתמשים צדיקים בכל דור ודור". ומוסיף "איני יודע היכן מדרש זה".

ידידי רבי נתן אינפלד ציין באזני כי אימרה זו, המובאת כאמור בספרי החסידות הראשונים, הוא מדרש מפורש (תנחומא פ' נח) "אור גדול — אור שנברא ביום ראשון שגנזו הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה, ביום ובלילה, שבזכותם העולם עומד בשעתו". מפורש בילקוט שם "יהיה אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו", גם לאחר שנגנז נשתמר האור הגנוז לעמלי תורה לשמה ואין ספק שה"חזון איש" ראה למרחוק בכח התורה שלמד.

אמונתנו הנחושה שבכחם של לומדי תורה לשמה לפעול בשמים ובארץ, בבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים". כותב הטורים יכול להוסיף כהנה וכהנה, ואף "כבידי הוי עובדא", אולם הכרעותיו בהלכה שנתקבלו באהלי תורה, ובהן השאיר רישומו כאחד מגדולי הפוסקים האחרונים, הן המה תולדותיו. זה ספר תולדות אדם. ספרי "חזון איש" הם איפוא כבחינת אספקלריה למערכות תורה בדור האחרון, הן במאבק לביצור חומת היהדות והן במערכות של תורה הלכה.

לתשומת לב: בכיתוב לתמונה שהופיעה במאמר בשבוע שעבר שורבב בטעות שמו של הרב שנפלד זצ"ל, הנראים בתמונה הם: הרב [illegible] והרב כ. הלפרין.

הרה"ק ממונוסטרישץ

(המשך מעמוד ח')

רבנו המהרש"א זי"ע, "עד נזכה לשמוע קול מבשר משמיע טוב אומר לציון מלך אלקיך יקיצו וירננו שוכני־עפר.

וימליצו טוב על נכדם — ממלא מקומם. הגה"צ הרבי־שליט"א להגדיל תורה ולהאדירה.

ויכוחים פומביים

(המשך מעמוד י"א)

מוד" (אוצר ויכוחים).

לא ארכו הימים והמלך ציוה להביא ארבעה מגדולי ישראל, ביניהם הגיע רבינו יחיאל שתפס ישיבה גדולה בפאריס שמנתה שלוש מאות תלמידים והמלך ציוה עליהם לעמוד לויכוח.

החל הויכוח. ורבינו יחיאל הוא ראש המדברים "וההגמונים והחובלים פלילים וכל ראשי גלחות אשר בעיר פרישא (= פאריס) קיבץ הנתעב אויל מחריש (= ניקולאוס) וישם דברים בפיהם להיות כולם בעזרו. ביום ב' פרשת בלק, בגנת ביתן המלך, נתקבצו כולם המתהללים במולך... וילבש ציר אמונים (= רבי יחיאל) גבורה ויאמר אל המין: למה תריבני ומה זה תשאלני? ויען המין: על דבר משיחנו אשר חרפתם אותו בתלמוד מכמה מאות שנה" (ר' יוסף, תלמיד ר' יחיאל).

היתה זו הפעם הראשונה בתולדות יחסי הנצרות ליהדות ש"התלבשו" על התלמוד. עד הלום נערכו הויכוחים סביב משמעות הכתובים בתנ"ך ואילו מעתה נדהם רבי יחיאל לשמוע כי הנצרות החלה נטפלת לתלמוד "ויפנה הרב אל המלכה ויאמר: אנא אדונתי! אל תכריחוני לענות לדבריו, אחר כי התלמוד ישן נושן ועד הלום אין דובר עליו דבר: והנה הירונימוס הגלח ידע כל תורתנו כאשר נודע לכל הגלחות ואם היה בו דופי לא היה מניחו עד כה". רבי יחיאל ניסה לשוא לנמק נימוקים נוספים לדחיית תשובתו על התלמוד, אך ללא הועיל. המלכה רק הואילה להבטיחו לו כי לא יאונה לישראל כל רע בעקבות הויכוח...

אז הופיע המומר כאשר בידו ארבעה סדרי התלמוד (שעליהם יש גמרא במלואה) ושאל את הרב אם הוא מאמין בארבעת הסדרים הללו של הש"ס... נענה רבי יחיאל כי לבטח מאמין בהם, אם כי יש בהם הרבה דברי אגדה שיקשה למין לקבלם. עם זאת, לא יתכן להבין את התורה שבכתב בלעדי התלמוד "ולולי התלמוד לא היה אדם יכול ללמוד מצוה אחת כתיקונה ולא יכול לדעת מהותה... ומי שאינו לומד התלמוד לא יוכל להבין המקרא. משל לאדם שנמסרו לו מפתחות הפנימיות והחיצוניות לא נמסרו לו — היאך יכנס?".

כאן באה דרישה תקיפה מצד המומר שהרב ישבע לו שידבר אך אמת ולא יזהזה? "כפלפול וחריפות" כשכל הכמרים הנוכחים והמלכה מורים מחזיקים אחריו והרב מבקש על נפשו כי לא יחייבוהו להשבע, שכן מעולם לא נשבע אפילו לאמת. רק לאחר ששיכנע את המלכה בגודל חרדתו משבועה הסכימה לו.

"ויפתח האתון את פיו ויאמר:" כתוב בתורתכם, המעביר כל זרעו למולך פטור ואם העביר קצת מזרעו חייב, שנאמר 'מזרעך' (ויקרא כ.ב), 'ולא כל זרעו' (סנהדרין סד:) ועל זה ועל כיוצא בו יפלא כל רואה, ומי יאמין לזאת, שאם העביר קצת מזרעו חייב מיתה ואם הרבה לחטוא והעביר כל זרעו אז יפטר ממיתה? ויקומו ההגמונים לצחק וגם המלכה נפלאה. ויען הרב ויאמר: 'עוד יבוא היום שלא תצחקו ולא תליצו על זה ואף תתנחמו על אשר עשיתם כן, אם תוכלו... והלא טוב וישר הוא לשמוע את דברי טרם תצחקו על התורה... שמעו נא מלי: מי חטא יותר, ההורג איש אחד או שניים?' ותען המלכה ותאמר: 'ההורג שניים, וההורג ארבעה חוטא יותר מההורג שנים, כל המוסיף להרוג מוסיף לחטוא'. אמר הרב: אמת אמרת וישר פשרת; והנה כתוב בתורה ארבע מיתות בית דין — סקילה, שריפה, הרג וחנק וכולם נמסרו לבי"ד להרוג את המחייב באלה, וכל המומת מתוודה ואז נמחלו לו עונותיו... הלכך, כשהעביר מקצת זרעו היה חייב סקילה ומתוודה ומתכפר, אבל כשהעביר כל זרעו, שחטא יותר מדאי, לא ניתן רשות לבית דין ליתן לו כפרה ולא ימות בחטאו (= בידי אדם) והקב"ה אשר בידו כל הנפשות ידין אותו כראוי. והטעם הזה מצא חן בעיניהם".

היתה זו מעין פתיחה סאטירית של הויכוח שיועדה להפיל את רוחו של רבינו יחיאל כבר בראשיתו. ואכן מיד נגמר הנושא. והמשומד עבר לנושא העיקרי — בירורו של אותו האיש בתלמוד. הגמרא במסכת גיטין מספרת כי כשאונקלוס עמד להתגייר, העלה באוב כמה רשעים כדי לשאלם על הנעשה עמם בעולם האמת. "אסקיה לישו בנגידא (= העלהו לישו בכישוף) אמר ליה: דיניה דהאי גברא במאי? (= דינך במה?). אמר ליה: בצואה רותחת" (= לפנינו ליתא, כנראה בהשמטת הצנזורה נ.ק.) "ויאמר זה בלשון לעז לפני המלכה כדי להבאיש את ריחנו"...

כאן הפתיע רבינו יחיאל מפאריש בטיעון כי זה האיש הנזכר בגמרא אינו אותו האיש הנוצרי. ראשית משום שבגיטין מוטעם עונשו באימרה "כל הלועג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת" ואילו אותו האיש האמיתי לא רק לעג, אלא הסית והדיח את ישראל וכפר בעיקרי התורה שבכתב ועשה עצמו אליל והלעג על דברי חכמים שולי איפוא, ושנית, משום שהגמרא בסנהדרין המזכירה את הוצאתו להורג מוסרת כי נהרג בסקילה ולא בתלייה כפי שהם מעידים. יתר על כן, ב"אונגליון" (= כתבי טומאתם) נכתב שאביו נקרא יוסף ואילו בסנהדרין מדובר על בן סטדא או בן פנדירא או פפוס בן יהודה. גם הסיפור על רבי יהושע בן פרחיה שכאילו אותו האיש היה תלמידו אינו זהה לתקופת חייו של מייסד הנצרות, זה האחרון חי כמאתיים שנה לאחר רבי יהושע בן פרחיה "ויכול להיות שגם שלהם היה נקרא שמו ישו ונוצרי ישו הוי"...

כאן התלהט הויכוח, כל הכמרים התערבו יחדיו ודחו בזעם את דבריו של רבינו יחיאל, אך הוא עמד בתוקף על שלו, עד שהמלכה התערבה באמרה שאין כל טעם להוציא חרפה על אותו האיש מפיו על כרחו, ואדרבה, בטיעוניו הציל את כבודו...

כפי שניתן להבין דחה רבינו יחיאל את המומר בקנה (כביטוי המדרש לגבי תשובות רבי שמלאי למינים). טענותיו כי פרטי אותו האיש סותרות את המקובל בידי הנוצרים מהווה כמובן טענה נגד נוצרים בלבד המאמינים כי הפרטים שבידיהם נכונים...

גם מתווכח אחר רבי זלמן אויערבאך בספרו "דער אידישער טרייאק" (= תרופת היהודים) נגד ספרו של המומר פרידריך פראנץ מאייטינגן "דער אידישער שלאנגענבאלג" (= פטפוט הנחש היהודי עפ"ל) הלך בעקבות רבינו יחיאל והביא לא פחות מעשר "ראיות" כי אין המדובר באותו האיש ומהן ניתן ללמוד שרק במידה שמאמינים בכתבי טומאתם יש ממשות בטענה כי חז"ל לא כיוונו אליו. (עיין סדה"ד ג"א תשס"א, צ"ד).

אכן אין כמעט ספק בדבר, אך להיזוק הדברים יצוטט מדברי הרשב"ץ בספרו "מגן אבות" על מסכת אבות, לאחר שהאריך בשבושים וסתירות שבספריהם של הנוצרים, הוא מסכם: "מכל זה נראה כי בן סטדא הוא פנדירא הוא ישו הנוצרי שדבדו כי חכמים בהסכמה אחת עם האנגליון".

להלן התנהל הויכוח בין רבינו יחיאל למומר דונין על עוד ועוד מאמרי חז"ל תמוהים לכאורה ובעיקר על המאמר הפולמוסי הידוע "טוב שבגויים הרוג", כשרבינו יחיאל מצליח לדחות טענותיו אחת לאחת.

במאמר השני: על ויכוח הרמב"ן, ויכוח טורטושה וספרי הויכוחים.

רשות לרופא

(המשך מעמוד י"ג)

הורים עשויים מאוד לעזור לבריאות העתידית של שיני ילדיהם; שיניים נשירות הן חשובות הן לעתיד השיניים הקבועות והן לתקופת היותן בפה (עד גיל 12) בטרם בקיעת השיניים הקבועות; יש צורך בטיפול ביתי יום־יומי פשוט חול על מנת לשמור על השיניים לכל החיים?

הרוב הגדול של הילדים נולדים עם שיניים בריאות וחזקות. הנזק נגרם אחר כך על ידי הרגלים לא נכונים; כדאי שילד יבדק על ידי רופא השיניים בטרם בית הספר — אם קיים נזק חבל שיתקדם עד למימדים שידרשו טיפול מסובך, הרדמה כללית וכו'; אם היום אין לילד עששת חבל לחכות עד שיחצר נגע וצריך לעשות הכל למנוע נזק גם בעתיד.

השיטות העיקריות במניעת עששת:

1. פלואוריד:
פלואוריד הוא ללא ספק התכשיר היעיל ביותר למניעת עששת. עובדה זו הוכחה במאות מחקרים ברחבי העולם. הפלואוריד מחזק את השן ומחליש את החיידקים התוקפים את השן. בשמוש נכון אין כל נזק מפלואוריד — רק תועלת. קיימות מספר שיטות לניצול הפוטנציאל של פלואוריד. השיטה הטובה, הזולה, והקלה ביותר היא הפלרה (פלואורידציה) של מי שתיה. בערים אלה נהגים משיטה זו אחוזי תל־אביב רבתי. בשאר האזורים בארץ טרם בוצעה הפלרת מים אך קיימים תכניות מתקדמות של משרד הבריאות למטרה זו. בדרום הארץ קיימת הפלרה טבעית של מי השתיה. לילדים ששותים מים עם רמה נכונה של פלואוריד, מאז לידתם, קיימת 65% פחות עששת מילדים אחרים. כשילדים אלה יגיעו לבגרות 20% מהם יהיו חופשיים בכלל מעששת. בהעדר הפלרת מים ניתן לקחת כדורי או טיפות פלואוריד לפי מרשם של רופא שיניים. למיפול על ידי טיפות או כדורים אותו היתרון של הפלרת מים. במקביל מומלץ לצחצח עם משחה המכילה פלואוריד ולהשתמש בשטיפת פה המכילות פלואוריד.

2. הרגלי תזונה נכונים:
תזונה נכונה היא הכרחית לבריאות הכללית. כמו יתר חלקי הגוף, לשיניים צורך בתזונה מאוזנת ונכונה. כל יום מומלץ לתת לילדיך תזונה מאוזנת המכילה: פירות וירקות, לחם ודגים, מוצרי חלב, ובשר, דג, ביצים או חלבונים אחרים. המזון העיקרי האשם בגרימת עששת הוא ללא ספק הסוכר. גם כמות הסוכר היא משפיעה אך קיימת חשיבות מרובה אף יותר לתדירות אכילת דברי מזון המכילים פחמימות — משך הזמן שמזונות אלה נשארים בפה — ומידת הדביקות של המזונה על ובין השיניים.

3. הגיינה אורלית — נקוי שיניים:
השיטה הטובה והפשוטה ביותר לניקוי שיניים היא על ידי צחצוח. החשוב ביותר לילד הצעיר הוא להתרגל לשטובה כי יש לצחצח לפחות פעמים ביום ובעיקר לפני השינה. בגיל מבוגר יותר ניתן לשים את הדגש על שיטות הצחצוח, כאשר מומלץ לצחצח כך שסיבי המברשת יהיו בבורך החניכיים ויחדרו בין השיניים ובין החניכיים — זהו האזור הרגיש ביותר להתפתחות מחלות חניכיים עתידיות. כמו כן, מומלץ על מברשת בעלת ראש קטן עם סיבי ניילון רכים ומעוגלים בקצותיהם. את השיטה המדוייקת ושמות המברשות המומלצות ניתן לקבל מרופא השיניים או השיננית. מאוד רצוי גם לנקות בין השיניים בעזרת חוט דנטלי.

4. בקורים אצל רופא שיניים:
רופאי השיניים ושיננית עשויים לעזור לכם בקידום הפה השיניים. ליעד זה עדיף לקחת את ילדיך להבדק בטרם נוצר נגע שנראה, או גרוע מכך כשיש כבר כאבים. הרופא והשיננית יכולים וצריכים גם לספק מידע נוסף על שיטות המניעה ברפואת השיניים.

מאמר זה נכתב ע"י ד"ר ה. סגן־כהן מהמחלקה לרפואת שיניים קהילתית של בית הספר לרפואת שיניים של האוניברסיטה העברית והדסה.

מובא ע"י ארגון הפצ"ה ארצית ת.ד. 3518 ר"ג

לוח המודיע

בני ברק

למכירה
★ למכירה דירה 3 חדרים + חצי ק.א. ע"ע חזית 3 כ.א. מטופחת 782284

דמי מפתח
★ 2 חדרים בדמי מפתח + טלפון. מרכז בני־ברק לפרטים (052)543061

להשכרה
★ בשכ"ה בר' עקיבא ק"א 3 חזית + טלפון למגורים/משרדים "הנאמן" (03)788716
★ בשכ"ה 2/3 ק"ב מרוהטת + טלפון שקט ומרכזי "האמן" (03)788716

ביקוש דירות
★ מעוניין בדירה 3 חדרים בקרית גור אשדוד להתקשר 799208, (03)788716

מכוניות
★ בהזדמנות! דייהטסו שרמנט L.D. 1130 שנת יצור 84 טל: (02)863267

שידוכים
★ בס"ד בנה קינך שידוכים לד־חיים שטראוס ב/20 טלפון (02)242428

אבדות
★ אבדתי שעון זהב (נשים) ב־9.11.87, בדרך מרמות־פולין למאה שערים, להתקשר (02)862376

ORS בני־ברק
עבודה זמנית וקבועה
בס"ד
דרושים
■ מתורגמן עברית/פורטוגזית למשרה חלקית בב"ב, בשעות עבודה גמישות.
■ חרט/רתך מקצועי לעבודה על מחרטה, למשרה מלאה בת"א.
■ עובד ייצור טכני לעבודה על מכונה למשרה מלאה בת"א.
■ נער לעבודת אריזה למפעל בת"א.
■ כורך מתלמד (רציני בלבד) לעבודה בכריכייה.
דרושות
■ מזכירה לניהול משרד בהרצליה, עיבוד תמלילים עברית/אנגלית, ידע בהנה"ש יתרון. למשרה מלאה.
■ מזכירה כללית ידע בעיבוד תמלילים על וורדמיל למשרה מלאה בב"ב.
■ פקידה למשרד פרסום.
■ פקידה עם ידע בהדפסה ונסיון בביטוח למשרה מלאה בת"א.
■ קלדנית על P.C.I.B.M עם ידע בתוכנת לוטוס.
■ מנהלת מדור שכר עם ידע בחישובי נורמות ופרמיות, למשרה מלאה בב"ב.
■ תופרות 1. נסיון בתפירת כובעים. 2. ביצועים בעור. 3. לתפירת אוברלוק בבית.
* * *
העובדים בחברתנו נהנים משכר גבוה ומתנאים סוציאליים מלאים!
טל: 03־702149
בני־ברק, רח' ירושלים 10
או. אר. אס... וזה עובד!

דירות ובתים

★ בהר־נוף 5½ חדרים, ריקה, ק"ב, הסקה מרכזית, מחסן (02)667171 (02)232004
★ בגבעת שאול, כתב סופר 28, נמכרו דירות בנות 4 חדרים, ודירה אחת של 3 חדרים 521535,225916

להשכרה
★ בהר־נוף, 4 חדרים, מרוהטת + טלפון, מיידי, 350 דולר. (02)538008 (02)538910
★ בבית וגן רח' עוזיאל 3 או 4 חדרים ללא ריהוט מידי (02)431133/4
★ 3 בעזרת תורה, כותנים טובים, מרוהטת + דוד"ש, מיידית לתקופה ארוכה (02)433002
★ בהר נוף פנטהויז 4 + טלפון מידי לא מרוהטת $400 (08)474566
★ 4½ חדרים מפוארת + רהוט מלא ברח' רמבוה הבניאה לתקופה ממושכת (02)820767
★ להשכרה בירושלים אולם לכולל או דירות בבוכרים, השקעה 60,000 דולר (02)244290

עבודה
★ למוסד תורני בירושלים דרושים: אחראי לחדר אוכל, עוזר טבח, עובדי מטבח. להתקשר (02)714667 עד 3.30 ובשעות אחה"צ (02)716186
★ דרוש מנהל מכירות למשרד למוצרי פרסום רכב. נסיון במכירות הכרחי (02)380573
★ דרושה בחו"ל מסורה לעזרה בטיפול בילדים בשוויץ תנאים טובים לפחות לשנה, מטבת (02)826701
★ דרושה כבייבי מטפלת מנוסה 3 פעמים אחה"צ טלפון (02)538483 בערב
★ למשרד עו"ד בירושלים דרושה מזכירה־כתבנית + נסיון הדפסה על מעבד תמלילים ויכולת הידברות גם באנגלית (02)226597, (02)242676 בשעות העבודה
★ בבאולה דרושות מורות לה־ה"ח ולכתבנות לשעות הערב ב"מחשבת" (03)702864

מטפלות
★ דרושה מטפלת לשעות 10.30־14.30 בולל נקיון מטבח (03)5708736

בערי הארץ

אשדוד
★ מיידית! בקומה התוספת באשדוד 3.5 קי"ד, רק $23,000 08־535517 08־562186
★ בקרית אבו מסקי שלב א' דירה 3½ חדרים ק"ב $25,000 (02)868024

צפת
★ בקרית חב"ד בצפת 4 חדרים + תוספת (03)5709573

תל־אביב
★ למכירה דירה טובה ומאווררת ק"ב, בק. הרים לוין (03)496274

פתח־תקוה
★ בפתח תקוה 3, ק"ג אפשרות להוספת 2 חדרים + טלפון + הול (03)9231490

חיפה
★ למכירה בהשילוח 140 מ"ר ק"ב אוהרית + טלפון (04)932334

מרפאה לאיבחון ולייעוץ
ד"ר ספיבק
בוקר: 8.00-9.45
לילה: 8.40-9.30
רח' הגי 34 טלפון 02־288540

מכירה
חולצות וחליפות סריג עם אפליקציות מעור
חולצות לנערות
במחירים מיוחדים
במוצאי שבת מ־10־7 וביום א' מ־7־4
ברח' פנים מאירות 15 למטה

דרושה
אשה ללינה אצל קשישה
דוברת אידיש בבני־ברק
ו/או לכמה שעות ביום
03־795780, 03־798620

שיפוצים כלליים
★ תוספות בניה והרחבה
★ טפטים וצבע כללי
★ עבודות מקצועי
כל עבודות הבניה באחריות
טיפול ברטיבות בחומרים מיוחדים איטום גגות
טלפון 02־234454 02־232167 כל היום

למוסד קטן
דרושה
עובדת נקיון
לעבודה כל יום
תנאים טובים למתאימה
טלפון: 02־822633, 02־690502
02־690640

ירושלים

למכירה
★ הר־נוף, וילות 4־6 חדרים, נוף, בשלבי התחלה: לרציניים. קוטקס (03)344698
★ בבית וגן (סיכלין 13) קוטג' 7 חדרים + מחסן + הסקה + ריהוט (02)423514
★ ברח' נחמיה קומה שלמה 3 דירות כ"א 2 חדרים (02)522622
★ בזכרון יעקב, 3, משופצת, טל: (02)528803 להתקשר ביום ראשון אחה"צ
★ 3 חדרים בשאול המלך, סב־הדרי' ק"ב טל: (02)381797 בין השעות 9־1 לפנה"צ
★ 4 חדרים בסלדסמן, חדשה (02)382031 $57,500

רוצה לעשות כסף בזמנך הפנוי?
רק בקורס מעולה לגרפיקה ברמה גבוהה ע"י מורה חרדי ותיק ומוסמך שהשתלם במקצוע זה באקדמיות בחו"ל
נותרו מספר מקומות בקורסים נפרדים לאברכים ולנשים
פרטים בטלפון 02־820851 בין השעות 7־10.00 בקרב־

למכירה
במרכז בני ברק
(זכרון מאיר)
5 חדרים, 2 אמבטיות,
4 מרפסות 1 — עקיות!!,
2 מטבחים!! הסקה פרטית
ק"ב
טלפון בארה"ב: 718־7930325
טלפון בירושלים: 02־813493

לוח המודיע

דירות ובתים

מציע/מחפש דירה!! **ישא ברכה** פורסם לדירות באזורים הדתיים — ללא דמי תיווך — לבוש מרדכי 6 גאולה, טל. 02-282452

ירושלים

מכירה

★ 2 חדרים + הול ק.ב. ברחוב אביגדור 9 + מרפסות סגורות. 823241

★ בהר־נוף 4 חדרים $92,000 ק.ב. נוף מרהיב. 5 חדרים $115,000. פנטהאוז, נוף ק.ב. 130,000 דירת 6 חדרים $140,000 "נופים" (02)414184

★ ברמות פולין 4 + חדר ארונות ק.ב. חזיתית $76,000 (תיווך) (02)866690 (02)861180

★ ברמות פולין 3½ חדרים ק.ב. משוכללת $70,000 (תיווך) (02)861180 (02)866690

★ ברמות החדשה (ליד רמת פולין) 3 + מרפסות גדולות חדשה ק.ב. (אחרונה) 75,000 (תיווך) (02)866690 (02)861180

★ מבחר דירות ועסקים בכל האזורים והגדלים, ללא תיווך!!! ב"פרסום חביבה" שטראוס 1. (02)244415 "בעלי קשרים בארץ ובעולם"

★ ברוממה המורחבת (ליד מסדרונף) בהזדמנות 2½ חדרים, רק 46,000!!! "פרפר" (02)248651

★ ע"י גאולה 4 חדרים, ק"ק חדשה מרווחת ומשופצת.

★ בסנהדריה המורחבת ק"ד 3 חדרים 63,000

★ בבניה בתל־ארזה 4 חדרים ק"ד + מעלית כותנים.

★ 2 + הול בסנהדריה 55,000 גמיש. (02)287886 (02)287174

★ בהר־נוף פנטהאוז 5 חדרים דרומי + נוף מרהיב, במרכז!! כניסה מיידית (02)415546

★ בעזריאל 5½, טרסה, נוף, גינה, ארונות ומחסנים 148,000. (02)829118 (02)415632

★ ברמות 03, 3½ מפוארת ק"ב + 3 מרפסות + מחסן, "יאה". (02)248012

★ בסורוצקין 4½ מרווחת ק"ח — לא אחרונה $78,000, טל: (02)521850

★ ברמות א', 4 משופצת מוארת ארונות 75,000 "קפלן־נכסים" 866518 226461

★ ברמות, 3, 50,000!!! 3½ 57000!!! 4, ק"א 66,000!!! "יעד" (02)863691

★ בבית־וגן פנטהאוז 5, ארונות ומחסן גדול, נוף, הסקה פרטית. "קפלן־נכסים" 226481, 525157

★ ברמות ג', 4 גינה, מרפסות, משופצת כניסה מיידית. "קפלן נכסים" 866518 226461

★ הר־נוף 4 נוף, דרומי 90,000 אנגלוסכסון (מלד"ן) 221161

★ בהר־נוף דירת גן חדשה 5½ כניסה מיידית 142 מ"ר מטבח ענק $130,000 אנגלו סכסון (מלד"ן) (02)221161

★ בהר־נוף 5 קומה עליונה נוף מרהיב כניסה מיידית 119,000 אנגלו סכסון (מלד"ן) 21161

★ הר־נוף 4 גינה מטבח מפואר $115,000 אנגלו סכסון (מלד"ן) 221161

★ 5 בישעיהו ק"ב 120,000 5 בסנהדריה חדשה 4 כותנים. "המתווך" (02)273355

★ בשערי־חסד 2.5 גדולים וחצר 70,000 "המתווך" מלכי־ישראל (02)2733556

★ בבניה בתל־ארזה כותנים סרבים 4 מ־105,000, 5 מ־125,000. "המתווך" (02)273355

★ ברמות א' 3 חדרים רק 54,000!!! מיידי, קונים 1% מוכרים 1%!!! בלעדי ל"פרפר" (02)248651

★ במ"ג, 4 חדרים, 2 מרפסות סגורות, מחסן, אפשרות לסוכה!!! $75,000 "רותם־נכסים" (02)353455

★ בעזרת תורה 5 חדרים מיידית 135,000

★ 2 + הול משוכללת מאד ע"י נוה־צבי 63,000 "זוריך" (02)384258 10-12 4-7.

★ בסנהדריה המורחבת 3 חדרים ק"ד, דרום מזרח $63,000 (02)814827

בדמ"פ

★ במקור ברוך בדמ"פ ק.ק. 3 שקטה מטבח + ארונות + דוד־ש + חצר (02)382743

השכרה

★ בהר־נוף 4, ק.ב. דרומית, שטופת שמש נוף + טלפון + מחסן (02)531322

★ בהר־נוף 3 לזוג ללא ריהוט אפשרי לתקופה ממושכת. (02)819595

★ ברמות (אביב) 3 חדרים מרוהט. קומפלט לזוג צעיר (02)529222

★ במקור־ברוך 3 + מרפסות ק"א "עידית" (02)287924 (02)286761

★ הר־נוף פנטהאוז 5 כניסה מיידית $575 אנגלו סכסון (מלד"ן) (02)221161

★ בהר־נוף להשכרה דירת 4, דרומית, במיקום מצוין, מיידית, "ידיד" (02)243196

ביקוש דירות

★ דרושה דירה בשכר חודשי במרכז גאולה או מאה שערים. (02)867276

★ נכה אמריקאי מעוניין במגורים בקניה/השכרה + עזרה ואש"ל ממשפחה חמה (02)273205

עסקים

★ בבית ישראל - שמואל הנביא מחסן/ משרד 24 מטר + גישה נוחה להשכרה (02)829008

★ בגאולה, רק ברח' מלכי ישראל בחזית, דרושה לקניה או בדמ"פ חנות גדולה. (02)384717

★ בהר־נוף למכירה במרכז המסחרי חנויות סופר, מרכז רפואי "אנגלו־סכסון" (מלד"ן) (02)221161

★ אספן מחו"ל מעוניין במחזור מאלטונה תקליב' ומכתבי אדמו"רים ותשמישי קדושה. (02)283055

★ ע"י גאולה משרדים חנויות [illegible] בשכ"ח ולמכירה (אפשרות 2 סמוכות) "המתווך" (02)286951 10-12.

מגרשים

★ למכירה 300 מ"ר $200,000 בישא־ברכה 42 ירושלים. (03)5709862 אהרון.

אולמות

★ הזדמנות! בשכ"ה, 320 + גלריה גדולה + מעלית + כח הירקה, בני ברק. (02)525168

בני ברק

מכירה

★ 6 מסודרות ומפוארות + שכלולים ותוספות לכניסה מיידית בהזדמנות. "הנאמן" (03)788716

★ 3 חדרים ק"א וק"ב בהמשך מלצר 3 כ"א, בהתחלת בניה "המצליח". (03)798367

★ 5 חדרים מפוארים + פ"א ק"א ע"ע בחזית + מעלית + תוספות (03)791592

★ 3½ ק"א, 3 כ"א מטבח אמריקאי + סוכה (03)703530 אחרי 4.00

★ 3 חדרים ק"ב + טלפון בשכון ג' ב"ב (03)742294

★ באהרונסון ב"ב 3 מיוחדת ק"א + טלפון + ארונות. (03)786901

★ 3½ ק"ב 3 כ"א במרכז, תשלומים נוחים. (03)5700324 משעה 2.

★ 3½ ק"א ע"ע מטבח אמריקאי. זכריה 6 בין 11-9, 4.30-3.15.

★ באלישע 2.5 כ"3 ק"ב עורפית 3 כ"א + דוד"ש $63,000 (03)701661

★ 2.5 ק"ב פינתי מסודרת מטבח אמריקאי בלוי יצחק $48,000 (03)729393 (03)701614

★ ברמת אהרון 3 ק"א דרום מזרח פינתי גמיש "אינטרנשיונל" (03)706117

★ 5 חדרים קומה עליונה + מעלית, חזית באזור הרצל "תיווך מול הברוכה" רש"י פינת ר' עקיבא. (03)780060

★ דירת פאר (קוטג') 4 חדרים + 2 גגות (03)704732

השכרה

★ 3½ יפה ק"ב חזית במקום מרכזי ושקט אפשרי מרוהטת. (03)985113

★ וילה מפוארת באזור יוקרתי אפשרי לתקופה ארוכה. "הנאמן" (03)788716

ביקוש דירות

★ בב"ב דרושה דירת 4 חדרים בשכ"ח לתקופה ממושכת (03)701719

★ דרושה דירה בשכ"ח 4 חדרים פלוס. מיידי. (03)795232

★ דרושה דירת 2-3 חדרים בכרמן מאיר מרוהטת + טלפון. לחודש ימים. (03)792298

ערי הארץ

תל־אביב

★ בקרית הרי"ם לרין למכירה 3 חדשה ק"ה מעלית, ללא מתווכים (03)231945 (03)282740

★ למכירה ברחובות בנוחדי 3 ק"ב + סוכה כניסה מיידית (057)943789 (03)786977

מחסנים

★ ברמות ג' מחסן קטן, לכל מטרה להשכרה לתקופה ממושכת. (02)868484

שיפוצים

★ "אחמד עוזה" קבלן שיפוצים ★ עבודות צבע ★ אינסטלציה ★ חשמל ★ מחירים זולים, שרות אמין ביפר: (02)532131/3398

עבודה

★ דרושה פקידה ל־4 שעות, 5 ימים בשבוע בתל־אביב. (02)780885 (03)621419

★ ב"פרסום חביבה" (02)244415, שטראוס 1 מתקבלים הצעות עבודה לעובדים/ות מקצועים/ות ובלתי, ללא תיווך!!!

★ לחנות הלבשה גרינהויז דרושה מוכרת מנוסה פרטים טל: (02)825045 (02)244937

★ לרשת שווק "תפילין בית־אל" דרושים: היוצאים ממילא לחו"ל לשווק. (02)826498 (02)976158

★ לחנות סידקית ואופנה דרושה מוכרת זריזה עם נסיון וידע בתפירה לשעות אחה"צ תנאים מצוינים למתאימה. (03)791098

★ דרושה אשה לעזרה לאשה מבוגרת בב"ב (03)775126

★ דרושה אשה/ בחורה ללינה אצל אשה מבוגרת בב"ב (03)706927 בערב.

★ דרושה קוסמטיקאית מניקור, פדיקור ושעוה במכון בבני־ברק לטלפן בערב (03)721414

★ דרושה מוכרת לחנות ספרים ומתנות לאחה"צ + יום חמישי לפה"צ בבני־ברק (03)782633

★ דרוש רוכש מודעות נמרץ + ידע בגרפיקה בבני־ברק למתאים תנאים טובים שעות גמישות. (03)782633

★ דרוש איש מחשבים רציני לעבודה ניהולית בשוק בהנאים טובים. (03)7518318

★ תופרת מעולה מקבלת הזמנות בביתה ברח' אלקנה. טל: 812107, מחירים נוחים.

שיעורים

★ מורה מוסמכת נותנת שיעורי אנגלית במחירים זולים נא להתקשר: (03)5791957

מכירות

★ מיקרוגל אמנה חדש באריזה + רדיו טייפ איווה דבליקסט. טלפונים: (02)410784 (02)284533

★ "אצל שרי" המבחר הגדול והאקסלוסיבי ביותר של בגדי ערב תורף וסריגים ב־3 תשלומים. כל ערב והשבוע גם במוצש"ק מ־8.00 עד 10.00 תפארת רמות 81/4. טלפון לתאום זמן מראש (02)868799

★ מכונת סריגה למכירה להתקשר טל. (02)817271 בכל שעות היום

★ מצלמת וידאו "נשיונל" M5 2,300 ★ מוגולסה מקסום 7,000 עדשות ופלש 1,000 ★ סופרפון אלחוטי — 250 ★ חדשים (02)815494 בצהריים.

★ למכירה תנור + גז "שביט" מקרר אמקור 14 במצב מצוין. (03)767120

★ שמלות לנשים מאנגליה בהזדמנות נדירה בימים א' וב' ויניך גבעת פנחס 10 כ"ב 7.00-10.00 בערב.

★ לכלה! הפתעה בשבילך... הגיע מבחר כתרים והינומות תוצרת חו"ל מחירים נוחים, שרות אדיב רח' דמשק אליעזר 43 ב"ב בין השעות 9.00-7.00 בערב דירה 4.

★ חדש מלונדון שמלות לילדות, ומעילים לילדות עד גיל 7. בהחיד מבצע 70-78 ש"ח. דקטים לנערות, חליפות מיוחדות לילדים. במוצש"ק 10-8 רח' יונה הנביא 19 ב"ב ק"ב.

★ בהזדמנות, מכונת תפירה משוכללת "ברנינה 930" כחדשה. (03)793503

★ מכירה חד פעמית של סריגים ספורטיביים ואלגנטים לנשים ונערות. במוצש"ק מ־6.30 ברח' מנחם 16 דירה 3 ב"ב.

מכוניות

★ פיאט 132 1974 1,600 סמ"ק מחיר מחירון. (02)536340

★ בהזדמנות דייהטסו שרמנט L.D 1,300 שנת יצור 84 טל: (02)863267

שדוכים

★ פנויים/ות מכל הגילאים והעדות ב"פרסום־חביבה" שטראוס 1 (02)244415 "בעלי קשרים בארץ ובעולם".

תזמורות

★ אבאנצע תזמורת אדער אפ־ריקער אליין מיט פיל פריילעכקייט "תמידים". (02)867176 (02)863964

שונות

★ אברך ירא שמים מוכן ללכת ולהתפלל ארבעים יום בכותל בתשלום (02)822938

★ מודעות ל"המודיע" ושאר העיתונים במחיר העיתון!!! בפרסום חביבה שטראוס 1. (02)244415 "בעלי קשרים בארץ ובעולם".

למה הטלפון שלכם תפוס כל הזמן?
פרסמנו מודעה בלוח המודיע
אין תחליף לעוצמת הפרסום בהמודיע

חברת החשמל פועלת לקבלת הזכיון מהחב' המז' ירושלמית

חברת החשמל נמצאת כעת בעיצומן של עבודות אינטנסיביות שמטרתן להעביר את הזכיון לאספקת החשמל לשכונות היהודיות בירושלים מידיה של חברת החשמל המזרח ירושלמית. החברה הישראלית מותחת קוי מתח גבוהים תת קרקעיים לשכונות גדולות כגון תלפיות־מזרח. זאת במקביל לקווים קיימים שמקורם בתחנות האספקה של התחנה הערבית. לאחר שיסתיימו העבודות בשכונות גילה, ארמון הנציב, תלפיות, רמת אשכול, הגבעה הצרפתית ורמות יצטרפו לחברה הישראלית עוד כ־30 אלף צרכנים שיוסיפו כ־30% לכמות הכוללת. החברה הישראלית תקלוט לשם כך 40 עובדים חדשים.

החברה מתכוונת להניח קווים, במסגרת הפרוייקט הגדול, גם מירושלים למעלה אדומים, למישור אדומים ולרובע היהודי שבעיר העתיקה.

ריגן מציע מועמד שלישי לבית המשפט העליון

וושינגטון — הנשיא רייגן הודיע כי הוא ימנה את אנתוני קנדי, שופט בבית המשפט הפדראלי לערעורים, כדי למלא את המקום הפנוי בבית המשפט העליון.

זהו נסיונו השלישי של רייגן למנות שופט במקומו של לואיס פואל שפרש ביוני מבית המשפט העליון.

רייגן מסר את ההודעה בחדר העתונות של הבית הלבן, כשקנדי ניצב לצידו.

רייגן הגדיר את המועמד "שמרן אמיתי" ואמר כי הרקע שלו נבדק בקפידה על ידי שלטונות ארה"ב.

מצפים כי קנדי, 51, יזכה בתמיכה ניכרת מצד דמוקרטים ורפובליקאים בסנט, שעליו לאשר מינויים לבית המשפט העליון.

רייגן נכשל בנסיונותיו למנות תחילה את רוברט בורק למקום הפנוי, ולאחר מכן את דאגלס גינסבורג.

ניסים: ההתייעלות תביא להעלאת שכר

בהצעת התקציב ל־1988 לא יציב שר האוצר לקצץ בכוח אדם בשרות הציבורי — אם תתבצע ההתייעלות שעליה סוכם בסעיף 8 שבהסכם השרות הציבורי, כך אמר שר האוצר משה נסים, בהופיעו בפני חברי ועדת הכספים של הכנסת.

שר האוצר הסביר כי הדרך היחידה להעלאת שכר בשרות הציבורי היא דרך ההתייעלות וכי עמדת האוצר שכל תמורה אשר תיווצר כתוצאה מהתייעלות — תשמש להעלאת שכר לעובדים אשר נותרו במערכת: "איני רוצה רווחים מצמצום כוח אדם. כל הרווחים שיווצרו מצמצום כוח האדם — יועברו לעובדים. בסקטור הפרטי יש העלאות שכר בעקבות העלאות בפריון. אשמח כשזה יקרה. אני בעד שכר גבוה יותר כי כשעולה הפריון — המשק מתקדם והעובד מתקדם. גם בשרות הציבורי יוכל השכר לעלות ע"י התייעלות. לא אכפת לי שהשכר יהיה משובח יותר והתפוקה תהיה משובחת יותר". השר הוסיף כי הוא מוכן להפעיל את "סעיף 8" עוד השנה. הארגונים אשר יספיקו להתארגן - - יוכלו להעלות את שכר עובדיהם מיד — אמר ניסים.

מאגר הפחם באשדוד יוקם ב־33 מיליון דולר

ההשקעה במאגר הפחם המוקם בעורף נמל אשדוד תסתכם ב־33 מיליון דולר. רוב העבודות נמסרו לחברות בישראל, במסגרת מדיניותה של החברה הלאומית לאספקת פחם, לעודד את הייצור המקומי. פרטים אלה מסר רם רוזן, מנכ"ל החברה שציין, כי המאגר ישלם במאי 1989, כחלק ממערך הפחם הכולל בנמל אשדוד. כ־2.5 מיליוני טונות, שיאוחסנו במאגר, ישונעו ברכבות לתחנת הכוח באשקלון. חצי מיליון טונות יאוחסנו במאגר עבור מפעלי "נשר" ומפעלי תעשיה אחרים.

את המאגר מתכננת החברה הישראלית בייסמן־הנדסה שגם מפקחת על הביצוע. הסעיף המרכזי בהשקעה הוא — שני מתקנים לעירום ולאיסוף פחם. המתקנים יירכשו מהחברה הקנדית סטיפן אדמסון בהיקף של 6.3 מיליון דולר, אך חברה זו התחייבה לרכוש בישראל מיכלולים ולבצע בה עבודות ב־2.2 מיליון דולר מתוך סכום זה. [illegible] ולחברות פריכסנובר.

הרכבתם של המסועים במאגר תעשה על ידי שלוש חברות: מתכת ברנד ירוחם, מתכת סדום דימונה ומפעלי קדמני באר־שבע, כל אחת בהיקף של כחצי מיליון ש"ח.

חברות ישראליות אחרות עמן נחתמו חוזים לביצוע ולאספקה הם: מגם — לרכישת המרסים למסועים, אורים — לביצוע עבודות אזרחיות, שרם בנגב — לביצוע עבודות הפיתוח של התשתית, אושפיה חולון — לאספקת מנועים חשמליים ופוכטנר אשדוד — לביצוע לחות של מתח גבוה.

כדאי לקנות אצל **"רפאלי"**
מחירים לדוגמא:
שרשרת פנינים 13 ש"ח
טלפון 14 ש"ח
ווקמן 35 ש"ח
שעון קיר 18 ש"ח
לפני שתקנה אל "רפאלי" פנה
רחוב רבי עקיבא 115 ב"ב

שערים יציגים:

סל	1.6988
דולר ארה"ב	1.5699
מר"ג	0.9309
לי"ש	2.7752
פר"צ	0.2743
ין יפני: (100)	1.1565
פל"ה	0.8279

לוח היום

בס"ד יום ועש"ק פ' חיי כ"א מרחשון תשמ"ח
הדף היומי בבלי: סנהדרין [illegible]
ירושלמי: בבא קמא י"ב
משנה יומית: כלאים ר, ח-ט
הלכה יומית: או"ח שעב, טו-יז

קריאת שמע	7.56
תפילת השחר	9.04
שקיעת החמה	4.45
מחר	
עלות השחר	4.31
הנץ החמה	6.02

קול הדף
לשמיעת השעור בדף היומי עברית 02-241112, 02-243121 .04-672111 אידיש .04-672006 אנגליה .02-223341 השיעור מתחיל בכל שעה עגולה.

תורנות בתי מרקחה
[illegible]

תורנות בתי חולים
[illegible]

מיוחד
נורי ושמרי
בגדי ערב אלגנטיים ואקסלוסיביים לנשים — מהמילה האחרונה של טובי בתי האופנה באנגליה ונרמניה
להתראות - רחל 02-822921

במוצש"ק המכירה הגדולה
בגדי נשים ונערות משלוח חדש מחו"ל במחירים אפסיים
שמלות וחליפות מ־60 ש"ח
דמשק אליעזר 2 דירה 5

הבאנו מבחר גדול של חלוקים, חצאיות שמלות וחליפות לנשים בכל המידות
מחנות שנסגרה בארה"ב במחירי הפסד
עד 30 ש"ח
דמשק אליעזר 7 ק"א, בערב

מתפנה (מיידית)
מנהל משק ותחזוקה בעל נסיון רב
להצעות רציניות
(עדיפות לישיבות באזור המרכז)
03-492471

אדלנגר - תיווך
למכירה: 3 חדרים בבית וגן ע"י רחוב ברמת פולין
דחוף: דרושות לנו ללקוחות מחו"ל דירות בשכ"ח בכל הגדלים לתקופות קצרות וארוכות עם ובלי ריהוט
טלפון 02-421937
כל בוקר 10-8 ובערב 8-7

חנות המפעל

יצרני: חליפות גברים בד בצמר, בלייזרים טוויד, מכנסיים
חליפות ארוכות קפוטות, פראקים מעילי גשם לגברים ונוער
המכירה: בימים א'-ה' 8.00 - 15.00
ו' 08.00 - 11.00
ת"א, רח' גוטנברג 20
קומה ב' טל. 03-656971
נקי מחשש שעטנז
מכבדים כרטיסי אשראי
OSTEX

First Lady
ראשונה בעולם! ראשונה בישראל! בטיב, ביופי בעיצוב
לאור הביקוש הרב! נמשך שבוע נוסף המבצע
50 ש"ח 75 ש"ח 80 ש"ח 90 ש"ח
לפאה ממבחר רב של דגמים
להשיג בכל הסלונים בארץ
★ ★ ★
סלון "הפאה": רבי עקיבא 65 בני ברק טל. 788710, 03-790089
פתוח רצוף כל היום מ־7.00-9.00 בערב כולל יום שישי השרות ללא תור וללא הזמנה. הקניה תוך 10 דקות
ניתן להשיג גם בסניפים:
רמת אלחנן רח' זוננפלד 12 דירה 2 טל' 03-762020
ויזניץ רח' קהילות יעקב (הכרמל) 35 דירה 6 טל' 03-772742

סלון בלומה
המבחר העשיר ביותר של לבני נשים, חלוקים וכותנות
ר' עקיבא 127 בני־ברק 797073
הגיעו חלוקים וכותנות חדישים ביותר ממיטב היצרנים
בכבוד רב בלומה
נ.ב. החנות פתוחה בס"ד גם אחה"צ במשך כל השבוע, יום ו' סגור.

לוטוס רשת חנויות
ירושלים: רח' שטראוס 29 טל. 222946
בני ברק: סלון המרכז רח' ירושלים 12 טל. 702153
לאלו שהמתינו עד היום בסבלנות הגיע מספר מצומצם של מייבשי כביסה A.E.G הטובים והמבוקשים ביותר

מעון הורים · בתי מחסה לקשישים
מיסודו של כולל שומרי החומות בירושלים
מעגלי הרים לוין 25, ירושלים 91053 · ת"ד 5449 · טל' 02-813080
למעון הורים בירושלים
דרושות
★ עובדת סוציאלית מוסמכת + נסיון למשרה חלקית
★ אחות מוסמכת
בפרסים לפנות לטל: 02-813080 בין השעות 10-12 לפנה"צ

מכירה מיוחדת במוצאי שבת
חליפות נשים אלגנטיות וערב
שד' כפר־עציון 12 ב"ב ק"ק (כניסה נוספת מרח' ראב"ד)

מכירה
בגדי תורף לילדים ולילדות ובגדי תינוקות
וגם חלוקים ושמלות לנשים ולנערות
הכל מארה"ב
רח' סיכה 3 ק"ב ב"ב מ־7.30-10.00

שרותי סדר
• הדפסת ספרים וחוברות בעברית, אידיש, אנגלית וצרפתית.
• עריכת טבלאות.
• הדפסת עברית מנוקדת.
• אפשרות לתוים מיוחדים.
α β γ δ ε
טל. 02-814902

מרים מאלר
עיצוב אופנה עילית לנשים
מלכי ישראל 5 גאולה ירושלים
חליפות סריג עם אפליקציה 3 תשלומים
חצאיות וחליפות בגיר 3 תשלומים
בלייזרים וג'קטים 3 תשלומים
קולקציה חדשה של שמלות ערב ממיטב היצרנים

שיק פריז
מבחר עשיר וחדיש
מעילים, ז'קטים, חליפות, בלזרים וגם מעילי גשם
במחירים סבירים
עד מס' 52
באחריות בלי שעטנז
ביורד צרפתי לבגדי גברות
נחלת בנימין 16 תל־אביב
טלפון 655087

מרכז לכלי מיטה אמריקאים
רח' ר' עקיבא 122 בחצר
טל. 03-5708832
מכירת בגדי ילדים
חולצות יפהפיות לילדים/ות ונערות
חולצות גברים ועוד ועוד
תתקיים במוצש"ק מהשעה 7.30
להתראות

מי שמעוניין להצטרף לנסיעה לי"ם במונית בבוקר הלוך ושוב
יפנה לטל. 03-785686

אלי ביתן הצילום
ר"ע 102 5700102
מתנה נפלאה לילדים לחנוכה
הגזור האלקטרוני
11 שקל בלבד
+ מתנה סביבון גדול מאיר

למכירת בקן זו
כדאי היה לחכות!
מכירה מיוחדת של מעילי גשם ארוכים לבנים ולבנות ופריטי לבוש נוספים
תתקיים במוצש"ק זה פר חיי שרה
במחסן הלבשה
רח' עזרא 39 א' (בחצר) ב"ב
משעה 7.00
הכמות מוגבלת

"אברך"
רח' מלכי ישראל 5 ירושלים בחצר
איכות!!!
חליפות בגיר, חליפות ארוכות
במחירים נוחים ובתשלומים נוחים

מכירה אקסלוסיבית של בגדי נשים
לאור הביקוש הרב אנו ממשיכים בערב נוסף
במוצש"ק בשעות 7-10
רח' מצדה 2 פנת השומר ב"ב ק"ב

מבצע השבוע!
מיטות תינוק
במבחר גדול ובתנאים מיוחדים
"ביבי סטור"

פנסיונר
השולט בשפות עברית אידיש האנגלית
מעונין בעבודה
למשך 4-5 שעות ביום, במשרד, או בהוצאת ספרים, בבוצעת עריכה, בעתוה וכדומה.
טל. 02-243876
7-9 בערב

לקהילה חרדית באיחפה
דרוש זוג להתפקיד
משגיח כשרות ולבנית
תנאים טובים למתאימים
02-422685

דרושה בדחיפות
משפחה אומנת חרדית חמה
עבור נער חרדי בן 17, נחמד ונוח מאד
הנמצא במסגרת מתאימה באזורים:
בני ברק, אור יהודה, ק. אונו, פתח תקוה
להתקשר: 02-433059 תמורת תשלום (כ־260)

ש.מ. סיכה ורחיצה אוטומטית
בתחנת דלק פז "ארגמן"
רח' ז'בוטינסקי 5 בני ברק (ע"י סכון "סוד")
★ רחיצה יסודית לרכב
★ הכנת רכב למכירה
★ רחיצת מנוע
★ פוליש וקס
★ החלפת שמנים ופילטרים
שרות אדיב ★ מחירים נוחים
מכבדים כרטיסי אשראי ויזה — ישראכרט
טלפון 03-789169

אגודת מעגלי חסד למשפחות ברוכות ילדים
ירושלים אלשיך 18 בגאולה מול ת"ת סלונים — בני ברק הרצל 9 ק"ב
מבצע לנעלי פרווה וחסידישע שטיװל
מס' 34, 47
המכירה בשיק דתוי ר"ח טבת 20.12.87
פתוח 5 — 8 אחה"צ
Eluat

חדש! חדש!
מיוחד לכלה ולכל המשפחה
מרכז לכלי מיטה אמריקאים
בדוגמאות שלא ראיתם כמותם באיכות וביופי
כמו־כ ישנה אפשרות להזמנה בכל הגדלים
כל יום 4-7 אחה"צ רח' אוהלי יוסף 9 בנין חדש
מאחורי ביח"ר פינוקיו ירושלים
קומה ד' טלפון 821582 רק בשעות הערב

ביטוח רכב חובה בתשלומים
טל. 03-5709612
והטבות נוספות

תעסוקה לזוגות צעירים בשעות הפנאי
דרושה השקעה קטנה
03-5709612

ניתן להשיג יין ומיץ
מאוצר בי"ד (המחיר יעלה בקרוב) אם אפשרות למשלוחים טל. 03-797601

דרוש סוכן להפצת ספרי קודש בבני ברק
03-793962

מספר מצומצם של סריגים יוקרתיים וכותנות לילה לכלה
הקודמת זוכה
מוצש"ק מ־8.30 הזון איש 14 ב"ב

הלוואות לשכירים עד 10,000 ש"ח לחמש שנים
03-5709612

המודיע
עתון יומי — ירושלים
המו"ל: הסתדרות אגודת ישראל העולמית — הועד הפועל
העורך הראשון: ר' י' ל' לוין ז"ל
•
איזור התעשיה מקור ברוך
רח' יהודה המכבי 5
8-539255 ★ ת"ד 1306
•
דפוס "הדר", בע"מ
•
[illegible]
•
סניף ת"א: אלנבי 132, ת"ד 1869
טלפון 624353
בשעות הערב: טלפון 614950
•
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות וסגנונן
•
סוכנות בארצות־הברית:
R. LICHTENSHTEIN
324 Ave. I
Brooklyn, N.Y. 11230
U.S.A.

נציג אגו"י בתגובה להחלטה בענין הדגל: דגלנו — דגל התורה

— מאת סופר "המודיע" —

הטלית והתפילין, המזוזה והשבת הם הדגלים שלנו, כל דגל וסמל אחר הוא דבר הולף שאינו מסמל דבר — אמר ח"כ הרב אברהם י. שפירא, יו"ר ועדת הכספים. הדברים נאמרו בתגובה על ההחלטה ועדת הפנים של הכנסת, להחייב את מוסדות החינוך להניף דגל ישראל.

אלה אשר דוגלים בדגל הלאומי, הכחול־לבן, והם מצודטלים מהדגלים האמיתיים של עם־ישראל, שהיו לבני־הלוי־ה הנאמנים של צמנו לאורך כל הדרך — טופס שמנתקים מהעם ומהארץ. אלה ה"מדקדקים" להניף את הדגל אל־על מכתובבים בערי אמריקה ובחתונה לוס אנג'לס — אמר ח"כ הרב א. שפירא.

עוד אמר, כי ההחלטה לחייב הנפת הדגל היא החלטה אנטי־דמוקרטית. אם הייתי יותר הכנת חוק, שתחייב קביעת מזוזה בכל בית־ספר ודאי היו מאשימים אותנו בכפיה דתית.

גדולי התורה שליט"א לימדונו להתייחס כיאה לדגל המדינה. אולם להפוך את הדגל לערך מקודש — זו לא דרכנו. הדגל שלנו — הוא דגל התורה!

הוגש כתב אישום נגד עתון על פרסום תועבה

כנס ראשון של התנועה נגד פירסומי תועבה

כתב אישום, האשם ככתב, על פרסומי תועבה הוגש על ידי המשטרה נגד עתון בב"ב, ביד בת התנועה נגד פירסומי התועבה — תנפ"ה.

על כך מסר אתמול בכנס יו"ר אהרן ברזכין בפתיחת הכנס הראשון של התנועה. שנערך במלון "פארק" בתל אביב. בהשתתפות רבבים, עורכי דין ונציגי הדתות שונות.

עו"ד ברזכין ציין, כי תחילה נפגשה המשטרה להקור בתלונה של התנועה נגד העתון. אך כאשר נודע לה שהתנועה עומדת להגיש עתירה לבג"צ, פתחה בחקירה והגישה כתבי אישום נגד עורך העתון ובעל הדפוס, שבו מדפיסים את העתון, וכתה מחכים לפתיחת המשפט.

הדובר הטעים, כי התנועה תפעל נגד פירסומי תועבה רק במסגרת החוק, ובחוק הפלילי יש בו 15 סעיפים בקשר לפידסום והתעסקות בחומר תועבה.

הרב נחום הכהן קוק מסר על הפעולה שנעשתה נגד הופעת תועבה בארץ, והתריע על כך, שהכנסת לא מנעו זאת למרות שהיו מנוגדות להחוק.

בהקשר זה הופיע בכנס קצין המשטרה לשעבר מ־של חודר, אשר נבנה לפניית התנפ"ה והגיש הלוגה למשטרה כל ההופעה המנ־נוגדת לחוק בהביתה מוסרית "יש להחל את הנגע הזה ולעורר את דעת הקהל נגד מופעים כאלה". אמר הקצין, שהוא ערבי נוצרי.

בכנס נמסר, כי התנועה עומדת להקים סניפים ברחבי הארץ. (עתי"ם).

● כוית — "אלראי אלעם" הכו־ויתי מסר כי סוריה תקבל 2.5 מיליארד דולר כתמורה לפיוס עם עיראק. (ע"מ)

רופאי קופ"ח ימשיכו בעיצומים בשבוע הבא

הנהלת רופאי בתי החולים של קופ"ח החליטה אתמול להמשיך בעיצומים גם בשבוע הבא בכל בתי החולים והמרפאות הקהק.

הרופאים החליטו להשבית לסירוגין את חדרי הניתוח ומרפ־אות חוץ בכל בתי החולים של בתי החולים.

בישיבתם יצאו הרופאים פעם נוספת בקריאה להנהלת קופ"ח לגשת מיד לחתימת ההסכם עמם, כדי שניתן יהיה להפעיל את חדרי הניתוח במשמרת שניה ולמנוע את הידרדרותה של מערכת הב־ריאות הציבורית.

בטבלה כיוהרת שהוצאה לציבור רופאי בתי החולים הוכן סידור עבודה זה: ביום ראשון הקרוב יעבדו במתכונת שבת בתי החולים כרמל בחיפה וסורוקה בבאר שבע. מרפאות החוץ יהיו סגורות. ביום שני יעבדו במתכונת שבת ביה"ח העמק בעפולה, מאיר בכפר סבא ושלותה בנהריה. ביום שלישי יעבדו במתכונת שבת בתי החולים קפלן ברחובות, פל־ביה בירושלים ובית לוינשטיין ברעננה. בימים שני ושלישי תפ־תחנה מרפאות החוץ וחדרי ניתוח יהיו סגורים בכל בתי החולים וי־בוצעו רק ניתוחי חירום. ביום רביעי יעבדו במתכונת שבת ביה"ח השרון בפתח תקוה, בית חולים גהה ובית החולים הסיעודי הר־צפלד בגדרה. ביום חמישי יעבדו במתכונת שבת ביה"ח בלינסון, בית רבקה ולראשונה ביה"ח יד־ספטל באילת. בימים רביעי וח־מישי ייסגרו מרפאות החוץ ויפתחו חדרי הניתוח.

● טהראן — בנקים בפקיסטאן סירבו להעניק ערובות ואשראי לעיראק לעיסקה בסך 25 מיליון דולר — מוסר העתון האיראני "כיהאן". כתוצאה מכך נפסק היצוא הפקיסטאני לעיראק. העיסקה האמורה כללה מכירת תרופות, לבנים ואריגי כותנה לעיראק. (ע"מ)

"אין לצפות שממדי הסיוע האמריקאי לישראל יישמרו ברמתם הנוכחית"

ניו יורק — ציר בית הנבחרים הדמוקרטי מקליפורניה תום לאנטוס הזהיר שאין לצפות שהסיוע שארה"ב מעניקה לי־שראל יימשך בממדיו הנוכחיים במשך פרק זמן ארוך.

בהופיעו בפני למעלה מ־250 אנשים שבאו להשתתף בסעודה של הידידים האמריקאים של האוניברסיטה העברית, אמר לאנטוס כי ישראל צריכה להיות מוכנה לקיצוצים, שיקיפו את הסיוע הצבאי והכלכלי בסך 3 מיליארד דולר שהיא מקבלת עתה מהממשל האמריקאי. (עסטי"א)

ד"ר בני בגין לא יתמודד בבחירות ב"חרות"

ד"ר בני בגין אמר אתמול, כי אין לו כוונה להתמודד על אחד התפקידים הבכירים בתנועת החרות לקראת הבחירות.

"אני עוסק במחקר מדעי בת־חום הגיאולוגי וברורה לי תכנית המחקר עד סוף 88-89, כך שנושא ההתמודדות בבחירות איננו משתלם לי" — אמר (עתי"ם)

● טבריה — סגן שר החקלאות של גרמניה מר גרד פוקס ביקר אתמול בטבריה בראש משלחת של נציגי האיגודים המקצועיים בגרמניה. (עתי"ם)

נאשמים במזימה לרצוח איש שב"כ

בבית המשפט הצבאי בשכם הוגש אתמול כתב אישום נגד שני תושבי קלקיליה הנאשמים שזממו לרצוח איש שב"כ.

השנים, אהסן עדוא וצאלח ג'מוס, בני 25, נאשמים כי גילו את כתובתו הפרטית של איש השב"כ, זממו לפגוע בו, בעזרת נשק אותו עמדו להשיג מידי צבריין המקורב אליהם. לשניים מייחס כתב האישום גם מספר נסיונות לפגוע בכלי רכב ישראליים בעזרת בקבוקי תבערה. הנאשם אהסן עדוא תיכנן לפגוע גם בחיילי צה"ל על ידי הסמנת מסמרים תלכלוך בכבודות לחם, שהיו מיועדות לחיילי צה"ל.

המשך הדיון נדחה למועד מאוחר יותר. (עתי"ם)

אסיר נמלט ממחנה "מעשיהו"

אסיר ברח אמש ממחנה מעשיהו שבכלא איילון ברמלה, לעיני הסוהרים, אך הצליח להימלט בהסוות ההשכבה.

הבורח, ארז פרטוש, בן 21, נשפט בפעם הראשונה ומרצה עונש של שלוש שנות מאסר. הוא היה בתאו יחד עם עוד שלושה אסירים, כשהקבוצה הופתעה לפתע על ידי ביקורת פתע של המפקד התורן במחנה. ארז, שנבהל יותר מהבריח פרץ החוצה, טיפס על הגדר ונעלם בצמחיה הסבוכה שמחוץ לכלא. (עתי"ם)

הולך רגל נדרס למות בחיפה

מסעוד דהדי, בן 71, נהרג ביום רביעי בערב בתאונת דרכים שאירעה בבבואות שכונת נוה שאנן בחיפה.

האיש חצה את הכביש במעבר חציה, כאשר לפתע הגיחה לק־ראתו מכונית "אוטוביאנקי" ופגעה בו. דהדי נפגע באורח קשה, הועבר לבית החולים "רמבם", שם מת מפצעיו, כעבור מספר שעות. נהג המכונית נעצר לחקירה.

מהמשטרה נמסר כי זהו המק־רה הרביעי תוך 10 ימים שבו נהרג בחיפה הולך רגל, כאשר חצה את הכביש (עתי"ם).

תושב עזה נפצע בהתפרצות מטען חבלה

מטען חבלה התפוצץ ביום ג' בלילה במחנה הפליטים אל בוריג' ברצועת עזה ופצע מקומי נפצע. כבל הנראה כהתפוצצות דבמטען. גורמי בטחון ברצועה חוקרים אם יש קשר בין פיצוץ המטען, לבין פציעתו של הצעיר.

חיילי תצפית, שהוצבו באיזור מחנה הפליטים אל בורייג', שבין עזה לדיר אל בלח, שמעו ביום ג' סמוך לשעה 20.45 קול נפץ עז, שנשמע מצפון לעמדת התצפית שלהם למקום החעקה תגבורת וסריקת האיזור, נמצאו שרידי מטען חבלה, שהתפוצץ זמן קצר קודם לכן. בתוך כך, הועבר לבית החולים "שיפא" בעזה צעיר מאל בורייג', כשהוא פצוע קל בידכו וגורמי הבטחון באיזור בודקים, אם יש קשר בין פציעת הצעיר לבין פיצוץ מיסטן החבלה. (עתי"ם)

מתרחבת מרפאת בי"ח "לניאדו" בבני ברק

מספר רופאים במלי שם מבד־יפניתה של הנהלת מרכז רפואי צאנז — בית החולים "לניאדו" בנת־ניה, לחוק ולהרחיב את השרותים הרפואיים אשר מוגשים במרפ־את לניאדו בבני ברק.

לסגל הגניקולוגים במרפאה זו, אשר שופצה לא מכבר ואשר הותקנו בה מזגנים ומיכשור חדש, הצטרפו ד"ר ירמיהו שפירא — פנימאי ואונקולוג, ד"ר ידפאל הר־זהב — קרדיולוג, ד"ר שלום כץ, אורולוג וד"ר משה גלבר — פנימאי.

תושבי בני ברק בודאי יקבלו מהמגוון החדש של השרותים הרפואיים שינתנו ע"י רופאים בעלי מעמד בכיר ברפואה בארץ. כמטופלי המרפאה שיוזקקו לטי־פולים במסגרת בית חולים יוכלו לקבל זאת במרכז רפואי צאנז — נתניה.

הקבלן רובינשטיין זוכה מאשמות הונאה

הפרקליטות ננזפה ★ המדינה חויבה לפצותם

בית המשפט המחוזי בתל־אביב זיכה אתמול כליל אשכנה את הקבלן אברהם רובינשטיין, האדריכל עמנואל תרסי וחברת רובינשטיין בהכרעת דין, שנמסה בהבירה וחייב את המדינה בפי־צוי הנאשמים על הוצאותיהם במשפט.

הקבלן רובינשטיין, האדריכל תרסי וחברת רובינשטיין האשמו ב־1983 בעבירות מרמה, זיוף מסמך ושידולי מרמה, מסירת ידיעה כוזבת, ניסוחים מטעים והצגת עובדות בלתי נכונות בתוכניות מיואר שהגישה לועדת הסקומית המחוזית. כתוצאה מכך הם הואשמו בקבלת 16 יחידות דיור שלא הגיעו להם ושטח מסחרי גדול מזה שאושר להם בשכונת נאות רחל בחולון. בכתב האישום האשימה התביעה את הנאשמים בקבלת 28 מיליון שקלים ישנים במרמה מ"נתיבי איי־לון".

השופט קבע כי הנאשמים, שיוצגו על ידי עו"ד פרופ' ד. ליבאי, עו"ד א. סלתים ונדסמן ועוה"ד א. עברון והודית רביב־ברסון, "זכאים מכל אשמה".

"בנסיבות אלו מן הדין ומן הצדק לעיין בחיוב התביעה, כלומר אוצר המדינה, על פי סעיף 80 לחוק העונשין בפיצוי הנאשמים על הוצאותיהם במשפט, סיים השופט את הכרעת הדין (עתי"ם).

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכות מזל־טוב

להולדת הבנים/הבנות

אזרי יואל יפה	בן	חוסני יצחק חנה	בן
אקריש מיכאל חנה	בת	חדד משה יהודית	בן
איזן מרדכי נחמה	בת	חסיד מרדכי מינה	בת
אלבז אמנון חיה	בת	טל־יעקב ברכה יצחק	בן
אברהם יהושע רבקה	בן	יצחק אליהו ג'ורג'יה	בן
אבני יורם פפי	בת	יהודה בוריס זיוה	תאומים
אלפסי בני הדסה	בן	כהן יצחק אסתר	בת
אבוסבול אליהו ענת	בת	כהן ישראל דליה	בת
אדיר דניאל אסתר	בן	לפשיץ שמעון יהודית	בת
אליאב אברהם סימה	בת	לוי מיכאל יעל	בן
אלמקייס ניסים מיכל	בן	מריאן שמעון מרים	בן
אייזנבך אליהו סוניא	בן	מלכין אבימעם מלכה	בן
ביטון נסים שמחה	בן	נסים חיים יהודית	בן
בן שושן יעקב סלביה	בן	סוסל ראובן חנה	בן
ביטון גייס פיבי	בן	סונה משה רבקה	בת
בוקשפן משה כילה	בן	עמר משה בת שבע	בת
בחויאר יהושע חגית	בת	פרץ יהודה רחל	בת
בן משה ירמיהו אסתר	בת	פרידמן רחל ישראל	בן
בראון יעקב דלאסא	בן	ציימרים דוד ברכה	בן
גבז יוסף חנה	בת	רוסמן יוסף רחל	בן
גור אריה אריה כוכבה	בן	רווה יוסף רות	בן
גפנר יעקב צפורה	בת	רוסמן אברהם מלכה	בן
ואזאקיבוסה אהרן שמחה	בן	שובקס צבי יהודית	בן
זייס ברוך רבקה	בן	שתיאת דוד רחל	בן
זליג משה חיה	בן	שטיינברגר אברהם רייזל	בת
חייאב מאיר מזל	בת	שפיר אליהו איריס	בת
דויטש שלמה אסתר	בת	שחור אברהם גיטה	בן
דיסון דניאל אורלי	בן	ששא יקותיאל גיטה	בת
		שרייבר מאיר בתיה	בת

יזכו ההורים לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים

★ שלחנות סלון ★ פינות אוכל
★ שלחנות בכל הגדלים ★ ספות סלוניות
במבחר ובטיב מעולה
ניתן להגדלה ומתאים לכל השנה

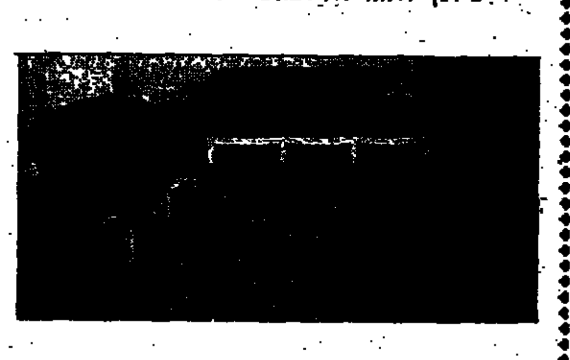

תצוגה ומכירה בבית החרושת, ירושלים
תל־ארזה רח' יוסף זיו 2 פינת בר־אילן 32
מקביל לאולם אפריון
פתוח רצוף עד השעה 7 בערב

הגיע מבחר עשיר ומגוון של בגדי חורף
וכן מבחר סריגים עם אפליקציות בעיצוב "בלעדי ומקורי"! של אופנת
"האחיות לב"
ועוד ממיטב בתי האופנה בארץ
★ אלגנט ★ ספורט אלגנט + בגדי הריון
מבחר דגמים לנערות!!
המכירה מתקיימת בכל ערב בין השעות 7.30-9.30
ביום ד' 8.30-10.00 אצל משפחת כהן
רח' רחי טייב 13 קייב הר־נוף (האדמו"ר מרוזין) 21
קומת כניסה) טל: 02-529138
להתראות

מתארגנת קבוצה לרכישת בנין
דירות 3-4 חדרים בהר נוף
לפרטים: נא לפנות בין השעות
1.00 — 9.00 לפנה"צ, 7.00 — 4.00 אחה"צ
02-381797 02-382031

בעלי יונה ת"א
YONA
רח' הרכבת 38 טל. 372844
75 שנות ייצור מהן 55 בארץ
הידועות בטיבן, בחותקן ובמחיריהם הסבירים!
להשיג בחנויות המובחרות בארץ לנערים ולגברים

זריזים מקדימים!
לאור הביקוש והלחץ העצום של שנה שעברה כדאי להזמין מעכשיו לימי חנוכה:
הופעת בובות חינוכיות
"אהרון רודף שלום, דמא בן נתינא, סיפור נס חנוכה"
בהלל טל: (03)772995 בשעות הערב

במלאת שתים עשרה שנים
להלקחו של בעלי, אבינו וסבינו היקר באדם
ר' **חיים מאיר ציצובסקי** ז"ל
נקיים אזכרה בבית העלמין נציבי פתוב"ד
ביום ה' כ"ז חשון בשעה 3.30
המשפחה

הקץ לחילול שבת במקדר!
המצאה בלעדית
מכשיר אלקטרוני המפסיק ומדליק אוטומטית את המקדר
"רפאלי"
רבי עקיבא 115 בני ברק

"מחשבת"
ב"ס חרדי לפקידות
רח' צפניה 41 ר"ם
826251
קורס
הנהלת חשבונות וכתבנות לנשים בירושלים
ייפתח אי"ה השבוע
פרטים והרשמה: ביום א' בשעות 6-8 בערב

"לה־מודה"
אופנת נעלי נשים
ר' עקיבא 137 ב"ב
חיסול כל המלאי במחירים זולים
כל הקודם זוכה!

מוסדות צאנז בני ברק
הנהלת מוסדות צאנז בני ברק מקדמת בברכה את הרחבת השרותים במרפאות לניאדו ברחוב הגר"א 10
להלן ימי ושעות הקבלה:
מרפאה פנימית ואונקולוגית ימים א'-ד' משעה 19.00 — 17.00
מרפאה קרדיולוגית יום ג' משעה 17.00 — 19.00
מרפאה אורולוגית יום ד' משעה 9.00 — 11.00
מרפאה פנימית יום ב' משעה 16.30 — 18.30
מרפאת נשים ומילדות ימים א 17.00 — 19.00, ג' ה' משעה 16.30 — 18.30
ליתר פרטים וקביעת תור ניתן להתקשר לטלפון מס' 03-790152

מוסדות "אמרי חיים" ויז'ניץ ירושלים
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
נחמיה 14 ירושלים
ברכת מזלא טבא
שלוחה בזה למנהלינו המסור והדגול איש המעש רודף צדקה וחסד, העומד בראש וראשון לכל דבר שבקדושה ידיד נאמן לבית ויז'ניץ
ה"ה הר"ר **יצחק יונה וסלובסקי** שליט"א
מנהל מוסדותינו הק
ולרעיתו הכבודה מנב"ת תחי'
להכנס בנם תלמידינו היקר
כמר **עמרם** נ"י לעול המצוות
יהי"ר שתזכו לרוות ממנו רוב תענוג ונחת ולגדלו על אדני התורה והחסידות ביראה טהורה מתוך הרחבת הדעת ושמחה ורוב נחת מכל יוצ"ח שימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה
המברכים בהוקרה ובכבוד מעומקא דליבא
חברי ההנהלה
• מלמדי הת"ת והתלמידים • מתפללי ביהמ"ד "אהבת ישראל"
• צוות הרמי"ם והתלמידים • אברכי הכולל ב"כולל אברכים ויז'ניץ" בישיבה לצעירים "דמשק אליעזר"
• "במות ויז'ניץ" • הנהלת קרית הר־נוף ויז'ניץ

בס"ד
"אגודת שלימות הבית היהודי"
המרכז החרדי ל"טהרת המשפחה" סניף בני ברק
ברכת מזל טוב חמה ולבבית
להרבנית הדגולה העוסקת ללא ליאות בצרכי צבור באמונה
מרת **אסתר גניחובסקי** תחי'
ומשפחתה הכבודה שיחיו
לרגל נשואי בנם החתן המושלם בכל מדה נכונה
הרב שלמה יוסף נ"י
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין
כעתירת **צוות הפעילות והמדריכות**

קבוצת הגבעה
לבידוד איטום וזיפות גגות
אלי ושמואל
רח' נאג'ארה 30 גבעת שאול, ירושלים
טל. במשרד 520130
מען 535078 - 766087

עירית בני ברק
סמינר בית יעקב בני ברק
רח' הרב הירש 27 ת.ד. 1105 טל. 783211, 706138
במלאת שלושים יום לפטירתה של המחנכת
חנה אידלמן ע"ה
יערך באולם הסמינר
כנס התעוררות והספד
ביום רביעי כ"ו בחשון תשמ"ח בשעה 8 בערב
דברים ישמיעו:
★ הרב **צבי וולף** שליט"א
★ הרב **זאב וולף** שליט"א
★ הרה"ג ר' **שלמה ברעוודה** שליט"א
★ אחת מתלמידותיה,
תלמידותיה, בוגרות הסמינר, מוקירות זכרה נקראות להשתתף
ויבולע המות לנצח
ההנהלה

מגבות **ורדינון**
הנחות ומבצעים בחנות המפעל
★ המצעים החדשים של ורדינון במחירי הכרות
★ חלוקים משגעים בצבעים מרהיבים בכל המידות והגדלים
★ מגבות במשקל
חנות המפעל: פתח תקוה, אזור התעשיה ק. מטלון, מבטחים 6, 03-9223531

בס"ד
תריסי תפארת
אלומיניום ותריסים
ביצוע כל עבודות אלומיניום ותריסים באיכות מעולה!
★ ביקור וייעוץ חינם ★ אחריות ל־3 שנים
רח' אוהלי יוסף תל ארזה טל' 821705 מען 718687

נסיעות גאולה
חדש
צוות חרדי
רח' יעקב מאיר 12 02-383081
לאחר תקופה ארוכה של ביקורת ותגובות מהציבור הירושלמי על דברים "לא נעימים" שקרו לאחר הנסיעה לחו"ל או בחזרה החלטנו להקים צוות חרדי אשר יפעל לשרות הציבור כדלהלן:
א. נסיעות מיוחדות לנתב"ג בכל שעות היממה ע"י נהגים אחראים.
ב. נסיעות מיוחדות לכל אירוע ע"י מיניבוסים ואוטובוסים.
ג. משלוח חבילות ומכתבים לבני ברק (תוך 3 שעות) ולשאר חלקי הארץ (תוך 24 שעות)
ד. למוסדות ומפעלים שליחויות בעיר ובכל הארץ.
ה. הובלות
טלפונים לאחר שעות העבודה 02-816338 02-817978
נציגות בירושלים של:
רח' הירקונים 12 פ"ת 03-918148, 03-934047/6
בר־אש

"פרי לי זול"
רח' דוד ילין 3 ירושלים טל: 02-226123
בית מסחר לשיווק פירות וירקות למוסדות וליחידים
בהשגחת העדה החרדית י"ם
"פרי לי"
★ טרי יותר
★ זול יותר
יותר ויותר לקוחות מגלים את "פרי לי זול" גם אתה בוא והצטרף אליהם
משלוחי בית בכל ירושלים והסביבה בחינם
על כל קניה מעל 60 ש"ח
2 תשלומים

ד"ר נפתלי פיש
מומחה דתי מארה"ב
מתעסק בענייני יעוץ נשואין ויחסי משפחה
עברית אנגלית
טלפון: 532131 מנוי 1001

בבני ברק
חוגים לריקמה יצירתית וציור על בדי משי
פרטים 03-789155
הינדה

"סלע"
הדברת מזיקים
רשיון משרד הבריאות 197
עם ריח ובלי ריח ללקוחות ללא.
הוצאת כלים מחלקה לפוליש־
תלקיון 03-494936

מבצע השבוע!
מיטות תינוק במבחר גדול
בתנאים מיוחדים
"ביבי סטור"

שוה ניתן להשיג
הקלטת
לב שמח
מספר 1

שימו לב — תולי לב! חדש!
בעת חרום
תשלח רשימת לב (E.K.G)
דרך טלפון לדיון מומחה, דוד
מכשיר קל בביתך
אינפורמציה: 02-288640
8.00-9.30 בבקר.

שעון
אינסטלטור
שהגמד לשרותך
בדיקת נזילות ע"י מכשיר אלקטרוני
03-799996

הוצאת ספרים קה"ת
ת"ד 3 כפר חב"ד
03-984100
(בשעות הערב 08-584605 — 03-984769)
בית אגודת חסידי חב"ד כפר חב"ד 770
בשורה טובה לחובבי תורה
הננו שמחים להודיע בזה לקהל הרחב, שוחרי־דעת, כי לרגל "שנת הקהל" הננו מכריזים על מבצע הנחות מיוחד של
10 תשלומים חודשיים
לכבוד שנת **תשמח**
כך יזכה כל אחד ואחד להתבשם מטוב טעם החכמה האלוקית מתוך מאות רבות מספרי רבותינו הקדושים מאורי דור ודור, — בחסידות, בהלכה ואגדה, עצה והדרכה, לגדול ולקטן
בתוכם הספרים הידועים יכתר שם טובי וימגיד דבריו ליעקב
וכן עשרים וחמישה ספרי תורת החסידות שנדפסו לאחרונה — מתוך כתבי יד — לאדמו"ר הזקן שיעורים בספר התניא ביידיש ובלשון הקודש שו"ע אדה"ז
סדרה חדשה של מאמרי אדמו"ר האמצעי מתוך כתבי יד
ספרים רבים מאדמו"ר הצמח צדק ואדמו"ר המוהר"ש
עשרות ספרי מאמרי המשך הידועים לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ואגרות הקודש שלו
ספרי מאמרי ושיחות הקודש וסדרת האגרות קודש של כ"ק אדמו"ר הריי"צ
כמו"כ שמחים אנו לבשר שניתן לרכוש במבצע הנ"ל
שבעים וחמישה ספרי כ"ק אדמו"ר שליט"א
בהם אוצרות בלומים בהלכה, אגדה וחסידות
סדרת הליקוטי שיחות וספרי ההתוועדויות, מאמרי קודש וביאורים בש"ס, הגדה של פסח, ביאורים לפירוש רש"י ופרקי אבות, תשובות וביאורים בהלכה
כמו"כ ניתן לרכוש ספרי תולדות אדמו"רי חב"ד, שיחות לנוער, אלבומים מפוארים, ספרי תפילה — בהם הסידור הנודע סידור תורה אור, קלטות ותמונות — וספרים רבים באנגלית
את הספרים ניתן להשיג לפי הכתובת דלעיל
וכן אצל
כהן — מאה שערים 63 ירושלים
בימ"ס עין יעקב — שוק מאה שערים, ירושלים
תפילין בית א־ל — רח' מלאכי, ירושלים
מרכז הספרים — רח' הרצל, בני ברק
וכן ב־135 סניפי בית חב"ד ברחבי הארץ
הכמות מצומצמת וכל הקודם זוכה
בברכה
הוצאת קה"ת
כפר חב"ד
נ.ב
את הספרים ניתן לרכוש גם
ב־40% הנחה במזומן
המעונין לקבל קטלוגים, יפנה לפי הכתובת דלעיל